

**Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет**

ФІНАНСОВІ ІНСТИТУЦІЇ – СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

(Київ, 21 березня 2024 року)

Київ 2024

УДК 336.11:016.27

Ф 59

Фінансові інституції – сучасні виклики та нові
Ф 59 можливості [Електронний ресурс] : тези доп. Всеукр. наук.-
практ. інтернет-конф. (Київ, 21 берез. 2024 р.) / відп. ред.
Н. П. Шульга. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. – 228 с.

ISBN 978-966-918-121-3

DOI: 10.31617/k.knute.2024-03-21

Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції містять результати наукових досліджень щодо актуальних питань монетарної та фінансової політики держави, інструментів їх впливу на економіку країни, зарубіжного і вітчизняного регулювання діяльності й функціонування фінансових інститутів, надання послуг фінансовими інститутами у контексті диджиталізації, маркетингу, ризику та дохідності, обліку й аудиту в фінансових інститутах в умовах сьогодення.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

УДК 336.11:016.27

Редакційна колегія: Т. В. Канєва, декан факультету фінансів та обліку, д-р екон. наук, проф.; Н. П. Шульга (відп. ред.), завідувач кафедри банківської справи, д-р екон. наук, проф.; Савлук С. М., д-р екон. наук, доц.; Калита О. В., канд. екон. наук, доц.; Белянко Л. Л., канд. екон. наук, доцент; Нетребчук Л. О., ст. викл.

Відповідальна за випуск Л. О. Нетребчук, ст. викл.

ISBN 978-966-918-121-3

© Державний торговельно-економічний
університет, 2024

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License.

ЗМІСТ

МОНЕТАРНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

БАЛАН ЄВГЕНІЙ

АКТУАЛЬНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ
ЗОЛОТОВАЛЮТНИМИ РЕЗЕРВАМИ УКРАЇНИ 11

БЕЛЯНКО ЛІДІЯ, ЛИСЕНКО КАТЕРИНА

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ 14

БЕРЕЗНИЙ МАКСИМ

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО
«КЕШБЕКУ» 16

ГАЛАБУРДА АННА

ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ
ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ 19

ГЛУШКОВ МАКСИМ

ДО ПИТАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ
ВІТЧИЗНЯНОГО ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ 22

ГОЛОВАЧ НАТАЛІЯ, ХРИСТОФОРОВА ПОЛІНА

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ
МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ 24

ЖЕРДЕЦЬКА ЛІЛІЯ, МАЛІДОВСЬКИЙ ЄВГЕН

ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ
У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ 27

ІНДУС КАТЕРИНА

ЦІЛЬОВА ІНФЛЯЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ
МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ 29

КАРПЕНКО МАКСИМ ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	31
КРИВОНОС ДМИТРО ПОДАТКОВІ МЕХАНІЗМИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК.....	34
ЛЮБЧАК ІРИНА БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	36
МАЛЯРЧУК ОЛЕКСІЙ ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ: СТРАТЕГІЇ ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ	39
ОМЕЛЕНЧУК ВОЛОДИМИР МАКРОЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ЯК ПРЕДИКАТОРИ ФІНАНСОВОГО СТРЕСУ	43
ОСИКА ОЛЕКСІЙ ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ	45
ОСІПЧУК БОГДАН СИСТЕМА ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	48
ПІДЛИПНА РАДМІЛА ВПЛИВ ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ НА РІВЕНЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	51
ПРУТСЬКА ОЛЕНА МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ	54
СЕРАЖИМ ЮЛІАН СУЧАСНА МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ	57

СОТНІКОВ ОЛЕКСАНДР ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ВІДБУДОВИ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ.....	59
---	----

СТАДНІК ОЛЕГ ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІКУ.....	62
--	----

ФЕСЮК БОГДАН ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ІНТЕРВЕНЦІЙ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	65
---	----

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

АНТОНЮК ОЛЕКСАНДР ПРИБУТКОВІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	69
---	----

БОРТНІКОВ ГЕННАДІЙ ВИКЛИКИ СТАЛИХ ФІНАНСІВ ДЛЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ.....	71
---	----

ВОЛОСОВИЧ СВІТЛАНА, МИКИТЮК ІГОР ДЕТЕРМІНАНТИ СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ КРИПТОВАЛЮТНИХ АКТИВІВ.....	74
--	----

ВОЛОШИН АЛІНА, ЖУРБА ОЛЕКСАНДР АНАЛІЗ ДОСТУПНОСТІ КРЕДИТІВ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	77
---	----

ГОРІЩЕНКО АНГЕЛІНА, КУШТА АЛІНА САМОРЕГУЛІВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	80
--	----

ГУЛИЙ БОГДАН ФОРМУВАННЯ ЯКІСНОГО КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ.....	82
--	----

ГУТ ЛЮБОВ МЕХАНІЗМ МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	85
---	----

ЖЕРДЕЦЬКА ЛІЛІЯ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БАНКІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	88
--	----

ZHERDETSKA LILIA, YUNCHUN XIA STATE-OWNED BANKS IN THE UKRAINIAN BANK SECTOR.....	91
---	----

ЖУРАХОВСЬКА ЛЮДМИЛА, ЛЯШЕНКО СЕРГІЙ ЗАЛУЧЕННЯ УКРАЇНОЮ ВАЛЮТНИХ РЕСУРСІВ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ КАПІТАЛУ	94
--	----

КАЛИТА ОКСАНА СВІТОВИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ НЕОБАНКІВ	96
--	----

КОТЕНКО УЛЯНА НОВІ ВИКЛИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	99
---	----

МАЙДАНИК ЄГОР НОВІ ВИМОГИ НБУ ДО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКІВ В УКРАЇНІ	101
--	-----

ПАРХОМЕНКО ДАРІЯ, ГЕРБИЧ ЛЮДМИЛА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ РИНКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ	104
--	-----

ПУЧОК МАРІЯ, ГЕРБИЧ ЛЮДМИЛА КАПІТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ-ЛІЗИНГОДАВЦІВ УКРАЇНИ.....	107
---	-----

СМОЧКО ВАЛЕРІЯ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	110
---	-----

СУНДУК АНАТОЛІЙ МОЖЛИВОСТІ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ	113
---	-----

СУНДУК ТЕТЯНА ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ	115
---	-----

ТИМОШЕНКО ОЛЕКСАНДР ПАРАДИГМА САМОРЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ.....	118
---	-----

ТКАЧУК НАТАЛІЯ ОЦІНКА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В УПРАВЛІННІ КАПІТАЛІЗАЦІЄЮ БАНКУ	122
--	-----

ЦИГАНОВА НАДІЯ БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР КИТАЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	125
--	-----

ШЕВЧЕНКО ЄГОР ІНТЕГРАЦІЯ ESG-РИЗИКІВ У БІЗНЕС-МОДЕЛІ БАНКІВ	128
---	-----

ШЕРЕМЕТА ТЕТЯНА УПРАВЛІННЯ КЛІМАТИЧНИМИ РИЗИКАМИ В ЗАРУБІЖНИХ БАНКАХ	130
---	-----

ШКОДА ВІКТОРІЯ ІНДИКАТОРИ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА БАНКІВ	133
---	-----

ШУЛЬГА НАТАЛІЯ ESG-РИЗИКИ БАНКІВ: РЕГУЛЯТОРНИЙ ЛАНДШАФТ	136
---	-----

ЯНЧЕНКО АННА, МИСАК ОКСАНА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРА	139
--	-----

ПОСЛУГИ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ: ЦИФРОВІЗАЦІЯ, МАРКЕТИНГ, РИЗИКИ ТА ДОХІДНІСТЬ

АНДРУЩЕНКО ДМИТРО ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА МОДЕЛЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ.....	141
--	-----

БАРДІН ВІКТОР СУЧАСНА МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ	144
---	-----

БЕЛЯНКО ЛІДІЯ БАНКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ НАДАННЯ ПОСЛУГ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ	146
ГАРБАР ЄВГЕНІЙ КОНТРОЛЬ РІВНЯ ТЕХНОЛОГІЧНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ	149
ГЕРБИЧ ЛЮДМИЛА, ЕРКЕС ОЛЕНА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ «БРУДНИХ ГРОШЕЙ».....	152
GORBACHOV VIKTOR FINANCIAL ECOSYSTEMS UNDER THE INFLUENCE OF NEW EU REGULATORY REQUIREMENTS FOR AI	154
ГРИБ ОЛЕКСАНДРА КІБЕРСТРАХУВАННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СТАБІЛЬНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ	157
ДОМАНЧУК АЛІНА, МЕЛЬНИЧЕНКО ЄВДОКІЯ ЗМІНА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В ЗВ'ЯЗКУ З ДІЄЮ ВОЄННОГО СТАНУ	160
КІРЄЄВА КАТЕРИНА РОЗВИТОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	162
КОВАЛЕНКО ОЛЕКСАНДР УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМ РИЗИКОМ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ БАНКІВ.....	165
КОШМАН АЛІ СТАЛИЙ РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ	168
ЛЯШЕНКО СЕРГІЙ ЦИФРОВІЗАЦІЯ БРОКЕРСЬКИХ ПОСЛУГ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ.....	172

МАРЧЕНКО БОГДАН ТЕХНОЛОГІЧНИЙ СКЛАДНИК РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ	176
НАПАДОВСЬКИЙ ІГОР РИЗИКИ РИНКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ, ПОПЕРЕДЖЕННЯ МВФ ЩОДО ПОТЕНЦІЙНИХ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ КРИПТОАКТИВАМИ (C-RAM)	178
НЕТРЕБЧУК ЛАРИСА СЕРВІСИ BNPL НА КРЕДИТНОМУ РИНКУ	181
РОМАНИШИН ВОЛОДИМИР ВЕНЧУРНЕ ФІНАНСУВАННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	184
САВЛУК СЕРГІЙ DIGITAL TWIN FINANCE – НОВИЙ КРОК У ФІНАНСОВИХ СЕРВІСАХ	186
САМОХІН ОЛЕКСІЙ ОЦІНКА ПРИВАБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	189
SOBOLIEV ROSTYSLAV THE GROWTH OF MOBILE PAYMENT SYSTEMS	192
ТИМОШЕНКО НАТАЛІЯ, ЯРУШНЯК ІННА КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ.....	194
ХЛИВНЮК ІРИНА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОРТФЕЛЬ БАНКУ ТА ПРИНЦИПИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ.....	197
ШАРАЄВСЬКА ЮЛІЯ ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АНАЛІЗІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ	199
SHKUROV YEVHEN THE SOCIO-CULTURAL DIMENSION OF CITY BRANDING IN THE CONTEXT OF ATTRACTING INVESTMENT	202

ОБЛІК ТА АУДИТ У ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТАХ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР ТА ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ

ВОРОБЕЦЬ ЄВГЕН

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО КОРПОРАТИВНОГО АУДИТОРА
З ПИТАНЬ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА
ГОСПОДАРЮВАННЯ 207

GORDIENKO TETIANA

ESSENTIALS AND CHALLENGES
OF AUDITING NEOBANKS 209

ДЕМЧУК ОЛЕКСАНДР

ВПЛИВ КРЕДИТНИХ УМОВ НА КАЛЬКУЛЮВАННЯ
СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА
В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ 212

ЗАХАРКІВ ВІКТОР

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО
КРИПТОВАЛЮТ 214

МОЛЯВІН МАКСИМ

ВИТРАТИ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНИХ
ПІДПРИЄМСТВ У СВІТЛІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ 217

ПОЛЬОВИК ЄВГЕНІЯ

СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ 219

ТАБЕНСЬКА ЮЛІЯ

АУДИТ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКУ 222

ЧУЄНКОВ АНДРІЙ

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЯК ФАКТОРУ
СТВОРЕННЯ ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ 225

МОНЕТАРНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

АКТУАЛЬНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ЗОЛОТОВАЛЮТНИМИ РЕЗЕРВАМИ УКРАЇНИ

БАЛАН ЄВГЕНІЙ,

економіст, Національний банк України
orcid.org/0009-0009-5147-2634

Національний банк України задля виконання основної функції – забезпечення цінової та фінансової стабільності, в межах проведення грошово-кредитної політики здійснює управління золотовалютними (міжнародними) резервами України. Відповідно до Закону України про НБУ золотовалютний резерв включає активи, що визнані світом як міжнародні, призначені для міжнародних розрахунків та, що важливо, відображаються у балансі Національного банку України [1].

Варто зазначити основні цілі, яких дотримується НБУ в процесі управління ЗВР в порядку зниження їх пріоритетності:

1. Захищеність, яка забезпечується завдяки якісному та кількісному контролю за усіма видами ризиків, що можуть впливати на міжнародні резерви;

2. Оперативна та стратегічна ліквідність, яка необхідна для виконання своєчасних розрахунків як за власними операціями, так і клієнтськими;

3. Максимально можлива дохідність міжнародних резервів в умовах наявної ситуації на ринку та обмежень, визначених попередніми цілями [2].

Відповідно до вищезазначеного постає необхідність визначення фінансових інструментів, у які варто інвестувати золотовалютні резерви. На сьогоднішній день найпоширенішим інструментом є боргові цінні папери. Вважається, що найбезпечнішими борговими цінними паперами є ті, що випущені державним сектором. Серед них можна зазначити, наприклад, казначейські облігації США (Treasury bonds) чи Великої Британії (Treasury Gilt), номіновані у валютах відповідних країн. Даний вид цінних паперів є довгостроковими і мають значний термін погашення від 10 до 30 років, а також передбачають купонний дохід, що виплачується щопівроку.

До державного сектора короткострокових цінних паперів можна віднести боргові зобов'язання США (Treasury bills), які мають термін погашення від 4 до 52 тижнів та збільшення відсоткової ставки відповідно до зростання строку погашення.

До переваг вищезазначених цінних паперів можна віднести надійність, тобто ризик непогашення є мінімальним. Також вони забезпечують постійний потік відсоткових надходжень і найважливіше – є дуже ліквідними на світовому фінансовому ринку. Серед недоліків можна зазначити, що все ж таки даний вид цінних паперів пропонує нижчі процентні доходи ніж корпоративні, у які НБУ не може інвестувати міжнародні резерви, і певна волатильність ціни та дохідності залежно від умов на ринку [3].

Також можна виокремити такі види цінних паперів як депозитні сертифікати (CD) та єврокомерційні папери (EURO CP) емітентів квазі-державного та недержавного фінансового сектору. Це є короткострокові цінні папери, що пропонують трохи вищу дохідність ніж за державними бондами, але вважаються більш ризикованими [4, 5].

Серед інших фінансових інструментів є звичайні короткострокові депозити терміном до 1 місяця. З одного боку вони дають можливість інвестувати певні тимчасово вільні кошти та отримувати прибуток у вигляді відсотків, з іншого – дозволяють керувати поточною ліквідністю, тобто планувати погашення депозитів на дати платежів за зобов'язаннями НБУ або його клієнтів.

Варто зазначити, що абсолютно усі фінансові інструменти та їх емітенти підпадають під оцінку ризиків та мають відповідати певним критеріям, наприклад, кредитного рейтингу чи ціновим показникам, які встановлюються розпорядчими актами, що регулюють управління міжнародними резервами.

В процесі управління міжнародними резервами важливим аспектом є іноземна юрисдикція кореспондентів, з якими співпрацює НБУ. Вважаються найбільш безпечними такі країни як США, Швейцарія, Франція та Великобританія через мінімальний ризик блокування рахунків за позовом іншої сторони. Це забезпечується внутрішнім законодавством цих країн, яке передбачає певний імунітет для валютних резервів іноземної держави за умови їх використання лише в публічних цілях даної держави.

Враховуючи, що найбільшою часткою серед валют, що включаються у міжнародні резерви України є долар США, варто також слідкувати за тенденціями зміни ставки ФРС. Це є важливо з точки зору інвестиційного процесу для розуміння вибору фінансового інструменту та періоду інвестування. На сьогодні ставка ФРС

тримається на рівні 5,5 % і аналітиками прогнозується утримання її на такому ж рівні після засідання уповноважених осіб ФРС у березні. Однак, неодноразово говорилося про можливе зменшення ставки у другій половині 2024 року декілька разів поспіль, що також підтверджується очікуваннями ринків деривативних фінансових інструментів [6].

Отже, процес управління золотовалютними резервами України є комплексним, який залежить від внутрішніх та зовнішніх факторів. До внутрішніх можна віднести стратегічне бачення цього процесу та досягнення поставлених цілей, які відповідають поточним потребам. Також методологічне напрацювання структурними підрозділами НБУ щодо дотримання ключових показників та критеріїв для обмеження ризиків та вибору відповідних фінансових інструментів під час управління міжнародними резервами. До зовнішніх факторів, звичайно, можна віднести невизначеність, спричинену війною на території України, стабільність зовнішньої допомоги партнерів та волатильність як на внутрішньому, так і на зовнішньому фінансових ринках.

Список використаних джерел

1. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 №679-XIV: станом на 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 25.02.2024).
2. Про затвердження Положення про політику управління міжнародними (золотовалютними) резервами України: Рішення Національного банку України; Положення від 26.04.2018 №229-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr229500-18#Text> (дата звернення: 25.02.2024) .
3. What Is a Government Security? T-Bills, T-Bonds, and More. Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/terms/g/government-security.asp> (дата звернення: 25.02.2024).
4. Are Certificates of Deposit (CDs) a Type of Bond?. Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/ask/answers/03/061403.asp>.
5. Eurocommercial Paper: What it is, How it Works. Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/terms/e/eurocommercialpaper.asp>.
6. Next Fed Meeting: When It Is in March and What To Expect. URL: <https://www.investopedia.com/next-fed-meeting-7551561>.

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

БЕЛЯНКО ЛІДІЯ,

старший викладач, Державний торговельно-
економічний університет

orcid.org/0000-0001-9986-261X

ЛИСЕНКО КАТЕРИНА,

здобувач вищої освіти, Державний
торговельно-економічний університет

Національний банк України є особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, Законом України «Про Національний банк України» та «Про валюту та валютні операції» [1].

Валютне регулювання в Україні ґрунтується на принципах:

- свободи здійснення валютних операцій ;
- ризико-орієнтованості, прозорості, достатності та ефективності валютного регулювання;
- самостійності та ринковості валютного регулювання [2].

Таким чином, в рамках сучасного законодавства Національний банк України є головним органом валютного нагляду.

Актуальність питання валютного регулювання є особливо гострою в умовах війни. Будь-які катаклізми, які ми спостерігаємо з часів незалежності України, так чи інакше супроводжуються проблемами з валютою. Валютна політика в сучасних умовах – не виняток.

Національний банк України за наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, погіршення стану платіжного балансу України, виникнення обставин, що загрожують стабільності банківської та фінансової системи держави, має право запровадити належні заходи захисту [2].

Під час повномасштабної війни з російською федерацією, очевидно, що економіка працює в шокових умовах, а тому регулятору необхідно приймати нестандартні заходи , щоб забезпечити фінансову стабільність в країні.

В таких умовах діяльність НБУ була спрямована на:

1) фіксований валютний курс. В перший день війни НБУ зафіксував курс валюти на рівні 29,25 грн за долар США. Штучна фіксація валютного курсу запобігала швидкій девальвації , яка б могла

визвати панічні настрої в населення, а також дала змогу утримати макроекономічну стабільність: цінова ситуація та очікування хоча і погіршилися, але лишилися контрольованими [3].

Наразі, враховуючи ряд факторів, серед яких зменшення темпів інфляції, нарощення золотовалютних резервів та ін., регулятор «відпустив» гривню у «кероване плавання», що є можливим за сучасних умов макроекономічної стабілізації.

2) НБУ не встановив жодних обмежень на розрахунки на території України. Але на сьогодні існує ліміт – 100 000 грн зняття готівки з одного рахунку в день. [4]

3) Обмеження від НБУ на перерахунок коштів з-за кордон. Дане обмеження має певні виключення, такі як: купівлю товарів критичного імпорту та проведення заходів з метою забезпечення національної безпеки та оборони. Мета Національного банку України у даному напрямі – це запобігання витоку зайвого капіталу за межі України.

Також за кордоном дійсний ліміт щодо зняття готівки з рахунків у гривні – 12 500 грн в еквіваленті кожні 7 календарних дні, а з рахунків в іноземній валюті в Україні та закордоном – 100 000 грн в еквіваленті в день [4].

4) Повна заборона розрахунків з резидентами російської федерації, окрім заборони переведення коштів на українську армію.

Значний попит під час війни регулятор задовольняє через постійне здійснення валютних інтервенцій, так, чистий продаж валюти НБУ з початку війни становив понад \$18 млрд.

Для біженців лишилася опція розрахунків картками, а також надана можливість обміну готівкових гривень на валюту за кордоном, тобто НБУ забезпечував в умовах нестабільності здійснення критично необхідних операцій для населення [3].

На початку війни українці, які виїхали за кордон, користувалися гривневими платіжними картками на пільгових умовах. Для них діяв зафіксований Нацбанком курс, гривню на інші валюти можна було обміняти у відділеннях міжнародних банків, особливих обмежень з розрахунків чи зняття готівки не існувало [5].

Отже, заходи валютного регулювання в сучасних умовах, запроваджені Національним банком України, сприяють стабілізації та нормалізації валютно-курсової сфери та стримують невинуватений витік капіталу за кордон.

Список використаних джерел

1. Про Національний банк України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
2. Про валюту і валютні операції. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
3. Валютне регулювання та курсова політика в період війни та після перемоги. URL: <http://surl.li/gvpqc>
4. Актуальні ліміти та обмеження НБУ щодо валютних операцій для фізичних осіб. Rwsbank – Respect with Stability. URL: <https://rwsbank.com.ua/o-banke/press-sluzhba/1-ovQTDe>
5. Заражевська С., Шевчук С. НБУ обмежив розрахунки українців за кордоном, щоб перекрити схеми з валютою. Чому це зачепить волонтерів, турбізнес та біженців середнього класу. *Forbes.ua*. Бізнес, мільяртери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <http://surl.li/qutwh>

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО «КЕШБЕКУ»

БЕРЕЗНИЙ МАКСИМ,
аспірант, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0009-0005-7798-5981

Зважаючи на сучасні тенденції деяких країн, науковці виявляють зацікавленість у протекціоністських заходах, що відображається у введенні підвищених мит на імпорتنі товари або навіть їх повній забороні, а також у винайденні новаторських підходів, таких як ідея державного «кешбеку» за покупки вітчизняних товарів.

Економічний протекціонізм має довгу історію, що відображається в різних періодах та країнах. Його коріння можна прослідкувати ще в середньовіччі, коли влада вводила мита та інші обмеження для захисту внутрішнього ринку та промисловості від іноземної конкуренції.

Одним із ранніх ідеологів протекціонізму був економіст Фрідріх Ліст, який у своїй праці «Система національної політики» аргументував за необхідність захисту вітчизняного виробника від

іноземної конкуренції через введення мит та інших тарифів. Ліст вважав, що це сприятиме розвитку внутрішнього виробництва та економічного зростання. [1]

Інший видатний ідеолог протекціонізму - Джон Мейнард Кейнс. Він вважав, що держава має активно втручатися в економіку, в тому числі через застосування протекціоністських заходів, щоб забезпечити стабільність та збалансованість економічного розвитку. [2]

Проте в історії економічної думки були також прихильники вільної торгівлі, які критикували протекціоністські заходи. Наприклад, Адам Сміт у своїй праці «Дослідження щодо природи та причин багатства народів» аргументував за переваги вільної торгівлі та спеціалізації. [3]

Таким чином, історія протекціонізму включає в себе дискусії між різними економічними школами і підходами до управління економікою. Хоча ідеї протекціонізму відіграли значну роль у формуванні економічних політик різних країн протягом історії, сучасні тенденції все частіше нахиляються до вільної торгівлі та міжнародного економічного співробітництва.

Проте, перш ніж розглядати позитивні чи негативні аспекти такої ідеї, слід детально проаналізувати кожен її елемент. Перша проблема, яка виникає, стосується джерела фінансування цього «кешбеку». Умови, при яких держава фінансує соціальні витрати за рахунок грантів і макрофінансової допомоги, обмежують можливості уряду для впровадження таких програм. Питання також полягає у тому, хто саме буде компенсувати банкам витрати на надання кешбеку - чи це будуть самі банки, які візьмуть це на себе через свої прибутки, чи буде залучатися додаткове державне фінансування.

Друге важливе питання стосується визначення критеріїв «українськості» товарів. Якщо ми введемо програму кешбеку за вітчизняні товари, виникає необхідність у чіткому визначенні того, що робить товар «українським». Це може бути складним завданням і стати джерелом корупції та зловживань. Окрім цього, необхідно вирішити питання, як перевіряти цю «українськість» і як контролювати процес.

Третя проблема стосується реальних вигод для українських виробників від такої програми. Історія показує, що попередні спроби підтримки вітчизняного виробника не завжди були успішними і часто призводили до банкрутства підприємств. Це свідчить про те, що просте стимулювання споживчого попиту на внутрішні товари може бути недостатнім для розвитку сектору.

Четверте, важливе питання стосується розміру внутрішнього ринку України. З 33 мільйонами населення цей ринок є вкрай обмеженим у масштабах глобальної економіки. Такий малий ринок

може бути недостатнім для забезпечення стабільного попиту на внутрішні товари та послуги.

П'ята проблема, яку необхідно врахувати, – це те, що навіть якщо програма кешбеку за внутрішні товари збільшить споживчий попит на ці товари, це не вирішить основних проблем українських виробників, таких як неповернення ПДВ, корупція та брак кваліфікованої робочої сили.

Шосте питання стосується розвитку виробництва з доданою вартістю. Цей процес вимагає значних капітальних інвестицій, але український внутрішній ринок капіталу майже відсутній. Тому необхідно шукати можливості для залучення капіталу з інших джерел.

Враховуючи усі ці проблеми, можна зробити висновок, що державний «кешбек» за покупки може не бути ефективним рішенням для України. Замість цього, слід зосередитися на інших заходах, таких як створення сприятливого інвестиційного клімату та підтримка розвитку інфраструктури для залучення іноземних інвестицій та покращення умов для розвитку внутрішнього ринку.

У зв'язку з низьким рівнем людського капіталу в Україні, наразі настає час розглядати максимально ефективне використання цих обмежених ресурсів. Це може включати такі заходи, як впровадження системи профорієнтації в школах, проведення реформ у вищій освіті та розвиток коледжів.

Проте, окрім цих заходів, важливо звернути увагу на інші аспекти, які також впливають на ефективність економічного розвитку країни. Наприклад, недостатня підтримка зі сторони держави для просування українських товарів на зовнішніх ринках. Посольства України та урядові органи повинні активніше просувати українські товари на міжнародній арені, щоб забезпечити їх конкурентоспроможність та успішний вхід на зовнішні ринки.

Також, відсутність нормального банківського сектору, який би надавав кредити для експортно-імпортних операцій, є серйозним обмеженням для розвитку зовнішньоекономічних відносин. Просте впровадження програми кешбеку на українські товари не розв'язує цих системних проблем.

Важливо розуміти, що такі заходи можуть створити викривлення на ринку, яке в довгостроковій перспективі може негативно вплинути на самих українських виробників. Тому потрібно максимально ефективно використовувати наявні ресурси та просувати галузі, які допоможуть Україні стати конкурентоспроможною на світовому ринку.

Стимулюючи розвиток експортоорієнтованих секторів економіки, таких як аграрний та ІТ сектори, і привертаючи іноземні інвестиції та технології може забезпечити стійкий економічний зріст.

Адже історія показує, що успішний економічний розвиток країн відбувався завдяки їх інтеграції у світову економіку та активному експорту. Таким чином, важливо зрозуміти, що стимулювання внутрішнього ринку в умовах обмеженої залежності від зовнішньої допомоги і відсутності розвиненого ринку капіталу може виявитися непродуктивним.

Список використаних джерел

1. Friedrich List. (1841) Das nationale System der politischen Ökonomie. URL: https://eet.pixel-online.org/files/etranslation/original/kreuzgang.org_pdf_friedrich-list.das-nationale-system-der-politischen-oekonomie.pdf

2. John Maynard Keynes. (1936) The General Theory of Employment, Interest and Money. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/125515/1366_keynestheoryofemployment.pdf

3. Adam Smith. (1776), An Inquiry Into The Nature And Causes Of The Wealth Of Nations. URL: <https://oll.libertyfund.org/titles/smith-an-inquiry-into-the-nature-and-causes-of-the-wealth-of-nations-cannan-ed-vol-1>

ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

ГАЛАБУРДА АННА,

аспірант, Державний торговельно-
економічний університет,
orcid.org/0000-0003-2688-4775

Фінансова політика займає центральну позицію у системі економічних відносин і відіграє значну роль у процесі розвитку суспільства. Саме від обраної фінансової політики та стратегії залежить виконання державною покладених на неї функцій, управління галузями економіки та національним виробництвом, реалізації поставлених завдань і соціальних гарантій.

Фінансова політика – складний і відповідальний процес, який включає в себе такі складові як: бюджетну, податкову, грошово-кредитну, митну, інвестиційну, боргову. Кожна з яких застосовує інстру-

менти регулювання фінансового механізму, які являють собою невід'ємний елемент у процесі регулювання макроекономічної стабільності та ефективності розподілу фінансових ресурсів. Всі форми державної фінансової політики пов'язані між собою і в сукупності повинні забезпечити реалізацію основних цілей фінансово-кредитного розвитку країни.

Використання інструментів фінансової політики у кожній країні має свою специфіку, що зумовлюється станом економіки, сформованим інституційним середовищем та напрямками його розвитку, прагненнями досягти прийнятної рівноваги між соціальною справедливістю та економічною ефективністю, а також закріпленням науково обґрунтованої (оптимальної) межі соціально-економічної нерівності [1, с. 506].

Зміст бюджетної політики полягає у сукупності економічних та адміністративних заходів, які застосовуються державою для того, щоб стабілізувати та підвищити ефективність національної економіки, із застосуванням, переважно, бюджетних і податкових механізмів. Важливо зазначити, що значення даного елементу фінансової політики виражається у процесі формування і використання основного централізованого фонду грошових коштів. Вагомим завданням фінансово-економічної політики є її адаптація до змін структури бюджетних відносин, впливу зовнішніх економічних факторів, якісних перетворень бюджетної системи [2, с. 33].

Податкова політика є потужним способом впливу на соціально-економічний розвиток територій. Використання податкових інструментів дають можливість безпосереднього впливу на доходи суб'єктів національної економіки, обсяги споживання та заощадження тощо.

Грошово-кредитна політика являє собою комплекс дій та заходів держави, які спрямовані на управління сферою грошового ринку – забезпечення стабільності грошової одиниці держави. За допомогою інструментів даної політики (облікової ставки, норми обов'язкових резервів, операції з цінними паперами тощо) Національний банк впливає на обсяг грошової маси, кредитування, темп інфляції та стан платіжного балансу.

Ще одним важливим елементом фінансової політики є митна політика, яка відображається системі принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки.

Розглядаючи інвестиційну політику необхідно зазначити, що вона є сукупністю адміністративних та економічних заходів держави, що спрямовані на розширення і сприяння активізації інвестиційних процесів у різних регіонах та галузях економіки. Основними завданнями інвестиційної політики є: створення такого інвестиційного клімату, який буде стимулювати капіталовкладення у виробництво; мобілізація ресурсів та їхнє ефективне використання; забезпечення зростання ВВП і створення умов для збільшення інвестиційного потенціалу.

Зміст боргової політики полягає у розробленні та прийнятті рішень щодо внутрішніх та зовнішніх запозичень з метою фінансування дефіциту бюджету та забезпечення платоспроможності держави. Реалізується дана політика через комплекс заходів і спрямована на раціональну та ефективне управління державою запозичених фінансових ресурсів.

Фінансова політика держави змінюється та корегується відповідно до історичних умов, особливостей розвитку суспільства, внутрішніх та зовнішніх факторів, реальних економічних та фінансових можливостей держави, суб'єктів господарювання та населення. Державна фінансова політика як складова соціально-економічного розвитку країни передбачає використання інституційних важелів, фінансової архітекτονіки з метою забезпечення макроекономічної стабілізації та створення передумов для стійкого економічного зростання і збалансованого розвитку суспільства [2, с. 31–33].

Список використаних джерел

1. Качула С. В. Інструменти державної фінансової політики у системі заходів поліпшення якості життя населення. *Східна Європа: Економіка, Бізнес та Управління*. 2019, № 4 (21), С. 504–510.
2. Чугунов І. Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку: монографія, 2021. 532 с.
3. Коровій В. В. Державна фінансова політика: монографія. Київський національний торговельно-економічний університет, 2021. 388 с.

ДО ПИТАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ГЛУШКОВ МАКСИМ,

аспірант, Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки
[orcid.org/ 0009-0006-3112-9319](https://orcid.org/0009-0006-3112-9319)

В умовах військової агресії проти України гостро постало питання про функціональну спроможність вітчизняних фінансових інституцій. Компаративний аналіз праць провідних вчених засвідчує [1–2], що навіть до лютого 2022 року вітчизняні фінансові установи не були спроможні ефективно забезпечувати акумуляцію та розподіл фінансових ресурсів у національній економіці. Перелік дисбалансів, що характерний для інституційної фінансової інфраструктури в Україні є достатньо широким, проте ключовими перешкодами для її функціональної інтенсифікації є:

1. Формування архітекτονіки фінансового сектору з явним домінуванням банківських установ. Протягом багатьох років держава вперто ігнорувала питання розвитку небанківських фінансових інституцій, прямо чи опосередковано підтримуючи банківський сектор. Внаслідок такого підходу знизився рівень фінансової інклюзії, а споживачі/клієнти мають доступ до обмеженого переліку фінансових послуг та фінансових операцій. Надзвичайна залежність від банків визначила той факт, що найменші проблеми у банківському секторі суттєво підривають довіру до фінансового посередництва загалом.

2. Низький рівень фінансової грамотності населення [3], який визначається не тільки рівнем наявних фінансових знань та компетенцій, але й набутим негативним досвідом співпраці індивідуальних учасників фінансового ринку з фінансовими установами. Особливо загострилися ці проблеми на тлі швидкої цифровізації фінансового бізнесу в Україні. Недостатня фінансова грамотність в поєднанні з відсутністю у багатьох українців достатніх цифрових компетенцій потенційно можуть стати каталізатором багатьох проблем на вітчизняному фінансовому ринку.

3. Навряд чи можна розраховувати на інший результат щодо рівня фінансової грамотності в умовах, коли система державного регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ в Україні багато років була недостатньо ефективною. Проблеми у системно важливих банків, численні випадки відмови у виплаті страхового відшкодування, неповернення депозитів кредитними спілками, надання позик мікрофінансовими організаціями під шалені відсотки – все це на тривалий час стало реаліями вітчизняного фінансового ринку.

4. Опортунізм фінансових установ, який полягав у тому, що багато з них намагалися у своїх корпоративних стратегіях максимально орієнтуватися на використання інституційних «провалів» на вітчизняному фінансовому ринку. Так, існуюча модель ринку спільного інвестування в Україні фактично призвела до його «псевдо венчуризації», яка не має нічого спільного зі світовими стандартами венчурного бізнесу.

5. Слабкість вітчизняного ринку цінних паперів, особливо – сегменту корпоративних фінансових інструментів [4]. В торгівлі на біржовому ринку переважають державні облігації, ліквідність інших цінних паперів – надзвичайно низька, насамкінець, вітчизняні акціонерні товариства відверто не зацікавлені у публічній емісії своїх цінних паперів в Україні. Сплеск публічних розміщень на європейських біржах минув ще кілька років тому.

Зрозуміло, що усі зазначені проблеми після лютого 2022 року не тільки нікуди не ділися, а навпаки – досить виразно проявилися. А гострота проблем, визначених необхідністю пошуку капіталів в умовах воєнного стану, визначає їх аналізу під іншим кутом зору. Цілком очевидно, що довоєнна модель розвитку вітчизняного фінансового сектору в існуючих умовах не має жодних шансів. Але, зважаючи на це, перед Україною виникають принципово нові можливості щодо розбудови фінансового сектору на інноваційній основі.

Загальновідомо, що учасники фінансового ринку надзвичайно потужно абсорбують різноманітні інновації та використовують їх у своїх корпоративних стратегіях. Яскравим свідченням цьому є стрімкий розвиток на глобальному рівні FinTech-сектору, учасники якого за досить короткий проміжок часу стали чи не ключовими гравцями фінансового простору. Слід визнати очевидне, що майбутні тренди вітчизняного фінансового сектору мають мати інноваційне підґрунтя. Зрозуміло, що тут важливим є досягнення певного консенсусу між учасниками фінансового ринку (в першу чергу –

фінансовими інституціями) та державою, як його регулятором. За таких умов саме фінансовий сектор стане ключовим драйвером поствоєнного відновлення України.

Список використаних джерел

1. Редзюк Є. Фінансовий ринок та інвестиційні процеси в Україні: досягнення, проблеми та перспективи розвитку. *Економіст*. 2016. № 6. С. 9–15.
2. Стеценко Б. Генеза інституціоналізації фінансової інфраструктури в Україні. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Випуск 5. Ч. 2. С. 90–93.
3. Результати загальнонаціонального опитування про фінансову грамотність населення. Експертна платформа. URL: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0048.html. (дата звернення 12.02.2024 р.).
4. Фондовий ринок. НКЦПФР. Офіційний сайт. URL: <http://www.nssmc.gov.ua>. (дата звернення 12.02.2024 р.).

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

ГОЛОВАЧ НАТАЛІЯ,
доцент, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0000-0002-8012-6337
ХРИСТОФОРОВА ПОЛІНА,
здобувач вищої освіти,
Державний торговельно-
економічний університет

Державна політика сприяння розвитку підприємництва досліджується у науковому середовищі майже постійно і вимагає сучасних оновлень. Це спричинено зміною умов та реалій в яких опиняється бізнес, адже створюються нові виклики і можливості для нього. Малий та середній бізнес виступає важливим стовпом економіки у будь-який період, але його значення особливо відчутне в умовах воєнного конфлікту. Наразі робота українського бізнесу слугує джерелом наповнення держбюджету та створення нових робочих місць. Тому розробка та реалізація ефективної державної політики підтримки розвитку підприємства є ключовою для його подальшої організації та ведення.

За даними Державного комітету статистики України, у 2022 році порівняно з 2021 кількість діючих малих і середніх бізнесів в нашій країні зменшилась на 11,4 % і склала 1,7 млн підприємств [1]. Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за 2022 рік склала 7,6 млн українців. Отже, підприємництво, комерційна діяльність залишаються важливою складовою української економіки.

Однак, працюючи в умовах повномасштабної війни підприємці стикаються з багатьма перешкодами, зокрема: обстрілами та мінуванням територій, руйнуванням виробничої інфраструктури, дефіцитом робочої сили, пального, оборотних коштів, мобілізацією фахівців, масовими переміщеннями співробітників та клієнтів, змінами споживчих пріоритетів та критичним зниження попиту на товари.

Держава шукає найефективніші методи та інструменти сприяння активності бізнесу. Державна фінансова підтримка є найбільш актуальною, оскільки більшість із господарюючих суб'єктів потребують додаткових джерел фінансування діяльності і інвестиціях. Так, урядовий проект «єРобота» передбачає надання грантів для започаткування власної справи, розвитку підприємництва та навчання. Він спрямований на пожвавлення бізнес-діяльності і створення робочих місць, включає шість грантових програм, зокрема, мікрогранти для створення бізнесу, гранти для розвитку переробного підприємства, державне фінансування закладки саду, кошти для розвитку тепличного господарства, грант на реалізацію стартапу, кошти на навчання ІТ-спеціальностям. Загалом через гранти в розвиток підприємництва держава інвестувала з липня 2022 року 7 млрд гривень, створивши понад 40 тисяч нових робочих місць для наших громадян по всій країні.

Наступним інструментом підтримки підприємців, на який хочеться звернути увагу, є програма «Доступні кредити 5–7–9 %», що ставить за мету відновлення, підтримання та стимулювання розвитку українського бізнесу. За даними Міністерства фінансів, на 1 січня 2024 року за час дії воєнного стану в Україні у рамках цієї ініціативи укладено 44 142 кредитні договори на загальну суму 177,2 млрд грн [2]. Незважаючи на неодноразові розширення програми для підтримки постраждалих від війни секторів, її галузева структура за останній рік майже не змінилася. Так, Нацбанк в Звіті про фінансову стабільність за грудень 2023 року відзначає основних користувачів програми: сільськогосподарські підприємства (49 % портфеля програми), підприємства торгівлі (26 %) та промисловості (15 %) [3]. Водночас більшість коштів надано малим та мікро агропідприємствам. Таким чином, програма відіграла ключову роль у підтри-

манні кредитування бізнесу в найскладніший період повномасштабного вторгнення, доступ до неї був максимально широким. Проте в умовах поступового відновлення економіки та поліпшення фінансових показників бізнесу формат програми поступово змінюватиметься, зосереджуючись на інвестиційних потребах, а не на фінансуванні оборотного капіталу.

Незважаючи на те, що український бізнес отримує підтримку через державні грантові програми, деякі підприємці все ще потребують нових ефективних економічних рішень.

Шукаючи альтернативні джерела фінансування, адаптуючись до мінливих ринкових умов і зосереджуючись на експорті та диверсифікації, малий і середній бізнес може продовжувати відігравати ключову роль у національній економіці навіть під час війни.

Список використаних джерел

1. Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2010-2022 роках. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/size_20.htm (дата звернення 18.02.2024).

2. У 2023 році підприємці отримали 23 973 доступні кредити на 97,2 млрд гривень. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-u-2023-rotsi-pidpryiemtsi-otrymaly-23-973-dostupni-kredyty-na-972-mlrd-hryven> (дата звернення 18.02.2024).

3. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2023. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=6

ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ

ЖЕРДЕЦЬКА ЛІЛІЯ,

завідувач кафедри банківської справи,
Одеський національний економічний університет
orcid.org/0000-0001-5398-868X

МАЛІДОВСЬКИЙ ЄВГЕН,

аспірант, Одеський національний
економічний університет

Фінансова інклюзія означає, що окремі особи та підприємства мають доступ до корисних і доступних фінансових продуктів і послуг, які відповідають їхнім потребам – транзакцій, платежів, заощаджень, кредитів і страхування – які надаються відповідально та стабільно. Фінансова інклюзія є вагомим чинником подолання бідності та зростання добробуту [1]. Враховуючи важливість фінансової інклюзії та її вплив на цілі сталого розвитку, актуалізуються питання її підвищення. Одним з напрямів забезпечення фінансової інклюзії є запровадження цифрових валют центральних банків.

Криптовалюти та стейбкоїни можуть забезпечувати миттєві та дешеві глобальні транзакції, що стає особливо робить їх привабливими для широкого кола контрагентів. Однак варто зауважити, що специфіка приватних валют створює великі ризики для фінансової стабільності та безпеки користувачів. Саме тому деякі центральні банки розглядають впровадження державних цифрових валют як компромісний варіант між інноваціями криптовалют та забезпеченням державної контролю. Цифрові валюти центральних банків (далі – ЦВЦБ) можуть поєднувати переваги криптовалют, як-от швидкість операцій, з регулюючими механізмами та гарантіями державного захисту. Це сприяє розвитку цифрової економіки, забезпечуючи одночасно стійкість та надійність фінансової системи [2].

Можна виділити такі принципові конструктивні грошей (валют) в цілому та цифрових валют зокрема [3]:

- тип емітента (центральний банк чи інші організації; наприклад, у випадку з криптовалютами це може бути приватна особа);
- форма (цифрова чи фізична; у фізичній формі нині існують банкноти центральних банків);

– доступність (обмежена або широка; тобто гроші, які доступні лише певним агентам і в певних юрисдикціях, та гроші, які доступні всім усюди);

– технологія: на основі токенів і на основі облікового запису; кошти на основі облікового запису зберігаються на рахунках уповноважених осіб, тоді як гроші на основі токенів є представленням вартості, інкапсульованої в (фізичних або цифрових) записах, і їх передача від одного агента до іншого не вимагають узгодження двох баз даних.

Як зазначалося вище, вагомим чинником випуску цифрових валют центральних банків є підвищення фінансової інклюзії, особливо для країн, що розвиваються, і з низькими доходами.

Науковці Міжнародного валютного фонду обґрунтували такі канали впливу розвитку ЦВЦБ на фінансову інклюзію:

– випуск ЦВЦБ може збільшити розмір банківських депозитів тих, хто раніше не користувався послугами банків, стимулюючи відкриття банківських рахунків для доступу до гарантів ЦВЦБ; зростання таких депозитів дозволить компенсувати відтік депозитів у ЦВЦБ для тих, хто вже має банківський рахунок)

– використання ЦВЦБ дозволяє нарощувати обсяги кредитування за рахунок зменшення асиметрії інформації про кредитний ризик у кредитуванні.

Останній канал впливу успішно реалізовуватиметься за наявності таких умов: по-перше, ризик ліквідності банківських депозитів є низьким; по-друге, розмір і відносний добробут населення, яке раніше не користувалося банківськими послугами, є значний та, по-третє, ЦВЦБ є цінним для домашніх господарств як засіб платежу або для нарощування кредиту.

За рахунок дії каналів впливу розвитку ЦВЦБ на рівень фінансової інклюзії зростатиме і рівень добробуту. Зростання рівня добробуту за рахунок запровадження та розвитку ЦВЦБ забезпечуватиметься наступним [4]: використання ЦВЦБ є більш вигідним для платежів домогосподарств; ЦВЦБ створює альтернативний «безпечний» засіб заощаджень; ЦВЦБ покращує процеси кредитування, оскільки зменшує асиметрію інформації про кредитний ризик, дозволяючи банкам пропонувати нижчі процентні ставки за кредитами та збільшувати обсяги кредитування для «хороших» клієнтів.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion> (дата звернення 28.02.2024)
2. Central Bank Digital Currency. *Background Technical Note*. November 2021. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/603451638869243764/pdf/Central-Bank-Digital-Currency-Background-Technical-Note.pdf> (дата звернення 28.02.2024).
3. Bordo, Michael D., and Andrew T. Levin. (2017) Central bank digital currency and the future of monetary policy. No. w23711. *National Bureau of Economic Research. Working Paper 23711*. URL: <http://www.nber.org/papers/w23711> (дата звернення 10.02.2024).
4. Tan, B. (2023) Central Bank Digital Currency and Financial Inclusion. *IMF Working Paper No. 23/69*, International Monetary Fund, Washington DC.

ЦІЛЬОВА ІНФЛЯЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

ІНДУС КАТЕРИНА,

доцент, Ужгородський торговельно-
економічний інститут ДТЕУ
orcid.org/0000-0001-6138-5352

Цільова інфляція, як інструмент монетарної політики, є одним з ключових аспектів управління грошово-кредитною сферою економіки. Вона відображає стратегічний підхід центральних банків до контролю за рівнем цін у країні та досягнення макроекономічної стабільності. Розуміння та використання цільової інфляції є важливим завданням для керівників монетарної політики у забезпеченні стійкості фінансово-економічної системи та сприянні сталому економічному зростанню. У цьому контексті важливо розглянути роль та механізми дії цільової інфляції, щоб краще зрозуміти її вплив на економічні процеси та розвиток країни.

Цільова інфляція в сучасному світі відіграє ключову роль у керуванні економічними процесами та забезпеченні стабільності в фінансовій системі країни. Розуміння та вивчення цільової інфляції є важливим завданням для економістів та фінансових аналітиків, оскільки це дозволяє краще розуміти механізми впливу монетарної

політики на рівень цін та загальну економічну ситуацію [1, с. 73]. У цьому дослідженні ми розглянемо різні підходи до розуміння та використання цільової інфляції як інструменту монетарної політики.

Перший підхід до розуміння цільової інфляції зосереджується на теоретичних аспектах її функціонування. Згідно з цим підходом, цільова інфляція визначається як заданий рівень інфляції, який центральний банк має на меті досягти за допомогою монетарної політики. Теоретичні моделі розглядають вплив різних факторів, таких як грошова маса, процентні ставки та обсяг кредитування, на рівень цін у економіці, а також розробляють стратегії регулювання монетарної політики для досягнення цільової інфляції [2, с. 88].

Другий підхід полягає у проведенні емпіричних досліджень з метою вивчення впливу цільової інфляції на різні аспекти економічного розвитку. Ці дослідження включають аналіз динаміки цін, виробничого потенціалу, споживчих витрат та інших макроекономічних показників у контексті досягнення цільового рівня інфляції. Емпіричні дані допомагають оцінити ефективність монетарної політики та визначити оптимальні стратегії регулювання цільової інфляції для досягнення стабільності в економіці [3, с. 140].

Третій підхід полягає у порівняльному аналізі міжнародного досвіду використання цільової інфляції як інструменту монетарної політики. Цей аналіз включає огляд досвіду різних країн з регулювання цільової інфляції, вивчення їхніх стратегій та методів, а також оцінку результатів досягнення цільових цілей. Порівняльний аналіз допомагає виявити найбільш ефективні підходи до управління монетарною політикою та враховувати їх при розробці стратегій для власної країни [4, с. 41].

Тож, у даному дослідженні ми розглянули різні підходи до розуміння та використання цільової інфляції як інструменту монетарної політики. Теоретичні моделі, емпіричні дослідження та порівняльний аналіз міжнародного досвіду надали нам глибоке розуміння функціонування цього інструменту та його впливу на економічний розвиток країни. Досягнення цільового рівня інфляції відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності та сталого зростання економіки, і подальші дослідження в цій області допоможуть розробити ефективні стратегії управління монетарною політикою для досягнення цієї мети.

Список використаних джерел

1. Адамик Б. П. Вибір цільової спрямованості монетарної політики в Україні. Банківська система і монетарна політика. *Світ фінансів*. Випуск 1. жовтень 2017. С. 72–81.
2. Селіверстов В. В. Вплив інструментів грошово-кредитної політики Банку Англії на рівень інфляції. Монетарна політика. *Фінанси України*. Випуск 7. 2019. С. 87–98.
3. Коріньок Я. О. Цільова спрямованість грошово-кредитної політики в контексті фінансової стабільності. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2018. С. 138–145.
4. Королюк Т. О. Теоретико-методологічні засади розробки правил монетарної політики. *Економічна наука*. 2020. С. 39–45.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

КАРПЕНКО МАКСИМ,
аспірант, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org / 0000-0003-2674-4799

Місцевий бюджет є ключовим інструментом забезпечення надання соціальних благ та послуг, пропонованих мешканцям відповідних громад. Органи місцевого самоврядування мають перманентно працювати над диверсифікацією та оптимізацією джерел власного фінансового забезпечення, дотримуючись принципів справедливості, достатності, пропорційності та субсидіарності. Місцеві органи влади є найбільш зацікавленими у створенні сприятливого середовища для розвитку, залученні інвестицій, зростанні зайнятості населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Принципи підготовки та імплементації політики формування доходів місцевих бюджетів мають органічно інтегруватися до загальної бюджетної архітектури. Функціонування системи місцевих бюджетів передбачає перманентну модифікацію моделей інтеракції учасників процесу для максимізації їх потенційних вигід.

Генерування доходів місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень є елементом реалізації стабільної, збалансованої та прогнозованої фіскальної політики, що сприяє узгодженню інтересів

економічних агентів та мешканців територіальних громад, що потребують соціального забезпечення і захисту. При цьому пріоритетною задачею видається гармонійне узгодження інтересів населення через підтримку цільової фінансово-економічної ефективності платників податків, елімінація соціальних розривів і надмірного розшарування суспільства. Еволюція фіскального простору підтверджує не обхідність та значимість у структурі доходів місцевих бюджетів власних фіскальних ресурсів, зокрема місцевих податків та зборів, ставки яких детермінують самоврядні органи, та власних надходжень бюджетних установ. Іншими значимими джерелами є певним чином «розщеплені» надходження від справляння загальнодержавних податків, трансферти та позики. Мобілізовані надходження повинні бути достатніми для фінансування зобов'язань, що постають перед самоврядуванням, і мають перевищувати витрати на їх адміністрування. Пріоритетом розвитку системи формування доходів місцевих бюджетів є мінімізація економічних нерівностей між територіями, надання певних стимулів для депресивних територій.

Парадигма соціально-економічного розвитку держави та, відповідно, її адміністративно-територіальних одиниць детермінує водночас фіскальну стратегію громад і територій, і точково – стратегію розвитку партикулярної фіскальної юрисдикції (із врахуванням сукупного впливу множини локальних детермінант). Враховуючи макроекономічну циклічність та дію зовнішніх шоків, формування концептуальної моделі мобілізації ресурсів до місцевих бюджетів має відбуватися в контексті здійснення оперативного та середньострокового планування місцевих бюджетів, відповідно до логіки управління їх варіативними параметрами. Якість виконання і його оцінювання має визначати обсяг необхідних та достатніх заходів корекції бюджетного регулювання розвитку відповідних територіальних громад.

У Національній стратегії доходів до 2030 року висвітлено питання щодо посилення функціоналу інституцій місцевого самоврядування стосовно адміністрування податків, які зараховуються до відповідних бюджетів, зокрема місцевих [1]. Станом на 2024 рік, стосовно останніх, місцеві самоврядні інституції детермінують податкові ставки, зокрема щодо податку на нерухоме майно, також мають право надавати пільги для окремих категорій їх платників. Водночас вони позбавлені можливості вирішувати комплекс прикладних питань щодо адміністрування цих податків, а відповідний процес наразі повністю перебуває у компетенції фіскальних органів держави.

Крім того слід зазначити, що далеко не всі фактично наявні майнові об'єкти реально оподатковуються через відсутність їх у відповідних держреєстрах; адміністрування майнових податків відносно затратне та недостатньо ефективне з позицій наповнення зведеного бюджету; самоврядні інституції реально позбавлені регальних можливостей поліпшувати процеси адміністрування місцевих податків і зборів. Зміцнення доходів місцевих бюджетів прямо залежне від ступеню наповнення баз інформацією щодо об'єктів оподаткування місцевими податками та зборами.

Важливо надати органам місцевого самоврядування повноваження в частині адміністрування податку та перевірки інформації щодо наповнення державних реєстрів речових прав на майно. Належне та своєчасне здійснення вказаних заходів прямо впливає на фінансову автономію місцевих бюджетів та результативність відповідних органів самоврядування. Слід розробити та удосконалити методичні рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо механізму наповнення баз Мін'юсту інформацією про зареєстровані об'єкти та власників нерухомого майна. Залишається потреба в удосконаленні алгоритму актуалізації даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно на підставі наданої органами місцевого самоврядування інформації про зареєстровані об'єкти та власників нерухомого майна.

Важливим є зміцнення фінансової спроможності місцевих бюджетів, в тому числі шляхом: посилення наукової обґрунтованості бюджетного процесу; удосконалення механізмів вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів; активації стимулів економічного розвитку територій [2].

Список використаних джерел

1. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/National %20Revenue %20Strategy_2030_.pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf) (дата звернення: 26.02.2024).
2. Pasichnyi, M., Kaneva, T., Ruban, M., & Nelytaliuk, A. (2019). The impact of fiscal decentralization on economic development. *Investment Management and Financial Innovations*, 16(3). 29–39. doi:10.21511/imfi.16(3).2019.04 (дата звернення: 27.02.2024).

ПОДАТКОВІ МЕХАНІЗМИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

КРИВОНОС ДМИТРО

аспірант, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org / 0009-0000-3747-7695

Потреба осучаснення системи податкового регулювання зумовлена запитом щодо формування стратегічної концепції розвитку. Модель такого регулювання має виявляти властивості адаптивності та когерентності щодо базисних напрямів економічної політики, зокрема бюджетної, монетарної, інвестиційної, галузевої, цінової, конкурентної і зовнішньоекономічної. Застосування системного підходу до реалізації фіскальної і регулюючої функції податків і їх гармонійна взаємодія є передумовою росту громадського добробуту. Розвиток держави залежить від множини факторів: інноваційної спроможності, технологічного устрою, обсягів і типу залучених інвестицій, активності приватного бізнесу, людського капіталу, наявних адмінбар'єрів, стану інфраструктури, профілю адміністрування тощо.

Механізм податкового регулювання країн із розвинутою економікою переважно є ациклічним, тоді як в країнах з емерджентною – проциклічним. Це є наслідком певної моделі бюджетної політики щодо видатків, яка залежить від електорального циклу і має інерційний характер стосовно соцвидатків і витрат на обслуговування публічного боргу. Зміни структури системи оподаткування можливі за умов оптимізації бюджетної політики, впровадження обмежень стосовно росту публічних видатків, дефіциту й джерел його фінансування. Емерджентні економіки повинні приділяти увагу питанням росту якості функціонування бюджетних інститутів й посилення їх координації. Сучасний податок – поліфункціональний інструмент, який інколи детермінують в якості «подвійного дивіденду», наголошуючи на можливості застосовування для одержання доходів та контролю за оподатковуваними товарами [1].

Формуючи податковий механізм, збільшуючи або скорочуючи масу відповідних надходжень, міняючи бази й ставки, тарифи, застосовуючи інструментарій звільнення від оподаткування окремих галузей, територій, груп населення тощо уряд може впливати на господарську активність, оптимізувати кон'юнктуру ринку, реалізовувати збалансовану соціалітику. Застосування податкових пільг дозволяє державі регулювати пропорції в структурі виробництва і

розвитку продуктивних сил. Організація оподаткування впливає на масштаби створення, розподілу та споживання суспільного продукту, темпи нагромадження капіталу й техноновлення виробничого потенціалу.

Наразі податкова система глибоко інтегрована у публічні механізми реалізації соціально-економічних цілей розвитку країни. Уряд, керуючи суспільним розвитком, має забезпечувати соціальну та економічну стабільність. Важливою є розробка дієвих методик використання податкового регулювання для вирішення проблем бідності, надмірної соціальної нерівності, економічної відсталості, дефіциту публічних фінресурсів, необґрунтованого боргового навантаження на національну економіку, деструктивних змін клімату тощо [2].

Серед заходів оптимізації фіскального простору слід виділити посилення функціональної ефективності податкової системи через пошук компромісу щодо рівня податкового навантаження, гарантії повного виконання платниками їх зобов'язань, планомірне удосконалення адміністрування і законодавчої бази.

Враховуючи те, що до повномасштабного вторгнення коштом податкових надходжень забезпечувалось близько 85 % доходів зведеного бюджету, податкова система має гарантувати стійке формування джерел доходів, достатніх для реалізації видаткових зобов'язань. Рівень і структура податкового навантаження мають сприяти економічному зростанню, чесній конкуренції, притоку інвестицій. Податкове адміністрування повинно здійснюватися з дотриманням критерію мінімізації втрат економічних агентів завдяки: – аналізу дії податкового навантаження на економіку в контексті її структури; – уніфікації нормативно-правового забезпечення функціонування фіскальних інституцій; – тотальному впровадженні електронної взаємодії податкових органів і платниками; – здійсненню контролю й нагляду за додержанням законодавства.

Зниження ставок оподаткування не є пріоритетом фіскального регулювання економічного розвитку, оскільки екстраординарні умови ведення військових дій та забезпечення обороноздатності потребують стійких фіскальних надходжень. Пріоритетом є інституційні зміни системи взаємодії фіскальних інституцій та платників податків, структурна оптимізація непродуктивних видатків бюджету, вдосконалення методик бюджетного планування і прогнозування.

Податкова політика є іманентно властивою публічному управлінню діяльністю щодо впорядкування суспільних відносин в економічній та соціальній сферах із застосуванням встановлення

інституційних правил, сукупності управлінських методів, цілей, інституцій, інструментів для забезпечення оптимального соціоекономічного розвитку. Імплементация кращих надбань теорії податкової політики дозволяє якісно управляти фінансовими ресурсами, створювати робочі місця, попереджати економічний спад і забезпечувати зростання, сприяти науковим дослідженням, контролювати зміни клімату, забезпечувати стійкий розвиток. Податкова політика проявляється в акумуляції фінресурсів для покриття необхідних публічних витрат, створення суспільних благ і послуг, макростабілізації, підтримки і стимулювання росту, елімінації небажаних наслідків ринкових відносин, реалізації державної досягнення справедливості в розподілі доходів, формуванні сприятливого екологічного середовища, впливу на динаміку людського розвитку. Важливими є оперування інструментарієм податкової політики та адаптивне застосування відповідних механізмів в контексті оптимізації рівня податкового навантаження.

Список використаних джерел

1. Pasichnyi, M., Kaneva, T., Ruban, M., & Nepytyaliuk, A. (2019). The impact of fiscal decentralization on economic development. *Investment Management and Financial Innovations*, 16(3), 29–39. doi:10.21511/imfi.16(3).2019.04 (дата звернення: 29.02.2024).
2. Auerbach, A. J., & Smetters, K. A. (Eds.). (2017). *The economics of tax policy*. Oxford University Press.

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

ЛЮБЧАК ІРИНА,

асистент, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0000-0002-3988-2704

Бюджет є вагомим інструментом регулювання соціальної, економічної, інвестиційної, зовнішньоекономічної політики держави. Економічний спад, спричинений дією воєнного стану на території України, значно змінив механізми формування бюджетних відносин:

критична залежність від зовнішньої фінансової підтримки, скорочення дохідної частини бюджету, збільшення видатків бюджету в частині національної оборони та безпеки. За таких умов посилюється увага до дослідження бюджету як вагомого елемента макроекономічної рівноваги, що зумовлено необхідністю адаптації діючого механізму бюджетної політики до соціально-економічних перетворень та трансформації економіки країни [1, с. 101].

Вплив бюджету на макроекономічну ситуацію в країні реалізується через механізм формування дохідної та видаткової частин бюджету. Від оптимізації кількості та структури дохідної та видаткової частин бюджету залежить рівень соціально-економічного розвитку країни.

Застосування Державного бюджету в системі макроекономічного регулювання реалізується через бюджетну політику, що забезпечує зростання обсягів фінансових ресурсів у розпорядженні державних органів для розвитку національної економіки та підвищення рівня добробуту населення [2, с. 63]. Крім того, в умовах трансформації економічних відносин Державний бюджет через політику доходів і видатків є важливим інструментом стимулювання підприємницької діяльності та регулювання економічної структури з метою досягнення соціально-економічних параметрів, визначених середньостроковими та довгостроковими національними цілями.

Бюджетна політика є інструментом державного фінансового регулювання суспільних відносин. Під час реалізації бюджетної політики встановлюється основні напрями формування та виконання бюджетних коштів, що передбачають фінансування пріоритетних галузей національної економіки, розвиток імпортозаміщення, новітніх технологій та економічної інфраструктури.

Бюджетна політика у 2022 та 2023 роках мала адаптивний та трансформаційний характер. Загалом, надходження до Державного бюджету у 2023 році порівняно з 2022 роком без урахування міжнародної фінансової допомоги зросли на 43,4 % і становили 246 млрд грн на фоні поживлення економічної активності. Витрати бюджету збільшились на 36,3 % і становили 561,4 млрд грн. З урахуванням міжнародної фінансової допомоги доходи бюджету в цілому у 2023 році становили 2672 млрд грн, видатки – 4014,4 млрд грн. Дефіцит бюджету становив 1333,1 млрд грн або 36,4 млрд дол.,

що становить 49,9 % від загального обсягу доходів Державного бюджету [3].

Зважаючи на динаміку показників бюджетної політики, варто констатувати, що реалізація бюджетної політики в системі макроекономічного регулювання має базуватися на збалансованій стратегії, оскільки загальний рівень державних видатків лише певною мірою позитивно впливає на економічну стабільність. У цьому напрямку варто акцентувати увагу на зміцненні власної дохідної частини бюджету, зменшуючи обсяг міжнародної фінансової допомоги. Даний напрямок є пріоритетним та визначеним у Національній стратегії доходів на 2024–2030 роки [4]. Крім того, ефективність реалізації бюджетної політики залежить не лише від зміцнення власної дохідної частини та збільшення державних видатків на фінансування певних аспектів економічного розвитку, а й від того, наскільки бюджетна та грошово-кредитна політика відповідають ключовим макроекономічним цілям.

Станом на тепер важливим є визначення пріоритетів бюджетної політики для забезпечення економічного зростання. Бюджетну політику необхідно реалізовувати в напрямку ефективної та результативної національної стратегії, спрямованої на соціальний розвиток. Першочерговим завданням такої бюджетної стратегії має стати зміна спрямованості та пріоритетності Державного бюджету.

З метою посилення ролі бюджету в системі макроекономічного регулювання слід удосконалити механізм формування доходів бюджету (в частині фіскальної та митної політики, зокрема), забезпечити ефективне планування і використання бюджетних видатків з урахуванням особливостей воєнного та повоєнного періодів, а також розробити механізм дієвого управління державним боргом, з урахуванням залежності від зовнішнього фінансування. Варто акцентувати увагу на підвищенні рівня збалансованості бюджету, врахування пріоритетів бюджетних програм, підвищення ефективності формування та реалізації бюджету як засобу забезпечення соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Chugunov I., Liubchak I. Institutional framework for budget planning. *Scientia Fructuosa*. 2023. № 6. S. 99–109. [https://doi.org/10.31617/1.2023\(152\)07](https://doi.org/10.31617/1.2023(152)07).

2. Любчак Ірина (2023). Формування доходів державного бюджету в умовах трансформації економіки. *Економічний вісник університету*, (58), 61-67. <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-58-61-67> (дата звернення: 25.02.2024).

3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua>

4. Національна стратегія доходів на 2024-2030 роки. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy.pdf> (дата звернення: 25.02.2024).

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ: СТРАТЕГІЇ ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

МАЛЯРЧУК ОЛЕКСІЙ,

старший викладач, Чернівецький торговельно-
економічний інститут ДТЕУ
orcid.org/0009-0004-6947-2820

Ефективне податкове планування набуває все більшого значення для суб'єктів малого бізнесу в умовах мінливої економічної ситуації та постійних змін податкового законодавства [4; 5]. Суб'єкти малого бізнесу повинні бути готові до адаптації та вживати заходів для мінімізації своїх податкових витрат і максимізації прибутків. Таке податкове планування стає все більш важливим для їхньої фінансової стабільності та успіху в бізнесі.

Визначення податкового навантаження суб'єкта господарювання повинно ґрунтуватися на ряді принципів та організаційно-методичних підходів:

– оцінка рівня податкового навантаження має бути проведена з використанням відносних показників, які не лише відображають загальні взаємозв'язки між сумарним обсягом податкових платежів та

іншими фінансовими параметрами, а й враховують індивідуальні аспекти (вплив окремих видів податків, платежів та зборів);

- важливо розрізняти суми податкових зобов'язань за видами податків та враховувати їхнє призначення у визначенні витрат або зобов'язань суб'єкта господарювання;

- оцінка рівня податкового навантаження повинна базуватися на порівнянні обсягу податкових платежів та подібних зборів з ключовими параметрами фінансово-господарської діяльності, такими як доходи, витрати, фінансові результати, активи та пасиви;

- визначення методичного підходу та системи показників податкового аналізу має бути здійснене з урахуванням інформаційних потреб систем управління [2, с. 131].

В Україні підприємства малого бізнесу мають можливість вибору між загальною та спрощеною системами оподаткування. Згідно зі статтею 291 Податкового кодексу, право на використання спрощеної системи належить фізичним особам-підприємцям та юридичним особам будь-якої організаційно-правової форми, які мають річний дохід, що не перевищує десять мільйонів гривень.

Спрощена система оподаткування (ССО) в Україні – це особливий механізм справляння податків та зборів, який займається встановленням заміни сплати окремих податків та зборів на сплату єдиного податку [3, с. 183].

Спрощену систему оподаткування (ССО) зазвичай обирає малий бізнес. За останніми статистичними даними, у 2022 році спрощену систему оподаткування вибрали 316 тисяч суб'єктів малого підприємництва, що складає майже 47 відсотків від загальної кількості зареєстрованих фізичних осіб-підприємців та малих підприємств в Україні. Загальна сума надходжень від єдиного податку до бюджету за цей рік склала 47,65 мільярдів гривень, що є значним внеском малого бізнесу у економіку держави.

Використання спрощеної системи оподаткування є досить зручним для малого бізнесу, оскільки дозволяє економити кошти на веденні обліку та сплаті основних податків. Проте, така система має свої недоліки. Наприклад, суб'єкти малого підприємництва, які перебувають на єдиному податку, не можуть бути платниками ПДВ, тому вони не отримують податковий кредит і змушені працювати з ПДВ, враховуючи його у вартості [6].

Оптимізація податкового навантаження є важливим аспектом управління фінансами для малого бізнесу. Це процес впровадження стратегій і тактик з метою зменшення податків, що сплачуються підприємством, при максимальному використанні законодавчих можли-

востей. Для малого бізнесу це особливо актуально, оскільки відповідальність за податки може стати значним фінансовим обтяженням, особливо на ранніх етапах розвитку.

Стратегії оптимізації податкового навантаження для малого бізнесу можуть включати наступні аспекти:

- мінімізація витрат на ведення обліку завдяки спрощеній системі оподаткування, що дозволяє зменшити витрати на бух галтерію та податкове обслуговування, оскільки не вимагає складного обліку та звітності;

- використання податкових пільг та знижок, які надаються в рамках спрощеної системи оподаткування;

- моніторинг змін в податковому законодавстві. Підприємствам важливо постійно відстежувати зміни в податковому законодавстві та адаптувати свої стратегії оптимізації відповідно до нових вимог;

- ефективне планування фінансів, враховуючи податкові вимоги і можливості оптимізації, щоб максимально зменшити податкове навантаження;

- для оптимальної оптимізації податкового навантаження малий бізнес може скористатися послугами фахівців у сфері податків, які допоможуть розробити і реалізувати ефективну стратегію оптимізації [1].

Створення спеціального міжбанківського фонду для фінансування малих підприємств може бути ефективним кроком. Це дозволить знизити ризики та зберегти прибутки для банківських установ і зменшити відсоткові ставки за кредитами для малих фірм і спростити процедуру розгляду кредитних заявок [6].

Малі підприємства можуть скористатися різними податковими пільгами та знижками, наданими законодавством для стимулювання їх розвитку і конкурентоспроможності. Це може включати знижки на податок на прибуток, пільги для стартапів, податкові кредити тощо.

Зокрема, малі підприємства можуть використовувати різні інвестиційні можливості, які надають податкові переваги. А оскільки податкове законодавство може бути складним та змінюватися, малі підприємства повинні бути в курсі всіх відповідних податкових вимог і можливостей. Консультування з фахівцями з податкового планування може допомогти знайти оптимальні рішення для підприємства.

Велику роль можуть відіграти сучасні цифрові інструменти, такі як програмне забезпечення для бухгалтерського обліку і податкового планування, що можуть спростити процес оптимізації податків для малих підприємств.

Як висновок, підприємства малого бізнесу повинні бути готові до адаптації та вживати заходів для мінімізації своїх податкових

витрат і максимізації прибутків. Для цього важливо визначати податкове навантаження, використовуючи різні підходи та організаційно-методичні принципи. Стратегії оптимізації податкового навантаження для малого бізнесу включають мінімізацію витрат на ведення обліку, використання податкових пільг та знижок, моніторинг змін в податковому законодавстві та ефективне планування фінансів. Крім того, створення спеціального міжбанківського фонду може сприяти підтримці малих підприємств шляхом зниження відсоткових ставок за кредитами та спрощення процедур їх отримання. Так, ефективне оподаткування важливо для фінансової стабільності та успішного розвитку малого бізнесу. Оптимізація податкового навантаження дозволяє малим підприємствам ефективно використовувати ресурси та забезпечує їх конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел

1. Буй Т.Г. Податкове стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 9.
2. Кузь В.І. Методичні підходи до аналізу податкового навантаження на основні показники діяльності суб'єкта господарювання. Importance of Soft Skills for Life and Scientific Success: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Internet Conference, March 1-2, 2022. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine. P. 130–133.
3. Ляшенко В.І., Просуленко А.А. Вплив податкового кодексу України на розвиток малого підприємництва: експертні оцінки на етапах обговорення, прийняття та внесення змін. *Вісник економічної науки України*. 2015. № 2(20). С. 93–111.
4. Які податки очікують бізнес в 2024-му році. URL: <https://fidemmoris.ua/blog/yaki-podatky-ochikuyut-biznes-v-2024-mu-roczii/> (Accessed: 09.02.2024).
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України №2142-IX від 24.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-%D0%86%D0%A5#Text> (Accessed: 09.02.2024).
6. Податкові перевірки у 2024: які зміни вступають і силу вже сьогодні. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/publications/tax-and-legal-alert/2023/tax-audits-2024.html> (дата звернення 08.02.2024).

МАКРОЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ЯК ПРЕДИКАТОРИ ФІНАНСОВОГО СТРЕСУ

ОМЕЛЕНЧУК ВОЛОДИМИР,

аспірант, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0000-0001-5188-7658

Історичні події та їх вплив на фінансову систему знаходять відображення в Індексі фінансового стресу, який відображає рівень напруги у фінансовому секторі України. Динаміка цього індексу в Україні представлена на рис.1.

Вторгнення росії у 2022 році спричинило різке підвищення індексу фінансового стресу (ІФС). У цей період усі компоненти цього індексу демонстрували зростання, що свідчить про системний характер фінансового напруження в банківському секторі. Початково високі значення ІФС були наслідком зростання доходності на ринку цінних паперів, збільшеної волатильності валютного курсу на готівковому валютному ринку, значного обсягу валютних інтервенцій і рефінансування банків Національним банком України для забезпечення їхньої ліквідності.

Рис. 1. Динаміка ІФС в Україні протягом 2008-2023 років [1]

Важливо відзначити, що нові загрози, які виникають в операційному середовищі через повномасштабну військову агресію, призводять до посилення існуючих ризиків. Це ще більше підвищує системні ризики. У той же час, перетворення фінансового сектору, внаслідок реформ після кризового періоду 2014–2015 років, в поєднанні з дієвими антикризовими заходами Національного банку

після початку війни, дозволили зберегти контроль за високим рівнем системних ризиків. Нині Україна стикається зі значними зовнішніми шоками, які впливають на фінансовий сектор та призводять до погіршення фінансових показників для всіх його учасників.

Відповідно до звіту про фінансову стабільність, факторами системного ризику для фінансового сектору України за 2023 рік є: високий рівень безробіття, дефіцит державного бюджету, високий ризик ліквідності, повільне відновлення деяких галузей реальної економіки.

Крім економічних шоків, варто розглянути вітчизняні та світові макротенденції. Для визначення впливу шоків та тих показників, пропонуємо провести статистичний аналіз між макроекономічними показниками та індексом фінансового стресу. Пропонуємо використати модель WOE/IV, що ілюструє ступінь впливу окремого макропоказника на індекс фінансового стресу.

Проведені дослідження для різних макроекономічних показників, пов'язаних з Індексом фінансового стресу свідчать про те, що сальдо державного бюджету, ІСЦ, Індекс будівництва є більш інформативними предикторами фінансового стресу, тоді як інші показники демонструють слабші зв'язки.

Найближчими роками економіка України поволі зростатиме. У 2024 році НБУ очікує зростання ВВП на рівні 3.6 %. Цей приріст забезпечуватиметься передусім подальшим відновленням споживання. Однак все ще високі безпекові ризики сповільнюватимуть приватні інвестиції та повернення вимушених мігрантів додому. Тож наявний дефіцит працівників і повільне нарощення виробничих потужностей стримуватимуть виробництво. [2]

Макроекономічний ризик знову посилюється. Дефіцит державного бюджету та державний і зовнішній борг відносно ВВП високі. До того ж протягом року зріс дефіцит рахунку поточних операцій платіжного балансу. Міжнародна фінансова допомога ці ризики нівелює. ВВП зростає, однак відповідно до прогнозів наступного року темпи його зростання сповільняться. [1]

Зростання макроекономічних ризиків, зокрема щодо дефіциту державного бюджету, державного та зовнішнього боргу, дефіциту поточного рахунку платіжного балансу, ймовірно, матиме значні наслідки для стабільності банківського сектору, що виражатиметься в зростанні кредитного, ринкового, регуляторного та процентного ризиків.

Висновок. Індексу фінансового стресу (ІФС) вказує на рівень напруги у банківському секторі та є важливим індикатором

стабільності фінансової системи. Зростання макроекономічних ризиків, таких як дефіцит державного бюджету, державний і зовнішній борг, та дефіцит рахунку поточних операцій платіжного балансу матиме значні наслідки для банківського сектору. Кредитний, ринковий, регуляторний та процентний ризики збільшуються в умовах економічної нестабільності, що може призвести до зменшення прибутковості банків та загрожувати їхній стабільності. Проте, аналіз макроекономічних показників та їх впливу на ІФС дозволить удосконалити стратегії ризик-менеджменту та забезпечити стабільність банківського сектору в умовах складних економічних умов.

Список використаних джерел

1. Індекс фінансового стресу. Офіційний сайт НБУ. URL:<https://bank.gov.ua/ua/stability/fsi>
2. Звіт про фінансову стабільність НБУ. Грудень 2023. URL:https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=6

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

ОСИКА ОЛЕКСІЙ,

аспірант, Державний торговельно-
економічний університет,
orcid.org/0009-0006-4295-1332

Фінансова політика – це комплексів заходів держави у процесі формування, розподілу та використання фінансових ресурсів з метою виконання нею своїх функцій і досягнення поставлених цілей. Основною метою фінансової політики економічного розвитку держави є підвищення рівня суспільного добробуту, економічної та соціальної стабільності, забезпечення довгострокового макроекономічного зростання. Формування та реалізація ефективної фінансової політики відіграють основну роль у процесі регулювання соціально-економічного розвитку держави. Враховуючи зазначене, важливим є дослідження ролі фінансової політики як інструменту економічного зростання.

Фінансова політика є складовою економічної політики держави, яка впливає на розвиток соціально-економічних відносин суспільства. Саме в ній визначено: основні шляхи розвитку економіки, обсяг фінансових ресурсів, джерела та шляхи їх використання, визначаються стратегічні завдання, розробляються механізми регулювання економічних процесів.

Сутність фінансової політики відображається у її функціях, які необхідно виділити: розподільчу, перерозподільчу, відтворюючу, регулюючу, стимулюючу, планову, прогнозну, контролюючу та соціальну. Важливою функцією держави є досягнення стійкості, динамічності та збалансованості процесів економічного зростання, при врахуванні усіх характеристик сталого суспільного розвитку.

На фінансову політику держави впливає значна кількість зовнішніх та внутрішніх чинників. Серед зовнішніх чинників можна виділити наступні: взаємозалежності країни від економічних відносин з іншими країнами, обмін технологіями, інтеграції держави до світових систем та інші. До внутрішніх чинників, які здійснюють вплив на фінансову політику держави доцільно віднести: структуру та рівень розвитку економіки, населення та його інтелектуальний рівень, організація грошового обігу, стабільність грошової одиниці тощо [1].

На сучасному етапі трансформаційних перетворень постає завдання регулювання соціально-економічного розвитку суспільства та досягнення фінансової збалансованості. Фінансова політика є дієвим інструментом впливу на рівень розвитку економічної системи. З метою стимулювання активізації ділової та економічної діяльності постає завдання щодо побудови ефективної системи фінансового регулювання у системі взаємодії бюджетних та грошово-кредитних відносин.

Формування та реалізація фінансової політики ґрунтується на застосуванні економічних, правових та організаційних заходів впливу, сукупності методів, форм, інструментів та механізмів фінансового регулювання. Вагомими складовими фінансової політики є бюджетна, податкова, грошово-кредитна, інвестиційна, зовнішньоекономічна, соціальна тощо. Досягнення сталого розвитку економічного середовища можливе за умов ефективної державної фінансової політики та

дотриманні основних її принципів у процесі формування. Одним із важливих інструментів фінансової політики у питанні забезпечення економічного розвитку держави є бюджетне регулювання, а саме використання бюджетної архітекτονіки. Даний інструмент визначається оптимальними співвідношеннями між елементами бюджетної системи – доходами та видатками бюджету, міжбюджетних відносин, дефіцитом (профіцитом) бюджету, державним боргом для впливу на динаміку економічного розвитку [2, с. 5].

Основними складовими бюджетно-податкового регулювання виступають політика держави у сфері доходів та видатків бюджету, міжбюджетних відносин, дефіцит бюджету та державного боргу, податкова, соціальна та інвестиційна політика.

До важелів впливу грошово-кредитної політики належать валютна, курсова, емісійна, кредитна політика, управління золотовалютними резервами та управління платіжним балансом.

Ефективне фінансове регулювання економічного розвитку вимагає комплексного підходу щодо визначення основних інструментів державного впливу. Завдання державної фінансової політики лежить у збалансуванні інтересів, що пов'язані з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів задля забезпечення ефективного соціального та економічного розвитку суспільства.

Фінансова політика повинна ґрунтуватися на формуванні ефективної та злагодженої фінансової системи країни за допомогою використання дієвих методів державного регулювання, дотриманні основних принципів – що у своїй сукупній взаємодії створить сприятливий клімат для розвитку фінансового середовища і активізує економічний розвиток країни.

Список використаних джерел

1. Коровій В. В. Державна фінансова політика як інструмент економічного зростання. *Економіка та держава*. 2020. № 12. С. 50–54.
2. Чугунов І. Я. Інституційна архітектоніка бюджетної системи. *Фінанси України*. 2008. № 11. С. 3–10.

СИСТЕМА ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ОСІПЧУК БОГДАН,

здобувач вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник

КАЛИТА ОКСАНА, доцент,

Державний торговельно-економічний університет

orcid.org/ 0009-0000-8913-722X

Російська агресія проти України, що розпочалася з незаконної анексії Криму та Донбасу в 2014 році, мала руйнівний вплив на всі сфери соціального та економічного життя в країні. У 2022 році повномасштабна війна на всій території України поставила фінансову систему перед новими викликами, особливо банківську. Для уникнення «банківської паніки» і відтоку депозитів регулятор прийняв рішення щодо стабілізації ситуації на ринку та запровадив ряд позитивних дій щодо гарантування вкладів фізичних осіб.

До повномасштабної війни гарантована сума відшкодування за вкладом становила 200 тис. грн. На час воєнного стану діє норма про 100 % відшкодування вкладів фізичних осіб. Через три місяці після перемоги, коли обмеження знову повернуть, вкладники отримуватимуть уже 600 тис. грн. Це дозволить Україні покрити гарантіями рахунки понад 99,5 % вкладників та поступово досягти світового стандарту у понад 60 % покриття від суми вкладів у банківській системі. Закон передбачає вирішення проблем реструктуризації боргів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Крім того, Державний ощадний банк України включено до загальної системи гарантування вкладів. Відтепер депозитні рахунки банку гарантуватимуться на тих самих підставах і в тих самих розмірах, що й депозити інших банків [1].

На забезпечення функціонування банківської системи у воєнний час було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи

гарантування вкладів фізичних осіб» [2]. Відповідно до прийнятого нормативно-правового акту зазначено, що у разі ліквідації банку держава, від імені якої діє Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, відшкодовує вкладникам кошти у межах гарантованої суми. Фонд відшкодовує кошти фізичних осіб та фізичних осіб-підприємців у національній та іноземній валюті на поточних і депозитних рахунках разом з нарахованими відсотками. Вклади в іноземній валюті відшкодовуються в гривнях за курсом Національного банку України.

Отримати відшкодування вкладники зможуть безпосередньо у відділенні одного із банків-агентів Фонду або дистанційно, без фізичного відвідування відділення банку. Міністерство цифрової трансформації України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб запустили в за стосунку «Дія» послугу подання заяви вкладників збанкрутілих банків на відшкодування вкладів. Новою послугою можуть скористатися всі вкладники – громадяни України, незалежно від місця їхнього перебування. У випадку, якщо кошти були одразу в кількох банках, заяви на відшкодування подають окремо. Уряд пішов на цей важливий крок, щоб підвищити довіру вкладників до банківської системи та підтримку стабільності фінансової системи.

У 2023 році загальний обсяг депозитів фізичних осіб в українських банках збільшився на понад 91 мільярд гривень. Станом на 1 листопада депозити фізичних осіб у банках становили 1 140 млрд грн, з яких 733,2 млрд грн - у національній валюті, а решта 409,4 млрд грн - в іноземній валюті, а частка фізичних осіб-підприємців у структурі вкладників станом на 1 листопада 2023 року становила 3,2 %, а сума їх вкладів – 132,9 млрд. грн. або 11,6 % від загальної суми вкладів [3].

З вищесказаного можна зробити висновок, що ці зміни в першу чергу спрямовані на те, щоб збільшити депозитний портфель банківських установ. Запровадження 100 % гарантування вкладів дає українцям спокій за збереження своїх заощаджень, а отже, підвищує їхню довіру до банків, що зараз дуже важливо [4]. Таким чином, навіть якщо банк збанкрутує сьогодні, вкладники все одно отримають всю суму вкладу. Підтримка фінансової стабільності та забезпечення ефективного функціонування банківських установ є одним з

найважливіших завдань Уряду сьогодні, і законодавчі заходи, спрямовані на це, поступово досягають своїх цілей. Нині банківський сектор та система гарантування вкладів оцінюють свої подальші перспективи і готуються до будь-яких труднощів, які можуть виникнути через російську агресію.

Список використаних джерел

1. Сінько О. Відшкодування вкладів під час війни: на що чекати українцям? *Юридична газета*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/vidshkoduвання-vkladiv-pid-chas-viyni-na-shcho-chekati-ukrayincyam.html> (дата звернення: 20.02.2024).

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 01.04.2022. Дата оновлення: 28.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2180-20#Text>.

3. Від початку року сума вкладів фізосіб у банках України зросла більш як на 91 млрд грн. *Fintech Insider*. URL: <https://fintechinsider.com.ua/vid-pochatku-roku-suma-vkladiv-fizosib-u-bankah-ukrayiny-zrosla-bilsh-yak-na-91-mlrd-grn/> (дата звернення: 20.02.2024).

4. Караваєв І. Гарантування вкладів державою в часи війни. *Юридична газета*. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/garantuвання-vkladiv-derzhavoyu-v-chasi-viyni.html> (дата звернення: 22.02.2024).

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ НА РІВЕНЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

ПІДЛИПНА РАДМІЛА,

професор, завідувач кафедри фінансів,

обліку та оподаткування,

Ужгородський торговельно-економічний інститут ДТЕУ

[orcid.org/ 0000-0001-6886-5834](https://orcid.org/0000-0001-6886-5834)

Фінансова безпека держави відноситься до забезпечення стійкості фінансової системи та економіки в цілому. Це означає здатність держави управляти фінансовими ризиками, забезпечувати стійкість бюджету, ефективно використовувати публічні фінансові ресурси та забезпечувати фінансову стабільність. Фіскальні ризики мають суттєвий вплив на рівень фінансової безпеки держави.

Фіскальні ризики включають нестабільність грошових потоків, високий борговий тягар, неправильне планування та керівництво фінансовими ресурсами.

Перш за все, нестабільність грошових потоків має негативний вплив на фінансову безпеку держави. Нестабільність спричинена непередбачуваними змінами в економіці, такими як зменшення обсягів експорту, падіння цін на сировину та негативний вплив міжнародних фінансових криз. Шоки воєнної економіки посилили вразливість платіжного балансу України. Збільшення дефіциту зовнішньої торгівлі та формування від'ємного сальдо поточного рахунку в 2023 році покриваються здебільшого зовнішнім офіційним фінансуванням [1]. Крім того, інвестори стають обережнішими щодо здійснення іноземних інвестицій через нестабільну політичну та економічну ситуацію в країні під час воєнного конфлікту. Це призводить до меншого притоку прямих іноземних інвестицій, які можуть стати важливим джерелом зовнішнього фінансування для України. Пошкодження інфраструктури та зменшення промислового виробництва також мають вплив на валютний курс. Зниження експорту та менші валютні доходи створюють певний натиск на національну валюту, що може призвести до її депреціації.

Друге, високий борговий тягар також є фіскальним ризиком, який погіршує фінансову безпеку держави. Майже усі роки незалежності обслуговування державного боргу було проблемою для України. Після початку великої війни його об'єм значно збільшився. Проте, водночас із боргами, наша держава отримала можливості для того, щоб остаточно розплатитися за рахунками у розрізі вже одного покоління [3]. Якщо уряд має великі боргові зобов'язання, він вимушений залучати нові позики для погашення старих, що призводить до зростання боргу та збільшення витрат на обслуговування цього боргу. Такий стан речей викликає негативне сприйняття з боку інвесторів та кредиторів, а також призводить до зниження кредитного рейтингу країни. Міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings підтвердило довгостроковий рейтинг дефолту емітента України в іноземній валюті на рівні CC та РДЕ в національній валюті на рівні CCC-. «Підтвердження...відображає очікування Fitch подальшої реструктуризації комерційного боргу до закінчення дворічної перерви у виплатах з єврооблігацій 1 вересня 2024 року», – йдеться у заяві [4].

Неправильне планування та керівництво фінансовими ресурсами також становить ризик для фінансової безпеки держави. Якщо уряд не здійснює ефективне планування бюджету та не здійснює контролю за витратами, це призводить до загострення фіскальних проблем, зростання дефіциту і погіршення фінансової ситуації в цілому. Також може призвести до втрати довіри внутрішніх і зовнішніх інвесторів, погіршення економічної стійкості та збільшення витрат на коригування фінансових проблем. Окрім того, недостатнє планування ресурсів може призвести до нерозуміння пріоритетів, розподілу фінансових ресурсів, а також вплинути на здатність країни до економічного розвитку та інвестицій. Для досягнення фінансової безпеки держави важливо мати ефективну та прозору систему планування та управління фінансовими ресурсами. Не дивлячись на воєнний стан у 2023 році реальний ВВП України виріс, за різними оцінками, на 5–5,5 %. Це відновлювальне зростання після стрімкого падіння на 28,8 % у 2022 році. Незважаючи на відновлення, ВВП ще приблизно на чверть менший, ніж у 2021 році. У першому кварталі 2023 року ВВП ще спадав, але решту три квартали – зростав.

Зростання ВВП відбувалося на тлі низької бази порівняння у 2022 – насправді ж економічне відновлення припинилося. У кожному кварталі 2023 року реальний ВВП був нижчим відносно реального ВВП у відповідному кварталі 2021 року [2].

Отже, фінансові ризики є важливими факторами, які впливають на рівень фінансової безпеки держави. Уряд повинен звертати увагу на ефективне управління фінансовими ресурсами, зменшення боргового тягаря та планування бюджету, щоб знизити фінансові ризики і забезпечити стабільність фінансової системи.

Список використаних джерел

1. Данилишин Б. Платіжний баланс: де межа стабільності. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/12/14/707698/>
2. Економіка України у 2023 році: головне. URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/>
3. Шварц Д. Фінансова (не)залежність. Як будемо вилазити з боргової безодні. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/derzhavniy-borg-ukrajini-2023-syagaye-mayzhe-100-vvp-yaki-ye-shlyah-rozv-yazannya-problemi-12370953.html>
4. Fitch підтверджує рейтинг України на рівні CC. URL: <https://www.fitchratings.com/research/sovereigns/fitch-affirms-ukraine-at-cc-08-12-2022>.

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ

ПРУТСЬКА ОЛЕНА,

професор, Вінницький торговельно-
економічний інститут ДТЕУ
orcid.org/ 0000-0002-6273-3330

У мирний час пріоритетом монетарної політики є досягнення та забезпечення цінової стабільності. З початком повномасштабної війни попри тимчасовий відхід від режиму інфляційного таргетування підтримка цінової стабільності залишилась пріоритетним завданням НБУ. Традиційними інструментами монетарної політики є регулювання ключової ставки, інтервенції на валютному ринку, операції з регулювання ліквідності банків, інші інструменти (регулювання обов'язкових резервів, операції РЕПО, купівля та продаж державних цінних паперів, операції СВОП).

Умови воєнного стану внесли певні корективи щодо пріоритетності та дієвості окремих інструментів монетарної політики (табл. 1).

Таблиця 1

Зміна підходів до проведення монетарної політики в умовах війни

Напрями забезпечення цінової стабільності	
У мирний час	В умовах воєнного стану
Ключова (облікова ставка) – основний інструмент монетарної політики	Відтермінування рішень з облікової ставки (лютий-травень). Із червня ключова ставка-допоміжний інструмент монетарної політики
Перспективний характер прийняття рішень з монетарної політики	Реакція на середовище, що стрімко змінюється
Операційний дизайн монетарної політики для дієвості облікової ставки	Операційний дизайн market-maker'a останньої інстанції: забезпечення належного рівня ліквідності та гнучкості банків в управлінні нею

Напрями забезпечення цінової стабільності	
У мирний час	В умовах воєнного стану
Дотримання режиму плаваючого обмінного курсу	Фіксований обмінний курс – номінальний якір для очікувань та інфляційний інструмент
Згладжування коливань обмінного курсу за допомогою валютних інтервенцій	Валютні інтервенції в якості основної монетарної операції
Курс на касування валютних обмежень та лібералізацію руху капіталу	Обмеження на валютні операції та рух капіталу для підтримки фіксації курсу
Заборона монетарного фінансування	Монетарне фінансування бюджету

Джерело: [1]

Значний психологічний шок та жорсткі адміністративні обмеження в перші дні й місяці війни робили зміну облікової ставки ненадійним чинником стримування інфляційного тиску. З цих міркувань упродовж лютого–травня 2022 року НБУ відкладав ухвалення рішення щодо зміни облікової ставки – вона залишалась незмінною, на рівні 10 %. Втім розгортання повномасштабної російської агресії, руйнування підприємств й інфраструктури призвели до зростання ажіотажного попиту й розкручування інфляційної спіралі, що змусило НБУ у червні 2022 року підвищити облікову ставку одразу на 15 в.п. до 25 %.

На відміну від мирного часу, коли основним інструментом монетарного регулювання є саме облікова ставка, в умовах війни ключовим засобом стримування цінового тиску стала фіксація офіційного курсу гривні станом на 24 лютого 2022 року на рівні 29,25 грн за 1 дол. США. Згодом зміна фундаментальних характеристик економіки України в результаті військової агресії, зміцнення долара змусили НБУ вже в липні 2022 року скоригувати офіційний курс гривні на 25 % та зафіксувати його на рівні 36,57 грн за 1 дол. США. В цей час НБУ здійснював також операції з підкріплення банків готівковим долларом та євро, фізичні особи отримали змогу купувати безготівкову валюту для її розміщення на строковому депозиті, що сприяло звуженню спреда між офіційним та готівковим курсами в діапазоні 10-12 % наприкінці 2022 року.

Таким чином сплеск інфляції у 2022 році вдалося приборкати до рівня цілі 5 %+(-)1 в.п. на кінець грудня 2023 року, що є безперечно суттєвим досягненням НБУ. Завдяки заходам монетарної політики до жовтня 2023 року обмінний курс залишався фіксованим, а після переходу до більшої гнучкості у жовтні, НБУ зберігав присутність на валютному ринку, згладжуючи надмірні курсові коливання. Свою роль зіграла також процентна політика НБУ, націлена на втримання привабливості гривневих інструментів.

Разом з тим, зниженню цінового тиску передусім сприяли наступні чинники:

- високі врожаї позначилися на пропозиції і сприяли зниженню вартості продуктів харчування;
- зниження світових цін на енергоносії;
- мораторій на підвищення тарифів на послуги ЖКГ для населення;
- зменшення тиску витрат на сировину, матеріали та логістику через налагодження перерваних ланцюгів постачання та створення альтернативних шляхів.

Ураховуючи очікуване пришвидшення інфляції у 2024 р. та на основі аналізу балансу ризиків, правління НБУ ухвалило рішення зберегти облікову ставку на рівні 15 %. Заходи процентної політики НБУ залишатимуться націленими на втримання привабливості гривневих інструментів. За умови отримання достатнього обсягу міжнародного фінансування та зниження безпекових ризиків базовий сценарій прогнозу НБУ передбачає з другої половини 2024 р. незначне зниження облікової ставки. Монетарна політика адаптуватиметься в разі зміни балансу ризиків для інфляції та курсової стійкості. Факторами зміни монетарної політики можуть стати динаміка інфляції, стан валютного ринку, ритмічність надходження міжнародної допомоги, зміна безпекових ризиків.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://bank.gov.ua/>

СУЧАСНА МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ

СЕРАЖИМ ЮЛІАН,

доцент, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0000-0002-2295-7095

Макроекономічний та монетарний огляд за 2023 рік, проведений Національним банком України, відображає важливі аспекти сучасної монетарної політики Європейського центрального банку (ЄЦБ). Ключові питання, пов'язані з монетарною політикою ЄЦБ у 2023 році:

1. Підтримка ліквідності банків: ЄЦБ продовжувала підтримувати ліквідність банківського сектору, забезпечуючи стабільність фінансової системи¹.

2. Зміни в нормативах: ЄЦБ впроваджувала нові нормативи ліквідності та вимоги до капіталу банків, щоб забезпечити стійкість фінансового сектору².

3. Вплив на економіку Єврозони: Монетарна політика ЄЦБ мала великий вплив на економіку країн Єврозони, включаючи ставки облікової ставки та інші інструменти³.

4. Співпраця з міжнародними партнерами: ЄЦБ активно співпрацювала з іншими центральними банками та міжнародними організаціями для забезпечення стабільності світової фінансової системи⁴.

5. Криптовалюти та центральні банки: У 2023 році ЄЦБ активно вивчала вплив криптовалют на фінансову систему. Вони аналізували можливі ризики та переваги використання цифрових валют.

6. Зелена монетарна політика: ЄЦБ звертала увагу на екологічні аспекти та вплив на зміну клімату. Вони розглядали можливість впровадження «зелених» ініціатив у свою монетарну політику.

7. Вплив глобальних подій: Пандемія COVID-19, геополітичні конфлікти та інші глобальні події впливали на монетарну політику ЄЦБ. Вони реагували на зміни в економічному середовищі.

8. Цифрові валюти та центральні банки: У 2023 році ЄЦБ активно вивчала вплив цифрових валют на фінансову систему. Вони аналізували можливі ризики та переваги використання цифрових грошей.

9. Інфляція та дефляція: ЄЦБ стежила за рівнем інфляції та дефляції в Єврозоні. Вони вживали заходів для забезпечення стабільності цін та уникнення дефляційних явищ.

10. Вплив геополітичних подій: Глобальні конфлікти, торговельні війни та інші геополітичні події впливали на монетарну політику ЄЦБ. Вони реагували на зміни в міжнародному середовищі.

У 2024 році ЄЦБ продовжує вживати різноманітні монетарні заходи для досягнення цієї мети, враховуючи внутрішні та зовнішні економічні умови. ЄЦБ може залишитися вірним своїй стратегії керування монетарною політикою, яка базується на подвійній стратегії. Ця стратегія визначає, що ЄЦБ стежить за рівнем інфляції та швидкістю зростання економіки для досягнення своєї головної мети – стабільності цін. Крім того, можливе перегляд стратегії ЄЦБ враховуючи нові виклики та тенденції, такі як кліматичні зміни та цифрова трансформація.

ЄЦБ використовує різні інструменти для впливу на грошовий оборот та ставки інтересу в Єврозоні. До найбільш поширених інструментів входять:

- Зміна ключових процентних ставок.
- Операції на відкритому ринку.
- Кредитування банків.
- Контроль за резервами банків.
- Кваліфіковані комунікації та вказівки для ринку.

У 2024 році ЄЦБ може змінити свій підхід до використання цих інструментів відповідно до економічних умов та викликів, що існують:

- Низька інфляція: Єврозона зазнає тиску від низького рівня інфляції, що може вимагати додаткових заходів з боку ЄЦБ для стимулювання економічного зростання та інфляції.

- Глобальна нестабільність: Політичні та економічні турбулентності на світовому рівні можуть мати вплив на європейську економіку та вимагати реакції з боку ЄЦБ.

- Кліматичні зміни: Зростаюча увага до кліматичних змін може вимагати змін у стратегії та інструментах монетарної політики для врахування екологічних викликів.

У 2024 році Європейський центральний банк залишається ключовим гравцем у грошово-кредитній системі Єврозони. Його монетарна політика спрямована на забезпечення стабільності цін та підтримку економічного зростання. Проте перед ЄЦБ стоїть ряд викликів, включаючи низьку інфляцію, глобальну нестабільність та кліматичні зміни, які вимагають уважного аналізу та реакції. ЄЦБ

продовжує використовувати різноманітні інструменти монетарної політики для досягнення своєї мети в умовах постійної зміни економічних умов та викликів.

Список використаних джерел

1. Макроекономічний та монетарний огляд, грудень 2023 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/makroekonomichniy-ta-monetarniy-oglyad-gruden-2023-roku>.
2. Європейська інтеграція. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/international/euro-integration>.
3. Монетарна політика ЄЦБ. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/download/1603/1612>.
4. Дослідження монетарної політики Європейського центрального банку у контексті глобальних фінансових змін: уроки для України. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/182.pdf

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ВІДБУДОВИ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ

СОТНІКОВ ОЛЕКСАНДР,
аспірант, Державний торговельно-
економічний університет
[orcid.org/ 0009-0008-7547-8232](https://orcid.org/0009-0008-7547-8232)

Згідно оцінки Світового Банку, станом на 31 грудня 2023 року загальна вартість збитків у житловому секторі оцінюється в 55,9 млрд доларів США. Приблизно п'ята частина збитків за останній рік спричинені руйнуванням Каховської дамби та наступним підтопленням (переважно в Херсонській області). Квартири у багатоквартирних будинках продовжують займати найбільшу частку як пошкоджених одиниць, так і вартості збитків. Обидва показники складають 86 відсотків. Оцінюється, що також пошкоджено близько 220 тис. одиниць індивідуальних житлових будинків, що становить близько 10 відсотків від загальної кількості постраждалих активів. Понад чверть пошкоджених об'єктів нерухомості знищено (547 010 одиниць), а інші три чверті частково пошкоджено. З них 880 528 одиниць мають незначні пошкодження (пошкодження до

10 відсотків), а 679 382 одиниці мають середні пошкодження (пошкодження від 10 до 40 відсотків). Було помічено помітне збільшення на 200 відсотків будівель, що зазнали незначних пошкоджень. Таке значне збільшення, ймовірно, можна пояснити поступовим прийняттям Урядом України більш ретельних методів збору даних та процесів, разом з реалізацією програм ремонту житла, які віддають пріоритет інспекції та відновленню частково пошкоджених одиниць, починаючи з тих, що мають незначні пошкодження. [1]

Ресурси домогосподарств, а також фінансові можливості держави виявляються недостатніми для ефективного реагування на цю критичну потребу відбудови. У цьому контексті, постає актуальним пошук альтернативних методів фінансування відновлювальних та будівничих робіт. Одним із перспективних підходів є залучення механізмів державно-приватного партнерства (ДПП), яке може стати вагомим чинником у забезпеченні необхідних інвестицій для відновлення пошкодженої нерухомості.

Державно-приватне партнерство визначається як співпраця між державним та приватним секторами з метою реалізації проєктів або надання послуг, що традиційно знаходяться в зоні відповідальності держави. Ця модель співпраці передбачає використання приватних інвестицій для досягнення суспільних цілей, при цьому ризики та вигоди між державним та приватним партнерами розподіляються згідно з умовами договору. ДПП може стати ефективним інструментом мобілізації додаткових ресурсів для відновлення житлового фонду, що постраждав внаслідок кризових подій, забезпечуючи при цьому високу якість виконання робіт і оперативне впровадження проєктів.

Партнерства використовуються з великим успіхом для будівництва та утримання житла для осіб з низьким рівнем доходів у розвинених країнах, таких як Сполучені Штати, Австралія, Ірландія та Велика Британія. У більшості випадків підхід ДПП до житлових проєктів у цих країнах передбачає спільне підприємство, де приватний і публічний сектори спільно фінансують, володіють та експлуатують житловий проєкт, а ризик розподіляється згідно з попередньо визначеними контрактними умовами. Оскільки в рамках моделі ДПП публічний сектор зазвичай надає значні кошти на проєкт, це дозволяє публічним органам зберігати значний контроль над плануванням та розвитком партнерства, використовуючи при цьому ресурси та досвід приватного сектору в будівництві та дизайні. У кількох згаданих країнах ряд фінансових механізмів сприяє зниженню загальних витрат на житло та обслуговування боргів для

приватного партнера. У декількох країнах Азії та Африки ДПП починає виходити на передовий план як головний підхід до міської політики у галузі житлового будівництва. Хоча деякий успіх зафіксовано в Індії та Нігерії, у більшості житлові ДПП у країнах що розвиваються відносно рідко.

Державно-приватні партнерства мають кілька переваг. Основна перевага полягає у зниженні загальних витрат на проект завдяки економічному стимулу для приватного партнера до постійного покращення його ефективності та зменшення витрат. ДПП поєднують кілька фаз проекту у єдиний пакет для приватного консорціуму, що стимулює його організацію діяльності та максимізацію прибутків. Проекти ДПП зазвичай використовують контракти, які ставлять результати на перше місце, що стимулює інновації та розвиток нових методів поставки послуг за менші витрати. ДПП розробляються так, щоб ризики передавалися між публічним та приватним секторами, що дозволяє ефективно розподілити витрати на управління ризиками. Передача фінансового ризику приватному консорціуму спонукає його до своєчасної поставки проекту, що забезпечує зниження додаткових витрат через затримки. Залучення приватного партнера дозволяє публічним органам передати ризики та відповідальність за щоденні операції проекту, звільняючи їх для розв'язання інших важливих питань політики.

Недоліки державно-приватних партнерств можуть включати додаткові витрати. Хоча ці партнерства можуть знижувати загальні витрати проекту, процес ДПП може призвести до додаткових витрат. Одним із потенційних факторів додаткових витрат є конкурентний підхід у виборі партнера для проекту, який є унікальним для моделі закупівлі ДПП. Учасники тендерного процесу витрачають значні сили та ресурси на проект до його впровадження, що може призвести до зростання витрат у залежності від кількості пропозицій. Крім того, довготерміновий характер контракту ДПП вимагає витрат часу та ресурсів кожного партнера на залучення зовнішніх експертів для передбачення та контролю всіх можливих майбутніх непередбачуваних ситуацій, що також може бути дуже витратно для Держави. Іншим недоліком є те, що державно-приватні партнерства можуть призводити до втрати контролю над важливими рішеннями громадського життя, таких як поставки основних громадських товарів, а також можуть бути неефективними у вирішенні непередбачуваних ризиків або змін у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA3). WorldBank, 2024. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІКУ

СТАДНІК ОЛЕГ,

аспірант, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org / 0009-0003-9442-0603

Фіскальна політика є дієвим регулятором макродинаміки і механізмом забезпечення соціальної стабільності, тому її слід розглядати як багатомірний процес, що передбачає модернізацію і раціоналізацію економіко-соціальної системи країни із застосуванням відповідних методів та інструментів. Принципи, форми й способи провадження вітчизняної фіскальної політики перебувають на етапі інституційного становлення, а деяка неузгодженість механізмів її реалізації чітко обумовлює необхідність подальшого вивчення феномену та детермінації його концептуальних засад в якості інструменту економічного регулювання. Актуальним та необхідним є формування належних інституційних умов для забезпечення стійкого економічного зростання.

Реалізація цілей та завдань публічного регулювання соціоекономічного розвитку здійснюється шляхом використання прямих та опосередкованих методів, форм та способів цілеспрямованої дії адміністративних інституцій на процеси суспільного відтворення. Обсяги регулювання державою економічного розвитку залежать від моделі й композиції економіко-соціальних, екологічних й інших чинників [1]. Система фінансово-економічного регулювання має активно реагувати на зміни, що відбуваються в економіці та суспільстві, виступаючи інструментом забезпечення глобальної збалансованості. У конкретному соціумі формується система публічного регулювання, що базується на визначених складових, зокрема

підходах до оцінювання еволюції господарського механізму, традиціях публічного адміністрування, панівній доктрині економічної політики та способах її застосування, соціально-культурній аксіології, уявленнях щодо ролі й місця держави в досягненні добробуту. Вибір певної моделі фіскального регулювання обґрунтовується досягнутим розвитком економіки. У фазах рецесії та за економічних шоків, на перехідних етапах реформ відбувається посилення держрегулювання. При досягненні достатньої конкурентоспроможності та стабільності економічної системи починається градуальний перехід до ліберальної моделі розвитку. За умов повномасштабного вторгнення доцільним є збільшення регулювання, в т. ч. через розподільну роль публічних фінансів.

Фіскальна політика є сукупністю форм взаємодій макроекономічних, легальних, політичних та інституційних компонентів фінансового простору у процесі формування бюджету й використання публічних коштів для досягнення стратегічних цілей розвитку. Адекватне умовам вдосконалення наукових концепцій фіскальної політики дозволяє забезпечити належний рівень економіко-соціального розвитку в коротко- і довгостроковій перспективі. Базис фіскальної політики формують відносини щодо перерозподілу ВВП. Бюджетний механізм як складова системи держрегулювання виконує первинні економічні функції, зокрема реактивізує сукупний попит, стимулює розвиток галузей економіки, забезпечує достатній захист вразливих верств населення.

Актуальною проблематикою є детермінація ролі фіскальної політики у забезпеченні стійкого економічного розвитку. Вдосконалення її інструментарію пов'язано з розширенням завдань й функцій, що постають перед інституціями публічного адміністрування. Ступінь впливу фіскального інструментарію на макророзвиток залежить не лише від масштабу перерозподілу ВВП через систему публічних фінансів, а й типу фіскальної архітекτονіки, якості інститутів. Нео-класики й посткейнсіанці пропонують диферентні аргументи стосовно дії інструментів фіскальної політики на зайнятість, сукупний внутрішній попит і темпи росту реального ВВП. Конвергенція цих підходів детермінує доктрину державної політики країн із розвинутою та емерджентною економіками. За умов сповільнення темпів росту глобальної економіки доцільним є розвиток положень щодо оцінювання потенціалу системи заходів дискреційної фіскальної політики, а також їх композиційної структури для реактивації економічного зростання.

Фіскальна політика є елементом системи регулювання процесів розвитку економіки та соціальної сфери шляхом аплікації прямих та опосередкованих методів, форм і способів цілеспрямованої дії публічних фінансових інституцій на процеси відтворення. Основними елементами фіскальної політики є політика формування доходів бюджету (ключову позицію відведено саме податковій політиці) та видатків, міжбюджетних відносин, управління дефіцитом (профіцитом) бюджету та державним боргом [2]. Загальні рекомендації щодо реалізації потенціалу розвитку національних економік полягають у необхідності врахування фаз макроциклу, адаптації фіскального інструментарію до конкретних умов, здійсненні сценарного моделювання наслідків фіскального регулювання, забезпечення балансу політики у довгостроковій перспективі.

Адаптивна еволюція системи фіскального регулювання спрямовується на задоволення консенсусних інтересів громади щодо виробництва соціальних благ, росту ефективності використання ресурсів. Функціональна спрямованість фіскальної політики вказує, що бюджет є інструментом держрегулювання розвитку економіки, проектування, заохочення та здійснення виробничих і соціальних процесів. На етапі інституційного формування фіскального простору в державах з емерджентною економікою акцент робиться на тому, що добір детермінант фіскальної політики має сприяти максимально ефективному використанню обмежених ресурсів шляхом трансформації форм власності, ціноутворення, вдосконалення податкового адміністрування та регулювання, системи соцзахисту. Ефективність використання публічних ресурсів можлива виключно за умов фундаментальних якісних змін державних інституцій.

Список використаних джерел

1. Pasichnyi, M., Kaneva, T., Ruban, M., & Nepytyaliuk, A. (2019). The impact of fiscal decentralization on economic development. *Investment Management and Financial Innovations*, 16(3), 29–39. doi:10.21511/imfi.16(3).2019.04 (дата звернення: 27.02.2024).
2. Barro, R. J. (1996). Determinants of economic growth: a cross-country empirical study (No. w5698). *National Bureau of Economic Research*. URL: <https://www.nber.org/papers/w5698.pdf> (дата звернення: 27.02.2024).

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ІНТЕРВЕНЦІЙ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

ФЕСЮК БОГДАН,

економіст, Національний банк України

orcid.org/0000-0002-4829-3872

В умовах повномасштабної війни, нестабільності на світових фінансових ринках та інших внутрішніх та зовнішніх ризиків посилюється роль валютних інтервенцій як інструмента впливу на стабільність валютного ринку країни. Чутливість курсу гривні до політичних, військових та інших потрясінь зумовлює необхідність швидкої зміни механізмів валютного регулювання в Україні, і зокрема механізму проведення валютних інтервенцій.

До повномасштабного вторгнення НБУ дотримувався принципів лібералізації валютних обмежень та руху капіталу, режиму плаваючого обмінного курсу та здійснення валютних інтервенцій для згладжування надмірних курсових коливань. У Стратегії валютних інтервенцій на 2016-2020 рр. було визначено наступні форми валютних інтервенцій [3]:

- валютний аукціон;
- інтервенція за єдиним курсом;
- інтервенція за найкращим курсом;
- адресна інтервенція.

Доцільність використання тих чи інших форм інтервенцій визначалася Національним банком в залежності від ситуації на міжбанківському валютному ринку. Проте з огляду на необхідність мінімізувати вплив регулятора на визначення валютного курсу, пріоритет надавався тим формам інтервенцій, за яких НБУ не пропонував, а приймав запропоновану іншими учасниками валютного ринку ціну. До таких форм належали валютний аукціон та інтервенції за найкращим курсом.

З квітня 2018 р. Національний банк перейшов до здійснення валютних інтервенцій за найкращим та за єдиним курсом з використанням Matching – нового функціоналу для укладання угод в торговельно-інформаційних системах (Bloomberg, Reuters ((Refinitive))). Переваги функціоналу Matching (анонімність, необмежена кількість

учасників, оперативність) створювали умови для більш ринкового, прозорого та точного визначення курсу гривні на міжбанківському валютному ринку [1, с. 101].

З початком повномасштабного вторгнення ситуація різко змінилась. Попит на іноземну валюту почав стрімко зростати, що спровокувало паніку на валютному ринку. Зокрема, у лютому та березні 2022 р. НБУ продав на міжбанківському ринку 3,74 млрд дол. США, що майже втричі перевищило обсяг продажу іноземної валюти на міжбанку за весь 2021 рік. Загалом за 2022 р. НБУ продав 28,34 млрд дол США, порівняно з 1,28 млрд у 2021 році та 3,94 млрд у 2020 р. [4].

Для стабілізації фінансової системи НБУ 24 лютого 2022 р. прийняв постанову №18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану», де зафіксував офіційний курс гривні до долара США на рівні 29,2549 грн. за дол (з 21 липня 2022 р. – 36,5686 грн. за дол) [2, 5]. Згідно постанови №18, Національний банк України щоденно проводив операції з купівлі та продажу доларів США банкам України на умовах тод (у період з 9.00 до 15.00) та на умовах том (починаючи з 15.00) через функціонали торговельно-інформаційних систем Refinitive та Bloomberg або, за відсутності у банків даних програм, засобами телефонного зв'язку. Курс операції з купівлі Національним банком України у банків доларів США визначався на рівні офіційного курсу гривні до долара, що діяв в день здійснення такої операції, а курс продажу визначався на рівні офіційного курсу гривні до долара США в день здійснення операції, збільшеного на 1 % та округленого до 4 знаків після коми [2]. Фіксований курс дозволив утримати стабільність фінансової системи під час війни, адже він був своєрідним якорем для економіки в умовах стрімких темпів зростання інфляції, і як наслідок врегульовував попит на валютному ринку України.

Попри це, фіксація курсу завжди розглядалася Нацбанком як тимчасовий захід, адже НБУ встановлював такий курс директивно, а не під впливом ринкових умов. Тривале утримування курсу на одному рівні призвело до виникнення значного розриву між офіційним та готівковим курсом, а також могло призвести до значного вичерпання міжнародних резервів. Тому одразу після виникнення необхідних передумов (зниження інфляції, накопичення достатнього обсягу

золотовалютних резервів) НБУ з 3 жовтня 2023 р. перейшов до режиму керованої гнучкості валютного курсу [6].

Внаслідок цього переходу відбулися й певні зміни в механізмах проведення валютних інтервенцій. Згідно зі змінами до постанови №18 Національний банк України став проводити щоденно в робочі дні в період з 10.00 до 15.30 через функціонали Refinitive (Reuters) та/або Bloomberg операції з купівлі-продажу доларів США з банками на умовах «тод» для виконання таких завдань [2]:

1) покриття структурної складової чистого попиту на іноземну валюту на валютному ринку України в сумі, яка відповідає оцінкам Національного банку України стосовно обсягу зазначеної вище структурної складової чистого попиту.

2) згладжування функціонування валютного ринку України шляхом купівлі або продажу доларів США в разі надмірної зміни котирувань обмінного курсу гривні до долара США.

Таким чином офіційний курс став визначатися не директивно, а за обсягом операцій на валютному ринку. НБУ хоч і продовжив контролювати ситуацію, компенсуючи структурний дефіцит іноземної валюти, але все ж таки перейшов до визначення офіційного курсу під впливом попиту і пропозиції на іноземну валюту. Завдяки цьому курс змінюється в обидва боки. Водночас НБУ продовжив обмежувати ці коливання, не допускаючи як значного послаблення гривні, так і суттєвого зміцнення.

Перехід до керованої гнучкості валютного курсу дозволив значно скоротити розрив між готівковим і офіційним курсом. Станом на лютий 2024 р. він складає близько 1 %, порівняно з 25 % у травні-липні 2022 р. та близько 10 % у січні 2023 року [7]. При цьому, завдяки своєчасному переходу до керованої гнучкості, ринок вдалося захистити від надмірного попиту на іноземну валюту і, як наслідок зберегти стабільність в умовах лібералізації валютних обмежень.

Враховуючи все вищезазначене, варто сказати, що валютні інтервенції стали ключовим інструментом стабілізації валютного ринку України під час воєнного стану. Національний банк України адаптував механізми проведення валютних інтервенцій, як в умовах фіксованого валютного курсу, так і в умовах керованої гнучкості. Завдяки цьому було збережено стабільність валютного ринку України в надскладний воєнний період, і забезпечено підвищення стійкості економіки та фінансової системи до поточних та майбутніх зовнішніх та внутрішніх шоків.

Список використаних джерел

1. Моторнюк У. І., Завербний А. С., Маліновська О. Я., Терехух М. І. Валютні інтервенції як інструмент валютної політики: світовий досвід та особливості застосування в Україні. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2020. № 1. С. 97–106.
2. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану. Постанова Правління Національного банку України №18 від 24.02.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22/>
3. Стратегія валютних інтервенцій Національного банку України на 2016–2020 роки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-valyutnih-interventsiy-natsionalnogo-banku-ukrayini> (дата звернення: 21.02.2024).
4. Валютні інтервенції НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/currency-interventions> (дата звернення 21.02.2024).
5. НБУ зафіксував офіційний курс гривні до долара США на новому рівні. URL: <http://surl.li/saxji>.
6. НБУ скасував фіксований курс гривні. Навіщо це зробили і чи здорожчає долар. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c3grd65317do>.
7. НБУ впроваджує керовану гнучкість обмінного курсу: що це таке та що зміниться для населення. URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/ekonomiya/kerovanyj-obminnyj-kurs-nbu-poyasnyly-shho-cze-take/>.

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

ПРИБУТКОВІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

АНТОНЮК ОЛЕКСАНДР,
старший викладач,
Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0000-0003-4419-5789

Головною метою діяльності будь-якого банку полягає в отриманні прибутку, який є необхідною умовою стабільного розвитку. Фінансовий результат є одним із найважливіших показників, який підсумовує всю господарську діяльність та визначає комплексну оцінку ефективності роботи за певний період часу. Прибуток надзвичайно важливий показник у забезпеченні фінансової стійкості банківської установи. Він визначає, наскільки ефективно функціонує сам банк.

Тема прибутковості банків України залишається актуальною у контексті економічних і політичних реалій і викликів, в яких перебуває країна. Першим викликом стала пандемія COVID-19. Другим, безумовно, стала повноцінна військова агресія з боку російської федерації з 24.02.22.

Так, за даними Національного банку України, прибуток українських банків за 2022 рік становив 22 788 млн грн, який у порівнянні з минулим роком зменшився на 54 588 млн грн, або майже в 3,4 рази [1].

Зросли доходи та витрати банків, причому темп зростання витрат був більшим. Значно зросла сума відрахувань у резерви під понесені та очікувані збитки внаслідок війни. Збільшився чистий процентний дохід, що пояснюється значним припливом ліквідних ресурсів та вкладенням їх у активи (в основному ОВДП) з вищою

дохідністю. Стабільний попит на банківські послуги також спричинив зростання комісійних доходів. Від переоцінки та від операцій купівлі-продажу банківська система отримала понад 43 млн. грн. доходів [2].

Якщо брати основні показники прибутковості, то коефіцієнт рентабельності активів (ROA) впав на 3 % через зменшення прибутку та прирісту активів (вкладень в ОВДП). Рентабельність акціонерного капіталу (ROE) впала майже у 3 рази порівняно з попереднім роком. Що стосується прибутковості витрат, то цей показник зазнав найбільш стрімкого падіння серед досліджуваних показників у 2022 році. [2].

А вже за 2023 рік платоспроможні банки отримали 86,5 млрд грн чистого прибутку. Це майже вчетверо вище показника за 2022 рік та на 12 % вище за результати 2021 року. Операційний дохід за рік зріс на 15 % порівняно з попереднім роком, чистий операційний прибуток до відрахувань у резерви – на 19 %. Зростання доходів сектору відбулось за рахунок збільшення процентних доходів як від високоліквідних активів, так і від кредитування. Доходи від ОВДП порівняно з відповідним періодом попереднього року зросли на 79.1 %. Обсяг процентних доходів від кредитування також зріс. Зокрема, вперше від початку повномасштабної війни збільшились у річному вимірі доходи від роздрібного кредитування, на 12.5 %. Цей результат вже враховує підвищення ставки податку на прибуток до 50 %. Рентабельність капіталу банківського сектору на 1 січня 2024 року становила 31,6 %. Рік тому цей показник становив 9,7 % [3].

Проте, обсяг чистого комісійного доходу від платіжних операцій, зокрема з використанням карток за кордоном, за 2023 рік майже не змінився. В IV кварталі чистий комісійний дохід сезонно зріс, проте порівняно з IV кварталом 2022 року – знизився на 20,4 %.

Поруч із цим, були значно менші відрахування в резерви під збитки від активних операцій, які за рік скоротилися на 86 %. Загалом із початку повномасштабного вторгнення банки сформували резерви в розмірі 133 млрд грн, з яких у 2023 році – лише 17 млрд грн. Станом на 01 січня 2024 року лише 7 із 63 платоспроможних банків були збитковими із сукупним збитком 245 млн. грн.

Операційні витрати за 2023 рік зросли на 10 %. Водночас темпи зростання операційних доходів були вищими. Тож банки другий рік

поспіл зберігали високу операційну ефективність. Співвідношення операційних витрат і операційного доходу (CIR) становило 37.8 % у середньому за рік [4].

Таким чином, прибуток окремого банку відображає його успішність у залученні клієнтів, управлінні активами, ризиками, ефективному використанні фінансових ресурсів тощо, для забезпечення його успішного функціонування на майбутнє. Саме прибуток є одним із найважливіших показників його діяльності та надає комплексну оцінку ефективності такої роботи. Це також стосується і банківської системи загалом. Кожний банк, отримуючи прибуток забезпечує функціонування, стабільний розвиток і системну стійкість банківської системи України в цілому.

Список використаних джерел

1. Наглядова статистика Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/nbustatistic>.
2. Кубах Т.Г., Дехтяр Н.А., Шенкаренко В.О. Управління формуванням прибутку банку. *Бізнес Інформ*. 2023. № 11. С. 257–265.
3. Банківський сектор отримав 86,5 млрд грн прибутку за 2023 рік згідно з оперативними даними. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bankivskiy-sektor-otrimav-865-mlrd-grn-pributku-za-2023-rik-zgidno-zoperativnimi-danimi>
4. Огляд банківського сектору, лютий 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyuty-2024-roku>

ВИКЛИКИ СТАЛИХ ФІНАНСІВ ДЛЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

БОРТНІКОВ ГЕННАДІЙ,

провідний науковий співробітник,
ДННУ «Академія фінансового управління»
orcid.org/0000-0001-8388-6721

Стале фінансування – це процес врахування екологічних, соціальних та управлінських міркувань (ESG) під час прийняття інвестиційних рішень у фінансовому секторі, що призводить до більш довгострокових інвестицій у сталу економічну діяльність і проекти.

Глобальні обсяги емісії інструментів сталого фінансування сягнули 1,3 трильйона доларів США минулого року, порівняно з 1,55 трильйона доларів США у 2022 році та нижчого рівня в 1,8 трильйона доларів США, який спостерігався у 2021 році [1].

Основні засади стратегії сталих фінансів для України [2]:

1. Впровадження критеріїв ESG діяльності фінансових установ
2. Управління екологічними та соціальними ризиками (ESRM)
3. Оцінка та відбір проектів для фінансування залежно від їх ролі у сталому розвитку
4. Обов'язкове розкриття фінансовими установами інформації про свою економічну стійкість

Протягом 2023 року НБУ планував розробити оновлену політику з чіткими строками й оновленим переліком заходів з точки зору регуляторного ландшафту сталого фінансування та адаптації до ESG.

У 2023 році Європейський парламент затвердив добровільні стандарти для компаній, які бажають використовувати «європейську марку зелених облігацій». Стандарти вимагають від емітентів розкривати «значну інформацію» про використання надходжень, причому принаймні 85 відсотків з них розподіляються на види діяльності, які охоплюються таксономією ЄС щодо сталого фінансування.

Також у 2023 р. представники провідних фінансових установ розробили для синдікованих позик – Принципи позики, пов'язані зі стійким розвитком (SLLP) на основі таких чотирьох основних компонентів:

1. Зв'язок із загальною стратегією корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) позичальника.
2. Встановлення цілей – вимірювання Стійкості Позичальника.
3. Звітність.
4. Огляд. Позичальники повинні, де це можливо, надавати та зберігати доступною актуальну інформацію, що стосується їхніх SPT (наприклад, будь-які зовнішні рейтинги ESG⁴), при цьому така інформація повинна надаватися тим установам, які беруть участь у позиці, принаймні один раз на рік.

На практиці банки постають перед серйозними викликами у реалізації концепції сталих фінансів.

По-перше, це збір та обробка даних про бізнес клієнтів, що потребує значних інвестицій у технології та управління даними, а також розробки відповідної внутрішньої політики та процедур. Таксономія сталих фінансів (поки що узгоджена у сфері екології) вимагає від банків визначити економічну діяльність своїх клієнтів, яка кваліфікується як екологічно стійка, а також частку їхніх позик чи

інвестицій, які фінансують цю діяльність. Недотримання цих стандартів може призвести до шкоди репутації, регулятивних штрафів і втрати клієнтів, які віддають перевагу стабільності.

По-друге, існує дефіцит експертів із глибокими знаннями фінансової звітності про сталий розвиток, також недосконалий набір рішень для ефективної оцінки та управління величезним обсягом інформації, необхідної для звітності.

Банки також можуть інвестувати кошти в навчання персоналу, щоб надати їм знання щодо вимог до звітності та забезпечити точні та своєчасні звіти.

Незважаючи на високі операційні витрати та інвестиційні видатки, стає фінансування створює для банків унікальні можливості для розвитку:

Набір показників допомагають банкам оцінити та контролювати ризики та можливості ESG.

Бази даних дозволяють банкам ефективно інвестувати у проекти сталого розвитку, які краще відповідають їхнім цінностям і стратегіям.

Пропонуючи інноваційні стабільні фінансові продукти та послуги, банки можуть виділитися серед конкурентів, розвинути свою зростаючу клієнтську базу, підвищити репутацію як відповідальних та стійких фінансових організацій [3].

Стандартизовані рамки звітності підвищують прозорість, надаючи інвесторам та іншим зацікавленим сторонам краще розуміння екологічного та соціального впливу банку.

Прийняття стандартів стабільної фінансової звітності дає конкурентну перевагу та відрізняє банки-лідери у сталих фінансах від інших банків. Це може допомогти банкам залучити нову клієнтуру, орієнтовану на Цілі сталого розвитку (ЦСР).

Все більше інвесторів і кредиторів віддають пріоритет ініціативам сталого фінансування, вони, швидше за все, інвестуватимуть або кредитуватимуть банки, які демонструють тверду прихильність до сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Montagner Davide. What to expect for sustainable finance in 2024. The Banker. February 9, 2024. URL:<https://www.thebanker.com/What-to-expect-for-sustainable-finance-in-2024-1707473740>.

2. Політика Національного банку України щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. Національний банк України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/files/lfTnWjOvMmYMCHE>.

3. Constance d'Aspremont. Navigating Sustainable Finance: Challenges and Opportunities for Banks on their path to Net Zero Goals. - June 12, 2023. Greenomy. URL: <https://www.greenomy.io/blog/sustainable-finance-banks-challenges-opportunities>.

ДЕТЕРМІНАНТИ СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ КРИПТОВАЛЮТНИХ АКТИВІВ

ВОЛОСОВИЧ СВІТЛАНА,

професор, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0000-0003-3143-7582

МИКИТЮК ІГОР,

доцент, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0000-0001-5523-0485

Зростання зацікавленості криптовалютними активами, з одного боку, має багато переваг для користувачів, а, з іншого боку, створює для них низку проблем та викликів. Вплив макроекономічних, цінових, екологічних, географічних, ринкових, поведінкових, технологічних чинників на функціонування ринку криптовалютних активів [1, с. 117] формує загрози їх втрати або зменшення доходів користувачів.

Як складова фінансових активів, криптовалютні активи за своїми характеристиками є високоризиковими активами, яким притаманний цілий спектр різноманітних за природою ризиків. На суб'єктів ринку криптовалютних активів впливають кілька груп ризиків, зокрема, операційні, фінансові, екологічні. Серед операційних ризиків найсутєвішими є технічні ризики, що тісно пов'язано з природою криптовалютних активів. Відповідно до досліджень TRM Labs, хакери, пов'язані з Північною Кореєю, у 2023 році здійснили крадіжки криптовалюти на суму біля 600 млн доларів США. Це дозволило встановити, що Північна Корея є відповідальною за третину

викраденої у 2023 році криптовалюти, незважаючи на зменшення обсягів крадіжок на 30 % порівняно з 2022 роком [2]. Керована урядом Північної Кореї кіберзлочинна група Lazarus Group, здійснила щонайменше чотири окремі багатомільйонні атаки на криптовалюту з червня 2023 року [3], серед яких злом онлайн-казино та платформи для ставок на суму 41 млн доларів США [4] і злом централізованої біржі криптовалют CoinEx на суму 55 млн доларів США [5].

Існують загальновідомі методи управління ризиками, які певною мірою стосуються й ризиків криптовалютних активів. Серед них вагоме місце займає страхування. Страхування ризиків крипто валютних активів бере початок з 2019 року. Нині обсяг індустрії криптовалютного страхування вже становить понад 3 млрд доларів США [6]. Страхувим захистом забезпечено понад 4 % глобального криптовалютного ринку [7].

Страхування криптовалют призначене для захисту криптовалютних бірж, майнерів, суб'єктів інфраструктури та їх користувачів від реалізації певних ризиків. Нині страховики на криптовалютному ринку пропонують такі види послуг:

- страхування зберігання криптовалют на криптогаманці чи на криптовалютній біржі;
- страхування від злочинів на ринку криптовалютних активів;
- страхування обладнання для майнінгу від ризиків пошкодження;
- страхування відповідальності директорів і посадових осіб (D&O);
- страхування професійної відповідальності працівників компаній (E&O);
- страхування ризику втрати або крадіжки NFT;
- страхування децентралізованих фінансів (DeFi) для криптовалют (Страхування смарт-контракту).

Проблемами страхування ризиків на криптовалютному ринку є:

- невелика кількість історичних даних;
- висока волатильність криптовалюти;
- обмеженість страхового покриття;
- репутаційні ризики функціонування ринку;
- значною часткою анонімних користувачів криптовалюти;
- висока регуляторна невизначеність.

Страхування ризиків, пов'язаних із функціонуванням криптовалютних активів, є новим сегментом ринку страхових послуг, підґрунтям якого є існуючі види страхування, адаптовані під потреби та особливості криптовалюти. Розвиток криптовалютного страхування залежатиме від подолання проблем існування ринку криптовалютних активів.

Список використаних джерел

1. Volosovych S., Sholoiko A., Shevchenko L. Cryptocurrency market transformation during the pandemic Covid-19. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. №1(48). P. 114–126. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3949>.
2. North Korean Hackers Stole \$600 Million in Crypto in 2023. *Insights*. 2024. URL: <https://www.trmlabs.com/post/north-korean-hackers-stole-600-million-in-crypto-in-2023>.
3. FBI Identifies Cryptocurrency Funds Stolen by DPRK. *FBI*. 2023. URL: <https://www.fbi.gov/news/press-releases/fbi-identifies-cryptocurrency-funds-stolen-by-dprk>.
4. FBI Identifies Lazarus Group Cyber Actors as Responsible for Theft of \$41 Million from Stake.com. *FBI*. 2023. URL: <https://www.fbi.gov/news/press-releases/fbi-identifies-lazarus-group-cyber-actors-as-responsible-for-theft-of-41-million-from-stakecom>.
5. North Korea's Lazarus Group responsible for \$55M CoinEx hack. *Cointelegraph*. 2023. URL: <https://cointelegraph.com/news/coinex-north-korea-s-lazarus-group-responsible-for-55-m-coin-ex-hack-report>.
6. Top Cryptocurrency Insurance Coverage: What You Need to Know. *Insuranceproviders*. 2023. URL: <https://www.insuranceproviders.com/cryptocurrency-insurance/>
7. National Insurance Services. *HCP*. URL: <https://hcpnational.com/>

АНАЛІЗ ДОСТУПНОСТІ КРЕДИТІВ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

ВОЛОШИН АЛІНА,

здобувач вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет

ЖУРБА ОЛЕКСАНДР,

старший викладач, Державний торговельно-

економічний університет

orcid.org/0000-0008-3007-4314

У сучасних умовах економічного розвитку, доступ до фінансових ресурсів, зокрема через банківське кредитування, є важливим фактором для розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ). Для МСБ це особливо актуально через обмежені власні кошти, нестабільний дохід, потребу в оперативному обіговому капіталі, локальність ресурсів та вузькі ринки. Кредитування дає можливість підприємствам отримати необхідні кошти для придбання нового обладнання, розширення виробництва, впровадження нових технологій, вихід на нові ринки, збільшення обсягів виробництва, розширення асортименту продукції, а також кредитування МСБ сприяє створенню сприятливих умов для зростання зайнятості. Розвиток малих підприємств підтримує створення нових робочих місць, зменшуючи безробіття та підвищуючи рівень соціального забезпечення громадян. Крім того, підтримка МСБ допомагає розвивати регіональну економіку, зокрема, в місцях з низьким рівнем розвитку і зайнятості.

В Україні дійсний Фонд розвитку підприємництва, який у 2021 році продовжував активно кредитувати малі та середні підприємства в межах своїх кредитних програм через банки-партнери. Поряд з кредитною підтримкою, ФРП надавав також і грантову допомогу для МСБ в межах Програми з відновлення фінансування інвестиційних проєктів МСБ на сході України – FinancEast, яка впроваджується коштами Європейського Союзу через KfW в межах угоди про фінансування «Підтримка ЄС для сходу України» між Урядом України та Європейською Комісією. Протягом 2021 року ФРП в повному обсязі здійснив виплату на користь МСБ передбаченої фінансової підтримки. З моменту початку реалізації Програми в грудні 2019 році й по 2021 рік Фонд загальною виплатив на користь МСБ кошти фінансової підтримки для відшкодування вартості їхніх інвестиційних проєктів в сумі 250,81 млн грн. Завдяки появі Державній програмі «Доступні кредити 5–7–9 %», яка коштами

державної підтримки у вигляді компенсації процентів зробила доступними власні кошти банків для фінансування ММСП, відкривши таким чином шлях для стрімкого потоку доступних кредитних коштів в економіку України. На думку Фонду розвитку підприємництва, це є один з найважливіших ефектів Державної програми «Доступні кредити 5–7–9 %» на розвиток кредитування в Україні, завдяки якому відбулась мобілізація внутрішніх фінансових ресурсів уповноважених банків для подальшого їх скерування на задоволення інвестиційних потреб малого бізнесу та економіки України в цілому.

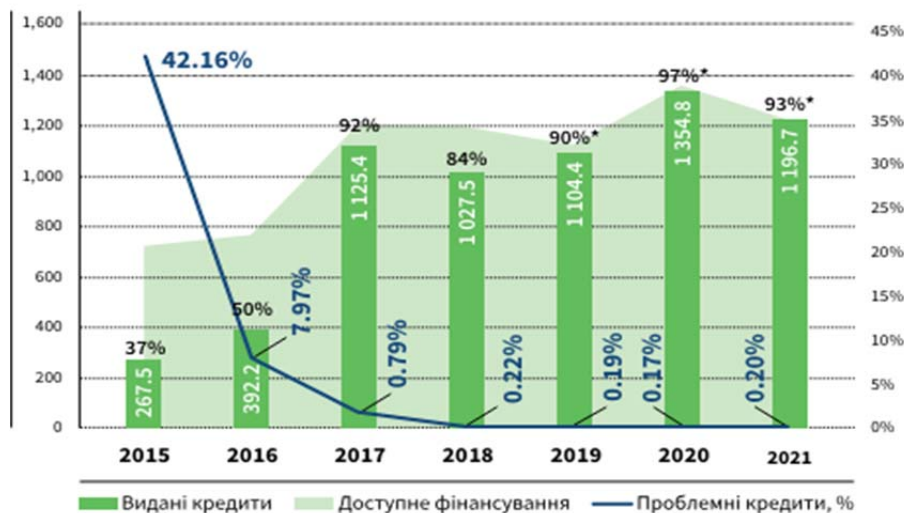

Рис. 1. Динаміка видачі кредитів банкам – партнерам, млн грн

Джерело : [4]

Завдяки активному зростанню банківського кредитування суб'єктів підприємництва при одночасному зниженні розміру проблемних кредитів, чому безпосередньо сприяла Програма, банки України отримали історично рекордні 77,5 млрд грн чистого прибутку. Завдяки отриманому фінансовому результату українські банки створили додатковий запас капіталу, який дозволить покрити підвищені кредитні ризики, зумовлені воєнною агресією проти України, та утримати фінансову стабільність в країні.

З початку 2023 року банки видали бізнесу майже 6 тисяч кредитів на 19,8 млрд грн. Від початку дії програми (лютий 2020 року) було видано 58,8 тисячі кредитів на 185,6 млрд грн. Найбільше підприємці взяли антикризових кредитів – 62,6 млрд грн та на антивоєнні цілі - 55,2 млрд грн. На рефінансування попередньо отриманих кредитів було видано 28,7 млрд грн, на інвестиційні цілі -

10,9 млрд грн. Окрім того, аграрії отримали 26,5 млрд грн кредитних коштів на підтримку своєї діяльності, торговельні компанії взяли 1,5 млрд грн кредитів для поповнення обігових коштів. Найчастіше кредитуються за програмою підприємства, що працюють в сфері сільського господарства (53 %), торгівлі та виробництва (24 %), промислової переробки (14 %). На сьогодні участь у програмі беруть 45 банків, найбільшу кількість кредитів видали «Приватбанк» (25,8 тис.), «Ощадбанк» (8,7 тис.) та «Райффайзен Банк» (5,3 тис.).

Аналізуючи кредитування малого та середнього бізнесу можна зробити висновок, що у сучасних умовах економічного розвитку, доступ до фінансових ресурсів, зокрема через банківське кредитування, є важливим фактором для розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ). В Україні діє ряд програм підтримки підприємництва, таких як Фонд розвитку підприємництва та Державна програма «Доступні кредити 5–7–9 %», які забезпечують доступні кредитні ресурси для МСБ. Ці програми сприяють активному росту банківського кредитування суб'єктів підприємництва та одночасно сприяють зниженню рівня проблемних кредитів. Це стимулює банки до створення додаткових резервів капіталу, що сприятиме підтримці фінансової стабільності в країні.

Список використаних джерел

1. Статистика фінансового сектору. Національний банк України. URL:[https:// bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms](https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms)
2. Волкова Н.І., Свірідова К.Д. Аналіз проблем кредитування малого та середнього бізнесу в сучасних економічних умовах. *Фінанси, облік, банки*. 2017. № 1 (22). С. 55–62.
3. Державна служба статистики України. URL:<http://www.ukr.stat.gov.ua>
4. Річний звіт 2021 Фонду розвитку підприємництва URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/FRP %20Report %202021_UA_.pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/FRP%20Report%202021-UA_.pdf)

САМОРЕГУЛІВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

ГОРІЩЕНКО АНГЕЛІНА,

здобувач вищої освіти, Вінницький торговельно-
економічний фаховий коледж ДТЕУ

КУШТА АЛІНА,

здобувач вищої освіти, Вінницький торговельно-
економічний фаховий коледж ДТЕУ

Науковий керівник

ВЕЧІРКО ОЛЬГА, викладач,

Вінницький торговельно-економічний
фаховий коледж ДТЕУ

Світовий досвід показує, що ринок фінансових послуг розвивається ефективно враховуючи принцип оптимального державного регулювання. Це означає, що держава обмежує діяльність учасників ринку лише тоді, коли це вкрай необхідно в іншому випадку він передає частину своїх повноважень професійним учасникам ринку, які об'єднуються для створення саморегулівних організацій (СРО) [2].

В Україні система саморегулювання в сфері фінансових послуг визначається законодавчими та нормативними актами. Існують різні організації та асоціації, які здійснюють саморегулювання в різних галузях фінансового сектору. Важливу роль у розробці професійних кодексів поведінки, типових договорів, конкретних правил і стандартів діяльності на ринку фінансових послуг відіграють саморегулівні організації [1].

На ринку фінансових послуг в Україні здійснюють свою діяльність такі саморегулюючі організації:

1) Асоціація Українських Банків (АУБ): Організація, що об'єднує багато банків в Україні, працює над створенням стандартів і етичних правил для банківської галузі.

2) Професійна Асоціація учасників Ринків капіталу та Деривативів (ПАРД): Організація для об'єднання фінансових учасників, яка працює на розвиток і регулювання ринків капіталу та деривативів в Україні.

3) Національна Асоціація Страховиків України (НАСУ): Професійне об'єднання страхових компаній в Україні, спрямоване на розвиток та підтримку страхової галузі у країні.

4) Українська асоціація інвестиційного бізнесу (УАІБ): Об'єднання інвестиційних компаній та фінансових установ, що працює на розвиток інвестиційної діяльності в Україні.

5) Асоціація «Українські фондові торговці» (АУФТ): Корпорація учасників фондового ринку в Україні, яка сприяє розвитку та регулюванню фондових операцій у країні [1].

Дослідження ринку фінансових послуг показали, що саморегулівні організації, завдяки тісній близькості до ринку, здатні швидко реагувати на будь-які зміни, а отже, можуть негайно змінювати правила та методи регулювання відповідно до конкретних ситуацій у свою чергу, зміни, внесені національними регуляторними органами у відповідь на реальний зворотний зв'язок ринку, можуть бути значно запізнені, особливо в умовах кризи [1].

Метою саморегулівної організації є захист інтересів власників цінних паперів та її учасників. Це добровільне об'єднання професіоналів ринку цінних паперів, яке не має на меті отримання фінансової вигоди. Професійні учасники ринку цінних паперів об'єднуються у СРО за видами професійної діяльності. Залежно від завдань, які він виконує згідно з функціями, кожен учасник ринку може входити до кількох саморегулівних організацій або лише до однієї СРО [2]. На рис. 1 зображено основні функції саморегулівних організацій.

Рис. 1. Основні функції саморегулівних організацій

Перевагою саморегулівних організацій є те, що вони відображають особливості розвитку сектору, де надаються фінансові послуги, а також свою власну природу, що дозволяє їм запроваджувати комплексний та ефективний режим регулювання [1].

Отже, саморегулювання включено до загального режиму державного регулювання функціонування інститутів фінансового сектору, це дозволяє ефективніше та з меншими витратами реалізовувати державні цілі, водночас слугуючи суспільству та інтересам регулятора.

Список використаних джерел

1. Саморегулівні організації фінансового ринку: веб-сайт. URL: https://ua.kursoviks.com.ua/metodychni_vkazivky/article_post/2987-tema-3-samoregulivni-organizatsii-finansovogo-rinku-arkhitektura-kompyuteriv-dutk (дата звернення: 20.02.2024).

2. Близнюк О. П., Іванюта О. М Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Харків, 2017. 256 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/10513/1/Market_of_financial_services_NP_2017.pdf (дата звернення: 20.02.2024).

ФОРМУВАННЯ ЯКІСНОГО КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

ГУЛИЙ БОГДАН,

здобувач вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник

ШУЛЬГА НАТАЛІЯ, професор,

Державний торговельно-економічний університет

orcid.org / 0009-0008-5022-9408

За сучасних економічних умов стабільність діючої банківської системи багато в чому залежить від правильно сформульованої кредитної політики банків та її послідовної реалізації. Ключовим компонентом кредитної політики є формування якісного кредитного портфеля, критеріями оцінки якого є його дохідність, ризиковість та ліквідність. У межах кожного критерію банк визначає перелік показ-

ників та здійснює їх аналіз протягом ретроспективного періоду, що надає підставу для висновку щодо трендів зміни якості кредитного портфеля.

На погіршення якості кредитного портфеля банку можуть впливати екзогенні та ендогенні чинники. Серед екзогенних чинників, що спонукають до зниження якості кредитного портфеля банку, варто зазначити наступні: військові дії, епідеміологічні кризи, техногенні та кліматичні катастрофи, а також посилення економічних дисбалансів тощо. Такі чинники можуть виникати як на глобальному так і національному рівнях. Їх дія призводить до суттєвого зниження ВВП і ділової активності, падіння доходів суб'єктів господарювання та домогосподарств, що стає причиною нездатності позичальників погашати кредити. У свою чергу, зростання проблемних кредитів у кредитному портфелі банку супроводжується збільшенням резервів на покриття очікуваних втрат внаслідок настання кредитного ризику, а також витрат на обслуговування непрацюючих кредитів.

До ендогенних факторів, що справляють негативну дію на якість кредитного портфеля банку, можна віднести:

- дотримання агресивної кредитної політики, що супроводжується стрімким зростанням кредитного портфеля, без урахування нарощення капіталу, який необхідний банку для покриття неочікуваних втрат через настання кредитного ризику;
- низький рівень диверсифікації кредитних вкладень за групами позичальників, сегментами бізнесу, видами кредитних продуктів, сферами економічної діяльності, регіонами, типами валют тощо;
- перехід від консервативного до більш ліберального підходу при формуванні умов надання кредитів та оцінки кредитоспроможності позичальників;
- генерація більш високого «апетиту» до кредитного ризику, що не завжди узгоджується з стандартом платоспроможності банку та його можливостями щодо збільшення власного капіталу;
- встановлення «оптимістичних» лімітів по локальним позиціям кредитного ризику, зокрема банківським послугам, клієнтам, контрагентам [1].

Наразі існують інструменти захисту від ризику формування неякісного кредитного портфеля банку. У більшості випадків

проблемні кредити виникають через істотні фактори, які можна передбачити. Тому першочерговим завданням банку є виявлення ознак можливих проблем з погашенням кредиту та розробка ефективних рішень.

Сьогодні в банківській практиці існує чотири програми погашення проблемної та простроченої заборгованості:

- позичальник одноразово погашає прострочену заборгованість, без додаткового кредитування та переведення її третій особі;
- позичальник погашає прострочену заборгованість коштами, отриманими від реалізації продукції від перевіреної зацікавленої сторони, яка, у свою чергу, отримує кредит у банку;
- перетворення простроченої кредитної заборгованості в короткострокову позику або дебіторську заборгованість шляхом передачі боргу третій особі, при цьому третя особа отримує право користування майном позичальника і взамін отримує кошти, достатні для погашення боргу за кредитом;
- банк видає кредит третій особі, як правило юридичній особі, діяльність якої контролюється банком, для забезпечення позичальника коштами для завершення виробничого циклу [2].

Однак на практиці ці схеми погашення простроченої заборгованості викликають багато труднощів і не вирішують усіх проблем, пов'язаних із з неякісно сформованим кредитними портфелями.

Отже, банкам необхідно здійснювати комплексний аналіз якості кредитного портфеля з урахуванням зовнішнього і внутрішнього середовища, у якому він формується. Такий аналіз повинен ґрунтуватись на достовірній, своєчасній і зрозумілій інформації. Оцінка якості кредитного портфеля банку зводиться більшою мірою до правильної оцінки ризику, який бере на себе банк у процесі кредитування, однак важливим є не уникнення ризику взагалі та його попередження і мінімізація.

В нинішніх умовах якісно сформований кредитний портфель є важливою запорукою забезпечення фінансової стійкості та надійності банків України.

Список використаних джерел

1. Кретов Д. Ю. Науково-методичний підхід до оцінки якості кредитного менеджменту банку на прикладі АТ «ПУМБ». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 46. 2023. С. 37–41.
2. Харченко А.Н. Кредитний портфель банків України: аналіз, фактори, тенденції. *Вісник університету банківської справи*. 2020. № 2 (38). С. 54–60.

МЕХАНІЗМ МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

ГУТ ЛЮБОВ,

доцент, Чернівецький торговельно-
економічний інститут ДТЕУ
orcid.org/0000-0001-8375-6740

Страховання майна як сфера бізнесу стрімко розвивається, щорічно зростають обсяги страхових операцій на фінансовому ринку, а страхові премії, отримані від страхувальників, є джерелом поповнення грошового потоку. В Україні страховий ринок знаходиться у стадії становлення, тому важливим аспектом є вивчення досвіду зарубіжних країн у цій галузі.

Американський страховий бізнес впевнено лідирує на світовому ринку страхування за всіма можливими показниками. Страхова індустрія в США є єдиною, яка не підпадає під антимонопольне законодавство країни. У США функціонують акціонерні товариства і товариства взаємного страхування при відсутності державних страхових фірм. Характерною особливістю страхової системи США є участь у страхуванні посередників: страхового агента або брокера. Американські страхові компанії широко впроваджують інновації різного роду, зокрема і в страхуванні майна: розробляють мобільні

додатки (Cover, CoverPocket, Insurify) для спрощення процедури страхування майна фізичних і юридичних осіб, не виходячи з дому.

Система страхування Великобританії є однією з найбільш ліберальних у світовому страховому співтоваристві. Найбільш поширеним є довгострокове «лайф» страхування, натомість як «нон-лайф» страхування користується меншим попитом. Здійснення продажів страхових послуг через банки за видами майнового страхування відбувається невисокими темпами, що пов'язано з достатньо жорсткою конкуренцією в даному секторі. Найбільш поширеною є реалізація страхових полів через брокерів та меншою мірою через прямі продажі. Регулює діяльність страхового ринку Управління захисту страхувальників, яке було створено відповідно до закону «Про захист прав страхувальників» 1975 року з метою створення компенсаційного фонду страхувальникам. Страхові компанії Великобританії не мають права займатися будь-яким іншим видом бізнесу, окрім страхування. Вони сплачують податок на прибуток від страхової діяльності, а також податок на майно [2].

У Франції, аналогічно США, страхування «non-life» за обсягом валових страхових премій значно поступається страхуванню життя. Закон «Про страхування майна від наслідків стихійних лих» 1982 р. передбачає, що держава повинна відпрацьовувати спеціальні «плани ризику», в яких будь-яка територія відноситься до тієї чи іншої зони небезпеки за схильністю до тих чи інших стихійних лих. При цьому відшкодування витрат, завданих стихійним лихом, не здійснюється в районах, які оголошені «зонами ризику», непридатними для будівництва та іншої діяльності через підвищену небезпеку [1].

Страховики в Німеччині, аналогічно Великобританії, не мають права займатися будь-якою іншою діяльністю, крім страхування. Всі діючі в Німеччині національні й іноземні страхові компанії підлягають обов'язковому державному нагляду з боку Федерального відомства нагляду за діяльністю страхових компаній. Страховий ринок характеризується тісним взаємозв'язком страхового бізнесу з крупним промисловим капіталом, широко поширена взаємна участь у капіталі і в управлінні. Найбільша частка у реалізації страхових послуг припадає на страхових агентів.

Страховий ринок Франції займає проміжну позицію між жорстко контрольованим ринком Німеччини та ліберальним ринком

Великобританії. «Нон-лайф» страхування за обсягом валових страхових премій значно поступається страхуванню життя.

У Франції, як і в Німеччині, віддається перевага реалізації страхових послуг майнового страхування страховим агентам, хоча практика поширення товариств взаємного страхування сприяє прямим продажам, що не вимагають участі будь-яких посередників. Разом з Великобританією та Німеччиною Франція являє собою один із провідних ринків майнового страхування в Європі. Франція стала однією з перших європейських країн, де з'явилося спеціальне страхове законодавство. Спільною рисою трьох країн є те, що реалізація страхових полісів через систему банко-страхування знаходиться на низькому рівні, що є характерним для всієї галузі «нон-лайф» страхування Європи.

Для страхового ринку Японії характерним є жорстка регламентація діяльності страхових організації державою, які без згоди міністерства фінансів не можуть змінюватися ставки страхових премій. Система страхування складається з великого числа відділень і агентів, число страхових агентів у великих компаній досягає декількох десятків тисяч.

Нами визначені ряд факторів, що сприяли розвитку майнового страхування у досліджуваних країнах: досконала законодавча база, багаторічний досвід, наявність стійких, фінансово незалежних та конкурентоспроможних страхових компаній, які є лідерами в усьому світі, та високий професійний рівень страховиків.

Отже, на національному рівні при формуванні ринку страхових послуг необхідно врахувати тенденції і особливості розвитку страхових ринків розвинених країн, що сприятиме забезпеченню підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних страхових компаній на національному та міжнародному рівнях на основі впровадження ефективної державної політики, направленої на регулювання страхового ринку в Україні, а також здійснювати імплементацію національного законодавства у сфері страхування майна до законодавства Євросоюзу.

Список використаних джерел

1. Євенко Т. І. Адаптація досвіду зарубіжних країн у галузі майнового страхування в Україні. Збірник тез Всеукраїнської науково-

практичної інтернет-конференції «Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку економіки та сільських територій» 20 травня 2021 р. Україна, Дубляни. URL: <http://surl.li/saxzy>.

2. Павлова О. М. Удосконалення функціонування ринку страхових послуг в Україні із урахуванням зарубіжного досвіду. *Ефективна економіка*. № 2, 2012. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1180>.

ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БАНКІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ЖЕРДЕЦЬКА ЛІЛІЯ,
завідувач кафедри банківської справи,
Одеський національний економічний університет
[orcid.org/ 0000-0001-5398-868X](https://orcid.org/0000-0001-5398-868X)

Сучасні умови розвитку банківського сектора України характеризуються підвищеною невизначеністю умов зумовлених воєнним станом та негативним впливом агресії РФ на вітчизняну економіку. Водночас українські банки продемонстрували високий рівень фінансової стійкості та почали отримувати позитивний фінансовий вже з другої половини 2022 року. Проте в умовах агресії, що триває, актуальними залишаються питання оцінювання джерел банківського прибутку та визначення потенціалу до його зростання.

Як свідчать дані рис. 1, банківський сектор демонструє високі показники прибутковості активів. В цілому по системі ROA складає 2,94 %; найбільш прибутковими є банки з державною часткою (3,47 %), прибутковість банків іноземних груп дорівнює середній, а банки з приватним капіталом отримали прибутковість лише на рівні 1,56 %.

Рівень прибутковості банків з державною часткою зумовлений високим рівнем чистого процентного та комісійного доходів, а також порівняно меншими витратами на формування резервів. Високий рівень комісійних доходів групи забезпечуються передусім фінанси-

вими результатами АТ КБ «Приватбанк». Низькі витрати на формування резервів можна пояснити структурою активів – значні вкладення в ОВДП характерні саме для державних банків.

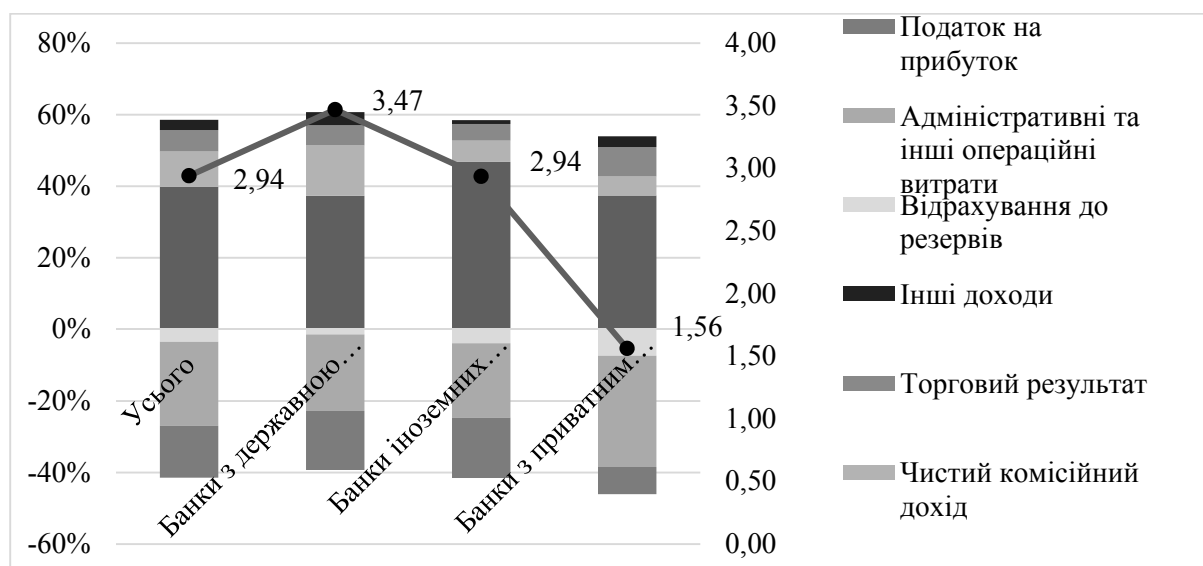

Рис. 1. Порівняння структури фінансового результату та рентабельності за групами банків України станом на 01.01.2024 р.

Джерело: складено за даними [1]

Натомість банки іноземних банківських груп отримують вищий рівень чистих процентних доходів. Ураховуючи структуру активів (більші обсяги кредитування клієнтів та менша частка готівки та еквівалентів), можна пояснити рівень отримуваного процентного доходу. Витрати на формування резервів банків іноземних банківських груп є несуттєво вищими порівняно з державними банками. Рівень адміністративних витрат не відрізняється майже від рівня державних банків.

Банки з приватним капіталом отримали рівень чистого процентного доходу вищий порівняно з державними, проте менший порівняно з банками іноземних банківських груп. Рівень чистого комісійного доходу банків з приватним капіталом знаходиться приблизно на рівні банків з іноземним капіталом. Позитивний вплив на рівень чистого фінансового результату також чинив торговельний результат цієї групи. Однак, враховуючи його волатильність, не можна розглядати торговий результат як джерело подальшого зростання

рентабельності. На тлі середнього рівня чистого процентного та комісійного доходів банки з приватним капіталом витратили відносно більше на формування резервів та на загальні потреби (загальні адміністративні витрати).

Варто зауважити, що нині банки практично вичерпали можливості економії на операційних витратах, оскільки нещодавно було проведено роботу з оптимізації мереж відділень, персоналу та інформаційних систем. Більш того, фахівці прогнозують подальше зростання загальноадміністративних витрат: «через конкуренцію за кваліфікованих працівників банки змушені будуть витратити більше на персонал» [2].

Також необхідно додати, що НБУ пов'язує високу прибутковість банків зі сприятливою ринковою кон'юнктурою та особливостями монетарної політики, тому в 2023 році Україна запроваджує податок на «надприбутки» банків для фінансування воєнних витрат: Верховна Рада України ухвалила закон №9656-д у редакції, що передбачає підвищення податку на прибуток банків з 18 % до 50 % за 2023 рік і до 25 % у наступні роки [3].

Список використаних джерел

1. Дані наглядової статистики НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення 28.02.2024 р.).
2. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=7 (дата звернення 28.02.2024 р.).
3. Закон України. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування банків та інших платників податків. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3474-20#Text> (дата звернення 28.02.2024 р.).

STATE-OWNED BANKS IN THE UKRAINIAN BANK SECTOR

ZHERDETSKA LILIIA,

Head of the Banking Department,
Odesa National Economic University
orcid.org/0000-0001-5398-868X

YUNCHUN XIA

PhD student of the Banking Department,
Odesa National Economic University

The participation of governments in the banking system is still topical issue despite the large number of privatizations observed over the last four decades. There are two main views on the state-owned banks in the economy. The main argument in favor of the existence of state-owned banks is that they can effectively contribute to the growth of certain sectors or regions that would not be served by private banks. This point of view is called developmental view. Contrary to this point of view, there is an opinion that politicians may use state-owned banks for their own interests and to finance projects that are expected to be repaid with votes from supporters. Such opinion was named the political view. Based on this point of view, scientists claim, that» larger presence of state-owned banks in the banking system is associated with more credit to the public sector, larger fiscal deficits, higher public debt ratios, and the crowding out of credit to the private sector» [1].

To determine the specifics of the work of state banks in Ukraine, it is necessary to analyze the market share of state banks, their profitability and asset structure (Table 1).

Table 1

Dynamics of indicators of market share, share of investments and profitability of state-owned banks in Ukraine over 10 years

Banks	Market share, %		Investment Portfolio to Net Assets, %		Return on Assets	
	2013	2023	2013	2023	2013	2023
State-owned banks						
CB PrivatBank JSC	-	23,28	-	59,21	-	5,51
Oschadbank JSC	8,11	11,67	34,15	50,50	0,66	1,38

Banks	Market share, %		Investment Portfolio to Net Assets, %		Return on Assets	
	2013	2023	2013	2023	2013	2023
Ukreximbank JSC	7,39	8,96	36,55	40,54	0,21	1,98
JSB UKRGASBANK PJSC	1,86	5,97	28,47	40,24	4,21	1,10
SENSE BANK JSC	-	3,70	-	43,15	-	4,63
Rodovid Bank	0,69	-	4,83	-	-0,80	-
Bank "Kyiv"	0,17	-	5,07	-	0,19	-
Total across state-owned banks	18,22	53,59	33,06	50,97	2,51	3,47
TOTAL across banking sector	100	100	10,81	49,1	0,11	2,94

Source for calculations: [2]

Based on the data in Table 1, a number of conclusions and assumptions can be made regarding the role of state-owned banks in the Ukrainian banking sector.

First of all, it should be noted the significant increase in the share of state-owned banks in the banking market. This can be explained by periods of financial instability and conditions of financial uncertainty.

Oschadbank JSC and Ukreximbank JSC have been state-owned since the banking system of independent Ukraine began to function. However, the government can enter the capital of banks to save them from bankruptcy. In particular, nationalization processes of individual banks began in response to the 2008 crisis. Thus, in 2009-2011, the Ukrainian government became the main owner of JSB UKRGASBANK PJSC, Rodovid Bank and Bank "Kyiv". They were not systemically important at the moment of nationalization, and the decision on the state's entry into their shareholders equity was made to avoid their bankruptcy.

The reform of the Ukrainian banking sector began in 2014 after the Revolution of Dignity. In the process of improving banking supervision, significant flaws in the business model of Privat Bank were discovered, which primarily consisted in excessive lending to related parties. Given its

systemically important status, CB PrivatBank JSC was nationalized in December 2016. In 2022, due to the presence among the owners of Russian citizens, the systemically important PJSC» Alfa bank» was nationalized, which was later renamed SENSE BANK JSC.

The transformations of the banking sector listed above led to a significant increase in the market share of state banks from 18.22 % in 2013 to 53.59 % in 2023.

In 2023, state-owned banks have a significant share of the investment portfolio in the net assets. This investment portfolio is formed mainly by government securities. However, it should be noted that all Ukrainian banks actively invest in government bonds, taking into account their profitability and the lack of solvent borrowers.

Also, state-owned banks in 2023 are more profitable compared to others. This situation requires additional research, as it may violate the conditions of healthy market competition.

The conclusion seems to be that the Ukrainian banking sector is characterized by a significant share of state-owned banks. State-owned banks can be useful in promoting lending and economic growth. However, under these conditions, there are risks of political lending, lending to inefficient sectors and enterprises, and reduced competition.

References

1. Gonzalez-Garcia, J. and Rancesco Grigoli, F. (2013) State-Owned Banks and Fiscal Discipline. *IMF Working Paper*. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp13206.pdf> (date of assess 28.02.2024).

2. National Bank of Ukraine. Statistics. Supervisory Data. URL: <https://bank.gov.ua/en/statistic/supervision-statist> (date of assess 28.02.2024).

ЗАЛУЧЕННЯ УКРАЇНОЮ ВАЛЮТНИХ РЕСУРСІВ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ КАПІТАЛУ

ЖУРАХОВСЬКА ЛЮДМИЛА,

доцент, Державний торговельно-
економічний університет

orcid.org/0000-0003-3745-0155

ЛЯШЕНКО СЕРГІЙ,

аспірант, Державний торговельно-
економічний університет

orcid.org/0000-0002-5656-5145

Одним з найважливіших джерел залучення валютних ресурсів на міжнародних фінансових ринках є випуск єврооблігацій.

Інститут корпоративних фінансів (Corporate Finance Institute, CFI) визначає єврооблігації як «борговий інструмент (забезпечення) з фіксованим доходом, номінований в іншій валюті, ніж валюта країни, де була випущена облігація». Отже, це унікальний тип облігацій, оскільки вони дозволяє державі та корпораціям залучати кошти в іноземній валюті (CFI Team, 2023).

У Законодавстві України визначення єврооблігацій відсутнє. Проте, оскільки у зарубіжних джерелах єврооблігації також трактуються як зовнішні облігації, ми вважаємо логічним використовувати для суверенних облігацій визначення, надане у Законі України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» для облігацій зовнішньої державної позики України: «Облігації зовнішньої державної позики України - це цінні папери, що розміщуються на міжнародних ринках капіталу і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їхньої номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій» (Закон України №3480-IV, 2006).

На глобальних фінансових ринках найважливішим нормативним документом щодо регулювання випуску та обігу єврооблігацій є Директива Ради європейських співтовариств (Council of the European Communities) 89/2298/ЕЕС від 17 квітня 1989 р. (Council Directive 89/298/ЕЕС, 1989).

Ринки, що розвиваються (emerging markets), є дуже важливими для сталого розвитку глобальних фінансових ринків, оскільки є динамічними та інноваційними. Типовою для ринків, що розвиваються, є характеристика, надана дослідницею Amadeo Kimberly, яка вважає, що на цих ринках, на відміну від розвинених, відбувається пришвидшена індустріалізація, зокрема в високотехнологічних галузях (Kimberly, 2021).

Ось чому зростає попит інвесторів на єврооблігації, які емітовані в країнах, що розвиваються. Так, за даними JPMorgan, обсяг погашення суверенних єврооблігацій на ринках, що розвиваються, зростуть до 78,4 млрд. доларів США у 2024 р. порівняно з 43,6 млрд. доларів 2023 р. (George, 2023).

Ця тенденція може бути використана для післявоєнного відновлення України, зокрема місцевими адміністраціями в умовах реформи децентралізації (Synyak, 2018). Залучені кошти можуть бути направлені на інфраструктурні проекти (дороги, мости, оновлення паливно-енергетичної та комунальної інфраструктури). Іншим перспективним напрямком може бути створення інноваційних кластерів (офіси, технічне оснащення) за рахунок муніципалітетів для пожвавлення локального ділового середовища, утримання та зацікавлення кваліфікованих працівників та залучення приватних інвесторів. Проте, якщо на розвинених ринках випускам муніципальних облігацій притаманний помірний ризик, для муніципальних єврооблігацій України суверенний ризик буде одним із головних компонентів загального ризику, що треба буде враховувати при плануванні таких випусків.

Список використаних джерел

1. CFI Team (2023). Eurobond - Overview, How It Works, Benefits to Issuers and Investors. Corporate Finance Institute. URL: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/fixed-income/eurobond/>

2. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» (2006). № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>

3. Council Directive 89/298/EEC of 17 April 1989 coordinating the requirements for the drawing-up, scrutiny and distribution of the prospectus to be published when transferable securities are offered to the public. (1989). No.2298. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1989/298/oj/eng>.

4. Kimberly, A. (2021) What Are Emerging Markets? The balance. <https://www.thebalancemoney.com/what-are-emerging-markets-3305927>.

5. George, L. (2023) Emerging market debt wall looks scalable as investors warm to risk. Reuters. Markets. URL: <https://www.reuters.com/markets/emerging-market-debt-wall-looks-scalable-investors-warm-risk-2023-12-21/#:~:text=Principle%20payments%20of%20emerging%20markets%27%20sovereign%20Eurobonds%20will,up%20from%20just%20over%20%248%20billion%20this%20year.>

6. Synyak, D. (2018) Bonds as tool for urban development. URL: <https://decentralization.ua/en/news/9009>.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ НЕОБАНКІВ

КАЛИТА ОКСАНА,

доцент, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org /0000-0003-2020-5751

Необанки – це нова реальність банківської справи, яка виникла внаслідок зміни вподобань та потреб клієнтів і є повністю доступними через Інтернет або мобільні пристрої. Вони використовують новітні технології для надання клієнтам такі послуги, як: відкриття власних рахунків, зручні мобільні платежі, депозити, інструменти управління заощадженнями та інвестиціями, а також різні кредитні послуги. Крім того, необанки також пропонують клієнтам доступ до торгових ринків, наприклад, фондового, сировини та криптовалют.

Особливим каталізатором розвитку необанків у світі стала пандемія Covid-19, внаслідок чого світ був змушений адаптуватися до нової реальності, а споживачі були змушені обирати онлайн послуги, не винятком стали і банківські послуги. Інтернет став невід’ємною частиною нашого життя, соціальні мережі широко поширюються, а інноваційні продукти та послуги надаються за новими стандартами якості, швидкості та зручності для споживачів, завдяки технологічним компаніям.

До того ж зросла трудова міграція, що призвело до збільшення міжнародних грошових переказів. Малий та середній бізнес почав шукати альтернативні шляхи фінансування, а приватні інвестори розпочали пошук нових можливостей для заробітку. Всі ці фактори спричинили появу нових технологічних рішень у банківській сфері і сформували активний попит на цифрові послуги, що стало поштовхом для розвитку віртуальних банків (необанків), які стали важливими гравцями на глобальному та національних ринках, включаючи Україну. Необанки, які надають виключно цифрові фінансові послуги, доречно розглядати як альтернативу традиційним банкам.

Світовий досвід функціонування необанків відрізняється від вітчизняного своєю динамічністю. Споживачі в Європейському Союзі

розпочали виявляти інтерес до необанків після появи на ринку банківських послуг німецького банку N26 та британського Revolut у 2017 році. N26 - це перший 100 % віртуальний банк, який отримав повну німецьку банківську ліцензію від BaFin та працює за нею. До липня 2016 року N26 був фінансово-технологічною (FinTech) компанією, для якої основна банківська платформа була надана банком-партнером проте з липня 2016 року - повністю ліцензованим банком [1].

Revolut Bank UAB – банк, зареєстрований в Литовській Республіці і працює на ринку з 2015 року. Revolut Business є банком у деяких регіонах, у яких працює, зокрема в ЄЗЗ (Європейській економічній зоні). Revolut Bank UAB має повну банківську ліцензію в Литві, що дозволяє здійснювати транскордонні банківські послуги бізнес-клієнтам у Європейській економічній зоні. Але Revolut ще не скрізь є банком, зокрема у Великобританії, проте вони працюють над отриманням банківської ліцензії Великобританії, але пропонує своїм послуги клієнтам, як установам з електронними грошима і здійснюють свою діяльність відповідно до Положення про електронні гроші Великобританії. [2]

У Європі необанки використовують Європейську директиву щодо платіжних послуг PSD1 та PSD2 [3], яка дозволяє новим установам виходити на ринок фінансових послуг із менш суворими вимогами. Ліцензії видає регулюючий або контролюючий орган, такі як BaFin, NCAs, FCA та інші.

Оскільки розвиток необанків відкриває великі інвестиційні можливості, попит та інтерес до них з боку споживачів та інвесторів стрімко зростає. Початок діяльності необанків пов'язаний із певними бюрократичними процедурами, зокрема з отриманням ліцензії на здійснення банківської діяльності. В зарубіжній практиці існує декілька видів банківських ліцензій для відкриття та роботи необанків: повна банківська ліцензія, ліцензія на фінансові технології, ліцензія на електронні гроші, агентська модель постачальника платіжних послуг.

Одними із перших країн, яка запровадила ліцензійну та нормативну базу для необанків (цифрових банків) є Пакистан. Державний банк Пакистану (SBP) розробив та запровадив «Licensing and Regulatory for Digital Banks» [4].

Також регулятивні умови для необанків були розроблені й Центральним банком Тайланду «Virtual Bank Licensing Framework» [5], але видавати ліцензії планують з 2024 року.

Отже, світовий фінансовий ринок розвивається дуже інтенсивно, а кількість необанків та їх користувачів у стрімко зростає. Необанки викликають великий інтерес з боку інвесторів, адже розвиток необанків відкриває значні інвестиційні можливості. Тому дуже важливо, щоб вітчизняний банківський сектор поступово впроваджує та реалізує інновації відповідно до світових тенденцій розвитку банківських послуг. Ці обставини стимулюють активний розвиток діджиталізації та цифрової трансформації всіх процесів в країні, і зокрема вітчизняного необанкінгу.

Список використаних джерел

1. N 26. Офіційний сайт. URL: <https://n26.com/en-eu/blog/what-is-a-banking-license>
2. Revolut. Is Revolut a bank? URL: <https://help.revolut.com/help/more/general/is-revolut-a-bank/business/>
3. Payment services directive: frequently asked questions. Europe Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_15_5793
4. State Bank of Pakistan. URL: <https://www.sbp.org.pk/dfs/Digital-Bank-Regulatory.html>
5. Virtual Bank Licensing Framework. Bank of Thailand. Consultation Paper. January 2023. URL: <https://www.bot.or.th/content/dam/bot/financial-innovation/digital-finance/virtual-bank/virtual-bank-en.pdf>

НОВІ ВИКЛИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

КОТЕНКО УЛЯНА,

старший викладач, Державний торговельно-
економічний університет

orcid.org / 0000-0002-5076-854X

На шляху до євроінтеграції Україна попри вагомі обставини зробила значні напрацювання у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг. Починаючи з 2020 р. Управління захисту прав споживачів фінансових послуг НБУ у цій площині основну роботу проводить із небанківськими фінансовими установами, які найчастіше серед фінансових установ є порушниками. Банківський сектор більш сумлінно дотримується стандартів доброчесності та якості надання фінансових послуг, але проблеми в обслуговуванні залишаються.

Одним із критеріїв оцінки ситуації є динаміка звернень клієнтів фінансових установ до НБУ. Так із загальної кількості звернень частка скарг на банки складала у 2022 році – 34 % [1], а у 2023 р. – 29,6 % [2]. В умовах повномасштабної війни споживачі більш активно почали користуватися базовими послугами банків, що посилило вимоги до рівня їх якості. НБУ веде статистику звернень також у розрізі походження капіталу банків, підкреслюючи вплив цього фактору на якість обслуговування (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка звернень щодо діяльності діючих банків
за період 2022–2023 рр.***

Банки за походженням капіталу	2022 р.		2023 р.		Відхилення	
	Кількість звернень	Питома вага, %	Кількість звернень	Питома вага, %	Абсолютне	Відносне, п.п.
Банки з державним капіталом	9747	41,62	12364	55,14	2617	26,85
Банки з іноземним капіталом	7205	30,77	4279	19,08	-2926	-40,61
Банки з приватним капіталом	6467	27,61	5781	25,78	-686	-10,61
Всього	23419	100,0	22424	100,0	-995	-4,25

*Джерело: *складено автором [1, 2]*

Отже, динаміка зауважень з боку клієнтів банків хоча і є позитивною, але досить чітко простежується наявність питань до послуг банків з державним капіталом. Питання репутації та привабливості для споживачів більш ретельно відстежуються банками з активною ринковою позицією. У той же час банки з державним капіталом обслуговують значну кількість роздрібних клієнтів, які об'єктивно залишаються найбільш уразливими споживачами, особливо у кризових ситуаціях. Необхідно також відмітити, що за письмовими зверненнями клієнтів НБУ проводить більш ґрунтовне з'ясування та виявлення підтверджень фактів порушень прав споживачів. Частка звернень, за якими виявлено ознаки порушень, свідчить на користь банків з державним капіталом (у 2022 р. – 1,1 % [1]; у 2023 р. – 0,7 % [2]), якщо така оцінка була здійснена неупереджено. Банки з приватним капіталом також покращили свою позицію (з 1,6 % у 2022 р. [1] до 1,2 % у 2023 р. [2]). Найбільшу частку мають банки з іноземним капіталом (1,9 % [1] та 3,0 % [2] відповідно). Проте, це лише свідчить про більшу обґрунтованість зауважень з боку клієнтів цих банків, які мають інколи завищені вимоги, ніж пересічні громадяни, які масово обслуговуються системно важливими банками з державним капіталом.

У нетипових умовах функціонування банківської системи України у 2022-2023 рр. основні порушення виявлені у розрахунковій дисципліні (до шахрайства з використанням електронних платіжних засобів у 2023 р. додалося блокування рахунків при проведенні операцій з платіжними картками); у сфері валютних операцій (до типових порушень при валютнообмінних операціях у 2023 р. додалися порушення щодо обслуговування руху «проблемних» банкнот іноземних держав); у кредитному обслуговуванні (типові проблеми щодо порушення вимог до етичної поведінки при врегулюванні прострочених боргів, кредитні канікули та реструктуризація в умовах воєнного стану). Проте, залишається актуальним і питання нав'язування банками фінансових послуг як умови отримання банківського обслуговування.

За більшістю із зазначених порушень є відповідні регулюючі норми у вітчизняній правовій базі або оперативно були розроблені регулятором при загостренні проблеми. Проте, регулярність та типовість порушень свідчать про недостатній рівень контролю, дієвості превентивних заходів та ефективності штрафних санкцій. Переважна більшість банків-порушників усуває недоліки в обслуговуванні вже за письмовим застереженням з боку НБУ. У той же час банки зацікавлені у повторенні деяких порушень, керуючись

отриманням більшого зиску від цього, ніж від виконання правових норм. Оскільки відкликання ліцензій/дозволів вже не є важелем впливу на поведінку банків, можливо є доцільним при порушенні прав найбільш «чутливих» (до порушень) категорій клієнтів одразу запроваджувати санкції у вигляді накладання штрафів.

Навіть в умовах війни рівень захисту прав споживачів фінансових послуг є індикатором цивілізованості суспільства у сфері фінансових відносин. Отже, необхідно докладати належних зусиль до його забезпечення.

Список використаних джерел

1. Звіт про роботу зі зверненнями, запитами на публічну інформацію та огляд практики застосування законодавства з питань захисту прав споживачів фінансових послуг у 2022 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-robotu-zi-zvernennnyami-spojivachiv-finansovih-poslug-u-2022-rotsi> (дата звернення 10.03.2024).

2. Звіт про роботу зі зверненнями, запитами на публічну інформацію та огляд практики застосування законодавства з питань захисту прав споживачів фінансових послуг у 2023 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-robotu-zi-zvernennnyami-zapitami-na-publichnu-informatsiyu-ta-oglyad-praktiki-zastosuvannya-zakonodavstva-z-pitan-zahistu-prav-spojivachiv-finansovih-poslug-u-2023-rotsi> (дата звернення 10.03.2024).

НОВІ ВИМОГИ НБУ ДО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКІВ В УКРАЇНІ

МАЙДАНИК ЄГОР,

аспірант, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0009-0006-7008-4256

Страхова галузь України, незважаючи на довготривалу військову агресію, що спричинила значні втрати та руйнування, повноцінно функціонує та вносить свій вклад у забезпечення стійкості економічної системи країни, реалізації процесу захисту

майнових та особистих інтересів, як населення так і суб'єктів господарювання.

За даними Національного банку України у другому кварталі 2023 року страховий ринок був прибутковим, а прибуткову діяльність мали 72 % страхових компаній. [1, 2]

Слід зазначити, що ефективно працююча держава здатна забезпечити стійкий мир. Саме тому, вже зараз, йде підготовка до повномасштабної відбудови. Національним банком України розроблена стратегія «Фінансова фортеця України», яка сфокусована на спротиві російській агресії та відновленні країни.

Стратегічними цілями даної стратегії визначені: забезпечення стійкості гривні, фінансової стабільності, роботи фінансової системи на відновлення країни, надання сучасних фінансових послуг та ефективний центральний банк.[3]

Нова стратегія передбачає підвищення значення страхової галузі у архітектурі майбутнього відновлення за рахунок втілення ініціатив, що забезпечать готовність страхового ринку до підтримання відновлення, а також сприятимуть розвитку ринку страхових послуг.

Для досягнення визначених ініціатив розроблено перелік ключових заходів.

По – перше, для підтримки відновлення страхового ринку передбачається:

- упровадження у короткостроковій перспективі ризик-орієнтованого нагляду, забезпечення прозорості структур власності, підготовка оновленого законодавства з питань ОСЦПВ, упровадження нових вимог до звітності;

- розроблення нових вимог пруденційних, щодо корпоративного управління та управління ризиками (Solvensy II) [4] у середньостроковій перспективі, частина результатів за якими буде упроваджена у короткотерміновій перспективі;

- оновлення у середньостроковій перспективі вимог до актуарної діяльності та посилення контролю за виконанням пруденційних вимог.

По-друге, очікується розвиток страхових послуг за рахунок створення механізму страхування воєнно-політичних ризиків;

впровадження ризикових видів страхування та перезавантаження ринку страхування життя. [3]

Окремими індикаторами виконання передбачених змін по галузі страхування короткостроковій перспективі виступатимуть: рівень проникнення страхування до ВВП більше 1 % ВВП, частка страхування життя в загальному обсязі отриманих чистих страхових премій більша 13 %.

Слід зазначити, що з початком військової агресії страхова галузь України стикнулася з новими непередбачуваними ризиками – військовими.

Військові ризики потребують підвищеної уваги й швидкого реагування. Вони пов'язані з проведенням військових дій (обстріли, мінування, пошкодження інфраструктури та ін.) та несуть загрозу життю, здоров'ю, майну, як клієнтів так і страховиків, а також створюють нестандартні ризики: блекауту, міграційний, безпеки персоналу, кіберризиками.

Проведений огляд сайтів страхових компаній України [5] дозволив зробити наступні висновки:

- працюючими на вітчизняному страховому ринку компаніями вже розроблені нові продукти, що страхують життя, здоров'я, майно рухоме і нерухоме від ризиків, пов'язаних з воєнними подіями;

- суми страхових виплат, що генеруються військовими ризиками, мають значні обмеження у покритті внаслідок неможливості перестрахування таких виплат за кордоном.

Підсумовуючи розглянуті законодавчі новації, враховуючи проведений огляд діяльності страховиків пропонуємо :

- при створенні та впровадженні механізму страхування воєнно-політичних ризиків враховувати нестандартні ризики;

- проводити часткове покриття державою воєнних ризиків за рахунок створення державних фондів та міжнародної співпраці.

Відновлення страхового ринку України потребує гармонізації з Європейським законодавством та впровадження інтегрованої системи управління ризиками в діяльність страховиків, що дозволить не тільки своєчасно виявляти та розуміти ризики, встановлювати ризик-апетит компаній, але й мінімізувати їх вплив на страхову галузь у післявоєнний період.

Список використаних джерел

1. Огляд небанківського фінансового сектору за серпень 2023 року. Національний банк України. URL:https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2023-08.pdf?v=4 (дата звернення 07.10.2023).
2. Огляд небанківського фінансового сектору за II квартал 2023 року. Національний банк України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/news/all/nebankivskiy-finsektor-vidnovlyuyetsya-povilno-kreditni-spilki-vpershe-za-dva-roki-na-rostili-aktivi--oglyad-za-ii-kvartal> (дата звернення 07.10.2023).
3. Фінансова фортеця України. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf?v=4 (дата звернення 08.10.2023).
4. Директива ЄС 2009/138/ЄС/Європейський парламент та рада: офіційний сайт. URL:<https://nasu.com.ua/wp-content/uploads/2018/02/> (дата звернення 08.10.2023).
5. Сайти страхових компаній. URL: <https://sk-ridna.com.ua> <https://vuso.ua> <https://sgtas.ua> <https://arx.com.ua> <https://online.ingo.ua> (дата звернення 08.10.2023).

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ РИНКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ

ПАРХОМЕНКО ДАРІЯ,

здобувач вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет

ГЕРБИЧ ЛЮДМИЛА,

доцент, Державний торговельно-

економічний університет

[orcid.org/ 0000-0002-3560-5777](https://orcid.org/0000-0002-3560-5777)

В умовах сьогодення, економічний прогрес будь-якої країни проявляється у неперервному вдосконаленні системи іпотечного кредитування. Іпотека забезпечує кредиту стабільний дохід, тоді як для населення це відкриває можливість придбати власне житло та використати власні заощадження для нагромадження капіталу.

Протягом останніх кількох років іпотечне кредитування за кордоном відчувало значні зміни, оскільки було переглянуто мінімальні та максимальні суми кредитів. Наприклад, у Іспанії частка іпотечного кредиту у вартості нерухомості, що купується за його рахунок, зменшилася зі 100 % до 60 %. Тим часом, максимальний обсяг кредитування на Кіпрі та у Великобританії становить до 70 %, у Франції - 80 % [1].

Наразі в Швеції максимальна сума кредиту становить 85 % від вартості придбаної нерухомості, щоб спростити та прискорити процес отримання кредиту в цій країні, потрібно використати інше майно як додаткову заставу. У Словаччині іпотечне кредитування на придбання житла, будинків або земельних ділянок для будівництва доступне як для місцевих жителів, так і для іноземних громадян. Даний вид кредиту можуть отримати громадяни віком від 21 до 65 років з строком погашення від 1 до 30 років. Крім того, існує можливість отримати кредит без необхідності надання інформації про доходи, але при цьому розмір першого внеску буде більшим [4].

У деяких країнах існують спрощені системи іпотечного кредитування, що робить їх вигідними навіть для осіб, які не є резидентами. У Іспанії доступ до іпотечних кредитів для нерезидентів надають лише обмежена кількість банків, а саме Bankinter, Santander, Bankia та Caja Murcia, а в Туреччині лише три: Fortis Bank, DenizBank і Garanti Bank. Слід зазначити, що сприятливі умови іпотечного кредитування доступні також в Італії, Кіпрі, США та Франції.

Однією з важливих вимог для іпотечного кредиту є строк погашення. Тільки в США можна розраховувати на найбільш тривалі періоди погашення, які можуть становити від 1 до 30 років. Варто відзначити, що в Туреччині строк погашення є коротшим, від 5 до 15 років. Загалом, банки інших країн пропонують майже однакові строки погашення від 5 до 20-40 років [1].

Аналіз ставок за іпотечними кредитами у країнах Європейського союзу (табл. 1) показує, що найнижчі процентні ставки зафіксовані у Фінляндії, Люксембурзі, Швеції та Словаччині. Натомість, найвищі ставки спостерігаються в Угорщині, Хорватії та Румунії. Основним чинником, що впливає на кредитні ставки у країнах ЄС, є показник Euribor, який є міжбанківською ставкою, зміна якої є циклічною. Зважаючи на це, процентні ставки також змінюються [3].

Середні ставки за іпотечними кредитами в країнах ЄС у 2024 році

Країна	Відсоткова ставка, %
Австрія	2,25
Словаччина	1,9
Болгарія	5
Люксембург	1,8
Кіпр	4
Румунія	5,50
Словенія	4
Угорщина	6
Хорватія	6
Фінляндія	1,47
Швеція	1,85

Джерело: [3;4;5]

Серед особливостей іпотечного кредитування в США можна наголосити, що воно має розвинені системи рефінансування, у зв'язку з чим населення не особливо поспішає з погашенням кредитів [5].

На сьогодні, в Україні існують державні програми підтримки іпотеки, але їх ефективність ускладнюють низькі доходи громадян, через що багато людей не можуть скористатися ними, а також обмежене фінансування проектів з державного бюджету і недостатня інформованість населення щодо цих програм.

Отже, іпотечне кредитування є важливим аспектом економічного та соціального прогресу країни. Для забезпечення позитивного впливу на конкурентоспроможність економіки через розвиток іпотечного кредитування необхідно відновити довіру населення до банківської системи та залучити його ресурси до банків, а також забезпечити достатню кількість ресурсів у кредитній системі для зниження ризиків і адаптації процентних ставок до відповідного рівня.

Список використаних джерел

1. Zharikova O., & Cherkesenko, K. (2021). Integration of banks and insurance companies activities in Ukraine. Journal of Scientific Papers "Social Development and Security," 11(2), 42–57.

2. Коваль О. Кому вигідна іпотека? Глобальна перспектива та український контекст. Укрінформ. URL: <https://cutt.ly/2wBzQg7p>.

3. У Словаччині дешевшає житло. Інформація для українців за кордоном. URL: <https://cutt.ly/LwBzQZds>.

4. Як купити нерухомість в Швеції в 2024 році. Порадник – путівник по країнах світу. URL: <https://cutt.ly/dwBzWrod>.

5. Іпотека в Україні дешевша, ніж у США. Але ризики більші. Мінфін. URL: <https://cutt.ly/BwBzWzZd>.

КАПІТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ-ЛІЗИНГОДАВЦІВ УКРАЇНИ

ПУЧОК МАРІЯ,

здобувач вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет

ГЕРБИЧ ЛЮДМИЛА,

доцент, Державний торговельно-

економічний університет

[orcid.org/ 0000-0002-3560-5777](https://orcid.org/0000-0002-3560-5777)

Відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» фінансові установи – це юридичні особи, які відповідно до закону надають одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги, пов’язані з наданням фінансових послуг [1]. Такі установи є надважливими учасниками фінансового ринку, діяльність яких пов’язана з наданням фінансових послуг, таких як кредити, лізинг, факторинг, гарантії та поручительства.

Для будь-якої фінансової компанії достатній рівень капіталу є основним свідченням платоспроможності. Капітал – це не лише основа для надання фінансових послуг компаніями, а ще й запобіжник у разі виникнення збитків від господарської діяльності [2]. Він використовується для фінансування діяльності, покриття збитків, які можуть виникнути внаслідок діяльності компанії, забезпечення платоспроможності та прибутковості.

Аналіз основних показників діяльності фінансових компаній та юридичних осіб-лізингодавців (табл. 1) показав, що впродовж 2022–2023 рр., незважаючи на суттєве скорочення кількості зареєстрованих фінансових компаній, обсяги власного капіталу зростали, починаючи з III кварталу 2022 р., при цьому в II кварталі 2022 року порівняно з I кварталом обсяг власного капіталу зменшився на 290 млн грн, причиною такого скорочення було повномасштабне вторгнення росії на території України.

Відповідно спостерігаємо, що обсяг капіталу, що припадає на одну фінансову компанію також збільшується високими темпами. І вже в III кварталі 2023 році даний показник склав 122,681 млн грн на одну компанію, що на 71,26 млн грн більше порівняно з III кварталом попереднього року.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності фінансових компаній та юридичних осіб-лізингодавців України протягом 2022 – перших трьох кварталів 2023 рр. (на кінець періоду)

Показник	I кв. 2022 р.	II кв. 2022 р.	III кв. 2022 р.	IV кв. 2022 р.	I кв. 2023 р.	II кв. 2023 р.	III кв. 2023 р.
Кількість зареєстрованих фінансових компаній, од.	894	892	848	760	682	629	594
Активи фінансових компаній, млрд грн	213,8	214,5	218,5	244,0	259,3	237,2	251,1
Власний капітал, млрд грн	43,4	43,1	43,6	69,4	71,1	71,1	72,9
Зобов'язання фінансових установ, мрд грн	170,5	171,4	174,9	174,6	188,3	166,2	178,3
Обсяг власного капіталу на одну фінансову компанію, млн грн	48,5	48,3	51,4	91,3	104,2	113,0	122,7
Коефіцієнт заборгованості	0,797	0,799	0,8	0,716	0,726	0,7	0,71
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	3,932	3,980	4,010	2,518	2,649	2,338	2,446
Коефіцієнт фінансової залежності	4,932	4,980	5,010	3,518	3,649	3,338	3,446

Джерело: розраховано автором на основі [3]

Коефіцієнт заборгованості показує скільки коштів компанія заборгувала на кожну гривню активів. Чим більше значення даного

показника, тим вищий ризик неплатоспроможності компанії, проте може мати більш високу рентабельність власного капіталу. Найбільше значення коефіцієнта спостерігається в III кварталі 2022 року.

Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу показує скільки залученого капіталу припадає на 1 грн власного. Найбільше значення даного показника у III кварталі 2022 року, а саме 4,01. Тобто протягом аналізованого періоду фінансові компанії та юридичні особи-лізингодавці мають високий рівень фінансової залежності і це означає, що компанії використовують більше залучених коштів, аніж власних, у своїй діяльності.

Коефіцієнт фінансової залежності відображає суму загальної вартості майна, яка припадає на 1 грн власних коштів. Найменше значення коефіцієнта спостерігається у II кварталі 2023 року, а відповідно найбільше – III кварталі 2022 року. У цілому, можна зробити висновок, що аналізовані фінансові компанії мають високий рівень фінансової стійкості.

Таким чином, можна зазначити, що капітал будь-якої фінансової компанії являється життєво важливим ресурсом. Він забезпечує платоспроможність, покриває ризики, створює резерви для інвестування тощо. Також, провівши аналіз основних показників, коефіцієнтів бачимо, що в цілому ситуація покращується, збільшуються обсяги капіталу з початку повномасштабного вторгнення, що, в свою чергу, сигналізує про відновлення роботи фінансових компаній та юридичних осіб-лізингодавців.

Список використаних джерел

1. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021р. № 1953-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document>.
2. Дадашова П. На довгу перспективу: як змінюються вимоги НБУ для капіталу банків. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns>.
3. Наглядова статистика. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

СМОЧКО ВАЛЕРІЯ,

доцент, Ужгородський торговельно-
економічний інститут ДТЕУ
orcid.org/0000-0003-0319-9783

Щорічно кількість пенсіонерів в Україні скорочується в середньому на 140 тис. осіб. Станом на 01.10.2023 на обліку в Пенсійному фонді України перебувало 10,54 млн пенсіонерів, що на 148 тис. осіб менше порівняно з початком року. Внаслідок війни скоротилася й чисельність зайнятого населення, з 15,7 до 13,35 млн осіб. Ще меншою є кількість платників єдиного соціального внеску: якщо на кінець 2021 р. їх нараховувалось 12,17 млн осіб, то на 01.07.2023 р., за оціночними даними, їх чисельність скоротилася до 10,5-10,7 млн осіб [1]. Співвідношення пенсіонерів до платників ЄСВ фактично становить 1:1, що для солідарної пенсійної системи є катастрофічним.

Пенсійний фонд України і до війни був дотаційним, а наразі ситуація, враховуючи зростаючий дефіцит державного бюджету, ще більш песимістична. Однак протягом важкого воєнного року середній розмір пенсії по країні зріс на 15,8 %: до 4422 грн станом на 01.01.2023 р., а на 1 липня 2023 р. становив 5311,44 гривень [2]. При цьому середня пенсія в Закарпатській області станом на 01.01.2023 становила 3688,24 грн, що на 20 % нижче за середню по країні. А чисельність пенсіонерів регіону протягом року скоротилася на 5,5 тис осіб, з 258,4 до 252,9 тисяч, або на 2,1 % (при загально-українському скороченні 1,4 %). [3]

В Закарпатті кількість пенсіонерів скорочується починаючи з 2011 року, коли було досягнуто максимуму - 297 тис осіб (рис. 1). Але скорочується й зайняте населення: з максимуму 541,2 тис у 2013 р. до 484,5 тис на кінець 2021 року. Різке скорочення у 2022 році є атиповим і пов'язане з посиленням відтоком працездатного населення регіону закордон через економічну та мобілізаційну невизначеність під час воєнного стану. Однак у статистичних даних за 2023 рік, на нашу думку, слід очікувати зростання чисельності зайнятого населення – завдяки переселенцям зі сходу країни, які оговталися від

розмитого в правовому сенсі статусу «внутрішньо переміщених осіб» і активно включилися в економічне життя регіону.

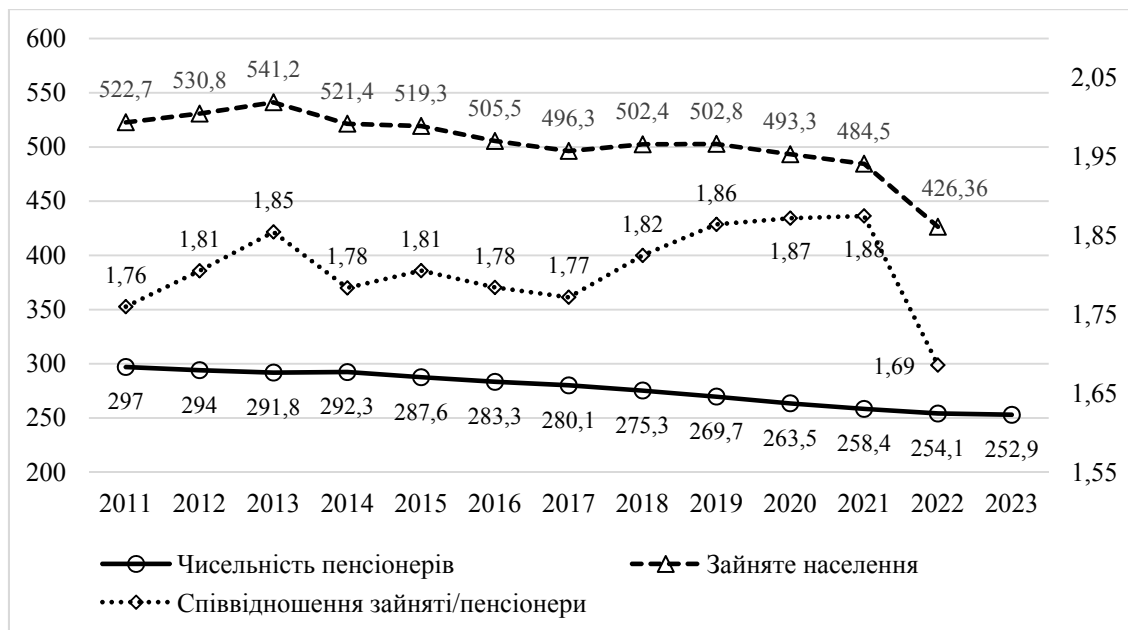

Рис. 1. Динаміка чисельності пенсіонерів та зайнятого населення регіону

Джерело: побудовано автором за даними [3; 4]

Пік співвідношення «зайняте населення/пенсіонери» у 2013 році – 1,85 – слід пов’язувати з початком пенсійної реформи, коли багато працюючих легалізувалися та стали сплачувати ЄСВ, що відобразилося на зростанні чисельності зайнятого населення. А от пік 2021 року (1,88) є наслідком скорочення кількості пенсіонерів регіону, спричиненого, на нашу думку, не демографічними чинниками, а поетапним впровадженням пенсійної реформи: встановлення з 2017 року більш жорстких і динамічних нормативів щодо страхового стажу. Що й відобразилося на темпах скорочення чисельності пенсіонерів: якщо впродовж 2011-2016 років темпи скорочення складали щорічно в середньому 0,97 %, то з 2017 року зросли до середніх щорічних 1,59 %.

Закарпатська область є одним з аутсайдерів серед вітчизняних регіонів за середньою заробітною платою та середнім розміром пенсійних виплат. Очевидний контраст рівня життя між Закарпаттям та сусідніми східно-європейськими країнами є потужним фактором складних соціально-економічних та демографічних процесів, що відбуваються в регіоні.

Україні гостро не вистачає перспективної й цілісної політики соціально-економічного розвитку, реалізація якої дала б можливість забезпечити суспільну стабільність та прийнятний сталий розвиток. При цьому необхідно враховувати ресурсну, соціальну, демографічну та ментальну специфіку як вітчизняних регіонів, так і регіонів закордонних, оскільки, приміром, той же ринок праці України має багато чутливих дотичних до ринків суміжних країн, в першу чергу Євросоюзу. Відповідно, й діяльність пенсійних інституцій, як державних, так і приватних – повинна трансформуватися під специфічні регіональні особливості.

Список використаних джерел

1. Оцінка ролі демографічного фактору для економічного зростання та повоєнного відновлення. Аналітична доповідь. Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/>
2. Пенсійний фонд України: Інформаційна сторінка веб-порталу. URL: <https://www.pfu.gov.ua/>
3. Головне управління Пенсійного фонду України в Закарпатській області: Інформаційна сторінка веб-порталу. URL: <https://www.pfu.gov.ua/zk/>
4. Головне управління статистики у Закарпатській області. Статистична інформація. URL: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/statinfo.html>

МОЖЛИВОСТІ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

СУНДУК АНАТОЛІЙ,

старший науковий співробітник, завідувач відділом
екосистемного оцінювання природно-ресурсного потенціалу
Інституту демографії та проблем
якості життя Національної академії наук України
orcid.org/0000-0002-3749-4257

Як показує оцінка поточних процесів, базовим трендом глобального розвитку є поширення інформаційних процесів, впровадження нових технологічних рішень. Успіхи компаній в цій сфері (подібно до «Microsoft», «Amazon») є реальними і повчальними, адже вони знайшли необхідні методи й інструменти організації бізнесу. Важливою передумовою цього є використання інтегральних підходів, що полягають у врахуванні можливостей кількох сфер розвитку, роботи в межевому стані.

Подібний принцип інтегральності зараз є актуальним і популярним, адже він формує передумови до нових рішень. Це стосується і сфери природокористування, що перебуває в процесі трансформацій. Зауважу, що за часів індустріальної економіки природні ресурси задовольняли переважно сировинні потреби, – важливими були потреби в постачанні води, деревині. Але зараз, за умови розвитку постіндустріальних формацій, природний ресурс поступово рухається до зони впливу ринку. Вже зараз нормальними і звичайними є процеси взаємодії природних ресурсів і бізнесу, інвестування у сферу природних ресурсів. Завдяки цим процесам природний ресурс поступово економізується і це є результатом прояву інтегрального принципу спільного використання потенціалу кількох сфер розвитку. Рух природного ресурсу до зони впливу ринку супроводжується суто ринковими процесами, важливим серед яких є капіталізація.

Дослідження рівня капіталізації проводилося для земельних ресурсів для 2020 р. Розраховувалися показники для держави і для регіонів, щоб була можливість встановити просторові особливості

формування цього важливого показника, адже регіональні показники формують і встановлюють загальнодержавний рівень.

Зауважимо, що процес капіталізації в загальному значенні є явищем, що обумовлюється впливом цілого ряду процесів. Його формують і визначають загальна політична ситуація в державі, параметри економічного ландшафту. Як показує практика, вплив цих процесів є несприятливим, що формує аналогічний вплив для процесів капіталізації.

Як показує дослідження, потенційна капіталізація для земельних ресурсів становить: 2017 р. – 12,1 %, 2018 – 12,0 %, 2019 – 13,8 %, 2020 – 14,6 %. Але і ці цифри не корелюють з пороговим рівнем в 15 % (крім 2020 р.), хоча протягом 2017-2020 рр. капіталізація зросла для земельних ресурсів.

В регіональному аспекті капіталізація земельних ресурсів варіює. Але, в загальному тренді, кожний показник регіонів формує загальнодержавний рівень. Для земельних ресурсів за 2020 р. високі % капіталізації тяжіють до столиці і економічно розвинених областей групи І (Дніпропетровської, Запорізької, Кіровоградської областей). Крім того, Черкаська область теж має високий рівень капіталізації. Показники цих регіонів вагомо перевищують загальнодержавний рівень. Для земельних ресурсів за цей рік показник держави перевищують 10 регіонів.

Мінімальні ж величини зосереджуються переважно в межах північних і західних областей. Зокрема, низькі показники капіталізації фіксуються в Чернівецькій області, Рівненській. Причини цього полягають в низьких показниках вартості земельних ресурсів, а також досить низькій величині ренти, що сплачується за використання цими земельними ресурсами. Важливо зауважити, що причиною, що формує низькі показники ренти, є і розбалансованість між цими показниками.

Проблемою є те, що для окремих областей поточні величини є меншими за порогові (і це тільки для потенційної капіталізації). Враховуючи це, земельним ресурсам досить важко позиціюватися в

межах ринкового середовища і забезпечувати формування необхідних ринкових показників.

Таку ситуацію можливо пояснити двома причинами: низькими (незбалансованими) фінансовими характеристиками земельних ресурсів та недостатнім рівнем розвитку ринку й інфраструктури, необхідних ринкових ліфтів, які б уможливили реальну капіталізацію земельних ресурсів. В зв'язку з цим формується ситуація, що і ринок не сприяє капіталізації земельних ресурсів і їх капіталізація є такою, що заважає виходу в ринкове середовище. Таким чином, є земельні ресурси з унікальними характеристиками, вони використовуються, є потреба в розширенні інструментів регулювання, більшій інтеграції до ринку, але поточні умови блокують ці можливості.

Шляхом поліпшення ситуації є розбудова інституціональної сфери і важливих інструментів, що забезпечить можливість переходу земельних ресурсів до нового рівня функціонування – в умовах ринкового середовища. За цих обставин поліпшаються і показники капіталізації. Важливою умовою виступає формування ринкових ліфтів, спроможних забезпечити підтримку процесів капіталізації для регіонів. Ними можуть виступати спеціальні правові норми в цій галузі, регуляторні документи, спроможні полегшити капіталізацію, організаційні структури, система пільг і преференцій.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ

СУНДУК ТЕТЯНА,

старший викладач, Державний торговельно-
економічний університет

orcid.org/0000-0001-8433-1939

Центральні банки як в зарубіжних країнах, так і в Україні, посідають провідне місце в регулюванні банківської діяльності та забезпеченні стабільності банківської системи. Також, їх розглядають

як фінансових агентів уряду та як провідників монетарної політики, що мають суттєвий вплив на розвиток економіки країни в цілому.

Зазначимо, що Центральний банк є визначальною ланкою всієї банківської системи країни. Правовий статус центральних банків розвинутих країн закріплений у правових актах: законах про центральні банки і їхні статuti, законах про банківську і кредитну діяльність, валютному законодавстві. Актуальність цього питання особливо загострюється за порівняння історичного генезису монетарних інституцій та їх конкретно історичного функціонування у минулому з сучасним розумінням того, яку роль вони виконують в ринковій економіці. В сучасній науковій літературі існує широкий консенсус щодо, того, яку роль виконує сучасний центральний банк – банкір уряду, кредитор останньої інстанції, емітент законних платіжних засобів, управляючий золотовалютними резервами [1].

На сьогодні правовий статус центральних банків суттєво змінився під впливом глобалізації. Розширення міжнародних зв'язків і участі країн у міжнародних розрахунках та інших валютних операціях додало центральним банкам нових функцій та завдань, що напряму належать до руху міжнародних фінансів, які в свою чергу впливають на макроекономічне регулювання та спрямовані на забезпечення економічного зростання й підтримку інфляції на низькому рівні, на забезпечення економічної стабільності, а також інвестувати кошти країн у світові фінансові ринки через різні фонди. Разом з тим це призвело до підвищення рівня ризиків, які необхідно враховувати організаціям у своїй діяльності, саме це викликало необхідність в додаткових міжнародних гарантіях, що, своєю чергою, стимулювало визнання багатьма державами верховенства міжнародних договорів та конвенцій у фінансовій сфері.

Під правовим статусом центрального банку розуміють його роль і місце у системі інших державних органів, закріплених на конституційному і законодавчому рівнях. Статус центрального банку визначають такі основні положення:

- порядок визначення основних завдань центрального банку;
- характер взаємовідносин центрального банку з органами державної влади;
- рівень економічної незалежності центрального банку;

– порядок призначення керівництва центрального банку [2, с. 27].

Основні завдання центрального банку у більшості країн визначаються на законодавчому рівні, як правило, у спеціальному законі, що регламентує його діяльність. До них відносять: забезпечення стабільності національної грошової одиниці (цінової стабільності у державі) і сприяння утриманню стійких темпів економічного зростання; сприяння ефективному розвитку банківської системи та її надійності; забезпечення безперебійного та ефективного функціонування платіжної системи країни.

У різних країнах взаємовідносини центральних банків із органами державної влади характеризуються певними відмінностями. На сьогодні фігурує дві моделі таких взаємовідносин:

1. Центральний банк виступає агентом уряду (Міністерства фінансів) і провідником його грошово-кредитної політики.

2. Центральний банк є незалежним від уряду, що забезпечує йому самостійність у проведенні грошово-кредитної політики без впливу з боку урядових органів.

Зазначимо, що на практиці такі моделі у чистому вигляді не існують. Більшість країн світу застосовують змішані моделі, що передбачає визначення принципів взаємовідносин органів державної влади і центрального банку. У країн із ринковою економікою передбачається підзвітність центральних банків законодавчим органам державної влади і повна незалежність від виконавчих органів. Так, статут Європейського центрального банку (ЄЦБ) передбачає, що Банк не може отримувати ніяких інструкцій від політичних органів Європейського Союзу (ЄС) і національних урядів, а останні зобов'язані не порушувати принципу незалежності ЄЦБ. Такі самі вимоги щодо взаємовідносин центральних банків і виконавчих органів державної влади були внесені у закони, що регламентують діяльність центральних банків країн Європейського Союзу [3].

Отже, Центральний банк – є економічно незалежним органом, що має самостійний бюджет (кошторис), банк першого рівня в банківській системі, об'єднує в собі окремі риси комерційного банківського заснування і державного відомства, що має деякі владні повноваження в сфері регулювання фінансово-кредитної системи.

Список використаних джерел

1. Хрустальова Ю.С. Зарубіжний досвід адміністративно-процедурного регулювання у банківській сфері. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 9. С. 478–484. URL: http://lsej.org.ua/9_2023/118.pdf.
2. Варцаба В.І., Заславська О.І. Сучасне банківництво: теорія і практика: навч. посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 364 с.
3. Organisation of public administration: Agency governance, autonomy and accountability. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/governance/organisation-of-public-administration_07316cc3-en.

ПАРАДИГМА САМОРЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

ТИМОШЕНКО ОЛЕКСАНДР,

викладач, ВСП «Харківський торговельно-
економічний фаховий коледж ДТЕУ»
orcid.org/0009-0008-3076-6177

Фінансово-економічні кризи та глобальні виклики, які постали перед світовою спільнотою у 21-му столітті актуалізували потребу в здійсненні фундаментальних реформ сучасної системи регулювання та нагляду за фінансовим ринками. Велика кількість пропозицій, що висуваються регуляторними органами та недержавними організаціями, варіюються від повного контролю над фінансовими ринками до посилення нагляду за специфічними ринковими продуктами і сегментами. Більшість цих пропозицій фокусується на перерозподілі функцій між державними регуляторами та саморегульованими організаціями. Визначення достатнього рівня саморегулювання фінансових ринків набуває особливої актуальності в умовах модернізації системи управління господарськими процесами держави.

Саморегулювання, що забезпечує узгодження приватних інтересів із системою державного нагляду за ринками, є дієвою й ефективною формою регулювання фінансових ринків, що динамічно розвиваються і змінюються під впливом низки чинників. Саморегульовані організації професійних учасників фінансових ринків відіграють значну роль у запровадженні ефективних механізмів обміну інформацією між самими професійними учасниками ринків та сприяють поширенню інформації. Така діяльність саморегульованих організацій сприяє розширенню довіри інвесторів до фінансових посередників та інституцій ринкової інфраструктури [2]. Саморегулювання полягає в ринковому знаходженні стану рівноваги між бажаним і допустимим, за якого існування ринку є найбільш ефективним.

Констатуємо, що саморегульовані організації виконують низку важливих функцій на фінансових ринках, зокрема інформаційну. Вона включає в себе: аналіз інформації про діяльність членів саморегульованих організацій; надання їм відповідної інформації стосовно діяльності самої саморегульованої організації та ринку в цілому [1]; збирання, узагальнення та надання відповідної інформації державному регулятору (у разі делегування державою відповідних повноважень); розповсюдження інформації про діяльність професійних учасників, динаміку ринку тощо. Саме із виконанням інформаційної функції пов'язуються переваги саморегулювання порівняно із державним регулюванням. Завдяки саморегулюванню скорочуються трансакційні витрати професійних учасників фінансових ринків, що виникають внаслідок обмеженої довіри та асиметричного розподілу інформації між ними. Оскільки інформація є ключовою для кожного члена саморегульованої організації, вони є більш ефективними на відміну від державних регуляторів [3].

Водночас інформація є суттєвою для здійснення саморегулювання: з обмеженою або із навмисно прихованою інформацією членами саморегульованої організації. Отже, стимули для доброчесної і розумної поведінки учасників фінансових ринків знижуються [3]. Така ситуація найбільш поширена серед фінансових ринків країн, що розвиваються. Формальне делегування саморегульованим організаціям деяких регуляторних повноважень не призводить до підвищення ефективності функціонування фінансових інституцій. У таких умовах

ключовим пріоритетом державної політики виступає сприяння розвитку самодостатніх саморегульованих організацій, які в майбутньому можуть призвести до зменшення потреби в державному регулюванні та підвищенні ролі правил, наглядових режимів і стимулів до доброчесної бізнес-поведінки, цих організацій.

В Україні питання створення та діяльності саморегульованих організацій, порядок їхньої діяльності і здійснення державного регулювання та контролю за їх роботою регламентуються законами й нормативно-правовими актами національних регуляторів окремих фінансових ринків. При цьому варто зауважити, що в Україні, як і в багатьох інших країнах, застосовується секторальний підхід до запровадження механізмів саморегулювання на фінансових ринках.

При порівнянні стану розвитку інституту саморегулювання на окремих фінансових ринках в Україні дійшли висновку, що значного прогресу у цьому відношенні досягнуто на фондовому ринку, тоді як на ринку банківських послуг спостерігаємо найнижчий рівень саморегулювання, що зумовлено відсутністю законодавчих підстав для делегування Національним банком України регуляторних повноважень неприбутковим банківським спілкам та асоціаціям. Разом із тим, не маючи офіційного статусу саморегульованої організації, Асоціація українських банків, наприклад, є потужною організацією, яка активно долучається до розробки нормативно-правових актів у сфері регулювання банківської діяльності.

В Україні використовуються три моделі саморегулювання: обов'язкове саморегулювання – на фондовому ринку, санкціоноване – на ринку небанківських фінансових послуг, добровільне – на ринку банківських послуг. Незважаючи на наявність в українському фінансовому середовищі певної кількості саморегульованих організацій, загалом саморегулювання є неефективним. Існуючим саморегульованим організаціям передано незначні регуляторні повноваження. Діяльність саморегульованих організацій на фінансових ринках переважно спрямована на лобіювання інтересів професійних учасників, а не на досягнення високих стандартів їхньої діяльності [2]. Затримки в розкритті інформації саморегульованими організаціями і відсутність ефективних процедур, що гарантують її пошук та отримання, приводять до того, що належна для розкриття інформація використо-

вується тими професійними учасниками, які нею володіють, для досягнення власних інтересів.

Велика кількість професійних об'єднань на окремих фінансових ринках має негативні наслідки, що виявляються в надлишку інформації та її розпорошенні, що може ускладнити для інвесторів пошук необхідної інформації. Крім того, багато професійних асоціацій та об'єднань оприлюднюють значний обсяг інформації. У цьому зв'язку необхідно забезпечити оприлюднення лише суттєво важливої інформації, об'єктивно необхідної для прийняття інвесторами максимально зваженого рішення; кількість показників і зміст інформації мають бути оптимізовані.

Причинами такої ситуації є те, що на відміну від розвинених країн, де інститут саморегулювання фінансових ринків виник внаслідок визнання самими учасниками ринків його необхідності і розвивався еволюційно ще до запровадження державного регулювання. В свою чергу в Україні саме державні регулятори формують умови для створення саморегульованих організацій. Крім того, неоднорідність фінансових інституцій на окремих ринках стає на заваді формуванню збалансованої структури цих організацій. Таким чином, подальший розвиток інституту саморегулювання залежить від розбудови фінансових ринків загалом та посилення інституційної спроможності фінансових посередників.

Список використаних джерел

1. Пономаренко В. С., Внукова Н. М., Колодізев О. М., Ачкасова С. А. Вплив державного регулювання і нагляду на розвиток ризикорієнтованої системи фінансового моніторингу України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019. № 2 (29). С. 419-429. URL: <http://fkd1.ubs.edu.ua/article/view/171986> (дата звернення: 29.02.2024).

2. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 р. № 1953-IX/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (дата звернення: 29.02.2024).

3. Bossone B. The Role of Financial Self-Regulation in Developing Economies / Biagio Bossone, Larry Promisel // Financial Sector of the World Bank Group. URL: <http://www1.worldbank.org/finance/html/self-regulation-in-developing-.html>.

ОЦІНКА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В УПРАВЛІННІ КАПІТАЛІЗАЦІЄЮ БАНКУ

ТКАЧУК НАТАЛІЯ,

доцент, Хмельницький університет
управління та права імені Леоніда Юзькова
orcid.org/0000-0003-1947-7565

Питання управління капіталізацією є проблемою формування та нарощення власного капіталу банку. Підвищення рівня капіталізації вітчизняних банків неможливо вирішити без належного обґрунтування системи управління їх власним капіталом. Першочерговим кроком у вирішенні цього питання є виявлення обсягів власного капіталу, оцінка його структурної будови, а також аналіз динаміки цих показників за різні звітні періоди.

Очевидно, що розглядаючи діяльність окремо взятого банку на ринку, оцінка стану його капіталізації буде містити переважно показники мікрорівня з доповненням нормативів капіталу, виконання яких вимагається НБУ. Спершу, все-таки, потрібно дати оцінки обсягам пасивів і сформованого власного капіталу банку, що буде базовою основою для подальшого аналізу та оцінки стану капіталізації банку. Крім того, доцільно також з'ясувати яку питому вагу займає власний капітал у сукупних пасивах банку, адже банки, як фінансові посередники, на ринку фінансових послуг для здійснення своєї діяльності мають право використовувати лише залучені та позичені ресурси, але ні в якому разі не власний капітал. Саме це й зумовлює специфіку структури банківських ресурсів, де на власний капітал відводиться, зазвичай, 10–12 % усіх пасивів. Варто також визначити в динаміці й частку статутного капіталу у власному капіталі банку, адже саме сформований статутний капітал є головним і базовим елементом його власного капіталу.

Для оцінки стану капіталізації ПАТ АБ «Південний» проаналізуємо структурну будову власного капіталу в розрізі його елементів, а також відслідкуємо їх зміни в динаміці (табл. 1).

**Динаміка обсягів і структури власного капіталу
ПАТ АБ «Південний» у 2018–2022 рр. *, (млн грн)**

Показники	Роки					Динаміка, %	
	2018	2019	2020	2021	2022	2022/ 2018	2022/ 2021
Власний капітал	2511,6	2837	3103,2	3758,5	4189,5	166,8	111,5
Статутний капітал	1339,0	1339	1639,8	2048	2048,0	152,3	100,0
Частка у власному капіталі, %	53,1	47,2	52,8	54,5	48,8	91,7	89,7
Емісійні різниці	335,6	335,6	335,6	335,6	335,6	100,0	100,0
Частка у власному капіталі, %	13,4	11,8	10,8	8,9	8,0	60,0	89,7
Загальні резерви	144,6	158,6	178,6	198,6	198,6	137,3	100,0
Частка у власному капіталі, %	5,7	5,6	5,8	5,3	4,7	82,3	89,7
Резерви переоцінки	245,5	264,8	250,8	203,8	215,1	87,7	105,5
Частка у власному капіталі, %	9,8	9,3	8,1	5,4	5,1	52,5	94,7
Нерозподілений прибуток	447,2	438,2	512,3	972,5	1392,2	311,3	143,1
Частка у власному капіталі, %	17,8	15,4	16,5	25,8	33,2	186,6	128,4

**Джерело [2]*

Найбільшу частку у власному капіталі даного банку займає його статутний капітал: 48,8 % на кінець 2022р. і 54,5 % на кінець 2021р. за незмінного його абсолютного розміру (2048 млн. грн.). Незважаючи на збільшення обсягів статутного капіталу у 2018-2020рр, його частка у власному капіталі банку має коливання в межах 47,2-54,5 %. Другим за роллю у формуванні власного капіталу банку є його нерозподілений прибуток, який виконує неоднозначну роль, адже одночасно є і результатом діяльності банку, і джерелом нарощення капіталізації. Варто відмітити також позитивну тенденцію до збільшення абсолютних обсягів прибутку банку за досліджуваний період з 447,2 млн. грн. у 2018р. до 1392,2 млн. грн. у 2022р. – зростання в тричі, і на 28,4 % в 2022р. порівняно з 2021р.

Крім того, складовими власного капіталу досліджуваного банку є емісійні різниці, що виникають внаслідок перевищення ринкової ціни банківських акцій над їх номінальної вартістю під час розміщення на ринку. Обсяги емісійних різниць не зазнавали суттєвих змін за 2018-2022рр. і становили 335,6 млн. грн., що складало 13,4 % власного капіталу на кінець 2018р. і лише 8 % власного класного капіталу на кінець звітнього року.

Дещо меншу частку у власному капіталі має такий важливий його елемент як загальні резерви банку, обсяги яких збільшилися за досліджуваний період на 37,3 %, що склало 198,6 млн. грн., але за 2021-2022рр. резервний капітал банку не поповнювався, враховуючи складні, несприятливі умови функціонування банку в умовах воєнного стану.

Останнім елементом власного капіталу банку є резерви переоцінки основних засобів і нематеріальних активів, розмір яких перебував в межах 200-254 млн. грн., тоді як їх частка у власному капіталі зменшувалася щорічно з 9,8 % на кінець 2018р. до 5,1 % на кінець 2022р., що засвідчує покращення показників капіталізації банку, оскільки переоцінка основних засобів вважається одним із найбільш поширеним методом «роздування» власного капіталу банку.

Підсумовуючи відзначимо, що ПАТ АБ «Південний» в достатній мірі забезпечений власним капіталом, формує резервний капітал і отримує прибуток. Тому основним джерелом нарощення капіталізації для банку слід вважати прибуток як фінансовий результат його діяльності за звітний період. Саме за рахунок чистого прибутку банк формує й поповнює свій резервний капітал, а також може реінвестувати всю величину або його частину за згодою акціонерів.

Список використаних джерел

1. Дані наглядової статистики. Згруповані балансові залишки
URL. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2>

БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР КИТАЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

ЦИГАНОВА НАДІЯ,

професор, Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана
orcid.org/0000-0002-5186-8884

Цифровізація економіки виступає каталізатором інтеграції та взаємодії на глобальних ринках. Особливо це помітно на фінансових ринках, які відкриті для клієнтів у режимі 24/7 у будь-якій частині світу. Банки гнучко реагують на потреби клієнтів, що поширюють свою діяльність за національні межі і виходять на міжнародні ринки: створюють комфортні умови для міжнародних розрахунків, рухаються за клієнтами на міжнародні ринки, щоб продовжити їх обслуговування тощо. Це визначально впливає на масштаби і характер діяльності самих банків, змінює їх організаційну структуру, модель бізнесу, ринковий сегмент і конкурентне середовище. Тому глобалізація на фінансових ринках знаходить свій прояв у прискоренні транскордонного руху капіталів, функціонуванні глобального фінансового ринку, реалізації глобальних стратегій ТНК й ТНБ, формуванні системи міжнародного регулювання і нагляду [1, с. 173].

В умовах фінансової глобалізації змінюється структура банківського бізнесу, зростає обсяг міжнародних трансакцій та інвестицій, що супроводжується розвитком та удосконаленням відповідного інструментарію, відбувається перерозподіл ринків на глобальному рівні, зміна регуляторного середовища. Фінансова глобалізація супроводжується формуванням фінансових ринків, інститутів та регуляторів глобального рівня (детальніше див. [2, с. 232–243]). Банки стають суб'єктами глобальної конкуренції, яка вирізняється учасниками, проявами, цілями і методами. Їй притаманна відсутність просторових та ряду інших обмежень, зокрема – регулятивних. Всеохоплюючий характер сучасної конкуренції на глобальних фінансових ринках підкреслює поняття гіперконкуренції, яке набуває усе більшої популярності серед науковців. Розвиток глобалізаційних процесів на фінансових ринках також супроводжується яскравими прикладами

посилення нерівномірності економічного розвитку на мікро-, макрорівнях та на глобальних ринках, зміщенням джерел отримання конкурентних переваг. Особливо цьому сприяє цифрова трансформація економіки та стрімке поширення фінансових інновацій.

Яскравий приклад глобальної конкуренції та прискорення нерівномірності економічного розвитку становлять зміни у складі найбільших транснаціональних банків протягом останніх років. Ці зміни демонструють зростання впливу китайських банків на глобальну конкуренцію в банківському секторі та перерозподіл сфер впливу. Так на початку XXI століття китайські банки почали стрімко нарощувати ресурсну базу та поширювали діяльність на світових ринках капіталу, супроводжуючи бізнес національних інвесторів та підприємств. Зокрема перед кризою 2007–2009 рр. серед 25 найбільших банків світу у рейтингу The Banker за консолідованими активами був лише один китайський банк на 21-й позиції: Industrial & Commercial Bank of China, інші позиції посідали європейські (18 банків), американські (3 банки) та японські банки (3 банки). При цьому рейтинг очолював англійський Barclays Bank, американський Citigroup був лише на п'ятій позиції. У рейтингу за обсягом капіталу першого рівня у цьому ж році першу позицію посів американський Citigroup, китайський China Construction Bank Corp. Посів 11-те місце, а Industrial & Commercial Bank of China та Bank of China – відповідно 16-те та 17-те місця.

У посткризовий період ситуація змінюється: спочатку американські банки витісняють європейські з перших місць у світових рейтингах, а згодом самі поступаються китайським банкам. Так у рейтингу The Banker найбільших банків світу за капіталом першого рівня у 2023 р. у першій десятці – п'ять китайських банків, які обіймають перші чотири позиції (Industrial & Commercial Bank of China, China Construction Bank Corp., Agricultural Bank of China та Bank of China) і Bank of Communications – на дев'ятому місці [3]. Прискорене зростання сегменту китайських банків на глобальних ринках є відображенням загальної тенденції випереджального зростання економіки Китаю на інноваційних засадах та державної підтримки банківського секторі у цій країні. Уряд Китаю послідовно

реалізує політику підтримки експортерів, доступності кредитів для бізнесу, для чого Народний банк Китаю (НРБ) послідовно з 2017 року знижує ключові процентні ставки. Протягом 2023 р. НРБ активно застосовував заходи монетарного регулювання для підтримки темпів економічного зростання, які останнім часом демонстрували тенденцію до уповільнення [4]. Зокрема базова ставка за коштами річного кредитування отримала найбільш значне зниження за останні роки і має найменший показник з моменту її запровадження. Отже політика НРБ щодо банківського сектору полягає у всебічній підтримці китайських банків у глобальному просторі, підвищенні їх конкурентоспроможності, сприянні консолідації, оновленні регуляторних вимог та посиленні нагляду.

Список використаних джерел

1. Примостка Л. О., Чуб О. О. Фінансова глобалізація: сутність, форми прояву, наслідки. *Фінанси, облік і аудит*. 2011. № 18. С. 172–183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Foa_2011_18_22 (дата звернення 22.02.24 р.).
2. Циганова Н. В. Консолідація банківського сектору у конкурентному середовищі : монографія. Київ: КНЕУ, 2020. 422 с.
3. The Banker Database. URL: <https://www.thebankerdatabase.com/index.cfm/search/featured> (дата звернення 27.02.24 р.).
4. Announcement on Loan Prime Rate. *The People's Bank of China*. URL: <http://www.pbc.gov.cn/en/3688229/3688335/3883798/19e15ae1/index2.html> (дата звернення 28.02.24 р.).

ІНТЕГРАЦІЯ ESG-РИЗИКІВ У БІЗНЕС-МОДЕЛІ БАНКІВ

ШЕВЧЕНКО ЄГОР,

здобувач вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет

orcid.org/0009-0007-9404-4387

Науковий керівник

ШУЛЬГА НАТАЛІЯ, професор,

Державний торговельно-економічний університет

У сучасному суспільстві особливого поширення набуває усвідомлення того, що ризики екологічного, соціального та корпоративного управління можуть впливати на фінансові результати, ліквідність і стабільність банків в довгостроковій перспективі.

У співпраці з Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) НБУ розробив опис задач з метою наближення діяльності вітчизняних фінансових установ до кращих світових стандартів інтеграції екологічних, соціальних та управлінських критеріїв у фінансові послуги, і зазначив їх у Політиці щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року та документі «Фінансова фортеця України».

НБУ визначає екологічні, соціальні та управлінські (ESG-Environment, Social та Governance) фактори такими, що можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на фінансові результати чи платоспроможність суб'єкта господарювання, фізичної особи, сталий розвиток країни, та такими, що пов'язані з екологічними, соціальними та управлінськими питаннями [1].

Таким чином, ESG-ризики банків можна тлумачити як ризики, що пов'язані з екологічними, соціальними та факторами корпоративного управління, які впливають на фінансову стабільність та репутацію банківських установ [2].

Екологічні ризики чинять вплив на фізичне середовище та можуть викликати ризик ураження банку, його клієнтів та партнерів від кліматичних явищ. Такими є підвищення рівня океанів та морів, посухи, структурні зміни попиту та пропозиції на товари, послуги та сировину і законодавчий вплив, що завдає шкоди довкіллю.

Соціальними ризиками є вплив дій суспільства, співробітників, клієнтів та спільнот, з якими співпрацює банк. До них належать недотримання трудового законодавства, неадекватна оплата праці, відсутність гарантій охорони здоров'я працівників і безпеки продукції.

Управлінськими є ризики вчасності та якості прийняття рішень на користь позитивного управлінського впливу на клієнтів, контрагентів банку і суспільство в цілому. До таких ризиків належать недотримання податкового законодавства, корупція чи прояви хабарництва, суперечливий розмір винагород і відсутність належного захисту даних [3].

Особливістю ESG-ризиків, що вирізняє їх серед інших видів ризиків банку, є те, що першочергова увага приділяється потенційному впливу, який можуть чинити на організацію зацікавлені сторони і навпаки, впливу, який у процесі діяльності може здійснювати на зацікавлені сторони та довкілля власне банк. До причин, що зумовлюють необхідність врахування банками ESG-ризиків, можна віднести:

- посилення вимог регуляторних органів щодо публічного розкриття інформації про ESG-ризики;
- можливість негативного впливу ESG-ризиків на стан активів, фінансовий результат і репутацію банку;
- покращення можливостей щодо залучення клієнтів, які розглядають банк з точки зору ESG-відповідальності.

Інтеграцію ESG-ризиків у свої бізнес-моделі банки мають здійснювати послідовно протягом чотирьох етапів.

Перший етап полягає у визначенні суттєвих ESG-факторів для бізнес-моделі банку. Банки мають це проводити з огляду вподобань своїх найбільших клієнтів, сфер їх діяльності та чутливості до різних ініціатив.

Другий етап зводиться до розрахунку економічного впливу конкретних ESG-ініціатив на банківську діяльність, прийняття найкращих їх комбінацій з точки зору витрат та доходу.

На третьому етапі враховуються ESG-ризики у загальній бізнес-стратегії та операційній моделі банку. Так, в бізнес-стратегії банку мають бути вказані види ESG-ризиків, максимально допустимий рівень кожного з ESG-ризиків, що готовий взяти на себе банк, методи їх пом'якшення, а також стандарти для звітування про результати роботи банку у сфері ESG.

Четвертий етап завершується проектуванням дорожньої карти для кожної ESG-ініціативи та узгодженням з керівництвом плану її реалізації.

Для досягнення цілей сталого розвитку банки повинні не лише визначити план впровадження та цілі щодо ESG-ризиків, але й

забезпечити ефективну ідентифікацію, оцінку й вимірювання, управління, контроль та звітність за ними.

Інтеграція ESG-ризиків у бізнес-моделі сприятиме залученню клієнтів, що функціонують з дотриманням ESG-цінностей; зменшенню загрози репутаційних ризиків для банку та зміцненню його соціальної позиції; посиленню співпраці уряду з банком; розвитку компетенцій служб комплаєнсу у сфері ESG та підвищенню рівня діджиталізації діяльності банку з одночасним зменшенням його операційних витрат.

Список використаних джерел

1. Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=Policy_rozvytok-stalogo-finansuvannja_2025.pdf
2. Вовченко О.С. ESG-стратегія як основа управління ризиками сталого розвитку в банках. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50.
3. ESG-ризик у банківській сфері. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2022/01/esg-risks.pdf>

УПРАВЛІННЯ КЛІМАТИЧНИМИ РИЗИКАМИ В ЗАРУБІЖНИХ БАНКАХ

ШЕРЕМЕТА ТЕТЯНА,

здобувач вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет

orcid.org/0009-0004-7665-9255

Науковий керівник

ШУЛЬГА НАТАЛІЯ, професор,

Державний торговельно-економічний університет

Дослідження кліматичних ризиків залишаються складним завданням через постійні зміни та невизначеність, пов'язану з їх специфічними проявами та взаємозв'язками. У 2020 році на Всесвітньому економічному форумі в Давосі було наголошено на Топ-10 глобальних загроз, половина з яких стосувалася кліматичних аспектів, таких як зміна клімату та природні катастрофи. Згідно зі статтею

німецького видання ORF, природні катастрофи у 2023 році призвели до збитків у світовій економіці на рівні близько 230 мільярдів євро [1].

Незважаючи на серйозність кліматичних викликів, є можливість перетворити їх на можливості для сталого розвитку економіки та фінансів. Однак на сьогодні ще не існує ідеальної моделі управління кліматичними ризиками, а оцінки їх впливу на економіку повинні базуватися на публічно доступних даних та відповідному узгодженні з відібраними моделями.

Іноземні банки, зокрема Barclays Bank Group з Великобританії, активно працюють над подоланням кліматичних ризиків. Група Barclays проявляє стійкий і довгостроковий інтерес до управління екологічними ризиками та постійно вдосконалює свій підхід, враховуючи останні зміни клімату. Команда з питань сталого розвитку активно працює над різноманітними аспектами сталого розвитку, екологічної, соціальної та управлінської відповідальності, співпрацюючи з функцією управління екологічними ризиками (ERM). Банк впровадив План фінансових та операційних ризиків, пов'язаних із зміною клімату, який включає розробку політики ризиків, методологію стрес-тестування та вуглецеву методологію для оцінки ризиків у викидних секторах. Питання та ризики, пов'язані зі зміною клімату, вирішуються на рівні Barclays Group з додатковим наглядом з боку вищого управління банку. Питання сталого розвитку та інші ризики для репутації, спричинені зміною клімату, координуються командою зі сталого розвитку. У 2020 році були створені нові посади для підтримки управління кліматичними ризиками, включаючи керівника групи кліматичних ризиків. Крім того, створені робочі групи для підтримки управління кліматичними ризиками в різних підрозділах банку [2].

Скандинавський Nordic Investment Bank активно впроваджує політику, спрямовану на збільшення продуктивності й збереження навколишнього середовища у країнах Скандинавії та Балтії. Банк встановлює схильність до ризику щорічно з метою відповідності стратегічним цілям та законодавству.

Він розробляє загальні принципи управління ризиками та впроваджує їх через свою оперативну політику та процедури. Додатково, Nordic Investment Bank погодився з рекомендаціями щодо кліматичної фінансової інформації та підтримав Принципи

відповідального інвестування. Банк активно виступає за підтримку переходу до низьковуглецевої економіки, розглядаючи при цьому як можливості, так і ризики, пов'язані зі зміною клімату. Управління ризиками включає оцінку клієнтів та контрагентів щодо їхнього переходу до більш стійкої та екологічно чистої економіки. Банк враховує кліматичні ризики при прийнятті кредитних рішень, а також під час вибору контрагентів у процесі проведення казначейських операцій. [3].

Французький банк La Banque Postale зобов'язався досягти нульових викидів CO₂ до 2040 року, що робить його єдиним французьким банком і одним із трьох в Європі, що отримав оцінку А від CDP [4].

Глобальна організація CDP визнала La Banque Postale лідером у корпоративній соціальній відповідальності та включила його до свого «A List». Банк було високо оцінено за управління кліматичними ризиками, якісну екологічну звітність та відповідність найкращим екологічним стандартам. Інші рейтингові агентства, зокрема VE (VIGEO EIRIS), також відзначили успіхи La Banque Postale. Банк має плани звести використання вугілля до мінімуму до 2030 року та подвоїти інвестиції у відновлювані джерела енергії до 2023 року. [4].

Досвід зарубіжних банків щодо управління кліматичними ризиками потребує подальшого наукового дослідження та ретельного аналізу щодо можливостей практичного його використання у вітчизняній банківській практиці.

Список використаних джерел

1. Онлайн-видання ORF. Unwetter verursachten 2023 Rekord-schäden. 2024. URL: <https://orf.at/stories/3345153/> (дата звернення 15.02.2024 р).

2. Офіційний сайт Barclays Bank. URL: <https://home.barclays/sustainability/addressing-climate-change/reducing-our-financed-emissions/> (дата звернення 13.02.2024 р).

3. Звітність за 2023 рік. Офіційний сайт Nordic Investment Bank. URL: <http://surl.li/sbaxs> (дата звернення 15.02.2024 р).

4. Новини. Офіційний сайт La Banque Postale. URL: <http://surl.li/sbawp> (дата звернення 16.02.2024 р).

ІНДИКАТОРИ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА БАНКІВ

ШКОДА ВІКТОРІЯ,

здобувач вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет

orcid.org/0009-0000-2039-2601

Науковий керівник

ШУЛЬГА НАТАЛІЯ, професор,

Державний торговельно-економічний університет

Шляхом консолідації, на переконання науковців О.Д. Вовчак та В.І. Рудевського, можна зміцнити вітчизняні банки та забезпечити виконання покладених на них функцій на основі зростання рівня концентрації банківського капіталу [1, с. 140]. За твердженням вчених, зазвичай, після консолідації капіталу (злиття та поглинання) й утворення великих компаній надходять реальні інвестиції, відбуваються високотехнологічні зміни, здійснюється модернізація виробництва і реструктуризація реального сектору економіки [1, с. 142]. Нині важливим постає питання не лише пошуку джерел нарощення капіталу, але й здійснення прогнозування можливих негативних наслідків впливу його концентрації на банківський бізнес.

Міністерством фінансів України за участі Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Міжнародної фінансової корпорації та Європейського банку реконструкції та розвитку було розроблено та запроваджуються «Засади стратегічного реформування державного банківського сектору», згідно з якими, передбачається зменшення частки та концентрації держави в банківській системі [2].

Професор С.К. Реверчук зазначає, що «концентрація банківського капіталу – це процес зростання його величини шляхом збільшення ресурсної бази банку внаслідок здійснення реструктуризаційних (злиття, поглинання) та відтворювальних (нагромадження, капіталізація) економічних процесів [3, с. 16]. Проте слід зазначити, що в економічній літературі поняття «концентрації», «централізації», «конкуренції», «консолідації» дуже тісно пов'язані і доповнюють одне одного.

Посилення концентрації активів та капіталу банків призводить до зниження рівня конкуренції. Існує два основних підходи до

вимірювання рівня конкуренції: структурний і неструктурний. Традиційна теорія базується на структурних моделях, які припускають зв'язок між галузевою структурою та часткою ринку. Неструктурні моделі безпосередньо вимірюють поведінку учасників ринку та дозволяють аналізувати рівень конкуренції на основі ціноутворення в банках. Зокрема, неструктурні моделі базуються на теорії рівноважного ринку, згідно з якою ціноутворення відбувається за собівартістю (markup pricing). [4]

Найбільш поширеним і застосовуваним методом оцінки конкурентного середовища залишається описовий структурний метод. Оскільки ринкова влада тісно пов'язана із концентрацією, то конкуренцію, в першу чергу, оцінюють за допомогою показників концентрації. Ринкова концентрація окрім кількості кредитних організацій найчастіше оцінюється індексом Херфіндаля (Herfindahl index), що обчислюється як сума квадратів відсоткових ринкових часток в термінах загальних активів (капіталу або зобов'язань) та індексом концентрації, який дорівнює частці ринку, утримуваним п'ятьма найбільшими інститутами. Індекс Херфіндаля нижче 1000 є показником низької концентрації, вище 1800 сигналізує про високий ступінь концентрації, між 1000 і 1800 галузь вважається помірно концентрованою. [5, с. 50]

Багато різних дослідників вважають, що коефіцієнти концентрації (такі як коефіцієнт частки ринку або індекс Херфіндаля-Хіршмана), які зазвичай використовуються як індикатори конкурентного середовища, не завжди є об'єктивними показниками конкуренції, оскільки вони не відображають реальну ситуацію на ринку. [6, 7]

До того ж, вони слабо корелюють з конкурентною поведінкою банків. Тому дослідники пропонують подальший аналіз рівня конкуренції на банківському ринку України здійснювати за неструктурними моделями. У таких моделях конкурентне середовище визначається не структурою ринку, а стратегічними рішеннями учасників ринку. Неструктурні моделі вимірюють конкуренцію без використання чіткої інформації про структуру ринку. За неструктурним підходом для вимірювання рівня конкуренції використовується індекс Лернера [8, с. 56], індикатор «ефективної конкуренції» Буна, показники взаємозамінності банків для споживачів, або підхід Панзара-Россе. [9]

Як зазначає Жердецька Л.В. модель «Panzar-Rosse» найбільш точно та адекватно описує процеси формування конкурентного сере-

довища на банківському ринку України, оскільки оцінює чутливість доходу банку до зміни вартості банківських ресурсів. [10, с. 45]

Рівень концентрації в банківській системі України підвищується з одночасним зниженням рівня конкуренції. Між показниками концентрації й конкуренції існує взаємозв'язок. Чим більш концентрований ринок, тим вищі відсоткові ставки за кредитами і нижчі відсоткові ставки за депозитами банків, тим більшу вони мають ринкову владу. За умови ефективного банківського нагляду зростання конкуренції стимулює банки до диверсифікації діяльності та зниження рівня їх ризиків, тим самим зумовлюючи зміцнення стійкості та надійності банківського сектору.

Список використаних джерел

1. Вовчак О.Д. Рудевська В.І. Передумови та тенденції розвитку процесів консолідації у банківській сфері. Збірник наукових праць. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. С.140 – 146.

2. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи). URL:[https://mof.gov.ua/storage/files/SOB %20Strategy.pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/SOB%20Strategy.pdf)

3. Концентрація банківського капіталу в Україні: управління і досвід: монографія / О.Д. Вовчак, Ю.О. Бойко / за наук. ред. д.е.н., проф. Реверчука С.К. Львів: «Растр-7». 2012. С. 192 – 208.

4. Karcheva, G., Shvets, N., Dalgic, K., & Dalevska, N. (2021). Innovative Approaches to the Assessment of Banking Competition in Ukraine in Terms of Digital Transformation. *Marketing and Management of Innovations*, 1, 181-195. <http://doi.org/10.21272/mmi.2021.1-14>. URL:<https://mmi.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/mmi/volume-12-issue-1/489-2021-14.pdf>

5. Гірна О. Й. Описові та модельні оцінки банківського ринку Європейського союзу та України. *Financial space*. № 4 (16) 2014. С. 49–55.

6. Beck, T. (2008). Bank competition and Financial stability: Friends or Foes World Bank. Retrieved from. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1152483

7. Feldkircher, M., & Sigmund, M. (2017). Comparing market power at home and abroad: evidence from Austrian banks and their subsidiaries in

CESEE. Focus on European economic integration. URL:https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3044413.

8. Бурко Я.В., Кривуля П.В., Павлюченко Т.І. Переваги та недоліки використання індексу Лернера в оцінюванні галузевого рівня інтенсивності конкуренції на ринку транспортного машинобудування України. *Економічна наука. Вісник східноукраїнського національного університету ім. В.Даля*. № 1 (277) 2023. С. 55 – 58.

9. Jacob A. Bikker and Katharina Haaf. Measures of Competition and Concetration in the Banking Industry. 2002. URL:https://www.dnb.nl/media/o2vdj421/measures_of_competition_and_concentration_in_the_banking_industry.pdf

10. Жердецька Л. В., Татарова О. С. Неструктурні моделі оцінки конкуренції на ринку банківських продуктів та послуг України. *Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія історія*. 2009. №12 (90). С. 44–53.

ESG-РИЗИКИ БАНКІВ: РЕГУЛЯТОРНИЙ ЛАНДШАФТ

ШУЛЬГА НАТАЛІЯ,

завідувач кафедри банківської справи,
Державний торговельно-економічний університет
orcid.org/0000-0002-2010-5884

Статус України в якості кандидата вступу до Європейського Союзу висуває вимоги до банків України щодо дотримання загальноєвропейських стандартів регулювання їх діяльності. Серед європейських регуляторних інновацій найбільш складним видається впровадження ESG (Environment, Social та Governance – екологічних, соціальних та управлінських ризиків) у механізм регулювання банківської діяльності, що обумовлено численними чинниками.

Регуляторний ландшафт, на нашу думку, залежить від «особливого статусу» ESG-ризиків:

- за своєю природою є принципово різними, а відтак їх дія є неоднорідною та до того ж багатовекторною; мова, насамперед, йде

про кліматичні ризики, до яких відносять погодні умови, природні катаклізми, нездатність суб'єктів адаптуватися до кліматичних змін;

- на виникнення впливають нефінансові ризик-фактори, які призводять до фінансових втрат, наприклад, в межах кліматичних ризиків – викиди вуглецю, соціальних – недотримання принципів соціальної відповідальності, управлінської складової – порушення кодексу корпоративного управління;

- можуть призвести до прямого або опосередкованого впливу на інші види ризиків банку, зокрема кредитний, ринковий, ліквідності, операційний, репутаційний;

- підлягають складному прогнозуванню, особливо кліматичні ризики, негативний прояв яких може позначатися у довгостроковій перспективі;

- існують складні взаємозв'язки, кількісно виміряти які не завжди вдається;

- мають специфічну форму прояву, оскільки ESG-ризики притаманні одночасно банку як самостійному економічному агенту, так і його клієнтам, які виступають основними їх носіями;

- притаманна висока ступінь невизначеності як імовірності настання, так і масштабів втрат.

Наразі регуляторний механізм ESG-ризиків перебуває у стадії формування, внаслідок чого залишається низка невирішених проблем, зокрема:

Яка має бути концепція регулювання ESG-ризиків та послідовність її реалізації в різних країнах?

Чи зменшиться чутливість економіки та її фінансового сектору до виникнення системних ризиків при врахуванні ESG факторів?

Чи призведе впровадження регуляторного механізму ESG-ризиків до економічного зростання країн, яким чином це буде пов'язано з досягненням цілей монетарної політики центральних банків?

Які витрати понесуть економічні агенти внаслідок впровадження регуляторного механізму та який потенційний термін їх окупності?

Яка має бути «інтенсивність» впровадження концепції регулювання ESG-ризиків в країнах, які мають різні ступені підготовки та наявні для цього ресурси? Адже перехід до низьковуглецевої економіки супроводжується значними інвестиціями, окупність яких можлива лише в довгостроковому часовому горизонті.

Які фонди фінансування мають бути створені, наприклад в Європейському Союзі для підтримки країн, що наразі фінансово неспроможні запровадити регуляторні норми захисту довкілля?

Доречно зауважити, що найбільш активно процес імплементації ESG-ризиків у механізм регулювання банківської діяльності відбувається в країнах Єврозони. Натомість з метою уникнення регуляторного арбітражу, на нашу думку, має бути сформована єдина (глобальна) ESG-регуляторна платформа, в якій чітко визначатимуться: принципи, функції, завдання органів регулювання; підходи до обов'язкового публічного розкриття інформації усіма економічними агентами (банками, їх клієнтами та контрагентами); аналітичний інструментарій виміру ESG-ризиків та їх врахування в процесі виміру достатності капіталу; вага кожного компоненту ESG-ризиків та присутніх їм ризик-факторів; стандарти виміру соціальних ризиків тощо.

Базуючись на загальних засадах, визначених глобальною платформою, регулятор кожної країни має сформувати власну ESG концепцію, в межах якої встановити вимоги до інформаційного, організаційного, методичного, інструментального забезпечення управління відповідними ризиками банків.

Наразі НБУ затвердив Політику щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року, в якій виклав дорожню карту реалізації управління ESG-ризиками фінансових установ, що стало першим кроком на шляху до імплементації регуляторних настанов, регламентів та стандартів ЄЦБ у цій сфері. Базуючись на глобальних підходах, НБУ має сформувати власне бачення регуляторного ландшафту ESG-ризиків із урахуванням особливостей сучасного стану економіки та банківського сектору України.

У зазначеній площині виявляється доречним, зокрема: розробити таксономію ризиків; викласти основні інструменти вимірювання та базові припущення, відповідно до яких банки розроблятимуть власні методики; визначити обов'язковий перелік кількісних індикаторів та якісних характеристик ESG-ризиків клієнтів, які будуть покладені в основу стрес-тестування кредитного та інвестиційного портфелів банків; сформувати вимоги до фінансової, статистичної та управлінської звітності з урахуванням ESG-складової; встановити обов'язковий перелік даних, які мають бути оприлюднені, що забезпечить транспарентність ESG-ризиків та можливість їх порівняння по банках.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРА

ЯНЧЕНКО АННА,

здобувач вищої освіти, Вінницький торговельно-
економічний фаховий коледж ДТЕУ

МИСАК ОКСАНА,

здобувач вищої освіти, Вінницький торговельно-
економічний фаховий коледж ДТЕУ

Науковий керівник

ВЕЧІРКО ОЛЬГА, викладач,

Вінницький торговельно-
економічний фаховий коледж ДТЕУ

Інтеграція України у світову фінансово-економічну систему вимагає структурних змін та конструктивних рішень у фінансовій системі та економічному розвитку. Процес формування сучасних кластерних структур є довготривалим, але необхідним процесом, оскільки може гарантувати розвиток економіки та фінансових ринків, прискорити процес трансформації країни та сприяти загальному економічному зростанню країни.

Кластери — це галузеві, регіональні та автономні організації підприємств, які тісно співпрацюють з науковими (освітніми) установами, державними установами та органами місцевого самоврядування з метою підвищення конкурентоспроможності своєї продукції та сприяння регіональному економічному розвитку [2].

Впровадження кластерного підходу розглядається у світі як основний спосіб підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки як на національному, так і на міжнародному рівні.

Організаційна форма кластера базується на мережі стійких зв'язків між усіма учасниками кластера, що є особливою формою, яка ефективно трансформує знання в інновації, а інновації в конкурентну перевагу.

Дослідники багатьох країн вважають кластеризацію в сучасній світовій економіці елементом сталого економічного зростання та способом підвищення конкурентоспроможності. Сам процес розвитку та створення кластеру на певній території, також залежить від рівня розвитку та прогресу економіки. Тому, його досліджують багато науковців та вони ґрунтуються здебільшого на концепції виникнення та еволюції кластерів, згідно з яким процес формування та розвитку кластерів охоплює шість етапів:

1. Формування кластерів зумовлене історичними обставинами, такими як інтенсифікація ресурсів (фінансових, природних, трудових,

виробничих). Географічна концентрація компаній, установ і клієнтів. Де знаходяться компанії, які створюють інновації, які стимулюють ріст інших суб'єктів господарювання. Перший етап розвитку кластерів часто передбачає створення нових фірм і географічну концентрацію.

2. Коли фірми агломеруються, вони починають витягувати та накопичувати додаткові вигоди від мережових взаємодій, викликаних зовнішніми факторами. Першим зовнішньоекономічним чинником є створення групи спеціалізованих інфраструктурних установ, що часто відбувається після вертикального розпаду підприємств і створення спеціалізованого ринку праці.

3. Створення нових організацій (установ) для обслуговування кількох компаній (дослідницькі інститути, корпоративні асоціації, інкубатори) у кластері, що зростає.

4. Розвиток кластера і виникнення нових організацій (установ) збільшують привабливість мережі для економічних суб'єктів країни й формують бренд території, що сприяє збільшенню кількості членів кластера та їхніх клієнтів.

5. Формування тісних відносин між учасниками мережі сприяє безкоштовному обміну інформацією, знаннями, досвідом. Таким чином, зрілі кластери можуть налагодити спеціальні, локалізовані зв'язки між особами та організаціями, які координуються щоденною співпрацею за умови сусідства.

6. Кластер може бути успішним десятки років або ж стати частиною нового мережевого об'єднання. Багато кластерів раніше чи пізніше потрапляють у стадію занепаду через те, що бізнес-поведінка у технологічному, інституціональному, соціальному або культурному аспектах стає більш внутрішньоорієнтованою [1].

Отже, кластер сприяє підвищенню конкурентоспроможності, інноваційному розвитку, обміну ресурсами та знаннями між учасниками кластера, сприяючи загальному економічному зростанню.

Список використаних джерел

1. Зарічна Н.З. Механізм фінансово-економічного забезпечення функціонування фінансових кластерів. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. Випуск 4 (31). Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. URL: http://www.easterneurope-bm.in.ua/journal/31_2021/19.pdf (дата звернення: 20.02.2024).

2. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <http://surl.li/sbazv> (дата звернення: 20.02.2024).

ПОСЛУГИ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ: ЦИФРОВІЗАЦІЯ, МАРКЕТИНГ, РИЗИКИ ТА ДОХІДНІСТЬ

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА МОДЕЛЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

АНДРУЩЕНКО ДМИТРО,
аспірант, Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана
orcid.org/0000-0001-7896-7842

З початком відкритої агресії у лютому 2022 року перед нашою державою постали складні проблеми не тільки у безпековій, але й у економічній та соціальній сферах. При цьому, від спроможності України реформувати власну економіку у відповідності до вимог воєнного стану залежить і її обороноздатність, і можливості реалізувати соціальну політику. Розвиток подій у перші місяці вторгнення став справжнім шоком для вітчизняного бізнесу, але особливо радикально це вплинуло на страховий бізнес. На певному етапі постало питання чи загалом можливо провадити страхову діяльність в таких складних умовах [1], адже обсяги руйнувань та загрози життю та здоров'ю громадян були та залишаються колосальними.

Нині можна констатувати, що у 2023 році відбулося певне відновлення окремих сегментів вітчизняного страхового бізнесу, а плани страховиків на поточний рік є доволі оптимістичними – навіть з врахуванням складних змін, визначених новими нормативно-правовими вимогами [2]. Хоча нормативні новації в Україні завжди складно сприймаються учасниками фінансового сектору, ставити під сумнів доцільність їх запровадження саме зараз не варто.

Беззаперечно треба сприймати той факт, що майбутнє вітчизняного страхового бізнесу лежить у площині активної диджиталізації. Загальновідомо, що саме учасники фінансового ринку (в тому числі – страхового сегменту) виявили надзвичайно високий рівень адаптації своєї діяльності до вимог цифрової економіки. Як наслідок, виникла

FinTech-індустрія, діяльність якої визначатиме довгострокові тренди розвитку глобального фінансового ринку.

Невід’ємною частиною сучасної FinTech-індустрії є InsurTech-сектор, який дослідники визначають наступним чином: «...використання інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, аналітика великих даних, блокчейн і машинне навчання, для вдосконалення та автоматизації традиційної страхової галузі» [3]. Як і у випадку з іншими сегментами фінансового сектору, у розвитку InsurTech зацікавлені як споживачі страхових послуг, так і самі страхові компанії та страхові посередники.

Проте, аналізуючи вказане питання варто зважати і на специфіку страхового бізнесу. Насамперед, вона полягає в тому, що страхові продукти надзвичайно індивідуалізовані, і для адекватної оцінки ризиків максимально підходять якраз сучасні цифрові технології. Фактично, завдяки диджиталізації страхові компанії можуть значно оптимізувати власні бізнес-процеси [4]. Зокрема, скоротити адміністративні витрати, унеможливити шахрайство з боку клієнтів, покращити оцінку ризиків. В свою чергу, для споживачів страхових послуг покращується доступ до ринку, мінімізується час на взаємодію зі страховими компаніями.

В Україні страхові компанії достатньо швидко зрозуміли переваги диджиталізації власного бізнесу. Проте, якщо орієнтуватися на загальноновизнані етапи процесу страхування, «цифрова» взаємодія практично вичерпується на етапі укладання страхового договору. Вітчизняні страховики використовують різноманітні цифрові технології насамперед для залучення клієнтів, пропонуючи мобільні застосунки, чат-боти, продаж через веб-сайти тощо.

Досить швидко процес інституціоналізації страхового ринку в умовах диджиталізації визначив появу спеціалізованих маркетплейсів, які дають змогу порівняти пропозиції різних страхових компаній та обрати відповідний страховий поліс. Буквально за короткий проміжок часу в Україні з’явилося кілька агрегаторів пропозицій страхових компаній, що свідчить і про зацікавленість самих страховиків, і про інтерес ініціаторів створення, і, насамкінець, про зростання попиту на таку диджиталізацію з боку клієнтів. Саме тому є підстави для твердження, що сучасні цифрові технології стимулюють попит на страхові послуги з боку, насамперед, фізичних осіб.

Поряд з цим, треба визнати, що нині цифрові технології не дають змогу вирішити одну із ключових проблем вітчизняного страхового ринку – у сфері виплати страхового відшкодування. Протягом багатьох років у споживачів страхових послуг виникають проблеми із страховими виплатами – щодо відмови від їх сплати взагалі, розміру, інших кількісних параметрів. Саме в цьому напрямкові має розвиватися вітчизняний страховий ринок.

Список використаних джерел

1. Карпов С. Що змінюється у страхуванні в умовах воєнного стану? *Європейська бізнес асоціація*. URL.: <https://eba.com.ua/shho-zminyuyetsya-u-strahuvanni-v-uovah-voyennogo-stanu/> (дата звернення 15.02.2024 р.).
2. Що змінилось на українському ринку страхування з 2024 року: детальний огляд. *UA.news*. URL.: <https://ua.news/ua/money/shho-zminylos-na-ukrayinskomu-rynku-strahuvannya-z-2024-roku-detalnyj-oglyad> (дата звернення 15.02.2024 р.).
3. What Is InsurTech? *CFI*. URL.: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/fintech/what-is-insurtech/> (дата звернення 15.02.2024 р.).
4. Федорович І. Вдосконалення каналів реалізації страхових послуг в епоху цифрових інновацій. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL.: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3447/3375>

СУЧАСНА МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

БАРДІН ВІКТОР,

здобувач вищої освіти, Державний торговельно-
економічний університет

Науковий керівник

СУНДУК ТЕТЯНА, старший викладач,

Державний торговельно-економічний університет

В сьогоденних реаліях маркетингова діяльність займає важливе місце у всіх нішах банківських послуг. За висновками провідних науковців, банки розвинених країн на сьогодні надають близько 300 видів послуг своїм клієнтів. В Україні перелік послуг, що надаються банками своїм клієнтам, значно менше, ніж в розвинених країнах, наприклад, до їх числа відносяться здійснення платежів, кредитування, розрахунково-касове-обслуговування та інші.

Однією з умов проведення аналізу потреб у банківських послугах і здійснення боротьби за клієнтів є конкуренція на ринку банківських послуг, яка передбачає широке застосування маркетингу.

Банківський маркетинг – це комплексна система організації, створення і збуту банківських продуктів і послуг, яка орієнтована на задоволення потреб конкретних споживачів і отримання прибутку за допомогою аналізу і прогнозування банківського ринку [1].

Основними цілями банківського маркетингу є формування і стимулювання попиту на ринку банківських послуг, забезпечення обґрунтованості прийнятих управлінських рішень, збільшення обсягів послуг, що надаються і максимізація прибутку.

Головними завданнями банківського маркетингу можна зазначити, що це:

- забезпечення рентабельної роботи банку в постійно мінливих умовах ринку;
- підтримання іміджу банку;
- максимальне задоволення запитів клієнтів за обсягом і якістю послуг, що надаються банком;
- залучення нових клієнтів.

Специфічними завданнями банківського маркетингу є: формування навколо банку клімату довіри; візуалізація банківського про-

дукту; забезпечення зовнішньої привабливості банку і його співробітників; забезпечення мотивації персоналу.

Слід зазначити, що маркетингова діяльність банку спрямована на вдале позиціонування банку на ринку. Оскільки кінцевим етапом циклу виробництва банківського продукту є його реалізація, тому зусилля маркетологів банку, в першу чергу, спрямовані на підвищення ефективності цього процесу. Особливої уваги заслуговують споживачі банківських продуктів – фізичні та юридичні особи, представники бізнесу та виробництва.

Реалізація продукту – складний процес. Взагалі, створення та подальша реалізація продукту на ринку будь-якою фінансовою організацією повинно орієнтуватись на кінцевого споживача, а це вимагає врахування всіх його потреб, бажань і вимог. Специфікою банківського бізнесу є виробництво і реалізація послуг. Це, насамперед, вказує на підвищену залежність результатів банківської діяльності від поведінки клієнта.

Банки використовують всі інструменти, але найефективнішим для створення, підтримки цільової аудиторії є просування. Даний інструмент отримав своє лідерство і на ринку монополістичної конкуренції провідних банків України і набув ще більшого використання в період війни.

Проаналізувавши діяльність провідних банків України в період війни можна виділити два ключові маркетингові інструменти комунікації:

1. Реклама, як незамінний інструмент просування.
2. Програма лояльності, як ключ до клієнтської довіри.

Іміджева реклама з посиленням брендингом вже довгий час формує уявлення користувачів послуг фінансових інститутів, в період війни такий інструмент отримав значну важливість, оскільки сформував фундамент позиції в країні банківських інституцій. Гарним прикладом формування такого образу є іміджева реклама банку «Монобанк» у співпраці з креативною агенцією «Banda», що отримала назву сміливий «Монобанк» та сформувала рекламну підтримку підприємцям, ФОПам, платникам податків та платникам комунальних послуг, за підтримку економіки України та ефективної співпраці в умові воєнних дій з банком.

Аналогічним інструментом комунікації скористувався АТ «Ощадбанк» у рекламній кампанії під назвою «Моя країна». Сюжет

ролику висвітлив важливість кожного члену ринкових відносин, як і звичайного користувача так і підприємців малого та середнього бізнесу, які гідно змогли зберегти ефективність співпраці з банком [2]. Зазначимо, що інші банки також підтримали цю естафету.

Отже, маркетингова діяльність провідних банків України за допомогою своїх інструментів, в особливості реклами та програм лояльності – як інструментів маркетингового просування бренду сформувала значну довіру між клієнтами та фінансовими інституціями. Зрушивши з місця хронічну недовіру людей до фінансових інститутів під час криз, що є значним прогресом і буде сприяти значному залученню грошових інвестицій від клієнтів банків.

Список використаних джерел

1. Маркетинг у банках: навч. посібник Р.М. Безус, Л.М. Курбацька, І.Г. Кадирус, А.С. Донських, Д.В. Воловик. Дніпро: Журфонд, 2019. 320 с. URL: <https://bit.ly/3uEy88Z>.

2. Ребрендинг АТ «Ощадбанку»: від репозиціонування до нової комунікації. URL: <https://cases.media/case/rebranding-oshadbanku-vid-repozicionuvannya-do-novoyi-komunikaciyi>.

БАНКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ НАДАННЯ ПОСЛУГ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ

БЕЛЯНКО ЛІДІЯ,

старший викладач, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0000-0001-9986-261X

Надавати послуги лізингу в Україні можуть банки та небанківські фінансові установи. Хоча фінансові компанії з правом здійснення лізингової діяльності є чисельнішими, однак не вони є основними гравцями на ринку – саме ЮО-лізингодавці формують основну частину (90 %) договорів фінансового лізингу. За даними Українського об'єднання лізингодавців, 16 членів УОЛ формують близько 80 % українського ринку [1].

Незважаючи на те, що в Україні зареєстровано велику кількість фінансових установ з правом ведення факторингової та лізингової діяльності, насправді лізингову діяльність вони можуть і не провадити. Як зазначено у звіті «Лізингова галузь в Україні: тенденції та рекомендації до зростання», дані Нацкомфінпослуг (регулятора небанківського сектору до 2020 року) не демонструють чіткої картини ринку в силу застарілих звітних форм для обробки даних. Також, практично неможливо відмежувати компанії, які зареєстровані для надання послуг, але фактично не провадять діяльність, і ті, що є активними лізингодавцями [2].

Банки, як і фінансові компанії, які мають право на надання лізингових послуг, не позиціонують себе як основні гравці на ринку фінансового лізингу, однак продовжують зберігати свою значимість. Водночас, варто зауважити, що дослідження банківського фінансового лізингу свідчить про деяке зменшення кількості та вартості лізингових угод у банківському секторі протягом останніх років, що викликано війною з росією (табл. 1).

Таблиця 1

**Банківський сектор послуг фінансового лізингу
у 2019–2023 рр. [1; 3]**

5	2019	2020	2021	2022	2023*
Вартість нових договорів лізингу, млрд.грн.	7,8	6,7	9,22	4,67	4,8
Кількість банків, які пропонують лізинг	18	17	19	23	20
Найактивніші банки (частка, %)	інформація відсутня	Укргазбанк (29), Приватбанк (24), Кредобанк (16)	Приватбанк (24,6), Укргазбанк (18), ПУМБ (16), Таскомбанк (12)	Таскомбанк (18,6), Укргазбанк (16,5), ПУМБ (15,9), Кредобанк (13,9)	Таскомбанк (28,1), Укргазбанк (16), ПУМБ (25,4)
Частка трьох найбільших банків у лізинговому портфелі банків, %	69	63	53	54,1	59

* за підсумками 3 кв.

Кількість банків, які реально надають послуги фінансового лізингу є стабільною та коливається у межах від 17 до 23 установ, серед яких Приватбанк, Укргазбанк, ПУМБ, Кредобанк, Таскомбанк, Укрексімбанк, Полтава-Банк та ін.

Лізинговий портфель українських банків у 2019 році показав позитивну динаміку та зріс на 33 %. Його загальна вартість склала 10,1 млрд грн., а частка трійки найбільших банків склала 57 % від загальної вартості угод та за розміром лізингового портфелю – 69 % від загальної вартості портфелів банків. У 2020 році українські банки уклали угод з фінансового лізингу на суму 6,7 млрд. грн., що на 14 % менше ніж за попередній рік, а портфель лізингових угод банків зріс на 10 % протягом звітного періоду. Загалом трійка найбільших банків за розміром лізингового портфелю мала частку в 63 % від загальної вартості портфелів банків, а десять найбільших банків – 98 %.

У 2021 році вартість нових угод, укладених банками, склала 9,22 млрд грн, що вказує на зростання на 37,5 % порівняно з 2020 роком і є піковим протягом досліджуваного періоду. Згідно офіційних даних, за річними показниками вирвався вперед банк «Інвестиції і Заощадження», приріст вартості його нових угод склав 64663 % до аналогічного періоду минулого року, і сягнув позначки 212 млн грн. Примножив свої зусилля також і Укрексімбанк, який приріс на 10323 %, уклавши угод на загальну суму в 156 млн. грн. Трійку лідерів за динамікою зростання завершує Полтава-банк, який збільшив вартість нових угод на 1724 %, або до 7,5 млн. грн. Зростанню сегменту сприяла також активність кількох нових гравців, які не були активні минулого року. Серед них – Комінвестбанк, банк Південний, Банк Січ, Юнекс Банк. Загалом банківський портфель лізингових угод на звітну дату склав 11,3 млрд. грн, тобто він зріс на 3 % за рік [1].

Протягом 2022-2023 рр., незважаючи на воєнну агресію російської федерації, банківському сектору України вдалося зберегти високу активність на ринку лізингу. Банківський портфель лізингових угод за підсумками 3 кварталу 2023 року склав 7,1 млрд. грн, зберігаючи незначну тенденцію до зниження (вартість нових угод зменшилась до 4,8 млрд.грн). Трійка найбільших банків за розміром лізингового портфелю має частку в 59 % від загальної вартості портфелів банків. П'ятірка лідерів за розміром портфеля продовжує залишатись незмінною: ПУМБ, Таскомбанк, Укрексімбанк, Приватбанк та Кредобанк.

Варто також відмітити структуру лізингового портфеля банків: частка юридичних осіб в лізингових угодах з банками складає близько 90 %, в той час як інші 10 % надані в роздріб фізичним особам [1].

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Українського об'єднання лізингодавців. URL:<https://uul.com.ua/>
2. Лізингова галузь в Україні: тенденції та рекомендації для зростання. Звіт Проект USAID «Трансформація фінансового сектору», червень 2018 р. URL:https://uul.com.ua/wpcontent/uploads/2018/10/Leasing_report_ukr_final_09202018.pdf
3. Офіційна статистика Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua/

КОНТРОЛЬ РІВНЯ ТЕХНОЛОГІЧНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

ГАРБАР ЄВГЕНІЙ,

член правління, головний ризик- менеджер,
ПрАТ «Експортно-кредитне агентство»

Сучасні тенденції фінансового ринку формують жорстке конкурентне середовище діяльності банків висуваючи вимоги щодо необхідності формування інноваційних та прогресивних продуктів, методів обслуговування та підтримки клієнтів.

Кожен комерційний банк, на шляху боротьби за високі показники ефективності, намагається формувати власну діяльність у визначеному сегменті на основі технологій проведення операцій та обслуговування клієнтів.

В період високого рівня автоматизації процесів та швидкого темпу їх розвитку, конкурентну перевагу здобувають установи, що зуміли завчасно визначити власний потенціал розвитку у розробленій бізнес – моделі на основі наступних елементів:

1. Сегмент або сегменти ринку у якому банк бачить власний потенціал розвитку;

2. Лінійку продуктів, що буде впроваджуватися потенційним клієнтам на основі складеної маркетингової стратегії;

3. Склад та наповнення інфраструктури, що забезпечить виконання визначеної бізнес – моделі у заплановані строки;

4. Джерело та обсяг інвестицій для забезпечення розвитку визначених напрямків діяльності у встановленій перспективі.

Вивержений шлях обрання сегменту ринку та формування бізнес-активності починається з розробки фінансової моделі функціонування майбутньої послуги або продукту. Фінансова модель в обов'язковому порядку включає в собі період окупності вкладених інвестицій та точку беззбитковості функціонування продукту або послуги. Разом з тим, важливим у побудові фінансової моделі функціонування майбутньої послуги або продукту є вірне та вивержене врахування наявної інфраструктури, розподіл виробничого навантаження та майбутня трансформація цих елементів у процесі реалізації бізнес – моделі.

Саме адаптація інфраструктури має бути початковим етапом побудови нового технологічного процесу, що забезпечить побудову та просування майбутнього продукту або послуги банку.

Важливим елементом в процесі побудови технологічного процесу є вірне прогнозування ємності ринку та рівня можливого попиту на продукт або послугу. У випадку не ефективності даних елементів фінансові та трудові ресурси, що виділені в рамках фінансової моделі можуть не призвести до прогнозованого результату. Також, важливим аспектом є розуміння напрямку можливих змін ринку та ризиків зовнішнього середовища з огляду на період впровадження запланованої технології просування та продажу продукту або послуги.

Обрання вірного часу та напрямку розвитку технологій обслуговування клієнтів є запорукою успішної реалізації процесу трансформації. Так, для розвитку системи обслуговування роздрібних клієнтів для банку з корпоративною бізнес – моделлю відмагатиметься більше часу та ресурсів ніж для банку з існуючою роздрібною бізнес-моделлю. Причиною такого фактору є існуючий розвиток інфраструктури, розуміння та знання сегменту ринку та наявність базової групи клієнтів на основі яких можуть тестуватися продукти або послуги перед етапом їх розширення та запуску у масовий ринок.

Розуміння ризиків зміни зовнішнього середовища також відіграє важливу роль. Так, в період значних економічних та соціальних потрясінь є ймовірність суттєвих змін вимог до обслуговування клієнтів (фізична присутність банку у регіонах, наявність можливості наскрізного обслуговування, можливість проведення повного циклу обслуговування онлайн, наявність партнерської мережі, тощо).

Відповідно до цього, в рамках управління ефективністю діяльності банку, елемент контролю рівня технологічності є запорукою ефективності його діяльності та успішної реалізації наявної бізнес – моделі та елементів її розвитку. Контроль рівня технологічності банку складається з елементів прогнозування та планування. Прогнозування дозволить впровадити необхідний ринку продукт в межах запланованих строків у середовище визначеного сегменту ринку, що потребує саме цей продукт, або послугу. Без прогнозування не можливий правильний контроль надходжень та витрат через наявний стан невизначеності, сформований через зміни попиту та пропозиції під впливом ризиків зовнішнього середовища. Планування є другим вагомим елементом контролю рівня технологічності банку. Процес планування впровадження діяльності установи шляхом зміни технологічних процесів дозволить сформулювати судження щодо окупності та рентабельності того чи іншого продукту або послуги та разом з адекватною оцінкою ризиків зовнішнього середовища дозволить забезпечити ефективність такого впровадження.

Отже, управління ефективністю діяльності банку шляхом контролю рівня його технологічності є процесом що забезпечить ефективність витрат банку та контрольоване та заплановане ефективне функціонування у визначеному сегменті ринку, що є запорукою реалізації прибуткової та ефективної бізнес – моделі, в тому числі на основі ризик – орієнтованого підходу.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ «БРУДНИХ ГРОШЕЙ»

ГЕРБИЧ ЛЮДМИЛА,
доцент, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0000-0002-3560-5777

ЕРКЕС ОЛЕНА,
доцент,
orcid.org/0000-0002-1746-590X

Розвиток цифрових технологій вносить багато змін в різні сфери нашого життя. Особливо це помітно у фінансовій сфері, яку сьогодні вже неможливо уявити без цифровізації. При цьому використання цифрових технологій спостерігається у різних напрямках: як з метою удосконалення технології надання послуг фінансових установ, так і в протилежно негативному аспекті – з метою різних незаконних та шахрайських дій, з метою відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом. Разом з тим, заходи з протидії відмиванню «брудних грошей» (ПВГ) також все більше опираються на застосування таких технологій.

Традиційно при відмиванні брудних грошей можна виділити такі їх інструменти:

- дропи або грошові мули – залучення власників карткових рахунків до незаконних схем шляхом використання їх рахунків на різних етапах відмивання коштів, які мають незаконне походження, - для внесення коштів на рахунки, для переказів та зняття готівки;

- білий пластик – використання підроблених платіжних карток з реквізитами реальних карток, які викрадені або інформація про які здобута іншим незаконним шляхом, з метою заволодіння коштами або їх виведення на інші рахунки;

- smurfing — спосіб уникнення процедури фінансового моніторингу шляхом дроблення великих сум на дрібні та внесення їх на рахунки декількома частинами;

- міскодинг – схема маніпуляцій банківськими системами для приховування реального походження платежів; підміна призначення платежу в банківській еквайринговій мережі [1];

– криптовалюти – проведення криптовалютних транзакцій із незаконними доходами або переведення їх в інші платіжні інструменти;

– шелл-компанії – фіктивні компанії, які використовуються для переміщення злочинних доходів;

– офшорні рахунки: використання юрисдикцій з особливим режимом регулювання для приховування незаконних коштів та заплутування слідів їх переміщення. Злочинці використовують юрисдикції зі слабким фінансовим регулюванням для приховування своїх активів та особистих даних. Сьогодні можна дуже легко й без проблем перевезти з однієї країни в іншу велику кількість елітних годинників.

– фінансові екосистеми, віртуальні змішувачі, міксери, протоколи міжланцюгових мостів, які використовуються для багаторазового переміщення і заплутування слідів злочинних коштів.

Наведений перелік є далеко невичерпним і учасники схем постійно винаходять все нові й нові способи відмивання доходів, одержаних незаконним шляхом. І практично всі вони реалізуються із застосуванням цифрових технологій.

Разом з тим, цифрові технології все активніше використовуються і для протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. А саме:

✓ використання цифрових рішень на основі штучного інтелекту (ШІ) та його різних підмножин (машинне навчання, обробка природних мов) допомагає краще визначити ризики у сфері ПВГ, реагувати на підозрілу діяльність та контролювати її;

✓ технологія розподіленого реєстру (блокчейн) покращує відстежуваність транзакцій на міжнародному рівні;

✓ програмне забезпечення для комплексної перевірки клієнтів сприяє підвищенню якості процесів ідентифікації та верифікації клієнтів;

✓ інтерфейси прикладного програмування (ІПП) дозволяють пов'язувати програмне забезпечення для ідентифікації клієнтів із інструментами моніторингу, або інструменти ідентифікації ризиків та загроз із профілями ризиків клієнтів, щоб генерувати попередження або змінювати класифікації ризиків [2].

Але, слід зазначити, що використання цифрових технологій з мтою ПВГ наражається на ряд проблем у сфері регулювання та певні оперативні складнощі у різних країнах, зокрема: вимоги до нерозголошення інформації про підозрілі операції; занепокоєння щодо фінансової інклюдії та зниження ризиків, загрози злочинного втручання, комерційні інтереси, вимоги до локалізації даних, відсутність нормативної бази для використання нових технологій, несприйняття ризику, вартість та складність нових технологій, якість даних, вимоги до конфіденційності та захисту даних, наглядові проблеми [2].

Таким чином, цифрові технології набувають все більшої популярності як у сфері відмивання «брудних грошей», так і в протидії цьому процесу. При цьому постійно розвиваються і ускладнюються як самі схеми відмивання грошей, так заходи боротьби з ними. Проте останні часто не встигають за темпами використання злочинних схем, оскільки функціонують у рамках правового поля і постійно наражаються на проблеми недостатнього регулювання.

Список використаних джерел

1. Що таке міскодинг та як банки беруть участь у цій схемі. URL: <https://cutt.ly/bwBJcuaz>.
2. ФАТФ (2021), Можливості та виклики нових технологій для ПВК/ФТ, Париж, Франція. URL: <https://cutt.ly/9wBJcWjP>.

FINANCIAL ECOSYSTEMS UNDER THE INFLUENCE OF NEW EU REGULATORY REQUIREMENTS FOR AI

GORBACHOV VIKTOR,

chairman of the supervisory board of JS "Altbank",
associate professor, State university of trade and economics

According to the updated Strategy for the Development of the Financial Sector of Ukraine [1], the government and the NBU implement their vision and mission through the prism of building the financial

ecosystem (FES) to meet the needs of customers (households, businesses and the state). Any interaction of FES participants is based, first of all, on various regulatory rules, as well as on infrastructural and technological solutions. The modern efficiency, productivity of operation and globalization of FES, synergy from the interpenetration of financial and non-financial services, are determined by the possibilities of using artificial intelligence (AI). Today, business is persistently demanding decisions regarding the immediate practical application of AI, so as not to lose the competitive struggle to market participants tomorrow [2].

Generative AI is rapidly mastering the field of financial services, offering solutions for the accumulation and processing of clients' databases and their life experiences, for online identification of clients, for forecasting and assessment of credit risks, underwriting and servicing of loans, for making optimal management decisions in complex network systems. Likewise, AI is rapidly sinking into other spheres of human life, various industries.

The continuous improvement of the AI ability to process structured and unstructured Big Data causes deep concern in society regarding the protection of personal data, possible interference in people's private lives, massive cyber attacks/frauds.

The activity of the EU in the field of AI regulation design claims a certain leadership in the world. Back in April 2019, the European Commission's (EC) official website published Ethics Recommendations for reliable AI, prepared by a high-level expert group after their six-month public discussion. It is worth noting the seven thematic requirements for AI in the document: 1. Human rights and supervision; 2. Technical reliability and safety; 3. Data confidentiality; 4. Transparency; 5. Non-discrimination and fairness; 6. Environmental well-being; 7. Accountability/Auditability [3].

A real breakthrough in the regulation of AI was the Act on AI [4] adopted in June 2023 by the European Parliament (EP), which has the status of a bill for further legitimization through synchronization with the legislation of EU countries.

The EP act is extraterritorial. Its rules can be applied to companies outside the EU. The document: defines the risk levels of AI systems; introduces mandatory certification for certain systems; regulates the presence of requirements regarding the mandatory informing of a person about contact with AI; establishes transparency rules when interacting with

private individuals; creates a single European AI market; introduces specific prohibitions on certain AI methods. EAIB (European AI Board) should act as the new regulatory body in the EU, at the state level it will be the relevant national supervisory bodies. In addition to the functions of supervision, monitoring, compliance with the code of conduct in the AI market, the EP Act establishes a system of fines for violations of its norms, the size of which can reach up to 30 million euros, which is seen as a serious lever of influence.

The four-level risk classification of AI systems in the Act (minimal; limited; high; unacceptable levels of risks) has a direct impact on the future development of FES. In particular, AI systems that use biometric identification of individuals, credit scoring are subject to serious control and restrictions.

Chapter V of the Strategy [1] deals with Ukraine's specific plans for European integration reforms as a candidate country for joining the EU. The legislative initiatives of the government of Ukraine [5] were aimed at taking certain steps towards the integration of Ukraine into the global trend of AI regulation, but they were, in fact, inhibited by the open war unleashed by Russia in 2022.

Today, more than ever, with the goal of restoring the country and preserving its competitiveness in the future, all FES participants must make maximum efforts to: i) reactivate the state's regulatory and organizational actions regarding AI, taking into account the EU's position; ii) institutional development of an AI expert environment (banks, business, scientific and educational institutions); iii) ensuring financial inclusion of the population when using generative AI.

References

1. Strategy of Ukraine financial sector development, 29.08.23. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=7.
2. Davos, World Economic Forum, 2024: Technology in a Turbulent World. URL: <https://www.weforum.org/podcasts/agenda-dialogues/episodes/davos-2024-technology-in-a-turbulent-world/>
3. Ethics Guidelines for Trustworthy AI. Report, EC, 08.04.19. URL: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=60419.

4. Artificial Intelligence/ Act, European Parliament, 14.06.23. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0236_EN.html

5. On the approval of the Concept of AI Development in Ukraine, CMU, 02.12.20, №1556-p, Kyiv. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>.

КІБЕРСТРАХУВАННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СТАБІЛЬНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

ГРИБ ОЛЕКСАНДРА,

здобувач вищої освіти,

Житомирський торговельно-
економічний фаховий коледж ДТЕУ

Науковий керівник

ДОМАНЧУК АЛІНА, викладач,

Житомирський торговельно-
економічний фаховий коледж ДТЕУ

orcid.org/0009-0009-5220-5810

Воєнні дії, криза COVID-19, перехід до дистанційної форми роботи спровокували зростання ризиків інформаційної безпеки, формуючи мільйонні збитки організацій та підприємств. Кіберризики стали однією з найбільш актуальних проблем в сфері безпеки інформаційних технологій – у зв'язку з цим зросла потреба в захисті від кібератак та інших онлайн-загроз, які можуть завдати значних збитків бізнесу. З поширенням кіберзлочинності кіберстрахування стало значно популярнішим та є одним із основних інструментів кіберзахисту [2, с.125].

Через підвищення рівня кіберзагроз в умовах цифровізації економіки зростає і актуальність їх страхування, що потребує формування більш усталеного визначення поняття «кіберстрахування». Сутність даного поняття вивчали як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, серед них: Карнаушенко А., Ляшкова Н., Соколова А., Попович Д., Бундз Н., Іванків В., Шолойко А. Дослідивши наукові

праці та літературні джерела, нами було сформовано власне визначення процесу кіберстрахування, яке виступає захистом комп'ютерної та інтернет-інформації від ризиків шахрайства, вторгнень у цифрову систему та інших видів кіберзлочинності.

Особливістю кіберстрахування є те, що попит на нього формується в процесі виникнення кіберзагроз або після кібератак. Пропозиція ж залежить від:

- індивідуальних особливостей настання кіберінцидентів у страхувальників;
- вартості страхових послуг;
- розміру прибутку страховиків та відшкодування;
- збитків від настання страхових випадків;
- можливістю останніх укласти страхові договори через систему Інтернет (онлайн-поліси).

Великомасштабні кібератаки після повномасштабного вторгнення РФ в Україну значно збільшилися. Так, у 2023 році було здійснено понад 200 кібератак, провідні компанії зазнали мільйонних збитків, зокрема ПрАТ «Київстар», АТ «Універсал банк», НАК «Нафтогаз України», Державна служба України з безпеки на транспорті «Шлях». Питання страхування кіберризиків залишається актуальним у 2024 році, оскільки постійно зберігається загроза вторгнення країни-агресорки в інформаційний простір українського бізнесу. Важливо зазначити, що в першій половині 2023 року були створені сприятливі умови для клієнтів, які оновлюють своє страхове покриття від даного роду ризиків, проте загальна тенденція на страховому ринку свідчить про значну цінову політику на поліси кіберстрахування, яку провадять страхові компанії. За даними брокера Marsh, ціни на страхування кіберризиків з 2010 р. до 2023 р. зросли на 150 % та прогнозують, що в 2024 році в середньому ціна збільшиться на 10–15 % [1, с.30]. Зростання загроз з боку хакерів стимулює розвиток цього напрямку і за оцінками страхової групи Allianz, ринок кіберстрахування зростає на 25-50 % щороку [1, с. 31].

Отже, кіберстрахування важлива галузь на страховому ринку в умовах зростаючих загроз від кібератак. За останні роки величина страхових виплат за кіберризиками значно зросла, що є свідченням підвищеного інтересу до цього виду страхування. Використання кіберстрахування зменшує ризик фінансових втрат і ушкоджень

репутації для підприємств або організацій під час кібератак. Військові події в Україні та загрози кібербезпеки стимулюють розвиток цього виду страхування, вимагаючи особливої уваги налагодженню кіберзахисту, забезпеченню ефективних технічних засобів та створенню надійної кіберінфраструктури.

Список використаних джерел

1. Карнаушенко А. С. Особливості становлення кіберстрахування в Україні. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (ХДУ, 02-03 листопада 2023 р.) / за ред. А.І. Соловйова. Івано-Франківськ : ХДУ, 2023. 584 с. <http://surl.li/sanhi>
2. Ляшкова Н. О., Соколова А. М. Тенденції та перспективи розвитку кібер-страхування в умовах цифровізації. *Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті* : тези доповідей XLVI Міжнародної наукової студентської конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2022 рік (м. Полтава, 25 квітня 2023 р.). Полтава : ПУЕТ, 2023. 736с. URL: <http://surl.li/sange/>
3. Попович Д., Бундз Н., Іванків В. Проблеми та перспективи розвитку страхування кіберризиків на національному ринку. *Молодий вчений*. №4 (116) (2023). С.168-172.
4. Шолойко А. С. Актуалізація кіберстрахування в умовах цифровізації економіки. *Науковий вісник ОДЕУ*. Збірник наукових праць. 2023. №9 (310). URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2023/310/pdf/98-106.pdf>

ЗМІНА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В ЗВ'ЯЗКУ З ДІЄЮ ВОЄННОГО СТАНУ

ДОМАНЧУК АЛІНА,

викладач, Житомирський торговельно-економічний фаховий

коледж ДТЕУ

orcid.org/0009-0009-5220-5810

МЕЛЬНИЧЕНКО ЄВДОКІЯ,

здобувач вищої освіти, Житомирський торговельно-економічний

фаховий коледж ДТЕУ

Збройний конфлікт на території України, що виник внаслідок воєнних дій, ініційованих російською федерацією, викликав надзвичайні труднощі для бізнесу та глобальної економіки. Внаслідок руйнування економічних, торговельних та логістичних зав'язків через воєнні дії, підприємства стали об'єктом значного тиску. Це спонукало компанії швидко адаптуватися до непередбачуваного економічного середовища. Значний вплив відчула страхова галузь, адже страхові компанії вимушені були швидко діяти для задоволення потреб клієнтів у зв'язку з ризиками, пов'язаними з війною. Це призвело до формування нових вимог, зокрема: обмежити, як довгострокові збитки, так і здійснювати покриття непередбачуваних витрат, пов'язаних з воєнними діями.

Згідно із даними Національного банку України, який виступає регулятором страхового ринку, на кінець 2023 року в Україні діяло 89 компаній, спеціалізованих на ризиковому страхуванні та 12 компаній, які займалися страхуванням життя. Воєнні дії виявилися викликом для ризикових компаній, адже 39 з них припинили свою діяльність у період воєнного стану, серед яких ті, що активно працювали у роздрібному сегменті: СК «Провідна», СК «Альфа Страхування», СК «Мотор-Гарант» та СК «ПРОСТО-страхування», СК «ТАСТ-Гарантія», «СК Європейська страхова група». Відповідно до Рішень Правління НБУ анулювання ліцензій з надання фінансових послуг встановлених страхових компаній відбулося через порушення положень про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг, включаючи невідповідність структурі власності вимогам законодавства та ділової репутації власників, що мають суттєву участь. Важливо зазначити, що на ринку залишаються ті компанії, які можуть надавати ефективні послуги в умовах воєнного стану, так, відповідно до даних першого півріччя 2023 страховики зберегли та наростили обсяги ліквідних активів – з 17,1 млрд грн до 22,1 млрд грн

(+29 %) порівняно з аналогічним періодом попереднього року[1]. Проте ведення воєнного стану призвело до зниження показників страхового ринку у 2022 році. За цей період валові страхові премії (сума валових платежів) склали 39661,8 млн грн, що на 20,3 % менше, ніж у 2021 році (49708 млн грн). Чисті премії страхових компаній (валові премії мінус перестраховування) становили 38515 млн грн, що на 16,2 % менше, ніж у 2021 році (45987,3 млн грн). Показник надходження від фізичних осіб скоротився на 11,9 % і досяг 24551,6 млн грн (табл. 1).

Таблиця 1

**Показники страхової діяльності на страховому ринку України
за 2020–2022 рр., млн грн***

№ п/п	Показник	Роки			2022/2021	
		2020	2021	2022	Абсолютне відхилення.	Темп приросту, %
1	Валові страхові премії	45175,9	49708,0	39661,8	-10046	-20,2
2	Валові страхові виплати	14853,6	17958,3	13001,4	-4 956,9	-27,6
3	Рівень валових виплат, (%)	32,9	36,1	32,8	-3,3.	-
4	Чисті страхові премії	41163,8	45987,3	38515,0	-7472,3	-16,2
5	Чисті страхові виплати	14040,5	14411,6	17671,0	-4860,2	-27,5
6	Рівень чистих виплат, (%)	35,0	38,4	33,3	-5,1	-
7	Обсяг страхових платежів, належних перестраховикам-нерезидентам	3652,6	4902,3	3 103,9	-1798,4	-36,7

** розраховано на підставі даних [3]*

Відповідно даних таблиці 1, обсяг чистих виплат (без урахування виплат із перестраховування) в 2022 році майже на 28 % зменшився у порівнянні з 2021 роком. Зазначена динаміка призвела до того, що страховий ринок повернувся до рівня 2020 року.

Концептуально важливе задокументоване рішення, яке необхідне для ефективного здійснення страхової діяльності в умовах війни було прийняте в лютому 2024 року Радою з фінансової стабільності, спрямоване на впровадження в Україні повноцінної системи страхування воєнних ризиків, відповідно до положень Меморандуму про економічну та фінансову політику між Україною та Міжнародним валютним фондом [2]. Визначена концепцією модель страхування

воєнних ризиків передбачає поетапне впровадження обов'язкового та добровільного страхування, а також попереднє представлення та обговорення зазначеної концепції з представниками підприємницького середовища.

Список використаних джерел

1. Асоціація страховий бізнес. Страховий ринок України зменшився на 19 % у 2022-2023 роках. URL: <https://insurancebiz.org/discuss/comm/detail.php?ID=9684> (дата звернення: 28.02.2024).

2. Офіційний сайт НБУ Рада з фінансової стабільності погодила концепцію створення в Україні системи страхування воєнних ризиків URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-z-finansovoyi-stabilnosti-pogodila-kontseptsuyu-stvorenniya-v-ukrayini-sistemi-strahuvannya-voyennih-rizikiv> (дата звернення: 28.02.2024).

3. Статистика страхового ринку. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення: 28.02.2024).

РОЗВИТОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

КІРЄЄВА КАТЕРИНА,

доцент, Державний торговельно-
економічний університет
[orcid.org / 0000-0002-5686-9579](https://orcid.org/0000-0002-5686-9579)

Страхові послуги – важлива складова витрат сучасного економічного суб'єкта в світі. Кваліфікований захист від негараздів, притаманних людському життю, вирішує складні питання пошуку грошей та необхідних фахівців. Втрати працездатності, загибель, нещасний випадок, руйнування майна, пошкодження промислових машин та технологічного обладнання, втрати від пожеж, крадіжок, повеней та інших надзвичайних ситуацій не створять безвихідних ситуацій, якщо завчасно подбати про їх страхування. Забезпечення гідного рівня життя на пенсії, захист власного життя та здоров'я від нещасних випадків, якісне лікування в разі хвороби, накопичення коштів на

оплату навчання у вищому навчальному закладі для дитини, захист майна та уникнення витрат на відновлення та збитків від перерви у виробництві в разі пошкодження або втрати офісних приміщень, цехів, обладнання, техніки чи меблів створюють передумови для більш спокійного, успішного і щасливого життя.

Страхова діяльність в Україні з 2020 року регулюється Національним банком України, який ініціював ухвалення ВРУ 18 листопада 2021 року нової редакції Закону України «Про страхування» [1]. Зазначене сприяло оновленню застарілого законодавства на ринку страхових послуг, оскільки попередній варіант не відповідав потребам учасників ринку, а також не відповідав запитам споживачів страхових послуг.

Новий Закон України «Про страхування» змінив цілий спектр вимог до ліцензування страхових компаній, вимог до оцінки їх платоспроможності та ліквідності, вимог до корпоративного управління й управління ризиками, щодо правил припинення діяльності компаній та передавання страхового портфеля, що позитивно відбилося на стійкості страхових компаній в Україні в умовах воєнного стану.

В результаті підвищення прозорості структури власності страхових компаній, посилення вимог щодо бездоганної ділової репутації та задовільного фінансового і майнового стану їх засновників і власників, вимоги наявності планів діяльності на три роки під час реєстрації страхових компаній, створення системи корпоративного управління страховою компанією, підвищення відповідальності за виконання таких ключових функцій, як управління ризиками, комплаєнс, внутрішній аудит та актуарна функція, а також в результаті встановлення диференційованого підходу до мінімального розміру статутного капіталу страховиків, робота страхових компаній в Україні була суттєво удосконалена [2].

За інформацією наглядової статистики НБУ, в умовах воєнного стану протягом 2022-2023 років ключові показники ринку страхових послуг мали позитивні тенденції (табл. 1).

**Динаміка важливих показників діяльності страхових компаній
протягом 2021–2023 років**

Показники	Станом на			
	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.10.2023
Кількість зареєстрованих страхових компаній, од.	210	155	128	111
Активи, млрд. грн.	64,9	64,8	70,3	73,4
Власний капітал, млрд. грн.	24,6	22,7	22,8	21,9
Чистий прибуток, млрд. грн.	2,9	1,9	3,9	2,7

Джерело: [3, 4]

Як свідчать дані табл.1, протягом 2021-2023 років, не дивлячись на наявність військового стану в країні, активи українських страхових компаній невинно зростали при тому, що кількість страховиків суттєво зменшувалась, внаслідок припинення діяльності малоефективних компаній. В результаті зменшення кількості страхових компаній зменшився і розмір їх власного капіталу, проте незначно. На успішність діяльності страхових компаній протягом досліджуваного періоду вказує суттєве зростання чистого прибутку за 2022 рік до 3,9 млрд грн, при тому, що за мирний 2021 рік чистий прибуток страхового бізнесу склав тільки 2,9 млрд грн.

Поява нового регулятора, пандемія коронавірусу, а потім війна зумовили активне впровадження діджитал-технологій в практику страхового бізнесу в Україні. В результаті, відбулось поширення якісних і сучасних онлайн страхових послуг, що відповідають нинішнім викликам часу та задовольняють наявні потреби в безпеці економічних суб'єктів.

Список використаних джерел

1. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 29.02.2024).

2. Новий закон для ринку страхування – що зміниться для компаній та споживачів їхніх послуг. НБУ. Новини. 2021. Листопад. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/noviy-zakon-dlya-rinku-strahuvannya--scho-zminitsya-dlya-kompaniy-ta-spojivachiv-yihnih-poslug> (дата звернення: 29.02.2024).

3. Показники діяльності страхових компаній. НБУ. Наглядова статистика. 2023. Жовтень. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6> (дата звернення: 29.02.2024).

4. Основні показники діяльності страхових компаній (у розрізі установ). НБУ. Наглядова статистика. 2023. Жовтень. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6> (дата звернення: 29.02.2024).

УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМ РИЗИКОМ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ БАНКІВ

КОВАЛЕНКО ОЛЕКСАНДР,

здобувач вищої освіти, Державний торговельно-
економічний університет
[orcid.org / 0009-0008-4418-1815](https://orcid.org/0009-0008-4418-1815)

Науковий керівник

ШУЛЬГА НАТАЛІЯ, професор,

Державний торговельно-економічний університет

Основним ризиком платіжних систем банків є операційний, який можна тлумачити як ризик втрати прибутку через помилки здійснення щоденних традиційних фінансових операцій. За своєю суттю, операційний ризик генерує ризик понесення банком загальних втрат або втрат можливості отримання прибутку внаслідок неадекватних процесів, збоїв у внутрішніх процесах та системах, помилок, пов'язаних з людським чинником, або зовнішніх подій як навмисного, так і випадкового характеру. Крім того, на думку, Н. Трусової та І. Чкан «операційний ризик може створювати як недосконало функціонуюча система безпеки самої фінансової установи, так і робота третіх сторін, які залучаються для надання додаткових послуг» [1, с. 262].

Таксономія операційного ризику передбачає виділення наступних типів подій – внутрішнє та зовнішнє шахрайство; унеможливлення діяльності та функціонування систем; виконання переказів, надання платіжних інструкцій у здійсненні переказів та управління процесами; клієнти, продукти та норми ділової етики; управління персоналом та охорона праці. [2]

Враховуючи зарубіжний досвід стандартів оверсайту платіжних систем, НБУ розробив методичні рекомендації з управління операційним ризиком в платіжних системах, згідно з якими передбачаються: 1) чіткі та прозорі механізми управління; 2) надійна структура управління ризиками; 3) остаточність розрахунків; 4) регламентованість процедур, спрямованих на виявлення загроз, зменшення їх впливу та оперативне відновлення діяльності; 5) виявлення, моніторинг та управління ризиками в екосистемі платіжної інфраструктури [3].

В основі комплексного підходу до управління операційним ризиком платіжних систем, запропонованим НБУ, лежать: безперервність діяльності платіжної інфраструктури; збереження даних; аналіз специфіки діяльності; забезпечення кіберстійкості; захист платіжної інфраструктури від кіберзагроз, кіберінцидентів та кібератак; управління кіберризиком; виявлення кіберзагроз, кіберінцидентів та кібератак на платіжну інфраструктуру; реагування на кіберінциденти та кібератаки на платіжну інфраструктуру та відновлення її діяльності; тестування ефективності заходів, спрямованих на забезпечення кіберстійкості платіжної інфраструктури; ситуаційна обізнаність та обмін інформацією про кіберінциденти; навчання персоналу в сфері забезпечення кіберстійкості платіжної інфраструктури. [3] Отже, ключова увага в процесі управління операційним ризиком платіжних систем зосереджена на управлінні кіберризиками. Причому, якщо кіберризики малих платіжних систем чи внутрішньобанківських несуть збитки тільки їм та їх клієнтам, то подібні ризики у міжнародних платіжних системах чи системах зі статусом «важливих платіжних систем» генерують системні ризики у платіжній інфраструктурі. У разі, якщо у будь-якій ланці захисту платіжної системи та її учасників є слабе місце, то уся конфіденційна інформація стає вразливою, внаслідок чого виникають репутаційні ризики не тільки у платіжній системі, але й банків-учасників. Відповідно, на нашу думку, першим кроком в управлінні операційним ризиком платіжних систем є їх належна оцінка. З цією метою банку необхідно:

1. Встановити перелік послуг, що надаються клієнтам платіжною системою.

2. Здійснити ідентифікацію та оцінювання ризиків, притаманних платіжній системі. Для цього, відповідальним за управління ризиками періодично складається «Гаряча карта притаманності ризиків», на базі якої визначаються заходи щодо управління ризиками в платіжній системі. Притаманність конкретного ризику платіжній системі регулятор пропонує визначати добутком «Вплив ризику × Ймовірність виникнення ризику» згідно шкали, яка розділена на низький, середній та високий рівень.

3. Провести ідентифікацію та оцінювання ефективності наявних методів контролю для зменшення цих ризиків. Для оцінювання ефективності контролю в платіжній системі регулятор вимагає враховувати його відповідність цілям платіжної системи та здатність зменшувати ризики, а також наявність дієвого контролю за чітким дотриманням встановлених процедур.

Налагодження комплексного та проактивного управління операційним ризиком створює передумови для безпечного та безперебійного функціонування банку, що сприяє формуванню високого рівня довіри до нього зі сторони усіх стейкхолдерів.

Список використаних джерел

1. Трусова Н. В., Чкан І. О. Платіжні системи в Україні та ризики їх функціонування. БізнесІнформ. 2021. №1. С.257-263. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-1_0-pages-257_263.pdf

2. Мінімальні вимоги до капіталу під операційний ризик. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Operational_risk_2019-10_pr.pdf?v=7.

3. Методичні рекомендації щодо управління операційним ризиком (у тому числі кіберризиком та безперервністю діяльності) та забезпечення зберігання інформації про клієнтів об'єктами платіжної інфраструктури. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/metodichni-rekomendatsiyi-natsionalnogo-banku-dopomojut-obyektam-platijnoyi-infra-strukturi-efektivnishe-upravlyati-operatsiynim-rizikom>

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

КОШМАН АЛІ,

аспірант, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0009-0001-5835-0412

У сучасному світі сталість розвитку стає ключовою складовою успішної економіки та суспільства загалом. В цьому контексті, фінансовий сектор виявляє значущий вплив, ставши не тільки каталізатором економічного зростання, але і стратегічним інструментом досягнення сталого розвитку. Інновації, висока етичність та інклюзивність визначають новий вектор розвитку фінансового сектору, роблячи його ключовим учасником глобальних змін.

Технологічні інновації в сучасному фінансовому секторі визначають його нове обличчя та роль у сталому розвитку. Згідно з дослідженням World Economic Forum (2020), технологічні трансформації найбільше впливають на ефективність та стабільність фінансових послуг. Зокрема, впровадження штучного інтелекту та блокчейн технологій визначають нові стандарти якості в обробці та зберіганні фінансової інформації [1]. Це не тільки підвищує швидкість операцій, але і забезпечує високий рівень безпеки та відкритості.

Однак, разом із вагомими перевагами технологічних інновацій приходять і нові виклики. Відсутність адекватного законодавчого регулювання та ризики кібербезпеки можуть стати перешкодою на шляху до сталого розвитку фінансового сектора. Це ставить під питання необхідність удосконалення сучасних правових рамок та вдосконалення систем безпеки для забезпечення стійкості фінансового сектора в умовах цифрової трансформації [2].

Зокрема, дослідження Deloitte (2022) «Digital Transformation in Financial Services» підкреслює, що ефективна адаптація фінансових установ до цифрових інновацій вимагає комплексного підходу та активного участі у формуванні сучасних правил гри в цифровому просторі. Це може стати ключовою передумовою для забезпечення сталості фінансового сектора в умовах високих технологічних темпів розвитку.

Таким чином, технологічні інновації у фінансовому секторі визначають новий етап розвитку, який має великий потенціал для забезпечення сталості та ефективності. Однак для досягнення цих цілей необхідно вирішувати супутні виклики та вдосконалювати регуляторний механізм для взаємодії з ними.

У світлі неупинного зростання екологічних проблем та необхідності здійснення природоохоронних заходів, фінансовий сектор стає ключовим гравцем у реалізації стратегій сталого розвитку через активну участь у здійсненні екологічно відповідальних практик.

Визначальною рисою екологічної відповідальності є роль фінансових установ у фінансуванні проєктів, спрямованих на зниження викидів парникових газів та збереження природних ресурсів. За даними дослідження *Banking Principles for Responsible Banking* [3], 78 % банків у світі активно залучаються до екологічно відповідального фінансування.

Деякі з провідних фінансових установ розробили власні стратегії сталого фінансування. Наприклад, банк HSBC вже інтегрував до своєї діяльності стратегії на шляху до нульових викидів CO₂ та намічає додаткові ініціативи на період до 2030 року [4].

Однак, важливо відзначити, що екологічна відповідальність вимагає не лише напрямку фінансування, але й змін внутрішньої структури фінансових установ. Дослідження *Ethics in Investment Management* [5] вказують на те, що лише 36 % фінансових компаній включають екологічні критерії у свої етичні кодекси.

Спрямованість на сталість також потребує уваги до аспектів соціальної справедливості. Банки та фінансові установи активно працюють над розвитком та підтримкою інклюзивних фінансових послуг, спрямованих на забезпечення доступності фінансових ресурсів для всіх верств населення.

Загалом, впровадження екологічної відповідальності та етичних принципів у фінансовому секторі сприяє не лише розвитку сталого суспільства, а й підвищенню довіри споживачів до фінансових інститутів.

Інклюзивність та доступність фінансових послуг визначають соціальну відповідальність фінансового сектора, впливаючи на сталість розвитку та соціальну справедливість. За даними *World Bank* [6], наразі більше 1.7 мільярда дорослих осіб у світі не мають доступу до базових фінансових послуг, що ставить під сумнів досягнення сталого розвитку.

Інклюзивність в фінансовому секторі передбачає розширення доступу до фінансових послуг для різних верств населення. Більшість країн активно впроваджують стратегії з покращення фінансової

інклюдії. Згідно із звітом Global Findex Database 2017 [6], понад 80 % дорослих населення в Латинській Америці та Карибському регіоні мають рахунок в банку, що є свідченням успішності заходів із розвитку фінансової інклюдії в цьому регіоні.

Однак, при всіх зусиллях існують регіони та групи населення, які залишаються поза зоною фінансової інклюдії. Зокрема, звіт Global Findex вказує, що лише 27 % населення у розвиваючихся країнах володіють кредитною карткою [6]. Такі відмінності у рівні доступу свідчать про необхідність удосконалення стратегій та ініціатив для забезпечення широкого інклюдивного доступу до фінансових ресурсів.

Ініціативи в сфері інклюдивності також включають розробку та підтримку фінансових технологій. Мобільні платежі та електронні гроші вже стали ефективним інструментом для забезпечення доступу до фінансових послуг у віддалених регіонах.

Загалом, інклюдивність та доступність фінансових послуг для всіх верств населення визначають не лише соціальну відповідальність фінансового сектора, а й його внесок у досягнення сталого розвитку та вирівнювання соціальних нерівностей.

У контексті сталого розвитку фінансового сектора важливо визначити ключові виклики та напрями розвитку, що впливають на економічну стійкість та соціальну відповідальність. Висока технологічна інноваційність, екологічна відповідальність та інклюдивність фінансових послуг стають детермінантами сучасного фінансового ландшафту.

Технологічні трансформації, відзначені впровадженням штучного інтелекту та блокчейн технологій, прискорюють обробку фінансової інформації та підвищують рівень безпеки [1]. Однак, разом із зростанням технологічних можливостей, виникає необхідність удосконалення законодавства та забезпечення кібербезпеки [1].

Екологічна відповідальність виявляється в підтримці фінансових установ проєктів, спрямованих на зменшення викидів парникових газів та збереження природних ресурсів [6]. Інклюдивність фінансового сектору, в свою чергу, вимагає розширення доступу до фінансових послуг для всіх верств населення, що становить важливу складову соціальної відповідальності [7].

Завдяки заходам у напрямку сталого фінансування вдалося зробити кроки до формування економічного середовища, що сприяє сталому розвитку. Однак, виклики та завдання залишаються актуальними, і для досягнення глобальних цілей сталості фінансового сектору необхідно продовжувати реалізацію інноваційних стратегій та активної участі у глобальних ініціативах.

У світлі невизначеності та динамічного характеру фінансових та соціально-економічних викликів, важливо продовжувати моніторинг та аналіз стану розвитку фінансового сектору, щоб оперативно реагувати на нові виклики та можливості.

Список використаних джерел

1. World Economic Forum. (2020). The Future of Financial Services: How Disruptive Innovations are Reshaping the Way Financial Services are Structured, Provided, and Consumed.
2. Deloitte. (2022). Digital Transformation in Financial Services. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/financial-services/digital-transformation-in-banking.html>
3. United Nations Environment Programme Finance Initiative. (2021). Banking Principles for Responsible Banking.
4. HSBC. Sustainable Finance - HSBC's Journey to Net Zero. URL: <https://www.about.hsbc.com/news-and-media/sustainable-finance>
5. CFA Institute. (2021). Ethics in Investment Management: A Survey of the Principles.
6. World Bank. (2019). The Global Findex Database 2017: Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution. URL: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=global-findex-database>
7. Державна політика сталого фінансування в Україні: результати та перспективи. 2021. URL: <https://www.ceer.org/reports/ua/stable-finance-ukraine/>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БРОКЕРСЬКИХ ПОСЛУГ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

ЛЯШЕНКО СЕРГІЙ,

аспірант, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0000-0002-5656-5145

В той час, як в розвинутих країнах так і країнах, що розвиваються приватні інвестори є одними з ключових гравців фондового ринку, залучення ресурсів українських приватних інвесторів через інструменти фондового ринку є одним з найскладніших питань з яким стикнулася фінансова система України з перших днів свого становлення,

В своїй монографії [1] Н.М Шелудько, С.Є. Шишков виділяють три спроби залучення населення до фондового ринку. Перша спроба – масова приватизація 1992-1998 рр., яка надала первинний імпульс становленню фондового ринку, створивши десятки тисяч емітентів, тисячі посередників і мільйони інвесторів. Автори зазначають, що спроба на стала успішною з цілої низки причин, таких, як незахищеність прав міноритарних акціонерів, профанація статусу акціонера і публічного емітента, незначний free-float. Друга спроба (2009–2017 рр.) залучення фізичних осіб частіше всього асоціюється з «Українською біржею», яка завдяки цілій низці інструментів (запровадження онлайн-трейдингу, стимулювання ліквідності «блэкитних фішок», інформаційно-роз'яснювальні заходи для підвищення фінансової грамотності населення тощо) вдалося забезпечити зростання біржової активності. Проте і цю спробу не можна визнати невдалою, оскільки, після завершення первинного ажіотажу 2009–2014 рр., коли кількість клієнтських рахунків на «Українській біржі» зросла з 2,2 тис. до 13,4 тис., в подальшому вона падала досягнувши в 2017 р. 10,8 тис., а кількість активних рахунків (по яких укладається хоча б одна угода на місяць) в 2017 р. склала 0.4 тис., що двічі менше показника 2009 р. Третя спроба (починаючи з 2019–2020 рр.) залучення населення на фондовий ринок пов'язана ОВДП і поширенням ІТ-рішень для доступу до торгів масового інвестора. Відсутність даних за 2018–2020 рр. («Українська біржа» перестала публікувати ці показники починаючи з 2018 рр., а фондові біржі ПФТС і «Перспектива» взагалі ніколи їх не розкривали), не дозволяє

прослідкувати динаміку кількості інвесторів, але за даними Розрахункового центру [2] на кінець 2021 р. кількість зареєстрованих інвесторів склала 22,8 тис., що вдвічі більше даних з «Української біржі» за 2017 р., хоча зважаючи на відсутність даних по іншим майданчикам зростання, імовірно, було ще скромнішим.

Все змінилося з початком широкомасштабного вторгнення з боку країни-агресора, яке змусило уряд України шукати нові джерела фінансування військових витрат. Таким джерелом стали організовані Міністерством фінансів України починаючи з березня 2022 р. аукціони по розміщенню інвестиційного інструменту підтримки державного бюджету, доступного для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів – Військових ОВДП.

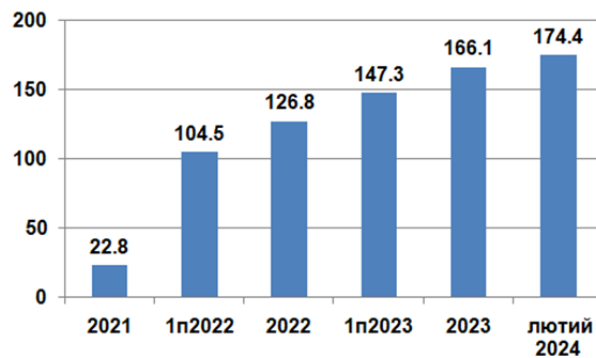

Рис. 1. Кількість зареєстрованих унікальних інвесторів, тис. [2]

Основними інвесторами в ці облігації були і лишаються банки первинні дилери ОВДП, але з самого початку широкомасштабного втягнення багато громадян України прагнуло сприяти Збройним Силам України, зокрема, шляхом придбання Військових ОВДП. В свою чергу провідні ліцензовані брокери [3] (банки і інвестиційні компанії), також проявили свою громадянську позицію: по-перше – значно знизивши чи взагалі скасувавши комісії за придбання Військових ОВДП, по-друге – знизивши вимоги до мінімальної суми інвестицій нерідко до 1 тис. грн, по-третє – інвестувавши значні кошти в організацію можливості купувати Військові ОВДП через власні web-сервіси і мобільні додатки. Останній пункт став можливим завдяки системі віддаленої ідентифікації клієнтів НБУ – BankID, а також державному сервісу Дія, який дозволяє підписувати електронним цифровим підписом будь-які документи зі смартфона. Наступним кроком в діджиталізації брокерських послуг запуск в

жовтні 2022 р. можливість придбання Військових ОВДП у ліцензованих партнерів безпосередньо в додатку Дія, що ще більше спростило доступ приватних інвесторів [4].

Сукупність цих факторів призвела до майже восьмикратного збільшення кількості зареєстрованих інвесторів з 22,8 тис. в кінці 2021 р. до 174,4 тис. за результатами лютого 2024 р. [2]. При цьому активність на вторинному ринку ОВДП зростає ще більш суттєво. Так, якщо в 2021 р. загальна виконаних угод з купівлі/продажу ОВДП на вторинному ринку за в 2021 р. склала 37,4 тис, то вже в 2022 р. – 301,2 тис., в 2023 – 430 тис., а якщо екстраполювати данні за перших два місяці 2024 р. (94,4 тис.), то загальна кількість угод в 2024 р. наблизиться до 570 тис. [5]. Звісно, не всі угоди на вторинному ринку укладаються з Військовими ОВДП, а тим більше не всі з них укладають приватні особи. Однак, якщо зважити на те що за даними НБУ загальна кількість угод з купівлі/продажу ОВДП за період з 24.02.2022 по 29.02.2024 склала 817,3 тис., а загальна кількість операцій придбання Військових ОВДП на вторинному ринку за цей же період склала 664.8 тис., зокрема фізичними особами – 638,7 тис. [розраховано автором на основі даних, [6], виходить, що частка угод з Військовими ОВДП складала 81,3 % від загальної кількості угод з ОВДП, а частка угод фізичних осіб з Військовими ОВДП – 78,1 % від загальної кількості угод з ОВДП.

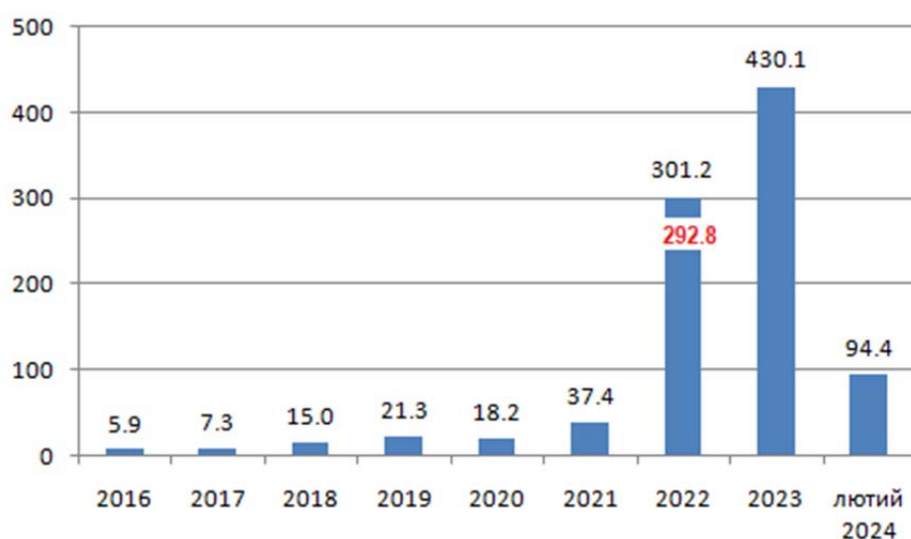

Рис. 2. Узагальнена інформація стосовно виконаних угод з купівлі/продажу ОВДП на вторинному ринку за 2016 – лютий 2024 рр.

Джерело: розраховано автором за даними [5]

Таким, чином можна вважати доведеним існування прямого позитивного кореляційного зв'язку між діджиталізацією надання брокерських послуг в період військового стану і значним підвищенням активності приватних інвесторів на фондовому ринку України.

Список використаних джерел

1. Індивідуальні інвестори на фондовому ринку України: проблеми та перспективи / Н.М. Шелудько, С.Є. Шишков; Інститут демографії та соціальних досліджень ім. Птухи НАН України. Київ: Академперіодика, 2023. С. 126.

2. Офіційний сайт ПАТ «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках» («Розрахунковий центр»). Результати роботи РЦ за лютий, URL: <https://settlement.com.ua/periodical-publications/news/копия-результати-роботи-рц-січень-2024.html>

3. Спеціалізований сайт по Військовим ОВДП. Міністерство фінансів України. URL: <https://bonds.gov.ua/>

4. Єдиний портал державних послуг Дія. Військові облигації в Дії: як працює нова послуга в застосунку. URL: <https://diia.gov.ua/news/vijskovi-obligaciyi-v-di-i-yak-pracyuye-nova-posluga-v-zastosunku>.

5. Офіційне Інтернет-представництво НБУ. Узагальнена інформація стосовно виконаних угод з купівлі/продажу ОВДП на ринку. URL: https://bank.gov.ua/files/Depositary/vtor_rin.xlsx.

6. Офіційне Інтернет-представництво НБУ. Військові ОВДП в обігу станом на 01.03.2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/DGDS_Military_2024-03-01.xlsx?v=7

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ СКЛАДНИК РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

МАРЧЕНКО БОГДАН,

аспірант, Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
orcid.org/0000-0002-6095-2877

Розвиток сучасної глобальної економіки серед іншого заснований на надзвичайно потужних процесах, пов'язаних з нарощуванням ролі фінансового капіталу. Недарма економічну глобалізацію насамперед розглядають як глобалізацію фінансову. Можна цілковито погодитися з наступною позицією: «...найістотнішою ознакою глобалізації є фінансова, яка виявляється в русі капіталу, у становленні та розвитку світового фінансового ринку та світової фінансової системи, яка переросла рамки національних кордонів» [1]. Ще кілька десятиліть тому було складно уявити, що зовсім скоро буде сформовано єдиний глобальний фінансовий простір, а мобільність капіталу визначатиме динаміку окремих національних економік.

Зазначені трансформації стали можливими багато в чому завдяки швидкому прогресові у сфері технологій загалом та фінансових технологій – зокрема. Зауважимо, що на сьогодні в наукових колах немає єдиної позиції щодо сутності фінансових технологій. В широкому контексті їх розглядають як будь-які технології, спрямовані на проведення фінансових операцій. Проте, значно частіше зустрічається наукова позиція, в якій фінансові технології аналізуються через призму інформатизації та диджиталізації. Звідси, поява та швидке поширення терміну «FinTech-сектор», який доволі часто розглядають в якості певної альтернативи для традиційних фінансових інституцій.

Зокрема, можна зустріти наступну думку: «FinTech – сектор, в якому працюють компанії, що використовують технології та інновації, щоб конкурувати з традиційними фінансовими організаціями – банками та посередниками на ринку фінансових послуг» [2]. З нашого погляду, розглядати FinTech-сектор виключно в контексті протидії класичним фінансовим інституціям недоречно. Зараз різниця між FinTech-компаніями та іншими учасниками фінансового ринку поступово стирається. Більше того, банки, крупні небанківські

фінансові інституції є не тільки активними «споживачами» фінансових технологій, але й не менш активними ініціаторами наукових розробок у вказаному напрямкові. На сьогодні неможливо уявити потужного гравця глобального фінансового ринку, який би не користувався послугами FinTech-компаній, або не розробляв та запроваджував фінансові технології самостійно.

Що стало першопричиною вибухоподібного поширення фінансових технологій? З цього приводу думки сучасних вчених різняться. В одній із наукових праць наводяться наступні фактори: фінансова глобалізація; лібералізація руху капіталу; дерегуляція і зростаюча конкуренція; технологічний прогрес [3]. В цілому, приймаючи таку наукову позицію, зауважимо, що найчастіше серед чинників, які стимулювали розвиток FinTech називають попит з боку споживачів фінансових послуг та учасників фінансових операцій. З нашої точки зору тут треба говорити про виникнення взаємної зацікавленості на рівні «фінансові інституції – споживачі фінансових послуг». Причини серед іншого лежать в площині зниження трансакційних витрат, у нових можливостях взаємодії між учасниками фінансового ринку, у розширенні спектру доступних фінансових операцій для індивідуальних учасників фінансового ринку. Очевидно, що у цьому і полягає позитивна сторона технологічного складника розвитку сучасного фінансового сектору.

Проте, треба визнати і існування численних загроз, пов'язаних з подальшим поширенням технологій у фінансовому секторі. По-перше, виникають складні виклики у сфері державного регулювання фінансового сектору. Найбільш явним наслідком розвитку фінансових технологій є поширення різноманітних інструментарних та інституційних інновацій. В таких умовах постає питання про спроможність держави віднайти адекватні та ефективні регуляторні інструменти. Як показує досвід регулювання криптовалют, простих відповідей у цій царині немає. По-друге, виникають численні ризики, визначені поширенням цифрових технологій. Фінансові інституції вимушені все більше коштів використовувати для кіберзахисту, а для фізичних осіб поряд з питанням фінансової грамотності постає питання грамотності цифрової.

В підсумку, можна зробити висновок, що технологічний складник розвитку фінансового сектору визначає як переваги, так і загрози.

Список використаних джерел

1. Онищенко С. Фінансова глобалізація як чинник впливу на бюджетну безпеку держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 12(2). С. 50–55.

2. Ломачинська І.А., Мумладзе А.О. Вплив технологічних змін на трансформацію фінансових систем. *Право, економіка та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку : матер. міжнар. наук.-практ. конф., ОНУ імені І.І. Мечникова*. Одеса : Фенікс, 2018. С. 49–54.

3. Ekpu, V. (2015). Measuring and Reporting Financial Innovation Performance and its Impact. Financial Regulation, Measuring and Reporting Innovations in the Financial Sector, Conference paper. Dubai, UAE.

РИЗИКИ РИНКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ, ПОПЕРЕДЖЕННЯ МВФ ЩОДО ПОТЕНЦІЙНИХ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ КРИПТОАКТИВАМИ (C-RAM)

НАПАДОВСЬКИЙ ІГОР,
аспірант, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0009-0004-3927-2238

Динамічні зміни світу фінансів зумовлюють пошук альтернативних видів інвестицій. Останні 15 років з цією роллю все краще справляються віртуальні активи, які переманюють все більше інвесторів, навіть більш юні покоління, тобто зумовлюють до інвестування молодший вік середнього користувача. [1]

Інвестування у віртуальні активи вимагає ретельного аналізу, та необхідних мінімальних знань, бо існує велика кількість ризиків, які є невід'ємною частиною фінансової екосистеми.

До прикладу, існує величезна кількість криптовалют, і простежити абсолютно усі, щоб знайти найбільш вдалі для інвестування

інструменти, за усіма необхідними рисами видається майже неймовірним та надзвичайно кропітким завданням, особливо через необхідність швидкого аналізу та врахування змінних параметрів. Це означатиме, що оброблені вручну дані швидко втрачатимуть актуальність, на відміну від використання спеціалізованих роботів. Існує окрема категорія криптовалют, що містить у своєму коді заборону її перепродажу іншим особам, тобто покупець залишиться її інвестором назавжди і не зможе продати, бо не ознайомився з її характеристиками.

До основних ризиків ринку віртуальних активів належать:

- Висока волатильність – ціна активу може динамічно змінюватися, що може призвести до значних прибутків або втрат.
- Ризик інформаційної безпеки – активи, біржі, інвестори можуть стати ціллю кібератак, що потенційно призведуть до втрат коштів, доступу до окремих інструментів, тощо.
- Ліквідність – деякі активи можуть мати незначну активність на ринку або біржі, що ускладнить їх продаж чи купівлю, що спричинить додаткову різницю в підсумковій ціні.
- Психологічні чинники і фінансові маніпуляції – даний ринок досить часто піддається маніпуляціям, поведінка та психологія інвесторів може сильно вплинути на ціну конкретного активу.
- Регуляторні ризики – ухвалюються нові закони, які можуть вплинути на легальність функціонування ринку в цілому.
- Втрата гаманця чи ключа доступу – унеможливило б відновлення доступу до активів, є незворотною.
- Помилки під час проведення транзакцій або реквізитів – через людський фактор можна втратити кошти. [2, 3]

Міжнародний Валютний Фонд представив свій погляд на макрофінансові ризики від криптоактивів. Ця система є матрицею оцінки крипторизиків, які можуть виникнути і запропонована задля того, щоб визначати потенційні ризики у секторі криптовалют та простежити відповідну реакцію регулятора на них. Ця система складається з 3 етапів:

- ✓ Використовується дерево рішень щоб оцінити наскільки важливими криптовалюти є для макроекономіки в цілому;
- ✓ Акцент перевірки зміщується у бік кількісної оцінки ризиків з цифровими активами. До прикладу: розраховується ринкова

капіталізація криптовалют у відсотках ВВП країни. Аналізуються показники прийняття активів громадянами тієї чи іншої держави. Перегляд показників аналогічних тим, які використовуються у моніторингу традиційних фінансових ризиків;

✓ Охоплює глобальні макрофінансові ризики, які пов'язані з криптовалютами, й те, як вони можуть вплинути на оцінки системних ризиків країн.

У звіті МВФ виділено: інформаційну безпеку; ризик реального сектору та домогосподарств від даного ринку; враховуючи децентралізацію – активне використання може мати наслідки для традиційної банківської системи – обмеження традиційної фінансової системи; ризик створення паралельної системи обмінних курсів валют, акцій. Фіскальні надходження можуть постраждати в країнах, де є легально визначений ринок віртуальних активів або компаній, які з ними пов'язані (Сальвадор, TESLA, MICROSTRATEGY); криптовалюти, якщо не будуть доцільно регульовані можуть фактично створити нову альтернативну фінансову систему [4].

Список використаних джерел

1. FINRA Investor education foundation, CFA Institute. Gen Z and Investing: Social Media, Crypto, FOMO, and Family. GEN Z AND INVESTING. May 2023. URL: <https://rpc.cfainstitute.org/en/research/reports/2023/gen-z-investing>

2. Jake Frankenfield, reviewed by Cierra Murry, fact checked by Vicky Velasquez. Cryptocurrency explained with pros and cons for investment. Investopedia. Upd. November 03, 2023. URL: <https://www.investopedia.com/terms/c/cryptocurrency.asp>

3. TJ Porter, reviewed by David Kindness, fact checked by Suzanne Kvilhaug. Talking to clients about crypto risks: a guide for financial professionals. Investopedia. Upd. January 15, 2024. URL: <https://www.investopedia.com/risks-of-cryptocurrencies-8401477>

4. Hacibedel and Perez-Saiz. IMF Working Paper Strategy, Policy, and Review Department Assessing Macrofinancial Risks from Crypto Assets. September 2023. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2023/09/30/Assessing-Macrofinancial-Risks-from-Crypto-Assets-539473>.

СЕРВІСИ BNPL НА КРЕДИТНОМУ РИНКУ

НЕТРЕБЧУК ЛАРИСА,

старший викладач, Державний торговельно-
економічний університет

orcid.org / 0000-0003-4942-5299

Трансформація відношення до кредитних послуг спонукає кредитні установи змінювати підходи до організації кредитного процесу. Якщо ще донедавна кредити та їх документальне оформлення були досить консервативними (що і зрозуміло, оскільки вони генерують суттєві ризики), то зараз під тиском змін поведінки клієнтів навіть ця сфера переходить в онлайн. З'являється безліч цифрових проектів від фінтехкомпаній, посилюється конкуренція від торговельних установ за «кредитних» клієнтів. Одним із таких цифрових проектів є сервіс BNPL.

BNPL (Buy Now Pay Later, купуй зараз, плати пізніше), фактично представляє собою класичну розстрочку, проте здійснюється вона через відповідні програмні сервіси, за послуги яких платить продавець товару/послуги. Тобто, цей сервіс дозволяє покупцю розділити вартість покупки на рівні частини та виплачувати їх протягом короткого періоду (як правило, від декількох тижнів до декількох місяців). А продавцю збільшувати обсяги продажів та клієнтську базу. Весь процес відбувається в декілька кліків (оскільки рішення інтегроване у платформу продавця) і займає декілька хвилин (часто для купівлі потрібно вказати лише номер мобільного телефону та платіжної карти), що є важливим чинником для користувачів, які економлять час і хочуть мати бажаний товар «вже зараз».

Для України це новий сервіс, хоча поняття розстрочки, дотичне до нього, існує вже давно. Послугу BNPL пропонує вітчизняний необанк Monobank (працює під ліцензією АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»), який є одним з лідерів у інноваціях у фінансовій сфері. Послуга надається через додаток Mono pay, в який можна завантажити картку будь-якого банку, не тільки безпосередньо даного банку. Клієнт, купуючи в магазині-партнері, може вибрати одну із двох класичних схем – оплата 4 рівними частинами впродовж 6 тижнів або на 30-й день після покупки. [1] Кредит надається на підставі договору, оформленого онлайн, час на погодження кредиту займає декілька хвилин. При цьому для клієнта не передбачена сплата комісії чи відсотків за користування сервісом. Комісію сплачує магазин, у якому

клієнт робить покупку. Подібна практика для клієнтів існує і за кордоном.

Крім того, стартап Ocean.me також запустив у партнерстві з АТ «ТАСКОМБАНК» BNPL-сервіс. Він був першим в Україні подібним сервісом. Проте, на думку аналітиків, умови компанії, далекі від класичних схем BNPL-сервісів. Ocean.me пропонує позику до 15 000 грн. на строк до 36 місяців з відсотковою ставкою від 3,99 % до 12,99 % залежно від суми кредиту та кредитного рейтингу клієнта. При цьому ще сплачується комісія за видачу кредиту в розмірі 2,5 % від суми позики, що збільшує ефективну процентну ставку за кредитом. [1]

Нещодавно з'явився проєкт для B2B сектору від компанії Activitis. Підприємцям пропонують взяти розстрочку до 6 місяців на інноваційні технології для ведення точного землеробства. [2]

Якщо ринок BNPL-кредитування в Україні лише зароджується, то у світі обсяг ринку постійно зростає. Найбільш поширені такі сервіси у США, Австралії, Швеції, зростає їх популярність в Китаї. Прогнозується, що до 2026 року цей ринок зростатиме в середньому на 29,36 % на рік. Хоча в більшості випадків такі сервіси призначені для фізичних осіб, одна подібні стартапи існують і в бізнес-сфері B2B.

Серед найвідоміших BNPL-сервісів шведський стартап Klarna – одна з перших компаній в світі, що працює за моделлю BNPL. В 2019 р. цей стартап був найдорожчим в Європі, в 2021 р. став єдинорогом в залученні інвестицій (однак вже наступного року компанія суттєво впала в ціні, власне, як і всі подібні сервіси). Сервісами BNPL є Affirm – фінтех-компанія для покупок в Інтернеті та магазинах; Zip Co – глобальна фінтех компанія, яка працює в Австралії, Новій Зеландії та США; Afterpay (у 2022 р. викуплена і перейменована у Block Inc.) – австралійська фінтех-компанія, що працює в Австралії, Великобританії, Канаді, США та Новій Зеландії.

На цьому ринку діють й інші сервіси та проєкти відомих компаній: Mondu – рішення для онлайн-розрахунків, яке дозволяє клієнтам обирати їхні улюблені методи оплати та гнучкі умови без додаткових витрат, а компанії збільшувати продажі, доходи та монетизувати B2B-маркетплейси; Two – забезпечує продажі, пропонує клієнтам кредитні лінії із інтегрованим B2B BNPL в касі, крім того, він має пошуковий API компаній та перевірку кредитоспроможності клієнтів; Promise Pay – дозволяє сплачувати державі штрафи в розстрочку; Steno – сервіс для адвокатів, який дозволяє користувачу сплатити вартість послуг по закінченню процесу; Bumper –

британський стартап, який дозволяє клієнтам розділити вартість ремонту авто на 1–6 платежів розстрочки; Flex – допомагає сплачувати вартість квартири; Apple Pay Later (сервіс Apple Pay, що є провідним гравцем у галузі мобільних платежів) – дозволяє користувачам оплачувати покупки протягом чотирьох місяців без відсотків; PayPal Pay Monthly – дозволяє покупцям робити покупки від 199 до 10000 дол., вартість розбивається на декілька платежів, які потрібно сплатити протягом 6–24 міс. з першим платежем через місяць після покупки.

Однак за своєю суттю таке кредитування дуже схоже на швидкі короткострокові роздрібні кредити, які надаються без детальної оцінки клієнтів (хоч при цьому використовуються скорингові онлайн програми) та можуть спровокувати нову кредитну кризу, оскільки вони фактично є бланковими, та й до того ж виникає певна психологічна залежність клієнтів від таких кредитів, коли серед них може з'явитись когорта споживачів, яких швидко отримання кредитів спонукає брати більше, без усвідомлення власних фінансових можливостей. Тому для скорочення потенційних втрат, сервісам потрібно мати детальну інформацію про платоспроможність покупця та інтегрувати в свої рішення процедуру KYC.

Крім того, потенційні ризики, які можуть спровокувати системну кризу, спонукають регуляторів по всьому світу створювати більш жорсткі вимоги до сервісів та процедур їх роботи. Перш за все ці вимоги стосуються недопущення обману покупців з боку сервісів (щодо дешевості кредитів, оскільки за прострочку передбачені суттєві комісії) та вжиття заходів, які обмежать BNPL, не дозволяючи споживачам уникати перевірки кредитоспроможності (до сьогодні це є одним із переваг цих сервісів – відсутність необхідності мати позитивну кредитну історію) та створювати невиправдані борги.

Список використаних джерел

1. Оплата частинами на новий лад: як працює BNPL в Україні та світі? URL: <https://fintechinsider.com.ua/oplata-chastynamy-na-novyy-lad-yak-praczyuye-bnpl-v-ukrayini-ta-sviti/>

2. Соколовська І. BNPL, вбудовані фінанси та автоматизація бізнесу – перспективні фінтех-новації, які змінять наше життя. URL: <https://proit.org.ua/bnpl-vbudovani-finansi-ta-avtomatizatsiia-bizniesu-pierspiektivni-fintiekh-novatsiyi-iaki-zminiat-nashie-zhittia/>

ВЕНЧУРНЕ ФІНАНСУВАННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

РОМАНИШИН ВОЛОДИМИР,

доцент, Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана
orcid.org/0000-0003-4864-5433

Венчурне фінансування є важливим інструментом для підтримки інноваційних проєктів у розвинених країнах світу. Адже, достатньо часто традиційні інвестори виявляються неготовими до прийняття високих ризиків, які притаманні для розвитку стартапів та діяльності інноваційних підрозділів корпорацій. У контексті повоєнної відбудови економіки України особливої актуальності набуває питання стимулювання розвитку перспективних стартапів та високотехнологічних галузей. Відповідно, виникає потреба розбудови ефективних механізмів для активізації венчурного фінансування, як основи сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економіки, зокрема у контексті європейської інтеграції України.

Інноваційна модель соціально-економічного розвитку – це стратегічний підхід, спрямований на використання інновацій, інноваційних ідей і технологій для стимулювання економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності. Вона визначає систему фінансових механізмів та інструментів, які сприяють створенню, розвитку та впровадженню інновацій в економіку. Це є основою сучасного економічного розвитку. Таким чином, відданість фінансуванню інновацій є важливою ключовою для того, щоб яка-будь країна могла адаптуватися до змін як в сучасному глобальному економічному середовищі, так і залишатися конкурентоспроможною в довгостроковій перспективі.

Венчурне фінансування є одним із ключових джерел фінансового стимулювання реалізації інноваційних проєктів. Адже, в основі активності венчурного інвестора лежить високий рівень ризику та можливість отримати надприбуток. Відповідно, інноваційний проєкт, який виконує роль об'єкту венчурного фінансування є важливою компонентою інноваційного розвитку. Слід зауважити, що на практиці, саме ризикові інвестиції слугували інструментом посилення інноваційних процесів, зміни технологічних укладів та соціально-економічних змін.

Венчурний капітал (англ. venture capital) – це кошти приватних осіб, інвестиційних фондів чи фірм, що спеціалізуються на фінансуванні росту молодих компаній, зазвичай за винагороду у вигляді прибутку на акціонерний капітал [1, с.9].

Отже, венчурне інвестування є особливою системою вкладення коштів у нові проекти і його головна та принципова відмінність від традиційного інвестування полягає в тому, що необхідні кошти можуть надаватися під перспективну ідею без гарантованого забезпечення наявним майном, заощадженням, або іншими активами підприємця. Венчурне фінансування – це фінансування інноваційних підприємств і видів діяльності, пов'язаних зі створенням та освоєнням інновацій. На практиці процес венчурного фінансування націлений на перетворення пасивних ресурсів у специфічний вид активного капіталу.

В умовах сьогодення венчурне фінансування є важливим елементом фінансової екосистеми, особливо для стартапів та інноваційних підприємств. Інвестиції венчурних фондів є ключовим чинником у розвитку інноваційного сектора економіки. Вони допомагають створювати нові технології, робочі місця, підвищувати конкурентоспроможність та сприяють загальному економічному зростанню.

На практиці у світі сформувались дві принципово різні моделі венчурного фінансування: Американська та Європейська. Різницю між цими двома моделями можна простежити за роллю держави в інноваційному фінансуванні, за секторами економіки, в які венчурні фонди інвестують, за об'єктами, в які вкладається венчурний капітал.

В Європейській моделі держава є стимулюючим фактором розвитку венчурного бізнесу: виступає прямим інвестором у невеликі венчурні компанії, створює сприятливі податкові умови для функціонування венчурних підприємств, здійснює фінансування наукових досліджень. В Американській моделі венчурного бізнесу держава суттєво не втручається у просування венчурних проєктів та виконує лише законодавче регулювання венчурних процесів. Її роль полягає в інтеграції та покращенню взаємодії між науковим та промисловим секторами економіки.

Європейські фонди венчурного інвестування розміщують інвестиції в різні сектори економіки. Американській моделі властива орієнтація переважно на технологічний сектор економіки. Стосовно об'єктів вкладення венчурного капіталу, то в Європейській моделі основна питома вага інвестицій здійснюється на пізніх стадіях розвитку проєкту. В американській моделі інвестиційні вкладення

здійснюються переважно на ранніх стадіях розвитку проєкту, які здійснюються приватними особами та бізнес-ангелами.

Хоча український венчурний ринок ще не досяг того рівня, який мають розвинуті країни, водночас існує потенціал для подальшого росту та розвитку. Важливими факторами цього мають стати підтримка від держави, зростання кількості технологічних стартапів та привабливість для інвесторів. За умов обмеженості інвестиційних ресурсів впровадження інституту венчурного фінансування є передумовою переходу економіки України на нову модель інноваційного розвитку.

Список використаних джерел

1. Притуляк Н.М. Венчурне фінансування інноваційної діяльності (теоретичний аспект). *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 8. С. 9–13.

DIGITAL TWIN FINANCE – НОВИЙ КРОК У ФІНАНСОВИХ СЕРВІСАХ

САВЛУК СЕРГІЙ,

доцент, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0000-0002-4709-6607

Термін «digital twin finance» ще не набув широкого застосування в українській фінансовій теорії і практиці. На початковій стадії дослідження він знаходиться і в світовій економічній теорії. Слово twin означає подвоєння або близнюки, повна схожість. В закордонній літературі термін digital twin визначають як точна копія реальних процесів чи продуктів, яка забезпечується цифровими даними на кожній стадії їх життєвого циклу [1]. Щодо фінансів, то це поняття можливо трактувати як віртуальні фінанси, що повністю відображають реальні фінансові процеси і дають можливість їх якісній і швидкій реалізації на безпаперовій технології. Так як фінанси за внутрішньою природою є цифровим поняттям, то їх віртуалізація є природним і логічним явищем. Проте це не просто цифровізація фінансових продуктів, а й віртуальне управління всіма фінансовими процесами, які, крім надання фінансових послуг охоплюють ризик-

менеджмент, фінансовий менеджмент і облік, внутрішній і зовнішній контролінг та інші сфери. Тому слід говорити про інтегровані віртуальні фінанси, а для банківського сектору – про інтегрований віртуальний банкінг.

Українська банківська практика зробила значний крок в цифровізації продуктів і сервісів, багатьох управлінських процесів і навіть штучного інтелекту (ШІ), проте говорити про інтегрований віртуальний банкінг поки зарано. Вірогідно, першим сигналом про першу стадію такої системи стане розробка віртуальної стратегії розвитку банку та відповідних рекомендацій ШІ щодо покращення фінансових показників та зменшення ризиків. Поки до першої інтегрованої на базовому рівні, але поки не фінансової, хоча часткові фінансові функції там є, системи можливо віднести систему ДІА. Не виключено, що в майбутньому з'явиться фінансова ДІА, інтегрована з банківською системою, яка дозволяє бізнесу і населенню реалізовувати фінансові рішення.

Для оцінки ситуації на ринку віртуального банкінгу в Україні, ми провели дослідження стану мобільного банкінгу на лютий 2024 року. Для цього ми оцінили експертним шляхом наявність та рівень використання мобільних додатків банків в системі Google Play. Всього було обрано 63 банка, а додатки оцінювались за критеріями наявності, кількості користувачів, їх відгуками та оцінкою, а також експертного судження. Визначались три рівня мобільної діджиталізації сервісів (табл. 1).

Оцінки виставлялись трьох рівнів: 0 – відсутній додаток або низький рівень використання, 0,5 балів – середній рівень, 1 – відносно високий за наведеними критеріями оцінки.

Таблиця 1

Рівні мобільної діджиталізації банківських сервісів

Група	Критерії оцінки	Кількість банків	Бальна оцінка
1	Користувачів понад 10 тис, оцінка більше 4,0	18	1
2	Користувачів понад 5 тис, оцінка не нижче 3,0	31	0,5
3	Користувачів менше 5 тис, оцінка нижче 3,0	14	0

Джерело: складено автором з урахуванням власних оцінок

На основі такої оцінки, використовуючи інструмент кореляційного аналізу, ми провели дослідження питання чи впливав рівень мобільного сервісу на економічні показники діяльності банків,

користуючись статистичними даними НБУ на 1.12.2023 [2]. Визначені показники та коефіцієнти кореляції між бальною оцінкою та відносними економічними показниками наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Кореляція показників банків і оцінкою їх мобільних додатків

Показник	Кореляція	Показник	Кореляція
Грош.кошти/поточні кошти клієнтів	-0,32	Частка комісійних доходів в доходах	0,14
Поточні кошти клієнтів/зобов'язання	0,15	Відношення витрат до доходів	-0,22
Кошти фіз. осіб/ зобов'язання	0,22	Поточні кошти клієнтів до кредитів	-0,03
Зобов'язання / активи	0,61	Поточні кошти /активи	0,43

Джерело: складено автором за [2] і табл. 1

Результати, наведені в табл. 2 свідчать про певну залежність обсягів активів від залучених коштів а не від власного капіталу при підвищенні рівня діджиталізації. Проте, поглиблені дослідження повинні проводитись як у часі так і шляхом використання більш точних показників. Для цього НБУ вже давно слід було впровадити звіт з діджиталізації банківських сервісів, зокрема показників: кількість користувачів мобільних послуг / кількість клієнтів всього, обсяг надання мобільних послуг і всього, оцінка споживачами рівня мобільних послуг та інші.

Список використаних джерел

1. How Digital Twin Technology is Disrupting Banking Services. Digicore. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/how-digital-twin-technology-disrupting-banking-services-digicore>.
2. Наглядова статистика НБУ. Згруповані балансові залишки на 1.12.2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.

ОЦІНКА ПРИВАБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

САМОХІН ОЛЕКСІЙ,

здобувач вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник

КОТЕНКО УЛЯНА, старший викладач,

Державний торговельно-економічний університет

Останні шість років показали, що світова економіка зазнає значних негативних наслідків через фінансові колапси, геополітичні конфлікти, пандемію COVID-19, що має безпосередній вплив на економічний розвиток України, яка зіткнулась із складнощами у збереженні стабільності в умовах економічного спаду та великої невизначеності. Через військову агресію в Україні відбувається зменшення стійкості підприємств і збільшення частки неліквідних активів. Низька економічна активність і падіння платоспроможності клієнтів призводить до погіршення фінансового стану підприємств, сприяє збільшенню частки неліквідних активів. Це вимагає перегляду інвестиційних стратегій для розробки заходів зменшення ризиків та підтримки стабільності фінансової системи.

Для громадян України звичайним є зберігання своїх заощаджень у вільноконвертованих валютах, насамперед – у доларах США. Проте банки пропонують багато альтернативних фінансових інструментів. Наприклад, банківські метали, у першу чергу – золоті зливки. Здатність зберігати вартість у часи економічної нестабільності або фінансової кризи робить банківські метали надійним засобом захисту від інфляції та валютних коливань.

Динаміка вартості фінансових активів протягом 2018-2023 рр. свідчить про виправданий вибір їх як інструменту інвестування в Україні (табл. 1).

Наведені у табл. 1 данні свідчать про зростання вартості і долару США, і золота. Проте, динаміка вартості банківського металу є більш привабливою з інвестиційної точки зору. Необхідно також зазначити, що протягом аналітичного періоду відбулося помітне знецінення долара США по відношенню до золота. Це у свою чергу означає, що

при виборі інструменту інвестування необхідно ретельно аналізувати ціноутворюючі фактори.

Таблиця 1

**Динаміка офіційного середнього курсу долару США і золота
у зливках за 2018–2023 роки**

	Середній курс НБУ за період									Загалом приріст за період з 2018 р. по 2023 р.
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р. I півріччя	2021 р. II півріччя	2022 р. I півріччя	2022 р. II півріччя	2023 р. I півріччя	2023 р. II півріччя	
Ціна 1 до- лара США, грн	27,68	24,5	28,45	26,81	29,25	29,25	35,56	36,56	36,53	8,85
Ціна 1 гр. золота, грн	1104	1214,1	1570,52	1629,34	1505,86	1716,7	2103,69	2190,65	2379,89	1275,89
Ціна 1 гр. золота, дол. США	39,88	49,56	55,2	60,77	51,48	58,69	59,16	59,92	65,15	25,27

Джерела: [1, 2]

За останні роки макроекономічні тенденції в Україні були обумовлені досить різноманітними чинниками, інколи непередбачуваного і масштабного характеру. Відносні показники більш наочно відображають інтенсивність змін (табл. 2).

З наведених даних (табл. 2) можна зробити наступні висновки.

По-перше, впродовж всіх 5 років відбувається зростання і ціни долара США, і ціни золотих злиwkів у гривневому еквіваленті. Ціна долару США виросла на 31,97 % у еквіваленті гривні України. Ціна золотих злиwkів зросла на 115,57 % у гривневому еквіваленті.

По-друге, долар США додає собі ваги повільнішими темпами, аніж золоті злиwки: ціна золотих злиwkів у еквіваленті доларів США збільшилась на 63,34 % з 2018 року по 2023 рік.

По-третє, збільшення ціни золотих злиwkів в еквіваленті долару США у 2020 році на 11,40 % і у 2022 році на 14 % показує, що при встановленні ціни золотих злиwkів враховується інфляція долару

США. А тому золоті зливки є привабливішим активом для зберігання заощаджень для фізичних осіб, а ніж долар США.

Таблиця 2

**Динаміка коливань офіційного середнього курсу долару США
і золота у зливках за 2018–2023 роки
(у процентах до попереднього періоду)**

	Періоди порівняння								Загалом 2023 р. до 2018 р.
	2019 р. до 2018 р.	2020 р. до 2019 р.	I пів- річчя 2021 р. до 2020 р.	II пів- річчя 2021 р. до I пів- річчя 2021 р.	I пів- річчя 2022 р. до II півріччя 2021 р.	II півріччя 2022 р. до I пів- річчя 2022 р.	I пів- річчя 2023 р. до II півріччя 2022 р.	II пів- річчя 2023 р. до I пів- річчя 2023 р.	
Коливання ціни 1 долару США у грн, %	88,51	116,12	94,24	109,10	100,00	121,57	102,81	99,92	131,97
Коливання ціни 1 грама золота у грн, %	109,97	129,36	103,75	92,42	114,00	122,54	104,13	108,64	215,57
Коливання ціни 1 грама золота у доларах США, %	124,25	111,40	110,09	84,71	114,00	100,80	101,29	108,73	163,34

Джерела: [1, 2]

Банківські метали вважаються ліквідними активами через їх високу конвертованість у грошові кошти без значних втрат вартості. Вони залишаються універсальними активами, які приймаються більшістю суб'єктів ринку, включаючи центральні банки, інвесторів та торгові організації, можуть бути продані або обмінені на грошові кошти швидко та з відносно малими втратами вартості. Обмеженість постачання банківських металів і їх оборотність на світових фінансових ринках сприяють стабільності їхньої вартості, що робить їх привабливими для інвесторів у довгостроковій перспективі та в умовах макроекономічної нестабільності.

Список використаних джерел

1. Архів офіційного курсу долара США за 1од., НБУ. URL: <https://charts.finance.ua/ua/currency/official/-/1/usd> (дата звернення: 09.03.2024).

2. 5 Year Gold Price Chart in Ukraine Hryvnia (UAH). URL: <https://ua.bullion-rates.com/gold/UAH/Year-5-chart.htm> (дата звернення: 09.03.2024).

THE GROWTH OF MOBILE PAYMENT SYSTEMS

SOBOLIEV ROSTYSLAV,

a student of higher education, State university
of trade and economics, Ukraine

Scientific supervisor

SAVLUK SERHIY, associate professor,

State university of trade and economics, Ukraine

Nowadays, mobile technology accelerates its evolution from a simple phone to a multifunctional one. This evolution has led to the rise of mobile payment systems, where individuals can make financial transactions using their mobile devices. The growth of mobile payment solutions has been very important worldwide for several reasons. For instance, there is a rise in mobile phones, most of them inhabiting the developing regions where banking offers are still pressingly low. The other factor explaining the prominence of mobile payments is their convenience and the simplicity of their use. The mobile payment system provides a significant advantage for low-income people users.

Mobile payment systems can provide financial services for the unbanked, who could participate in the digital economy and access the suite of financial services such as savings, loans, and insurance.

Furthermore, mobile payment systems are seen as a substantial trend in the FinTech area that provides more convenience for customers by enabling them to make payments more quickly for goods and services using their smartphones or other mobile devices. Mobile payment systems can interact with point-of-sale terminals via near-field communications like NFC wireless transactions, QR codes that scan images in bank statements, provide information about stores, or even SMS-based payments. The significant advantages of mobile payments over traditional systems are that they are user-friendly and have a more secure and highly encrypted system like biometric authentication. They can potentially be further upgraded to include other services, such as points programs. From a global perspective, usage of mobile payment systems has dramatically increased as the banking infrastructure in less developed countries is bypassed by innovative technology.

For instance, Ukraine's national digital transformation affords an excellent example of mobile payment systems broadening in size. Ukraine represents the growing trend of mobile payment adoption and is increasingly embracing this modern financial technology. This shift toward mobile-centric commerce reflects a national and global tendency to prefer digital over traditional cash transactions.

Mastercard [1] claimed that Ukraine is one of the five countries across the globe that top the list in mobile payments and NFC services. The report has shown that Ukraine has been one of the top 10 countries globally for digital card-related NFC payments in the past five years. At the close of Q3 2023, Mastercard transactional data grouped Ukraine with Australia, the UK, the Netherlands, and the US as among the top five in the world. This shows Ukraine's rapid adoption of mobile payment infrastructure and services and a tendency toward digitalizing transactions in the new nation. Mobile payments have become the financial trend in the world, and Ukraine is gradually aligning with this trend.

As stated in the National Bank of Ukraine third-quarter report [2], the non-cash payment system utilized by Ukrainians is rising in status and reveals the trend toward digital payments, which is catching up among the population. The statistics demonstrate that in the third quarter of 2023, the number of all conducted transactions using bank payment cards issued by Ukrainian banks for non-cash payments and cash withdrawals amounted to 1,972.5 million units; this sum of money has been 1,407.1 billion hryvnias in total. As to these operations, 1,844.6 million of them were not cash, and it reached 890.8 billion hryvnias in amount.

Notably, in that period non-cash transactions accounted for 63.3 % of the total transaction amount and reached 93.5 % in quantity, indicating a strong preference for non-cash payments among Ukrainians. This surge in digital transactions aligns with the growing trend of mobile payment adoption in Ukraine, showcasing a solid inclination toward digital transactions. The analysis of the distribution of non-cash transactions reveals that most transactions in terms of quantity and amount were conducted in the trade network, comprising 73.6 % and 47.0 % of total payments respectively [2]. Additionally, transfers from card to card represented a significant portion, indicating a high level of engagement in mobile payment systems within the Ukrainian populace.

These findings further cement the importance of mobile payment systems in shaping the financial landscape in Ukraine, reflecting the increasing reliance on convenient and secure digital payment methods.

References

1. Ukraine holds the lead in NFC payments. URL: <https://www.mastercard.com/news/eemea/en/perspectives/en/2023/ukraine-holds-the-lead-in-nfc-payments>
2. Card market in the 3 quarters of 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kartkoviy-rinok-u-iii-kvartali-2023-roku-chastka-bezgotivkovih-operatsiy-z-kartkami-nadali-zrostaye>

КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

ТІМОШЕНКО НАТАЛІЯ,

доцент, Вінницький торговельно-
економічний інститут ДТЕУ
orcid.org/0000-0002-2677-9783

ЯРУШНЯК ІННА,

здобувач вищої освіти,
Вінницький торговельно-
економічний інститут ДТЕУ

Кредитування юридичних осіб є одним з основних фінансових інструментів, що стимулюють розвиток економіки країни, функціонування бізнесу та наповнення державного бюджету податковими платежами.

Українська банківська система під впливом воєнного стану отримала нові виклики у своїй діяльності:

- високі ризики надавати кредити юридичним особам;
- зміни у правовому середовищі, які можуть відбутися в умовах воєнного стану і які впливають на процес кредитування;
- поведінка бізнесу: оцінка реакції підприємств на воєнну ситуацію і їх потреби в фінансуванні та кредитах;
- заходи, які приймаються владою та міжнародними фінансовими установами для забезпечення стабільності фінансової системи в умовах кризи;
- можливі перспективи для розвитку фінансового сектору після завершення конфлікту.

Стан українського ринку кредитування розглянемо на прикладі АБ «Укргазбанк». Стратегічним напрямком діяльності банку є підтримка представників малого та середнього бізнесу у їх розвитку,

оскільки саме малий та середній бізнес здатен вивести українську економіку на якісно новий рівень.

АБ «Укргазбанк» – це один з найбільших банків в Україні, який пропонує різноманітні банківські послуги, включаючи кредитування підприємств. Діяльність банку в системі кредитування підприємств полягає у наданні фінансової підтримки підприємствам для реалізації проектів та розвитку бізнесу. Співпрацює з широким колом корпоративних клієнтів, серед яких підприємства різних галузей економіки України, у тому числі виробництва, послуг, оптової та роздрібної торгівлі, будівництва, небанківські фінансові установи. Банк є партнером Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України», Одеської залізниці, ДП Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом», Асоціації міжнародних автомобільних перевізників України, ТОВ «Український папір», ТОВ «Сінтезіс інжиніринг», ТОВ «Ергопак», ЗАТ «Промтехнологія» та багатьох інших відомих компаній [1].

Попри воєнний стан і кризу АБ «Укргазбанк» продовжує підтримувати кредитування економіки. Кредитний портфель суб'єктів господарювання в «Укргазбанк» за 2020-2023 рр. збільшився більше ніж на 16 млн. грн (рис. 1).

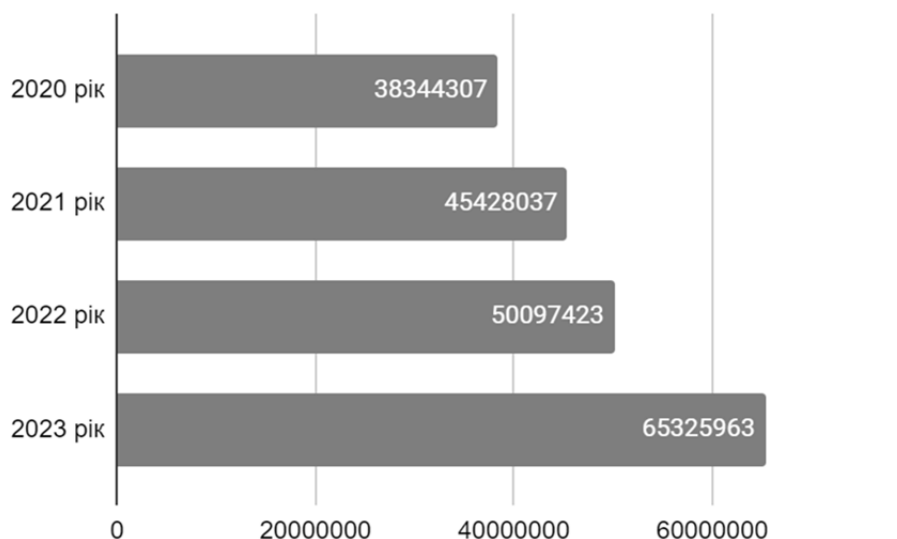

Рис. 1. Кредити, що надані АБ «Укргазбанк» суб'єктам господарювання за 2020–2023 рр., грн

Джерело: [2]

АБ «Укргазбанк», як банк, що надає послуги для різних категорій клієнтів, надає кредити як малим, так і великим підприємствам з різних галузей економіки. Найбільша частка кредитів за досліджуваний період припадає на суб'єкти господарювання, що займаються постачанням електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря, 21 %–30 % від загальної суми кредитів.

Також великі частки займають підприємства, пов'язані з оптовою торгівлею, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами (8 %–13 %); операціями з нерухомим майном (6 %–10 %); добуванням сирої нафти та природного газу (5 %–9 %); роздрібною торгівлею, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами (3 %–6 %); сільським господарством, мисливством та наданням пов'язаних з ними послуг (4 %–5 %); наземним і трубопровідним транспортом (2 %–6 %); складським господарством та допоміжною діяльністю у сфері транспорту (3 %–4 %); будівництвом будівель (2 %–4 %) [2].

Отже, робота банківської системи та надання кредитів в економіку в умовах воєнного стану є життєво необхідною складовою функціонування бізнесу. Варто відзначити, що досліджуваний банк за проаналізований період сфокусував відчутну частку кредитного портфеля для суб'єктів господарювання енергетичної сфери. Це показує спільну політику банківської системи до відновлення енергоефективності України.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт АБ «Укргазбанк». URL: <https://www.ukrgas-bank.com/> (дата звернення: 25.02.2024)

2. Наглядова статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 27.02.2024).

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОРТФЕЛЬ БАНКУ ТА ПРИНЦИПИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

ХЛИВНЮК ІРИНА,

здобувач вищої освіти,
Державний торговельно-
економічний університет

СУНДУК ТЕТЯНА,

старший викладач, Державний торговельно-
економічний університет

orcid.org/0000-0001-8433-1939

Інвестиційний портфель банку відіграє ключову роль у фінансовій стратегії банку та має значний вплив на її доходність та стабільність. Формування ефективного інвестиційного портфелю є складним та відповідальним процесом, який потребує глибокого аналізу фінансових ринків, ризиків та можливостей. Також він являє собою цілеспрямовано сформовану сукупність фінансових інструментів, призначених для здійснення фінансового інвестування відповідно до розробленої інвестиційної політики банку.

Перш за все, банк повинен ретельно дослідити потреби своїх клієнтів та ринкову кон'юнктуру, щоб зрозуміти, які фінансові продукти та інструменти найбільш вигідно включити в свій інвестиційний портфель. Аналіз попиту на кредитні ресурси, потенційні доходи клієнтів та загальні тенденції на фінансових ринках допомагають банку скласти оптимальний портфель активів.

Другий аспект, який слід враховувати при формуванні інвестиційного портфелю – це фінансові можливості та ризикотривалість самого банку. Вибір активів у портфелі повинен дотримуватися стратегії ризикованості та потенційного доходу, які відповідають фінансовим можливостям та цілям установи. Диверсифікація інвестицій є ключовим методом управління ризиками та забезпеченням стабільної доходності портфелю [1].

Сучасні вітчизняні та іноземні науковці визначають наступні функції інвестиційного портфеля банку, а саме:

- стабілізація прибутків банку незалежно від фаз ділового циклу;
- компенсація кредитного ризику по портфелю банківських кредитів;
- забезпечення географічної диверсифікації;
- підтримка ліквідності;
- зниження податкового тягаря;
- використання портфеля в якості застави;
- страхування банку від втрат у результаті зміни процентних ставок;
- забезпечення гнучкості банківського портфеля активів;
- поліпшення фінансових показників банківського балансу завдяки якості цінних паперів.

Наведемо принципи формування портфеля цінних паперів: прибутковість (прибуток у виді курсової різниці, процентів і дивідендів); безпека; зростання вкладень; принцип забезпечення реалізації інвестиційної політики – взаємозв'язок сформованого портфеля цінних паперів зі стратегією банку в сфері операцій з цінними паперами; забезпечення відповідності портфеля інвестиційним ресурсам; оптимізація співвідношення прибутковості і ризику, виходячи з конкретних пріоритетних цілей формування портфеля; оптимізація співвідношення прибутковості і ліквідності; – забезпечення керованості портфеля.

Для визначення оптимальної диверсифікації та розподілу активів у портфелі банку використовуються такі показники, як коефіцієнт Бета, показник Шарпа та коефіцієнт Креймера:

1. Коефіцієнт Бета (β) визначає ризик та кореляцію активу з ринком. Чим вищий коефіцієнт Бета, тим більший ризик при падінні ринку, але може бути більш вигідний при зростанні ринку.

2. Показник Шарпа (Sharpe ratio) вимірює відношення доходності активу до його ризику. Вище значення цього показника вказує на більшу дохідність при меншому ризику.

3. Коефіцієнт Креймера (Kramers coefficient) використовується для визначення оптимального розміщення активів у портфелі. Він вказує на пропорцію активів, що максимізує дохідність при певному ризику, допомагаючи встановити оптимальний співвідношення активів у портфелі [2].

Також при формуванні інвестиційного портфелю банку важливо враховувати горизонт інвестування, тобто тривалість періоду, на який

було б вкладено кошти та стратегію банку. Чим менший горизонт інвестування, тим менша може бути віддача від інвестицій, але це також стосується до зниження ризику.

Отже, успішне формування інвестиційного портфелю банку вимагає постійного моніторингу ринків та оновлення стратегій. Банк повинен вести нагляд за швидкими змінами ринкових умов, аналізувати фінансові показники, контролювати та оптимізувати розподіл активів у портфелі. Лише такий підхід дозволить банку уникнути фінансових ризиків та забезпечити стабільну та прибуткову діяльність.

Список використаних джерел

1. Озерчук О.В. Управління інвестиційним портфелем банків в Україні: теоретичні та прикладні аспекти. *Наукові праці НДФІ. Ринок фінансових послуг*. 2019. №1. С. 85-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2019_1_8.

2. Шльончак В.В. Моделювання підвищення ефективності формування інвестиційного портфеля банків. *Інтелект XXI. Інвестиційно-інноваційна діяльність*. 2021. №3. С.140-145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2021_3_31.

ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АНАЛІЗІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

ШАРАЄВСЬКА ЮЛІЯ,

здобувач вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет

[orcid.org / 0009-0003-7141-8957](https://orcid.org/0009-0003-7141-8957)

Науковий керівник

НЕТРЕБЧУК ЛАРИСА, старший викладач,

Державний торговельно-економічний університет

Аналіз діяльності будь-якого банку є невід’ємною складовою банківництва. Причому, як з боку регуляторів, так і з боку власників

та ТОП-менеджменту. Саме він здатен визначити поточний стан та перспективи функціонування банку. Але в сучасному світі банківська сфера піддана значним змінам, зокрема впливу технологій та появи великої кількості інформації. Саме тому використання Big Data та штучного інтелекту в аналізі діяльності банку стає все більш поширеним. Ці новітні технології надають банкам суттєві можливості для отримання цінної інформації та прийняття обґрунтованих рішень. Однак, разом з можливостями виникають і виклики, які потрібно враховувати для успішного впровадження та використання Big Data і штучного інтелекту в банківській сфері.

Big Data відкриває перед банками безліч нових можливостей для аналізу та використання великого обсягу даних, серед яких:

1. **Покращений аналіз клієнтів.** Завдяки Big Data банки можуть збирати та аналізувати великі обсяги даних про своїх клієнтів. Це дозволяє отримати глибоке розуміння їхніх потреб, поведінки та попередніх взаємодій з банком. На основі цих даних банк може персоналізувати свої послуги, пропонувати індивідуальні рішення та покращувати взаємодію з клієнтами.

2. **Виявлення шахрайства та мінімізація ризиків.** Big Data дозволяє банкам виявляти аномальні патерни та небажану активність, що може свідчити про шахрайство або порушення безпеки. Автоматичний аналіз великих обсягів даних дозволяє швидко виявляти потенційні загрози та приймати заходи для їх запобігання.

3. **Управління кредитними ризиками.** Big Data допомагає банкам покращити процес управління кредитуванням. Зібрані дані про кредитний ризик, фінансовий стан та інші фактори дозволяють банкам робити більш точні прогнози, аналізувати кредитну історію клієнтів та приймати обґрунтовані рішення щодо надання кредиту чи встановлення ліміту.

4. **Підвищення ефективності операцій.** Використання Big Data дозволяє автоматизувати та оптимізувати банківські процеси, допомагає визначати ефективність роботи банку та можливості для оптимізації процесів і покращення якості послуг [1].

Разом з безліччю можливостей, використання Big Data та штучного інтелекту в аналізі діяльності банку також стикається з певними викликами:

1. Забезпечення конфіденційності та захисту даних. Банки повинні забезпечувати конфіденційність зібраних та аналізованих даних. При цьому обсяг цих даних суттєвий, і будь який витік інформації призводить до масових ризиків. Тому важливо розробляти та впроваджувати ефективні механізми шифрування, контролю доступу та моніторингу, щоб уникнути можливих порушень безпеки та витоку інформації.

2. Етичні питання. Використання Big Data та штучного інтелекту вимагає уважного відношення до етичних питань, зокрема збору та використання персональних даних. Банки повинні розробляти чіткі політики щодо використання даних клієнтів та забезпечувати їхню прозорість та згоду на обробку даних.

3. Навчання моделей штучного інтелекту. Побудова та навчання моделей штучного інтелекту вимагає великої кількості якісних та репрезентативних даних. Банки повинні мати доступ до даних та розробляти ефективні алгоритми навчання для досягнення надійності моделей.

4. Людський фактор. Впровадження Big Data та штучного інтелекту вимагає наявності висококваліфікованих спеціалістів, які здатні аналізувати та інтерпретувати отриману інформацію. Банки повинні забезпечити належний рівень навчання свого персоналу та залучення експертів з області аналітики та штучного інтелекту [2].

Використання Big Data та штучного інтелекту в аналізі діяльності банку відкриває безліч нових можливостей. Ці технології дозволяють банкам отримувати цінну інформацію про клієнтів, ефективно управляти ризиками, покращувати процеси та забезпечувати більш персоналізовані послуги. Проте, разом з цим існують виклики, які потрібно враховувати.

Один з таких викликів – забезпечення конфіденційності даних. Банки повинні приділяти належну увагу захисту персональних даних клієнтів та розробляти ефективні механізми шифрування та контролю доступу.

Серйозного розгляду вимагають і етичні питання. Наприклад, використання алгоритмів машинного навчання може призводити до неправильних або дискримінаційних рішень, якщо в них закладені системні перекоси або недостатньо репрезентативні дані. Банки повинні бути особливо уважними при розробці та застосуванні таких

алгоритмів, а також забезпечувати перевірку їхньої об'єктивності та надійності.

Крім того, слід враховувати соціально-економічні аспекти використання Big Data в банківській сфері. Великі обсяги даних можуть змінювати динаміку ринку та призводити до нерівності між банками різних розмірів. Тому банки повинні враховувати ці впливи і дбати про створення економічно стійкої та справедливої системи.

Список використаних джерел

1. Тренди ШІ : як штучний інтелект вплине на фінансову сферу.
URL : <https://speka.media/trendi-si-yak-stucnii-intelekt-vpline-na-finan-sovu-sferu-vmjzkzv>

2. Big data в банках : що це таке й у чому користь для банківського сектору. URL: <https://hub.kyivstar.ua/news/big-data-v-bankah-shho-cze-take-j-u-chomu-koristi-dlya-bankivsikogo-sektoru/>

THE SOCIO-CULTURAL DIMENSION OF CITY BRANDING IN THE CONTEXT OF ATTRACTING INVESTMENT

SHKUROV YEVHEN,

Associate Professor, State University
of Trade and Economics
orcid.org/0000-0001-5947-599X

Within the context of investment attraction, territorial branding emerges not only as a tool for image creation but also as a pivotal factor in cultivating an appealing investment climate. The branding of cities, as a mechanism to attract investments, possesses considerable potential to expedite Ukraine's post-war recovery. A successful city or regional brand can significantly enhance its investment appeal, as it shapes perceptions of reliability and stability, whilst highlighting unique advantages available to potential investors. The cultural component of city branding allows for the narration of a place's unique story, accentuating its distinct features, traditions, art, and innovations. This fosters a profound emotional

connection with target audiences, aiding in the formation of a positive image and the reinforcement of trust.

As S. Anholt notes in one of his works: «As marketing matured from art to science in the consumer boom years following the second World War, amateur boosterism gradually developed into professional place marketing; and the promotion of places has continued to move forward in parallel with the promotion of products and services ever since, with place marketers adopting the new techniques of product marketers, more or less as soon as they appear. Nonetheless, it took a surprisingly long time before place marketers began to apply the notion of brand to their work» (Anholt, 2010). City marketing in the 21st century demands a holistic approach that integrates both traditional and innovative promotion methods, with special emphasis on the socio-cultural aspects that render each city unique and irreplaceable. «Nowadays, this concept becomes a subject of numerous studies, analyses and rankings of international institutions» (Herget, Petru & Abrhám, 2015). The field of city marketing has been addressed by scholars such as Simon Anholt, Philip Kotler, Victor Kuksh and Tetyana Nagornyak, among others.

A well-developed city brand can assist in overcoming potential stereotypes about the risks of investing in a post-conflict region, showcasing its resilience, innovative capacity, and openness to business. The successful branding of a territory and the enhancement of a region's investment attractiveness require a deep integration of marketing strategies, political will, and economic policy. Effective communication of a region's unique benefits plays a crucial role in creating a favorable image for investors. However, without the support of a consistent and comprehensive investment policy, these efforts may prove insufficient. Simon Anholt highlighted key principles of territorial branding, which include the strategic utilisation of potential, authenticity, meeting the expectations and aspirations of the population, considering all interests and the common good, as well as a creative and innovative approach. In the context of a globalised and digitalised 21st century, particular attention should be given to cultural events, such as festivals and exhibitions, which are pivotal in crafting a distinctive image for both individual cities and entire regions, thereby attracting tourists and business. The urban environment, as a man-made space, becomes a platform for showcasing the city's unique qualities, its cultural and innovative potential.

Cultural events in cities, including festivals and exhibitions, play a crucial role in the development of a unique brand identity for both individual cities and regions, attracting tourists and businesses alike. As S. Anholt notes: «Overall, it becomes apparent that the competition for residents, tourists and investments has increased substantially among the cities that are interested in the development of their tourism infl ows. This is partly because of globalization and technology. Today successful destinations (cities) need to be branded like commercial products. It is possible for a city to have a brand and an image that evolves into a» quality of place». This in turn establishes brand loyalty, which is essential for the economic survival of the city. Crucial parts of city branding are the identification of the unique and irreplaceable brand identity, shaping the identity into the image and finally the communication of the brand values to the target audience» (Anholt, 2010). To promote a city's brand, a series of initiatives should be employed: the development of a unique brand identity, including a logo, print materials, a website, and merchandise; the revitalisation of public transport aesthetics, including airports, stations, bus stops, and the subway; enhancing city navigation through informational signage and maps; and imparting a distinctive style to city landmarks, such as museums, parks, and other institutions. This demonstrates the city's innovative and creative potential, opening new opportunities for corporations and startups. It is essential to highlight the region's unique offerings, such as geographical location and workforce qualifications, to attract investments. The government and local authorities must ensure a stable legal environment, reduce corruption, and optimise tax policy to improve the investment climate and build investor confidence.

Strategic city branding facilitates collaboration with international financial organisations, driving economic recovery through loans, grants, and technical assistance. Key areas include infrastructure development, efficient resource use, and stimulating investment in high-tech manufacturing. Strengthening the scientific and technological potential encourages innovation and attracts investments. The government, by actively participating in city branding, should create a favourable investment climate, simplifying administrative procedures and ensuring investment protection. This approach positions city branding as a tool for enhancing image and economic development, requiring the government to develop a communication strategy and improve the investment climate.

A city's brand extends beyond merely a logo or slogan, encompassing the city's culture, the social and economic life of its residents, their knowledge of history and values, as well as their capacity to develop the city on a daily basis. City branding serves as a unifying force for stakeholders in recovery, including government, business, and society, aligning them towards common objectives. By integrating cultural elements, branding crafts a multifaceted image of the region, appealing to investors, tourists, and potential new residents. It requires coordinated efforts from the government, business community, and society to create an attractive and nuanced image that reflects reality. For attracting investors, it is crucial to offer not only promises but also evidences of success through stability and positive experiences of stakeholders. Moreover, for the investment attraction strategy through branding to be maximally effective, the brand must align with reality. Investors seek not only appealing promises but also confirmation of their fulfilment in the form of successful past projects, a stable economic environment, and positive feedback from companies already operating in the region.

References

1. Алефіренко, Є. (2023, November 17). Міста України: на чий гроші відбудова і хто все вирішує. LB.UA. URL: https://lb.ua/news/2023/11/17/584661_mista_ukraini_chii_groshi_vidbudova.html
2. Карабаза, І. А. (2019). Бренд міста: аналіз позицій європейських міст у світових рейтингах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*: серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство, (25), С. 99–103.
3. Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів. (n.d.). URL: <https://recovery.gov.ua/project/program/recovery-and-upgrade-of-housing-and-regions-infrastructure>
4. World Bank. (n.d.). Підтримка України під час війни. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/peace>
5. План відновлення України. (n.d.). URL: <https://recovery.gov.ua/>
6. Територіально-орієнтовані механізми стимулювання інвестицій у повоєнному відновленні України. (n.d.). URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/terytorialno-orientovani-mekhanizmy-stymulyuvannya-investytsiy-u>

7. Шкуров, Є., Єнін, М., Коломієць, Т., & Лаундра, К. (2021). Глобалізаційні процеси в сучасному місті. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право, (3(51)), 19–30. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.3\(51\).246412](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.3(51).246412).
8. Шкуров, Є.В. (2023). Унікальність як виклик та можливість у становленні SmartCity. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Філософські науки, (2(94)), С. 140–150. [https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.2\(94\).2023.140–150](https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.2(94).2023.140–150).
9. Anholt, S. (2009). *Places: Identity, Image and Reputation*. Palgrave Macmillan. 256 pp.
10. Anholt, S. (2010). Definitions of place branding – Working towards a resolution. *Place Brand Public Dipl* 6, 1–10 <https://doi.org/10.1057/pb.2010.3>
11. Herget, J., Petru, Z., & Abrhám, J. (2015). City branding and its economic impacts on tourism. *Economics and Sociology*, 8(1), 119–126. <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2015/8-1/9>
12. Hurova, I. V., & Shkurov, Y. V. (2023). Man in Digitized Urban Socio-Cultural Space. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 24, 75–87. <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i24.295321>.
13. Perevozova, I., Fayvishenko, D., Melnykovich, O., Nemish, Yu., & Shkurov, Ye. (2022). Formation of a brand of sustainable industrial development in the postwar period. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 3, 179–184. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2022-3/179>.
14. UNITED24 – Ініціатива Президента України. (n.d.). Взято з URL: <https://u24.gov.ua/uk/about>
15. World Bank Group. (n.d.). World Bank Financing Support Mobilization to Ukraine. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/brief/world-bank-emergency-financing-package-for-ukraine>
16. Yahelska, K., Vasylyshyna, L., & Shkurov, Y. (2023). Development of information and communication technologies of the consumer behavior research in the process of brand management. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 3(13 (123)). <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2023.27961>
17. Zahrah, F. (2023). City Branding Dimensions, Strategies, and Obstacles: A Literature Review. *Jurnal Bina Praja*, 15(1), 101–109. <https://doi.org/10.21787/jbp.15.2023.101-109>.

ОБЛІК ТА АУДИТ У ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТАХ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР ТА ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО КОРПОРАТИВНОГО АУДИТОРА З ПИТАНЬ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

ВОРОБЕЦЬ ЄВГЕН,

здобувач вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник

НЕЖИВА МАРІЯ, доцент,

Державний торговельно-економічний університет

orcid.org/0000-0002-3008-5338

Ціллю будь-якого бізнесу є отримання прибутку. Організація бізнес-процесу відбувається через ідеї або прагнення зайнятися певною справою. Людина, яка запускає в дію реалізацію своїх ідей, прораховує бізнес план, що складається з економічних розрахунків, та оцінки вигід, які отримає від зайняття тим чи іншим видом діяльності. На початку закладання бізнесу особа, чи декілька осіб згуртовуються маючи або ідеї, або інвестиційну складову. Від поодиноких операцій до нарощування певного обороту, склад осіб, що контролюють бізнес-процеси є мінімальним. Все зав'язано на цих особах, та з часом, завдяки збільшенню оборотів та транзакцій, відбувається зростання бізнесу, відповідно виникає потреба у поповненні складу працівників. Зважаючи на мету діяльності, та подальшій безперервності діяльності, фірма знаходиться в пошуку якісних кандидатів на посади управителів, для зберігання прибутковості та привабливості.

Передача обов'язків іншому співробітнику завжди супроводжується ризиками, які можуть виникнути внаслідок недоліків у зрозумінні завдань, недостатньої підготовки або нечіткості у комунікації. Ось деякі з найпоширеніших ризиків:

- невірне розуміння завдань. Якщо завдання не були достатньо чітко описані, інший співробітник може неправильно їх зрозуміти і виконати не так, як потрібно;
- втрата контролю. Передача обов'язків означає втрату певного рівня контролю над виконанням завдання. Це може призвести до невідомих результатів або недостатньої якості роботи;

- відсутність відповідальності: Інший співробітник може не відчувати такого ж рівня відповідальності за завдання, як оригінальний виконавець. Це може спричинити недбалість або відсутність ініціативи;

- конфлікти в команді. Якщо розподіл обов'язків не здійснюється чітко або справедливо, це може призвести до конфліктів в команді. Люди можуть відчувати себе обділені або неправильно розподіленими обов'язками;

- затримки в виконанні завдань. Якщо передача обов'язків не відбувається ефективно, це може призвести до затримок у виконанні завдань, оскільки новий виконавець може потребувати додаткового часу на засвоєння задачі;

- втрата знань і досвіду. Передача обов'язків може призвести до втрати важливих знань і досвіду, які мали оригінальні виконавці. Це особливо стосується унікальних навичок або знань про конкретний процес чи проект.

Для діяльності аудитор може бути задіяний як основний співробітник, або консультант час від часу, але з певними обов'язками. Він має діяти як незалежний експерт, який допомагає організації підвищити рівень ефективності, зменшити ризики та забезпечити дотримання стандартів і вимог. Зважаючи на різноманіття завдань і функцій, що виконує внутрішній корпоративний аудитор, розглянемо додаткові варіанти його ролі в оцінці ефективності діяльності суб'єкта господарювання:

- моніторинг та відстеження виконання рекомендацій. Після надання рекомендацій аудитор може відстежувати їх виконання та оцінювати ефективність запроваджених змін, допомагаючи забезпечити постійне вдосконалення процесів;

- аналіз та оцінка ефективності витрат. Аудитор може допомогти визначити ефективність витрат на різних етапах діяльності суб'єкта господарювання, виявляючи можливості для зменшення витрат або підвищення їх ефективності;

- оцінка внутрішньої контрольної системи. Аудитор проводить оцінку ефективності внутрішніх контрольних процедур і систем, щоб забезпечити відповідність найвищим стандартам управління ризиками та забезпечити надійність фінансової звітності;

- допомога в управлінні ризиками. Аудитор виявляє потенційні ризики для організації і надає рекомендації з їх управління, що допомагає зменшити ймовірність негативних наслідків для бізнесу;

- підготовка звітів та презентацій. Внутрішній аудитор готує звіти і презентації для керівництва організації з результатами аудиту та рекомендаціями з подальших дій;

- розвиток кадрів і навчання персоналу. Аудитор може брати участь у програмах розвитку кадрів та навчанні персоналу з питань внутрішнього контролю, ризик-менеджменту та найкращих практик управління.

Ці різноманітні аспекти ролі внутрішнього корпоративного аудитора допомагають забезпечити ефективне управління ризиками та оптимізацію процесів у суб'єкта господарювання.

Отже, забезпечення гідного рівня фінансової стійкості та зменшення ризиків в результаті ведення господарської діяльності є першочерговими завданнями корпоративного аудитора або фінансового контролера. Це міцний тил з підтримки контролю щоденних фінансових та господарських операцій, для виявлення потенційних ризиків втрат прибутку. В цілому, корпоративний аудитор або фінансовий контролер виступає важливою ланкою у системі фінансового управління підприємства, спрямовуючи зусилля на досягнення стабільності, надійності та успішності в його діяльності.

ESSENTIALS AND CHALLENGES OF AUDITING NEOBANKS

GORDIENKO TETIANA,

Docent, Ukrainian-American Concordia University

orcid.org/0000-0001-7812-3877

In the current circumstances, auditing neobanks extends beyond mere regulatory compliance, it is fundamental for fostering trust, maintaining integrity, and ensuring security within their digital financial services. National Competent Authorities (NCAs) play a crucial role in overseeing compliance, acknowledging the growing significance of online banking and the expanding footprint of neobanks across different jurisdictions. As the digital banking landscape continues to evolve, robust auditing practices become essential for upholding standards, safeguarding customer interests, and bolstering confidence in neobank operations.

Auditing neobanks requires an understanding of their unique characteristics. Firstly, neobanks operate primarily through online platforms, necessitating auditors to possess expertise in assessing digital infrastructure, cybersecurity protocols, and data protection measures. Secondly, these banks often offer innovative financial products and services, such as mobile banking apps and virtual wallets, or provide transactions with digital assets as cryptocurrencies, requiring auditors to possess a nuanced understanding of blockchain technology, encryption methods, and cybersecurity protocols to effectively evaluate the accuracy, security and reliability of such services and transactions. Additionally, neobanks may have a global customer base, necessitating auditors to navigate complex regulatory landscapes across different jurisdictions.

Moreover, neobanks operate within a unique regulatory framework where they themselves are not directly regulated entities. Instead, regulation falls upon the traditional banks with which neobanks partner. For example, in USA the partner banks are overseen by examiners, such as the The Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC), Federal Reserve, and Comptroller of Currency (OCC), for all deposits held by a fintech's customers [1]. Despite this indirect regulatory framework, neobanks must still adhere to the standards set by their partner banks, navigating within a quasi-regulatory environment to uphold compliance and ensure the security of customer assets.

While both neobanks and traditional banks have their unique security challenges, neobanks face a higher risk due to their exclusive reliance on IT systems, which are often not designed in such a way that would allow controls to be effectively tested throughout the year. Thus, in 2022 the auditing firm, BDO, was unable to independently verify £477 of Revolut's revenue from various sources due to limitations in its IT systems [2]. This raises concerns about the reliability and accuracy of Revolut's financial reporting, as it suggests that the IT infrastructure may not be robust enough to ensure proper oversight and validation of financial transactions. This was followed by a demand to improve its internal controls for ensuring its financial reporting is reliable and it complies with legal and regulatory requirements. The potential consequences of BDO adopting a more rigorous approach to auditing Revolut's accounts included

the possibility of delays in filing the accounts, which could carry legal ramifications for the company's directors. Failure to meet filing deadlines could lead to prosecution, thereby presenting a substantial risk to the leadership of the company [3]. Thereby, addressing deficiencies in IT systems is crucial to enhancing transparency and reliability in neobanks financial reporting processes.

Although digital banking solutions offer convenience, they also pose significant security risks to both neobanks and customers, including potential fraud, data breaches, and reputational damage. Since these solutions are accessed online and via mobile devices, they are vulnerable to hackers if proper security measures are lacking. As a result, they face primary security risks such as confidentiality, integrity and availability (CIA). Therefore, it's essential to audit these solutions in line with security policies, best practices, and regulations to prevent compromise and protect against financial losses and data leaks. Areas of audit focus must include application security, database security, operating system security, network security architecture, logical access controls, password security, data integrity, redundancy, and business continuity management & disaster recovery [4].

Overall, auditing neobanks demands a specialized skill set to effectively assess their digital operations, compliance measures, and risk management frameworks in the rapidly evolving fintech landscape. As digital banking continues to evolve, auditors must remain vigilant in adapting their methodologies to address the unique challenges posed by emerging technologies and financial instruments.

References

1. AML Compliance for Neobanks: Key Regulations and Requirements Explained. URL: <https://www.kychub.com/blog/aml-compliance-for-neobanks/>
2. Emily Mason. Neobank Revolut Reports Profitable 2021 After Audit Criticism. Forbes. URL: <https://www.forbes.com/sites/emilymason/2023/03/02/neobank-revolut-reports-profitable-2021-after-audit-criticism/?sh=229ccfdf6b23>

3. Tom Matsuda. UK regulators find flaws in audit of crypto-friendly neobank Revolut: FT. URL: <https://www.theblock.co/post/167774/uk-regulators-find-flaws-in-revolut-audit>

4. How To Perform Audit of Internet/Mobile Banking and Other Electronic Payment (Fintech) Applications. URL: <https://oxleyconsults.com.ng/article/how-to-perform-audit-of-online-banking-and-electronic-payment-applications/>

ВПЛИВ КРЕДИТНИХ УМОВ НА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ

ДЕМЧУК ОЛЕКСАНДР,

аспірант, Державний торговельно-
економічний університет

Науковий керівник

МОШКОВСЬКА ОЛЕНА, професор,

Державний торговельно-економічний університет
orcid.org/0000-0002-4696-0184

Сучасний ринок аграрного кредитування представлений значною кількістю суб'єктів, які готові надавати фінансову підтримку аграрному сектору. Серед таких суб'єктів можна виокремити банки, міжнародні фінансові організації, кредитні спілки та державу через програми підтримки. Однак, основними кредиторами залишаються банківські установи, які останнім часом почали приділяти більшу увагу аграрному сектору.

Банки, незважаючи на зростаючий інтерес до аграріїв, залишають жорсткі умови для надання кредитів. Ці умови включають чисту кредитну історію, досконалу фінансову звітність, бездоганну репутацію та успішне функціонування підприємства протягом певного періоду. Всі ці вимоги є необхідними для побудови ефективних довгострокових взаємовідносин між банками та аграрними підприємствами [4]. Ці умови, хоча й жорсткі, відображають важливість фінансової стабільності та надійності аграрних підприємств як партнерів для банків. Вони сприяють забезпеченню довгострокової стабільності та розвитку аграрного сектору, а також зменшенню ризиків для банківських установ. У цілому, розвиток аграрного кредитування сприяє збільшенню доступу аграрних підприємств до необхідних фінансових ресурсів для ведення їхньої діяльності та розвитку.

Порівнюючи кредитні умови для агробізнесу в Україні з тими, які діють в країнах Європи, можна виявити деякі ключові відмінності:

1. Відсоткова ставка. У багатьох країнах Європи ставки за кредитами для агробізнесу є набагато нижчими, ніж в Україні. Це забезпечує підприємствам більшу фінансову стабільність та можливість здійснювати більш широкі інвестиції у виробництво.

2. Термін кредитування. У деяких європейських країнах строки кредитів для агробізнесу можуть бути значно довгими, що дозволяє підприємствам планувати свою діяльність на більш довгострокову перспективу.

3. Умови кредитування. У Європі існують спеціалізовані програми та фінансові інструменти, які спрямовані на підтримку агробізнесу, такі як субсидії на ставки за кредитами або гарантії від держави, що знижують фінансові ризики для інвесторів [4].

Потреби агробізнесу в Україні в кредитуванні вимагають удосконалення кредитних умов та поліпшення доступу до фінансових ресурсів. Порівнюючи з європейськими стандартами, можна виявити ряд недоліків, які необхідно враховувати для подальшого розвитку агробізнесу в Україні [5, с. 76]. У багатьох країнах Європи доступ до кредитів для сільськогосподарських підприємств може бути більш доступним та вигідним. Відсутність політичної нестабільності, низький рівень інфляції та більш розвинута фінансова система дозволяють банкам надавати кредити за менш високими відсотковими ставками та меншими вимогами до забезпечення.

Проведення і ведення управлінського обліку у рослинництві допомагає фермерам ефективно управляти своїм господарством для забезпечення стабільності та успішності у вирощуванні сільськогосподарської продукції.

Калькулювання є важливою частиною управлінського обліку у галузі рослинництва. Його завданням є визначення повної собівартості продукції, що дозволяє керівництву приймати обґрунтовані рішення з покращення продуктивності та рентабельності фермерського господарства.

Сформовані калькуляції окремих видів готової продукції у виробничій сфері рослинництва дозволяють детально проаналізувати витрати, пов'язані з виробництвом конкретної культури, враховуючи всі складові процесу – від підготовки ґрунту до збору врожаю.

До складу повної собівартості продукції можуть входити витрати на насіння, добрива, захист від шкідників, а також оплата праці сільськогосподарських працівників. Облік цих витрат дозволяє ефективно розподіляти бюджет і контролювати витрати на кожному етапі виробництва. Окремо слід звернути увагу і на фінансові витрати, які включають оплату за банківський кредит, взятий на розвиток

сільськогосподарського виробництва. Ці витрати можуть значно впливати на загальну собівартість продукції і потребують уважного аналізу та контролю [2].

З урахуванням важливості кредитування в сфері рослинництва агробізнесу доцільно до складу повної собівартості різновидів сільськогосподарських культур включити окрему статтю калькуляції «Плата за користування банківським кредитом», що буде сприяти більш змістовному і ґрунтовному прийняттю управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Жук В.М. Запровадження галузевих стандартів бухгалтерського обліку (до проекту Концепції розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки). *Облік і фінанси АПК*. 2008. № 3. С. 77 – 81. URL: <http://zhuk.faaf.org.ua/article-12/>

2. Концептуальна основа фінансової звітності. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009

3. Скалюк Р. В. Бухгалтерський облік грошових потоків бюджетних установ. *Вісник ЖДТУ*. 2014. № 1 (67). С. 42–51.

4. Нецора Т. Г. Методичні питання визначення обсягу та структури державного сектору економіки України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету (серія економіка)*. 2016. Випуск 1(5). С. 45–49.

5. Хомуляк Т. І. Особливості обліку у бюджетних установах в умовах сьогодення. *Вісник ЖДТУ (серія економічні науки)*. 2014. № 2(68). С. 75–81.

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО КРИПТОВАЛЮТ

ЗАХАРКІВ ВІКТОР,

аспірант, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org/0000-0002-8771-6787

Розвиток глобалізації та науково-технологічних досліджень сприяв появі криптовалюти, що спрощує платежі та забезпечує прозорість інвестицій. Важливою є формування облікової політики підприємств для оподаткування криптовалют, що забезпечує їхнє

ефективне використання та дотримання законодавчих вимог. Втім, в Україні державне регулювання криптовалюти відсутнє, роблячи це питання актуальним.

Формування облікової політики на підприємствах, що використовують криптовалюти, починається з ідентифікації криптоактивів. Основні принципи формування облікової політики сформовано в табл. 1.

Таблиця 1

Основні принципи формування облікової політики на підприємстві, що включає транзакції з крипто валютами

Ідентифікація криптоактивів	Вимірювання криптоактивів	Звітність
Визначення типів криптоактивів (біткойн, ефіріум тощо), що утримуються підприємством	Визначення методів оцінки криптоактивів (за справедливою вартістю через прибутки та збитки, амортизована вартість тощо)	Адаптація фінансової звітності для відображення транзакцій з криптовалютами та їх впливу на фінансовий стан підприємства
Класифікація криптоактивів згідно з метою їх утримання (трейдинг, інвестиційний портфель, оперативні активи)	Розробка методології коригування вартості криптоактивів у відповідності з коливаннями ринкових цін	Розробка внутрішніх стандартів звітності, що враховують особливості криптоактивів

Через відсутність конкретизованого регулювання бухгалтерського обліку криптовалют, для вимірювання криптоактивів та їх звітності рекомендовано застосовувати вже існуючі міжнародні стандарти фінансової звітності. Залежно від специфіки діяльності компанії, можливе використання різних підходів до обліку криптовалют, як-от за МСБО 38 «Нематеріальні активи» [2] або МСБО 2 «Запаси» [1], залежно від їх природи та використання в бізнесі.

Доведено, що найбільш оптимальним методом є облік криптовалют за МСБО 38, оскільки їх характеристика найбільш відповідає

визначенню їх як нематеріального активу. Згідно з МСБО 38 нематеріальними активами є ідентифіковані немонетарні активи, що не мають фізичної форми та можуть бути відокремлені від власника, передані чи продані[1].

Згідно з МСБО 38 «Нематеріальні активи», можна визначити первісну вартість криптоактивів та їх подальшу переоцінку. Початково криптоактиви оцінюються по собівартості, а далі – як собівартість з вирахуванням амортизації та потенційних збитків через зниження їх корисності. Переоцінка можлива за умови існування активного ринку, хоча це не застосовується до всіх криптовалют. Важливо використовувати одну й ту саму модель оцінки для всіх активів в одному класі, при цьому активи без активного ринку оцінюються по собівартості [3].

Формування облікової політики підприємства у сфері криптовалют є ключовим для забезпечення прозорості, ефективності та законності фінансової діяльності. Це дозволяє адаптуватися до швидкозмінного регуляторного ландшафту, мінімізувати ризики, пов'язані з волатильністю криптоактивів, та використовувати потенціал криптовалют для інновацій та зростання. Оскільки нормативна база щодо криптовалют все ще розвивається, адекватна облікова політика забезпечує необхідну гнучкість та готовність до впровадження майбутніх змін у законодавстві.

Список використаних джерел

1. Запаси. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2. Міжнародний документ № 929_010 від 12.03.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010
2. Нематеріальні активи. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38. Міжнародний документ № 929_050 від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050
3. Яцик Т. Методика фінансового обліку криптовалют як особливого виду електронних грошей. *Молодий вчений*. 2017. № 2 (42). С. 350–353.

ВИТРАТИ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СВІТЛІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

МОЛЯВІН МАКСИМ,

аспірант, Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник

ФОМІНА ОЛЕНА, професор,

Державний торговельно-економічний університет

Війна російської федерації розпочата проти України, нанесла серйозний удар на економіку, що спричинило повне або часткове зупинення розвитку окремих економічних секторів. Жодна країна світу не зазнавала таких суттєвих руйнувань життєво-важливих секторів як Україна. більшою мірою частина військових дій зі сторони агресора спрямованні на їх прицільне знищення. Враховуючи сучасні реалії Україна має значний потенціал стати важливим хабом розвитку сталої енергетики в світі.

Електроенергетичний сектор України став одним з головних цілей агресора та є одним із найважливіших секторів які забезпечують існування інших. В електроенергетичному секторі генеруючі потужності знижені на 61 % через пошкодження ударів російської федерації. У 2022 році доступна потужність українських електростанцій знизилася з 36,0 ГВт до 13,9 ГВт. Близько 10 ГВт встановленої потужності залишається на територіях, що перебувають під тимчасовим військовим контролем російських військ, і не постачається в мережу, включаючи Запорізьку атомну електростанцію потужністю 6 ГВт. [1]

В сучасності електроенергетичні підприємства України зазнають тиску щодо підвищення ефективності діяльності та оптимізації процесів обліку витрат операційної діяльності. Стрімкий розвиток технологій та високий рівень конкуренції на ринку, зобов'язує якнайшвидше впровадження діджиталізації та оптимізації процесів, для належного існування.

Питання діджиталізації стоїть на порядку денному кожного підприємства, що прагне дійти успіху. Багато вітчизняних та зарубіжних вчених постійно проводять плідну роботу в своїх наукових дослідженнях, але не можна не погодитися з науковцями Назаровою К. О. та Мойсеєнко О. М., які стверджують що світова пандемія COVID-19 стала пусковим механізмом для нової кризи, песимістичного сценарію та суттєвих змін до прогнозів щодо розвитку як світової економіки, так і окремих країн. [2] Автори Панасюк В., Бурденюк Т.,

Мужевич Н., стверджують що для проведення комплексної перебудови бухгалтерського обліку доцільно поетапно здійснити цифровізацію складових процесу діджиталізації облікової системи, приділивши увагу тріаді «оптимізація – ефективність – еволюція» [3].

Отже аналіз публікацій сучасних науковців, свідчить про наявність безлічі чинників, на які слід звертати увагу в діджиталізації різних сегментів бізнесу.

Світовий розвиток інформаційних технологій в загальному показує, що більша частина користувачів віддала себе у володіння цифрових технологій, та існування без таких немає уявлення. Саме тому, першочергові користувачі інформації показників компанії, потребують в оперативному їх отриманні в реальному часі та незалежно від місця перебування. А всім відомо що особливо важливою інформацією для користувачів всіх рівнів управління, є інформація побудована на основі реєстрів обліку господарських операцій.

Сучасні програмні забезпечення для обліку, звичайно, суттєво полегшують процес обліку, але вони більше відповідають діджиталізації, а ніж діджиталізації процесів. Тому підприємствам які досі обмежують свій облік, стандартними програмними забезпеченнями як: «SAP ERP», «BAS Бухгалтерія», «MEDoc», «Вчасно» та інше, слід провести комплекс заходів для ефективного впровадження діджиталізації. Для ефективного впровадження сучасних цифрових технологій бухгалтерського обліку, управлінський персонал має притримуватись комплексу заходів. Повною мірою дотримувати технічних вимог цифрових технологій, дотримуватись фінансово-ресурсної відповідності, надання необхідного навчання для підвищення професійної компетентності виконавців, мати сформовану стратегію та суворе її дотримання.

Процес обліку витрати операційної діяльності електроенергетичних підприємств України, потребує негайного впровадження діджиталізації. Сучасне цифрове середовище, відкриває нові можливості на збільшення ефективності, покращення контролю над витратами та забезпечує оптимальне використання ресурсів.

Впровадження цифрових інструментів для потреб обліку витрат, надає можливість автоматизувати процеси збору та аналізу господарських операцій, зменшить ймовірність помилок та забезпечить точність обліку. Все це призведе до покращення процесів планування, контролю та аналізу витрат, що займає вагоме місце в оптимізації бізнес процесів та прийнятті важливих управлінських рішень.

Отже впровадження діджиталізації витрат операційної діяльності електроенергетичних компаній України є важливо для

конкурентоспроможності, ефективності та стійкості. Залучення сучасних цифрових технологій дозволить підприємствам відповідати сучасним вимогам, пройти процес після військового відновлення ефективніше та мати успіх у глобальному електроенергетичному та економічному секторі України та за її межами.

Список використаних джерел

1. United Nations Development Programme, Executive Summary (March 2023). *Ukraine Energy Damage Assessment* Retrieved from. [https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-04/UNDP-UkraineEnergyDamageAssessmentEN_ExecutiveSummary %20 %281 %29.pdf](https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-04/UNDP-UkraineEnergyDamageAssessmentEN_ExecutiveSummary%20%281%29.pdf)

2. Nazarova K. O., & Moiseienko O. M. (2020) COVID crisis as a driver of digitalization of accounting procedures. *Business Inform.* № 6, 227–234. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-227-234>.

3. Panasiuk B., Burdeniuk T., & Muzhevych H. (2021). Features of digital transformation of accounting. *Galician economic and economic herald.* № 1 (68). С. 70–76. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.01.070.

СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

ПОЛЬОВИК ЄВГЕНІЯ,

старший аудитор ТОВ «Нексія ДК Аудит»,
аспірант, Державний торговельно-економічний університет
orcid.org/0000-0002-3091-6242

Науковий керівник

КОРОЛЬ СВІТЛАНА, професор,

Державний торговельно-економічний університет

Стратегічний підхід до корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) залишається актуальним і важливим для підприємств у змінному світі, де стійкість, сталість та соціальна відповідальність стають ключовими факторами успіху.

Важливість розробки стратегії КСВ у діяльність підприємств висвітлюють дослідження О.С. Білан [1], А.О. Глебова, В.М. Маховка, С.А. Шулігін [2], Н.С. Стасюк, М. Фей [3] та інші.

Стратегічний підхід до КСВ – це підхід, що передбачає інтеграцію принципів відповідальності в стратегію та операційну діяльність підприємства. Ключові елементи стратегічного підходу до КСВ включають встановлення чітких цілей і завдань, визначення відповідних зацікавлених сторін, проведення ретельного аналізу соціальних, екологічних та корпоративних питань, а також узгодження ініціатив КСВ із загальною бізнес-стратегією [3].

Основні принципи стратегічного підходу до КСВ включають [1–3]:

- Корпоративна соціальна відповідальність повинна бути вбудована в стратегічне планування підприємства. Це означає, що соціальна відповідальність розглядається як важлива частина місії, цілей і цінностей компанії.

- Важливо враховувати інтереси різних стейкхолдерів, таких як співробітники, клієнти, акціонери, громадські організації та інші зацікавлені сторони, при формулюванні та впровадженні стратегії КСВ.

- Стратегія КСВ повинна бути динамічною і постійно вдосконалюватися з урахуванням змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, а також з урахуванням набутого досвіду та кращих практик.

- Компанії повинні забезпечувати прозорість у звітах про КСВ та свою діяльність загалом, розкриваючи інформацію про свої соціальні та екологічні ініціативи, досягнення та виклики.

- Стратегія КСВ повинна враховувати ризики, пов'язані з економічними, соціальними й екологічними аспектами діяльності компанії, та розвивати механізми їх ефективного управління.

- Компанії повинні постійно шукати нові способи поліпшення своєї КСВ та впровадження інноваційних підходів у цьому напрямку.

- Стратегія КСВ має бути спрямована на досягнення довгострокових соціальних цілей та сприяти сталому розвитку суспільства та підприємства. Це вимагає постійної уваги до соціальних проблем та пошуку тривалих, ефективних рішень.

Варто зауважити, що реалізація стратегії КСВ є безперервним і циклічним процесом, який потребує постійної модернізації системи управління підприємством [1]. Важливо здійснювати постійний моніторинг соціальних та екологічних тенденцій, виявляти нові можливості для поліпшення соціальної відповідальності та адаптувати стратегію КСВ відповідно до змін. Вимірювання та звітування про вплив стратегій КСВ є ще одним важливим її аспектом.

Для того, щоб оцінити ефективність своїх ініціатив щодо КСВ, підготуватись до вимірювання і звітування компанії повинні розробити чіткі метрики та показники ефективності. Вимірюючи та звітуючи про вплив стратегій КСВ, компанії можуть визначити області для вдосконалення та внести необхідні корективи, щоб гарантувати, що їхні ініціативи КСВ досягають запланованих результатів.

Прийняття стратегічного підходу до КСВ надає компаніям численні переваги, зокрема покращення репутації та іміджу бренду, підвищення залученості та лояльності зацікавлених сторін, підвищення морального духу та продуктивності працівників, уникнути ризиків, пов'язаних з негативним впливом на довкілля, порушенням прав людини чи іншими соціальними проблемами, а також потенційну економію коштів завдяки підвищенню ефективності та зниженню ризиків [2]. Віддаючи пріоритет КСВ та інтегруючи її у свою загальну бізнес-стратегію, компанії мають значущий і позитивний вплив на суспільство, а також підвищити свій власний довгостроковий успіх і стійкість [3].

Отже, застосування стратегічного підходу до КСВ допомагає компаніям не лише виконувати свої соціальні зобов'язання, а й створювати конкурентні переваги, підвищувати рівень довіри та залучення клієнтів, а також сприяти сталому розвитку.

Список використаних джерел

1. Білан О.С. Формування стратегії корпоративної соціальної відповідальності. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 11. С. 166–169. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/27.pdf.

2. Глебова А.О., Маховка В.М., Шулигін С.А. Стратегія корпоративної соціальної відповідальності: формування та реалізація. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 22. Ч. 1. С. 52–57. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/24255>

3. Стасюк Н.С., Фей М. Необхідність стратегічного підходу до корпоративної соціальної відповідальності та методологічні аспекти його реалізації. *SMEU*. 2022. Вип. 4. № 2. С. 112–120. <https://doi.org/10.23939/smeu2022.02.112>

АУДИТ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКУ

ТАБЕНСЬКА ЮЛІЯ,

доцент, Чернівецький торговельно-
економічний інститут ДТЕУ
orcid.org / 0000-0002-8590-7829

Зважаючи на стрімкий розвиток банківської системи нашої країни, особливо в умовах воєнного стану, спостерігаючи за постійним розширенням переліку і якості банківських операцій та послуг для потенційних споживачів, перебуваючи в сучасних умовах еволюційної імплементації міжнародних стандартів контрольних процедур в різноманітні сфери господарювання, особливо актуальним є дослідження реалій проведення аудитів результативних показників діяльності фінансових інституцій, в нашому випадку – банківських установ.

Поняття фінансового моніторингу нині широко відоме в банківському сегменті, адже банки виступають суб'єктами первинного фінансового моніторингу відповідно до норм Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» і полягає у дотриманні прозорості та безпеки реалізації фінансових операцій, і на паралелі у виявленні та запобіганні таких операцій, які призводять до ухилення від сплати податків, відмивання грошей або фінансування тероризму, що негативно впливає на позицію нашої країни в світовому політикумі.

Фінансовий моніторинг – сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [1].

Відповідно до законодавчих норм суб'єктом, якому делеговано контролювати процес проведення фінансового моніторингу суб'єктами первинного та вторинного фінансового моніторингу є Державна служба фінансового моніторингу України. Основними завданнями Держфінмоніторингу є [2, 3]:

1) реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

3) збирання, оброблення та проведення аналізу (операційного і стратегічного) інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою в легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму чи фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення;

4) забезпечення функціонування та розвитку єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

5) проведення національної оцінки ризиків;

6) налагодження співпраці, взаємодії та інформаційного обміну з державними органами, Національним банком, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

7) забезпечення в установленому порядку представництва України в міжнародних організаціях з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

В банківському середовищі аудит фінансового моніторингу проводить центральний банк нашої країни – Національний банк України. Так, комерційні банки, а також небанківський сектор фінансових інституцій підлягають процедурі аудиту від Національного банку України в частині аналізу та перевірки потенційних операцій, які

призводять до порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних у злочинний спосіб, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

Хорошим стимулом для ефективного проведення процедур фінансового моніторингу комерційними банками є відкликання ліцензій на право надання якісних банківських операцій та послуг. В сучасних умовах аудит носить превентивний характер, тобто учасників вчать як не порушувати норми законодавства, як усунути правопорушення і запобігти їх настанню у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 28.11.2002 р. № 249-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1702-18> (дата звернення: 07.03.2024).

2. Про положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Указ Президента України від 13.04.2011 р. № 466/2011. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/455-2014-%D0%BF> (дата звернення: 07.03.2024).

3. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <http://www.sdfm.gov.ua>

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЯК ФАКТОРУ СТВОРЕННЯ ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ

ЧУЄНКОВ АНДРІЙ,

аспірант, Державний торговельно-
економічний університет
orcid.org / 0000-0001-7143-0989

Якщо говорити про те, що мета інтегрованого звітування – це задоволення інформаційних потреб в першу чергу постачальників фінансового капіталу, то варто звернути увагу на таке поняття як «інвестиційна привабливість» бізнесу.

На нашу думку, найбільш детальний опис цього поняття надала О.В. Короткова, яка зазначила що, інвестиційна привабливість – це сукупність факторів, аналіз яких вказує на можливість вкладання коштів в той чи інший об'єкт та отримання певного ефекту; інтегральна характеристика підприємств з позиції перспектив розвитку, обсягу та можливостей збуту продукції, ефективності використання активів та їх ліквідності, стану платоспроможності і фінансової стійкості [1]. Науковці О.В. Очеретяна та О.С. Хринюк, досліджуючи інвестиційну привабливість підприємства, визначають це поняття як сукупність суттєвих характеристик підприємства, які можна представити за допомогою відповідних аналітичних показників, що формують в інвестора позитивний образ підприємства та мотивують їх вкладати ресурси в подальший його розвиток [2]. Однак слід врахувати один з керуючих принципів Міжнародної основи інтегрованої звітності (МОІЗ) «надійність та повнота», який говорить, що інтегрований звіт повинен представляти всі істотні фактори, як позитивні, так і негативні, у збалансованій формі та без суттєвих помилок [3]. Отже при поданні інформації про результати діяльності постачальникам фінансового капіталу, необхідно зазначати, як позитивні так і негативні результати діяльності підприємства для прийняття постачальниками фінансового капіталу більш раціональних рішень. Автори також зазначають, що інвестиційна привабливість підприємства визначається не лише внутрішніми, а й зовнішніми факторами. Вона залежить від макроекономічної ситуації в регіоні,

галузі, країні та навіть в світі. Такий підхід до розуміння інвестиційної привабливості можна назвати міз-ан-абімом (фр. – *mise en abyme*) або, іншими словами, «принципом матрьошки» [2].

МОІЗ трактує ці фактори як «значущі» [3]. При цьому значущі фактори зовнішнього середовища відображають правовий, комерційний, соціальний, екологічний і політичний контекст, що впливають на здатність організації створювати вартість. Вони можуть мати прямий чи опосередкований вплив (наприклад, впливати на наявність, якість і доступність капіталу, який використовує організація чи на який вона впливає). Згідно МОІЗ дані фактори можна визначати у контексті конкретної організації, галузі чи регіону, а також у більш глобальному контексті. Відповідні приклади наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Значущі фактори зовнішнього середовища, які впливають на створення вартості бізнесу за МОІЗ

№ п/п	Фактор	Приклади
1	Правомірні потреби та інтереси ключових зацікавлених сторін	
2	Макро- та мікроекономічні умови	– економічна стабільність; – глобалізація; – галузеві тенденції
3	Ринкові сили	– порівняно сильні та слабкі сторони конкурентів; – споживчий попит
4	Швидкість та вплив технологічного прогресу	
5	Суспільні проблеми	– зміни у чисельності населення та інші демографічні зміни; – права людини; – здоров'я; – бідність; – колективні цінності; – системи освіти
6.	Екологічні виклики	– зміна клімату; – зникнення екосистем; – дефіцит ресурсів у міру досягнення планетарних обмежень
7	Правове та регуляторне середовище, в якому організація веде свою діяльність	
8	Політичне середовище в країнах, де організація веде свою діяльність, а також в інших країнах, яка може вплинути на здатність організації реалізовувати її стратегію	

Джерело: [3]

МОІЗ робить акцент переважно на зовнішніх контрольованих та неконтрольованих факторах, а також наводить приклади декількох внутрішніх факторів. А.О. Найдовська та Я.А. Андрієнко стверджують, що методика оцінки інвестиційного потенціалу підприємства повинна будуватися на засадах стратегічного підходу (враховувати стан як внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємства), включати розширену систему кількісно-якісних показників [4]. Погоджуємося з А.О. Найдовська та Я.А. Андрієнко, оскільки окрім зовнішніх факторів, які неконтрольовані підприємством, необхідно враховувати також зовнішні контрольовані та внутрішні фактори впливу на вартість бізнесу.

Аналіз інвестиційної привабливості як фактору створення вартості бізнесу у процесі інтегрованого звітування дозволить забезпечити постачальників фінансового капіталу більш повною та достовірною інформацією, що сприятиме прийняттю більш зважених і обґрунтованих рішень.

Список використаних джерел

1. Короткова, О.В. (2013). Інвестиційна привабливість підприємства та методики її оцінювання. *Ефективна економіка*, 6, 32–36.
2. Хринюк, О.О., & Очеретяна, О.В. (2021). Особливості моделювання бізнес-процесу «Управління інвестиційною привабливістю підприємства». *Економіка та суспільство*, 27.
3. Integrated Reporting Framework. (n.d.). <https://www.integratedreporting.org/resource/international-ir-framework/>
4. Найдовська, А.О., & Андрієнко, Я.А. (2023). Систематизація методик аналізу інвестиційної привабливості підприємства. *Молодий вчений*, 6(118), 84–88.

Наукове електронне видання

ФІНАНСОВІ ІНСТИТУЦІЇ – СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

(Київ, 21 березня 2024 року)

Видавець і виготовлювач
Державний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156
Тел. (044) 513-74-18
Електронна пошта knute@knute.edu.ua
91E-24

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 7656 від 05.09.2022